

INSPIRATIONS- OG VIDENSKATALOG TIL NYE HELHEDSPLEANER

- implementering og virkning
af 40 boligsociale aktiviteter støttet af
Landsbyggefondens 2015-18 midler

INSPIRATIONS- OG VIDENSKATALOG TIL NYE HELHEDSPLANER

- implementering og virkning af 40 boligsociale aktiviteter støttet af Landsbyggefondens 2015-18 midler

Nana Øland Frederiksen

Kristine Larsen

Anne Maria Foldgast

Maria Juul Riemenschneider

Natasja Lund

ISBN-NR 978-87-92798-41-1

© 2016 Center for Boligsocial Udvikling

Center for Boligsocial Udvikling

Sadelmagerporten 2A

2650 Hvidovre

Tlf: 28 35 58 85

E-mail: info@cfbu.dk

www.cfbu.dk

FEBRUAR 2016

Fotos: Alle fotos Kristian Brasen for CFBU, bortset fra foto s. 48: Ole Clemmensen og foto side 107: Lisbeth Holten.

Alle rettigheder tilhører CFBU.

Layout: Hofdamerne ApS

Udgivelsen kan frit hentes på www.cfbu.dk

CFBU's udgivelser kan frit citeres med tydelig kildegengivelse

er en selvejende institution under Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet. Centrets overordnede formål er at undersøge effekten af sociale indsatser i udsatte boligområder, at indsamle erfaringer fra nationale og internationale boligsociale indsatser og at yde kvalificeret rådgivning og processtøtte til centrale aktører indenfor det boligsociale område.

INDHOLD

Indholdsfortegnelsen viser de 40 aktivitetstypers placering i kataloget. Den er ikke kronologisk opbygget. Dette skyldes, at flere aktivitetstyper optræder under mere end et indsatsområde, men kun beskrives én gang i kataloget. Følg sidenummeret i indholdsfortegnelsen for at finde frem til beskrivelsen af den enkelte aktivitet.

Indledning	6
Sådan har vi gjort	11
Katalogets opbygning	12
 Indsatsområdet Tryghed og trivsel	 15
Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft	20
Blå Ressourcer	25
Brandkadetter	67
Bydelsmødre	151
Børne- og ungeråd	27
Fritidsaktiviteter i boligområdet	72
Gadeplansarbejde/opsøgende relationsarbejde blandt unge	76
Indsats til fremme af boligområdets image	30
Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil	32
Konflikthåndtering og -mægling	34
Lomme pengeprojekter	111
Motionsaktiviteter	38
Naboambassadører	41
Sociale viceværter	43
Sundhedsambassadører	45
Tryghedsvandring	48
Værested for udsatte beboere	51
Økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser	54
 Indsatsområdet Kriminalpræventive indsatser	 57
Bemandede klubber og væresteder	62
Boligsociale familiekurser	147

Brandkadetter.	67
Brobygning til foreningsliv	70
Fritidsaktiviteter i boligområdet.	72
Fritidsjobprojekter.	98
Gadeplansarbejde/opsøgende relationsarbejde blandt unge	76
Inddragende netværksmøder	79
Lommepengeprojekter.	111
Mentorindsats med socialfaglig mentor	82
Rekruttering og brobygning til kommunale familieprogrammer	163
Tryghedsvandringer	48
 Indsatsområdet Beskæftigelse og uddannelse	 87
Aktiviteter – børn og unge.	94
Brandkadetter.	67
Brobygning mellem skole og forældre	94
Brobygning til foreningsliv	70
Fritidsjobprojekter.	98
Kreativ læring	103
Lektiecaféer	106
Lommepengeprojekter.	111
Mentorindsats med frivillige mentorer	113
Mentorindsats med socialfaglig mentor	82
Rollemodelprojekter	116
Uddannelsesvejledning for unge	121
Aktiviteter – voksne	125
Beskæftigelsesmentor.	125
Bydelsmødre	151
Fremskudt kommunal beskæftigelsesindsats	129
Praktikpladser i forbindelse med bygge- og renoveringsprojekter	132
Socialøkonomiske virksomheder	135
Virksomhedscenter i helhedsplanen	138
 Indsatsområdet Forebyggelse og forældreansvar	 142
Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft.	20

Boligsociale familiekurser	147
Brobygning mellem skole og forældre	94
Brobygning til foreningsliv	70
Bydelsmødre	151
Fremskudt sundhedspleje og mødregrupper	156
Fritidsaktiviteter i boligområdet	72
Fædreindsatser	159
Inddragende netværksmøder	79
Rekruttering og brobygning til kommunale familieprogrammer	163
Rådgivning og brobygning til kommunale aktører for sårbare forældre	166
Temaarrangementer for forældre	171

INDLEDNING

Formålet med dette katalog er at samle den eksisterende viden om boligsociale indsatser i ét katalog til brug i udviklingen af fremtidige helhedsplaner. Med dette katalog ved hånden, kan lokale aktører, som skal udvikle en boligsocial strategi for deres lokalområde, basere deres strategi på den aktuelt bedste viden indenfor det boligsociale felt. På samme måde giver kataloget et overblik over den aktuelt bedste viden om boligsociale indsatser, som Landsbyggefonden kan bruge i forbindelse med uddelingen af midler til nye helhedsplaner støttet af 2015-18 midlerne. Kataloget er således tænkt som et dialogredskab mellem Landsbyggefonden og de lokale aktører i formuleringen af nye helhedsplaner.

Kataloget er resultatet af de seneste års arbejde med at indsamle viden om, og dokumentere virkningen af, boligsociale indsatser i Danmark. Center For Boligsocial Udvikling (CFBU) blev oprettet i 2009 med det formål at vidensbasere det boligsociale arbejde. Kataloget er baseret på den viden, som CFBU har produceret i årene siden 2009, og på en grundig literatursøgning blandt andre vidensproducerende aktører. Kataloget rummer således den aktuelt bedste viden på det boligsociale felt i en dansk kontekst. Der

udvikles løbende ny viden på feltet og kataloget vil blive opdateret på et senere tidspunkt.

Nærværende katalog er udarbejdet for at understøtte arbejdet med at vidensbasere de boligsociale indsatser, der skal støttes af 2015 til 2018 midlerne. Af vejledningen til ansøgning om støtte til boligsociale indsatser (2015-18-midlerne) fremgår det, at *"størstedelen af de indsatser, der iværksættes i helhedsplanerne skal have en dokumenteret effekt"*. Dette katalog skal således understøtte denne proces med at iværksætte indsatser med dokumenteret effekt og tilrettelægge indsatserne på måder, som øger sandsynligheden for, at de fremmer en positiv udvikling for den enkelte beboer og for boligområdet. I kataloget fremgår både aktivitetstyper, som CFBU har vurderet har dokumenteret virkning og aktivitetstyper, som ikke har. Denne vurdering er foretaget på baggrund af den identificerede litteratur. Sidst i hver aktivitetstype beskrives grundlaget for denne vurdering. De aktivitetstyper, som ikke har dokumenteret virkning er taget med som inspiration. I bilag 2 findes en oversigt over, hvilke aktivitetstyper som har dokumenteret virkning og hvilke, som ikke har.

UDSATTE ALMENE BOLIGOMRÅDER I DANMARK

I 2015 boede en sjettedel af den danske befolkning i almene boligbyggerier (Landsbyggefonden, 2015). Den almene boligsektor adskiller sig på flere punkter fra resten af boligmassen i landet. Der bor bl.a. en større andel enlige voksne med og uden børn, og der bor også en større andel af indvandrere og efterkommere (Landsbyggefonden, 2015). Denne beboersammensætning afspejler, at den almene boligsektor spiller en særlig rolle på det danske boligmarked i og med, at den almene boligsektor har til formål at stille passende boliger til rådighed for alle, som har behov for det. Den almene boligsektor har desuden til ansvar at sørge for en rimelig husleje og at tilvejebringe velfungerende boligområder med mangfoldighed og trivsel (Bemærkninger til Lovforslag L 208 om ændring af lov om almene boliger m.v.; Socialministeriet, 2006). Beboersammensætningen i den almene boligsektor afspejler således den almene boligsektors formål om at stille gode boliger til rådighed for borgere, som ikke selv har mulighed for at skaffe en passende bolig.

De *udsatte* almene boligområder, hvor der iværksættes helhedsplaner, udgør en mindre del af den samlede almene boligmasse i Danmark. De rummer en meget blandet beboersammensætning, både kulturelt, socialt og aldersmæssigt. Udsatte boligområder er karakteriseret ved at rumme mange borgere, som kæmper med sociale udfordringer af forskellig art. Der bor mange mennesker, som har kort eller ingen uddannelse, og som er udenfor arbejdsmarkedet (Madsen et al., 2015b; Larsen et al., 2016; KL, 2014). Ligeledes bor der mange mennesker som har en ringe helbredstilstand, både fysisk og mentalt (KL & BL, 2014; KL, 2014). Der bor desuden mange mennesker med flygtninge- og indvandrerbaggrund. I kraft af den store koncentration af sårbare borgere i de udsatte boligområder, er den boligsociale indsats en unik mulighed for at komme i kontakt med borgere der har særligt behov for støtte.

I de udsatte boligområder bor også rigtig mange børn og unge, og en stor del af Danmarks fremtid vokser således op i disse boligområder. Disse børn og unge kan have brug for at blive støttet i at komme godt i gang med

tilværelsen både personligt, socialt og uddannelsesmæssigt. Harvard-professoren Robert Putnam, som er en af verdens førende forskere i social ulighed, var i december 2014 i Danmark og besøgte blandt andet Gellerupparken i Århus. I den forbindelse pegede han på, at børn og unge ikke selv vælger, hvor de bliver født, og dermed hvilke forudsætninger de får med hjemmefra. Han pegede således på, at samfundet har et fælles ansvar for, at børn og unge kommer godt i vej. Det ændrer dog ikke ved, at forældre til enhver tid har det primære ansvar for deres børn. De boligsociale indsatser bør således både støtte op om børnene og om, at forældrene har gode forudsætninger for at støtte og opdrage deres børn.

De udsatte boligområder er ligeledes karakteriseret ved, at der er en højere utryghed blandt beboerne og et svagere naboskab, end på landsplan og i den almene sektor generelt (Avlund et al., 2013; Christensen et al., 2013a; Foldgast et al., 2015). Den høje utryghed kan skyldes nogle forhold ved boligområderne, der opleves som utrygge for beboerne. Det kan være boligområdernes fysiske rammer, som fx uhensigtsmæssig planlægning fra en kriminalpræventiv synsvinkel og det kan være hærværk og graffiti, som får boligområdet til at fremstå misvedligeholdet (Avlund et al., 2013; Grönlund, 2008). Det kan også være unge eller socialt udsatte i grupper, som opholder sig i fællesarealerne og har en normbrydende adfærd.

Utrygheden kan også være en konsekvens af det svage naboskab, som betyder, at beboerne ikke kender deres naboer, men oplever dem som fremmede. Tendensen til et svagere naboskab kan blandt andet skyldes, at boligområderne er meget etnisk sammensatte, og at beboerne derfor oplever nogle barrierer i forhold til at lære hinanden at kende (Putnam, 2007; Alesina et al., 2002; Nannestad, 2008). Det kan også skyldes, at der bor mange socialt udsatte beboere, som er isolerede og ikke indgår i sociale netværk og som desuden er mere disponerede for at opleve utryghed (Avlund, 2012). Sidst men ikke mindst kan det skyldes, at der er en stor gennemstrømning i beboermassen, således at mange beboere kun bor i boligområdet kortvarigt. Dette betyder, at de ikke når at danne sig et netværk eller at lære boligområdet at

kende og blive trygge ved boligområdet (Christensen, 2013).

Utrygheden, beboernes sociale udsathed og det svage naboskab hænger således uløseligt sammen. Hvis man ønsker at styrke boligområdernes sociale sammenhængskraft, reducere utrygheden og styrke naboskabet, er der således brug for boligsociale indsatser, som arbejder med at styrke kendskabet og interaktionen imellem beboerne, særlig på tværs af de forskellige beboergrupper som fx køn, etnicitet og alder. Der er desuden brug for indsatser som støtter beboerne i at blive aktive medskabere af den positive udvikling af deres boligområde.

BOLIGSOCIALE INDSATSER STØTTET AF LANDSBYGGEFONDEN

Landsbyggefonden støtter boligsociale indsatser i udsatte almene boligområder. Støtten kan søges af de almene boligorganisationer under forudsætning af en godkendelse fra den kommune, som boligområdet ligger i. Den er målrettet *"udsatte almene boligområder, hvor der er konstateret væsentlige problemer af økonomisk, social eller anden karakter, herunder høj husleje, høj flyttefrekvens, stor andel af boligtagere med sociale problemer, vold, hærværk eller nedslidning af bygninger og friarealer"* (Vejledning til ansøgning om støtte til boligsociale indsatser (2015-18-midlerne), s.1).

I perioden 2015 til 2018 har Landsbyggefonden mulighed for at støtte boligsociale indsatser i udsatte almene boligområder med udgangspunkt i regulativet for 2015-2018 midlerne. De boligsociale indsatser, der skal støttes af 2015-18 midlerne *"... skal prioriteres målrettet mod de udfordringer, som blokerer for en positiv udvikling i de udsatte boligområder, og som har betydning for beboernes udviklingsmuligheder. Indholds-mæssigt er der tale om en væsentlig fokusering af den boligsociale indsats, idet der sættes særlig fokus på tryghed, social arv..."* (Vejledning til ansøgning om støtte til boligsociale indsatser (2015-18-midlerne)).

De enkelte aktiviteter i de boligsociale indsatser skal således relatere sig til de overordnede politiske mål-

sætninger om tryghed og social arv. De politiske målsætninger om at styrke trygheden og reducere den negative sociale arv, er omsat til fire indsatsområder, som aktiviteterne i helhedsplanerne derfor skal holde sig indenfor. Disse indsatsområder er: 1) Tryghed og trivsel, 2) Kriminalpræventiv indsats, 3) Uddannelse og beskæftigelse og 4) Forebyggelse og forældreansvar. (Vejledning til ansøgning om støtte til boligsociale indsatser (2015-18-midlerne)). Nærværende katalog er bygget op om disse 4 indsatsområder.

DET BOLIGSOCIALE ARBEJDE

Den boligsociale indsats er en boligområdebaseret indsats, der bygger på et tæt koordineret samarbejde mellem boligorganisation, kommune, civilsamfund, frivillige organisationer, politi mv. med henblik på at sikre en positiv udvikling i udsatte almene boligområder. Det boligsociale arbejde foregår inden for rammerne af en ikke-myndighedsbaseret zone og er således et frivilligt tilbud for områdets beboere. Typisk er der oprettet et lokalt sekretariat i boligområdet, hvor medarbejderne og samarbejdspartner har base og hvor der gennemføres forskellige samarbejder, aktiviteter og forløb med beboerne.

Det boligsociale arbejde befinder sig i spændingsfeltet mellem det områdebaserede og det individorienterede sociale arbejde (Mehlsen, et.al. 2015). Det betyder, at boligsociale indsatser både skal fokusere på boligområdet og de enkelte beboere. Den boligsociale indsats rummer grundlæggende to forskellige dimensioner.

Den ene er at være lokalsamfundsstyrkende og at arbejde på at mobilisere boligområdets ressourcer og organisere og koordinere de eksisterende ressourcer i og omkring boligområdet. Den anden er at være et mellemlid mellem udsatte beboere og kommunen, og være en bro imellem boligområdets borgere og det kommunale system (Rhod et al, 2015; Aner et al., 2013; Fallov, 2013).

Den lokalsamfundsstyrkende og -mobiliserende dimension ved det boligsociale arbejde har både fokus på at styrke de sociale netværk blandt boligområdets beboere og på at mobilisere de civile kræfter i boligområdet og den har fokus på at forene de forskellige

aktører der operer i lokalområdet – både professionelle og frivillige – omkring at skabe en positiv udvikling for lokalområdet og adressere relevante problemstillinger i lokalområdet. Formålet er således, på den ene side, at styrke borgerne og udvikle boligområdets sociale kapital, forstået som summen af positive netværk, og derved øge den samlede handlekompetence og, på den anden side, at sikre en synergieffekt imellem de mange forskellige aktører, som alle på hver sin måde arbejder på at skabe et godt lokalområde. Gennem den boligsociale indsats kommer et bredt udsnit af aktører - fra kommune, politi til frivillige organisationer – i samspil med engagerede beboere i området. Den boligsociale indsats binder således forskellige typer af professionelle og frivillige ressourcer sammen i en koordineret fælles tværsektoriel indsats rettet mod eksempelvis udsatte børn, unge og deres familier.

Den brobyggende dimension ved det boligsociale arbejde består i at støtte de udsatte beboere i at opnå og bibeholde en god dialog med de kommunale, private eller civilsamfundsdrivne tilbud, der eksisterer i lokalområdet. I særdeleshed kan der være behov for en brobyggende funktion mellem beboeren og det myndighedsbaserede arbejde i kommunen. Dette kan dels skyldes, at de kommunale parter kan have svært ved at komme i kontakt med borgerne i de udsatte boligområder og dels at kommunens indsatser ikke altid er baseret på en helhedsorienteret tilgang. Desuden kan det skyldes, at sagsbehandlere i de kommunale forvaltninger har en myndighedsfunktion, der betyder, at de i sidste ende kan fratage borgerne ydelser eller pålægge dem aktiviteter og foranstaltninger. Denne ulighed i relationen betyder, at borgerne ofte trækker sig fra et frugtbart samarbejde. Sidst men ikke mindst kan det skyldes, at borgerne ikke forstår og kan overskue det kommunale system og at forvaltningerne rent geografisk ligger så langt væk, at det kan være en barriere for nogle borgere at bevæge sig derhen. De boligsociale indsatser har en særlig mulighed for at forstå borgerne på deres egen hjemmebane. De kan derfor tilbyde indsatser, som er mere trygge for beboerne, og hvor beboerne oplever, at blive mødt på en mere ligeværdig måde. Med de boligsociale medarbejderes gode kendskab til beboerne, kan de desuden tilrettelægge indsatser, som i

højere grad er tilpasset beboernes behov og niveau. På grund af de ikke-myndighedsbaseret rammer har de boligsociale indsatser god mulighed for at arbejde med beboernes eget initiativ, finde deres styrker og ressourcer, opbygge deres kompetencer og fremme deres motivation. De boligsociale indsatser er på den måde et vigtigt supplement til den kommunale indsats, og udgør et vigtigt bidrag til løsningen af en række af samfundets komplekse sociale udfordringer.

Disse to dimensioner i det boligsociale arbejde eksisterer typisk side om side i helhedsplanerne og langt de fleste helhedsplaner arbejder både som bindeled mellem borgerne og kommunen og lokalsamfundsstyrkende og –mobiliserende. Når vi i dette katalog skal dokumentere resultaterne af de boligsociale indsatser, er det således en meget bred vifte af resultater vi skal dokumentere, alt afhængig af, hvilke aktivitetstyper det drejer sig om. Resultaterne af det boligsociale arbejde kan således være alt fra, om der er kommet flere beboere i beskæftigelse til, at flere beboere oplever at have fået styrkede sociale netværk, til at der er en bedre organisering af indsatsen overfor kriminalitetstruede unge i lokalområdet.

VIDENSBASERING AF DET BOLIGSOCIALE ARBEJDE

Når man arbejder med sociale indsatser i udsatte boligområder er det vigtigt, at den viden som genereres i arbejdet gives videre til andre parter, som arbejder med lignende udfordringer og indenfor lignende rammer. På denne måde sikrer man, at det boligsociale arbejde som fagområde udvikler sig, og bygger videre på de erfaringer og erkendelser, der gøres på feltet. Når man afsætter midler til at arbejde med lokalsamfundsudvikling og fremskudte indsatser for samfundets svageste borgere, er det ligeledes vigtigt, at sikre sig, at de indsatser som iværksættes er virkningsfulde. Det er derfor vigtigt, at der ikke bare opsamles erfaringer om, hvordan man bedst muligt tilrettelægger de boligsociale indsatser, men at man også har et fokus på, hvilke resultater man opnår med de boligsociale indsatser. På denne måde kan man vælge de rette indsatser til at adressere de problemstillinger, som karakteriserer boligområderne og vælge de indsatser, som er mest virkningsfulde. Vidensbaseret af

det boligsociale arbejde rummer således to forskellige formål: for det første et fokus på at *videreformidle erfaringer* om den bedste mulige måde at arbejde på og hvilke faldgruber, der måtte være, at tage højde for. For det andet et fokus på, hvilke *resultater* man opnår med de forskellige boligsociale indsatser.

Disse to spørgsmål hænger tæt sammen. Hvilken virkning en indsats har, afhænger naturligvis af, hvordan den er implementeret. Man kan derfor ikke stille spørgsmålet om indsatsens virkning uden at se på, *hvad* indsatsen består i. Det er således relevant at se på spørgsmål som: Hvad karakteriserer målgruppen? Hvad for en indsats har målgruppen medvirket i? Hvilke faglige kompetencer kræver det af medarbejderen? Hvilke metoder er der blevet anvendt? Under hvilke fysiske rammer? Første skridt for at kunne sige noget om en indsats' virkning er derfor at kunne beskrive indsatsens indhold.

En indsats' virkning vil desuden afhænge af, om den er blevet tilrettelagt og udført hensigtsmæssigt. En given indsats vil være velegnet til én målgruppe, men ikke til en anden. I samme indsats vil det være nødvendigt at samarbejde med bestemte aktører for at kunne påvirke deltagergruppen i en positiv retning. Den samme indsatstype kan således have en god effekt et sted, hvor man har målrettet indsatsen den rigtige målgruppe, og hvor man har haft et godt samarbejde med de rette samarbejdspartnere, mens den er en fiasko et andet sted, hvor man har arbejdet med en forkert målgruppe og haft problemer med samarbejdet. Af den grund er det vigtigt, ikke blot at undersøge, om der findes undersøgelser som dokumenterer positive effekter af boligsociale indsatser, men i lige så høj grad at finde frem til den viden, der findes om henholdsvis målgruppe, metode og implementering. Kun på denne måde bliver man klogere på, *hvordan* man skal tilrettelægge de boligsociale indsatser, så de giver de bedst mulige resultater.

I vores arbejde med at vidensbasere den boligsociale indsats, har vi ladet os inspirere af Socialstyrelsens arbejde med at vidensdeklare det sociale arbejde, som finder sted i kommunerne. Dette arbejde er beskrevet i Socialstyrelsens Vidensdeklaration (Social-

styrelsen, 2012). Med inspiration fra socialstyrelsen har vi derfor søgt viden om følgende spørgsmål:

- Målgruppe: Hvilken målgruppe er relevant at arbejde med set i lyset af, hvilke problemstillinger den pågældende metode er velegnet til at håndtere?
- Metode: Hvor velbeskrevet er selve metoden?
- Implementering: Hvad ved vi om, hvordan indsatsen implementeres bedst muligt?
- Effekt: Hvad ved vi om metodens effekt?

Kataloget her rummer således på den ene side al den viden, vi har kunnet finde, om målgruppe, metode og implementering af de enkelte aktivitetstyper. På den anden side rummer det den eksisterende dokumentation for, om aktivitetstyperne har en positiv virkning på de problemstillinger, som de adresserer.

På baggrund af den samlede mængde af litteratur, har CFBU foretaget en vurdering af, hvorvidt aktivitetstypen er tilstrækkeligt underbygget til at kunne siges at have en positiv virkning. I Socialstyrelsens vidensdeklaration fremhæves det, at vidensdeklarationen ikke skal betragtes som en videnskabelig bedømmelse, og at den ikke bygger på en udtømmende litteratursøgning efter videnskabelige standarder. Til gengæld er der tale om Socialstyrelsens bedste vurdering ud fra kendt og tilgængelig viden. Det samme gælder for vurderingen af graden af dokumentation for aktivitetstypernes virkning i dette videnskatalog. Det er således CFBU's bedste vurdering af dokumentationen for de enkelte aktivitetstypers virkning ud fra kendt, aktuel og tilgængelig viden.

I kataloget er først og fremmest medtaget aktivitetstyper, som er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for deres virkning. Der er dog også medtaget aktivitetstyper, som ikke er tilstrækkeligt underbygget i form af evalueringer og forskning til, at CFBU vurderer, at der er dokumentation for deres virkning. Der er flere årsager til, at de sidste aktivitetstyper er taget med. I nogle tilfælde skyldes det, at det er aktivitetstyper, som man har arbejdet med i mange år i helhedsplanerne, og som man har positive erfaringer med. Der er dog endnu ikke gennemført evalueringer eller forskning, som dokumenterer de pågældende ak-

tivitetstypers virkning. Dette gælder fx *Blå ressourcer* og *rollemodelprojekter*. I andre tilfælde skyldes det, at det er nyere aktivitetstyper i et boligsocialt regi, men indsattstyper, som der er stor interesse for i helhedsplanerne og som CFBU vurderer, at der er et godt grundlag for at arbejde videre med i en boligsocial kontekst. Dette gælder fx *fædreindsatser* og *brobygning mellem skole og forældre*.

Sidst i hver aktivitetstypebeskrivelse fremgår det, på hvilket grundlag CFBU vurderer, om aktivitetstypen har dokumenteret virkning eller ikke har dokumenteret virkning. Af bilag 2 fremgår det desuden, hvilke aktivitetstyper, som har en dokumenteret virkning og hvilke aktivitetstyper, som ikke har.

SÅDAN HAR VI GJORT

AKTIVITETSTYPERNE

Kataloget tager i store træk udgangspunkt i de aktivitetstyper, som eksisterer i Landsbyggefondens driftsstøttesystem. Driftsstøttesystemet er det it-system og sagsbehandlingssystem, som Landsbyggefonden bruger til at behandle ansøgninger fra boligorganisationerne angående bl.a. renovering og boligsociale indsatser. Herudover bruges systemet også til at have overblik over de eksisterende helhedsplaner, både med henblik på økonomi, fremdrift og evaluering. I driftsstøttesystemet findes der en række aktivitetskategorier, som de nuværende aktiviteter i helhedsplanerne er grupperet efter. Det er altså disse aktivitetskategorier, som kataloget i hovedtræk er bygget op omkring. De aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog, bygger således videre på de aktivitetstyper som allerede eksisterer i helhedsplanerne. Nærværende katalog skal dog ikke opfattes som et udtømmende katalog, og der vil således være aktiviteter i helhedsplanerne, som ikke vil kunne genfindes i dette katalog samtidig med at ny aktiviteter er blevet tilføjet.

LITTERATURSØGNINGEN

Kataloget er lavet på baggrund af en større gennemgang af relevant forskning og relevante evalueringsrapporter af boligsociale indsatser eller indsatser,

som arbejder med relevante målgrupper og problemstillinger, og som samtidig arbejder indenfor nogle organisatoriske rammer, der kan overføres til helhedsplanerne. Vi har først og fremmest gennemgået dansk litteratur, men hvor det har været muligt, har vi ligeledes inkluderet internationale studier. Dette gælder, når der i de danske undersøgelser henvises til relevant international litteratur. Desuden har vi iværksat en systematisk kortlægning af international litteratur på indsatsområdet *Tryghed og trivsel*. Det har været en vigtig del af denne litteratursøgning at finde litteratur, som belyser effekten af boligsociale indsatser på så højt et evidensniveau som muligt.

Nærværende katalog tager som nævnt primært udgangspunkt i CFBUs publikationer. For at supplere denne viden, har vi foretaget en grundig litteratursøgning. I litteratursøgningen har vi søgt efter forsknings- og evalueringsrapporter, som evaluerer og beskriver projekter, programmer, aktiviteter og indsatser, som mere eller mindre direkte kan overføres til helhedsplanerne. Kunsten har således været at finde evalueringer af indsatser, som arbejder med relevante målgrupper og problemstillinger indenfor nogle organisatoriske rammer, som kan overføres til helhedsplanerne. Det vil sige, at de er lokalt forankrede, at deltagelse er på frivillig basis og at der ikke er nogen myndighedsfunktion. Det kunne være konsulentfirmaers evalueringer af puljeprojekter i tilknytning til udsatte boligområder som fx Fritidspasordningen eller Get2Sport indsatsen. I disse tilfælde har konsulentfirmaer evalueret puljefinansierede sociale indsatser, som har fundet sted i udsatte boligområder. Indsatserne har arbejdet med de samme målgrupper og problemstillinger, som helhedsplanerne ofte arbejder med. Desuden har indsatserne været lokalt forankrede, være baseret på frivillighed og har ikke involveret myndighedsfunktion. I og med at den dokumentation, som beskrives, i de fleste tilfælde ikke er evalueringer af aktiviteterne i helhedsplanerne, men er evalueringer af *lignende* indsatser, er det med en vis usikkerhed, at konklusionerne kan overføres. Dette skyldes blandt andet, at der kan være forskelle i fx de kontekstuelle forhold eller organisatoriske forhold.

Den litteratursøgning vi har gennemført er ikke en sy-

stematisk litteratursøgning i videnskabelige tidsskrifter og efter videnskabelige standarder. Dette skyldes, at meget af den viden, om er relevant at beskrive i forhold til boligsociale indsatser i Danmark, ikke er at finde i videnskabelige tidsskrifter. Denne viden findes snarere i det, der kaldes *den grå litteratur* – altså forskning og evalueringer, som ikke publiceres i tidsskrifter. En anden årsag til at vi ikke har lavet systematiske kortlægninger af litteraturen indenfor de forskellige temaer, er, at evalueringskonsortiet bestående af SFI og Rambøll med Metropol som underleverandør, der står for evalueringen af Landsbyggefondens 2011-2014 midler gennemfører sådanne systematiske kortlægninger for temaerne 'Kriminalitetsforebyggelse', 'Skolegang og uddannelse', 'Forældrekompetencer og børns trivsel' og 'Beskæftigelse og aktiviteter, der flytter ledige tættere på arbejdsmarkedet', som forventes færdige i foråret 2016. Disse kortlægninger kommer således til at supplere dette katalog.

På et enkelt af indsatsområderne, nemlig Indsatsområdet *trivsel og tryghed*, har vi dog iværksat en systematisk kortlægning af international litteratur. Dette skyldes, at vi i vores kortlægning af *den grå litteratur* fandt meget lidt materiale fra dansk sammenhæng og at evalueringskonsortiet ikke laver en systematisk kortlægning på dette område. Vi har derfor fået Institut for Socialt Arbejde ved Metropol til at kortlægge international litteratur om indsatser, som arbejder med styrkelse af social sammenhængskraft og social kapital i udsatte boligområder. Kortlægningen inkluderer både artikler fra tidsskrifter og *grå litteratur*. Desuden inkluderer den både effektstudier og kvalitative studier. Trivselsområdet er et område, som CFBU hidtil ikke har fokuseret så meget på, og kortlægningen har således været et værdifuldt bidrag til vidensbaseringen på dette felt. Det skal dog bemærkes, at der kan være udfordringer ved at overføre erfaringer og dokumentation for virkning fra international litteratur til danske boligsociale indsatser. Det kan fx være svært at overføre konklusionerne om positive effekter fra en sundhedsindsats i USA til Danmark på grund af de meget forskellige sundheds- og velfærdssystemer. Den systematiske kortlægning er gennemført af Metropol i sommeren og efteråret 2015.

KATALOGETS OPBYGNING

Kataloget er som nævnt bygget op omkring de fire indsatsområder: 1) Tryghed og trivsel, 2) Kriminalpræventiv indsats, 3) Uddannelse og beskæftigelse og 4) Forebyggelse og forældreansvar.

Indenfor indsatsområdet *Tryghed og trivsel*, skal der arbejdes med at styrke den sociale sammenhængskraft i boligområderne for derved at skabe tryghed. Desuden skal der iværksættes indsatser, som styrker beboernes oplevelse af at være trygge. Indenfor dette indsatsområde, er der således fokus på de beboere som *oplever* utrygheden. Indenfor indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats* skal der arbejdes med indsatser der forebygger, at børn og unge i udsatte boligområder bliver involveret i kriminalitet, eller på anden vis skaber utryghed i boligområdet. Her arbejdes der altså med den gruppe af beboere, som *skaber* utrygheden enten via faktisk kriminalitet eller via adfærd, der opleves som utryg af andre beboere. Indenfor indsatsområdet *Uddannelse og beskæftigelse* arbejdes der med at bryde den negative sociale arv, både ved at hjælpe børn og unge med skolegang, uddannelsesvalg og læring, men også ved at styrke forældrenes position på arbejdsmarkedet, så de kan være gode forbilleder for deres børn. Indenfor indsatsområdet *Forebyggelse og forældreansvar* søger man at forebygge negativ social arv ved at stille skarpt på familierne, og ved at klæde forældrene på til at skabe gode og trygge hjem for deres børn samt evnen til at kunne tage ansvar for deres børns opvækst og opdragelse.

Hvert indsatsområde udgør et kapitel i dette katalog. Vi indleder hvert kapitel med en introduktion til indsatsområdet, hvor vi på baggrund af litteraturen og CFBU's mangeårige kendskab til udfordringerne i de udsatte boligområder beskriver de problemstillinger, som gør sig gældende på området, og som de boligsociale indsatser skal bidrage til at løse. Denne indledning er således en rammesætning for indsatsområdet, og det er her det tydeliggøres, hvad det er for problemstillinger de boligsociale indsatser skal adressere. Vi afslutter hver indledning med en model, hvor vi på et overordnet plan illustrerer de forventede

sammenhænge imellem problemstilling, indsats og resultat. Formålet med modellen er at vise, på hvilken måde aktivitetstyperne forventes at bidrage til at løfte de udsatte boligområders udfordringer indenfor det pågældende indsatsområde.

AKTIVITETERNES PLACERING UNDER INDSATSOMRÅDERNE

Udfordringerne i de udsatte boligområder er mange og i langt de fleste tilfælde er de tæt sammenfiltrede. Strukturelle forhold, som fører til at udsatte borgerer koncentrerer i bestemte boligområder (Geografisk Orientering, 2015), betyder blandt andet en høj koncentration af forældre, med manglende mentalt overskud, dårlige kendskab til samfundet og som ikke er i beskæftigelse (Frederiksen et al., 2015). Dette er knyttet tæt sammen med børn og unges problematiske skolegang, gadeorienterede livsstil og indholdsløse fritidsliv (Kalkan, 2014; Kjeldsen et al., 2016), som igen er knyttet tæt sammen med utryghed blandt boligområdernes beboere (Avlund et al., 2013), som igen hænger tæt sammen med et ringe naboskab blandt områdets beboere og den store koncentration af udsatte beboere (Foldgast et al., 2015; Avlund, 2012). Denne sammenfiltring betyder, at også løsningen på problemerne bliver nødt til at være mange-facetteret og helhedsorienteret. Som beskrevet tidligere, er det da også netop fordelene ved den boligsociale indsats, at den ser problemerne i deres kontekst og dermed kan se alle de måder, hvorpå problemstillingerne fletter sig sammen. Det samme gælder de indsatsområder, som dette katalog er bygget op omkring. Som det fremgår ovenfor, knytter indsatsområderne forebyggelse og forældreansvar, uddannelse og beskæftigelse, tryghed og trivsel og det kriminalpræventive indsatsområdet sig tæt sammen. Det er ikke muligt, at løse problemstillinger med fx utryghed i boligområdet uden også at se på fritidslivet hos de unge, som skaber utrygheden, deres forældres overskud til at varetage forældrerollen og de øvrige, utrygge beboeres sociale netværk og engagement i boligområdet. Helhedsorienteringen i de boligsociale indsatser betyder således, at de fleste af de aktivitetstyper, som vi beskriver i dette katalog, adresserer problemstillinger indenfor flere end ét af de fire indsatsområder.

Aktivitetstyperne er placeret under de indsatsområder, hvor de ud fra teoretisk og praktisk viden kan forventes at føre til positive forandringer for målgruppen. Det er dog ikke i alle tilfælde, at det er *dokumenteret*, at de har en positiv virkning indenfor det pågældende indsatsområde. Mange af aktivitetstyperne vil således være at finde under mere end ét indsatsområde. For at undgå gentagelser, gentages teksten dog ikke under hvert indsatsområde. I hvert indsatsområde vil der således være henvisninger til aktivitetstyper, som står beskrevet i et andet indsatsområde.

BESKRIVELSERNE AF AKTIVITETSTYPERNE

De enkelte aktivitetstypebeskrivelser er bygget op efter følgende struktur:

- Beskrivelse af aktivitetstypen
- Grundforudsætninger
- Anbefalinger til implementering: *målgruppe, tilrettelæggelse og udførsel af indsatsen, samarbejdspartnere og ressourcer og kompetencer*
- Dokumentation for virkning

Først beskrives aktivitetstypen og hvad den i overordnede træk går ud på, hvilken problemstilling den adresserer og hvilke målsætninger den arbejder med. Dernæst oplyses en række grundforudsætninger. Grundforudsætningerne fremhæver nogle grundlæggende ting, som skal være på plads, for at det er muligt at arbejde med aktivitetstypen. Det drejer sig i de fleste tilfælde om koordinering og samarbejde med relevante aktører på feltet, relationsopbygning til målgruppen, fysiske lokaler for indsatsen og at sikre sig, at medarbejderne, der arbejder i projektet besidder de rette kompetencer.

Under *anbefalinger til implementering* beskrives, hvordan man bør tilrettelægge sin indsats for at få de bedst mulige resultater. Disse anbefalinger er blevet til på baggrund af vores litteraturgennemgang og CFBU's egne rapporter. Anbefalingerne til implementering er blevet inddelt i undertemaerne: *Målgruppe, tilrettelæggelsen og udførslen af indsatsen, samarbejdspartnere og ressourcer og kompetencer*. Under hver af disse overskrifter beskriver vi på baggrund af litteraturgennemgangen, hvilken målgruppe man bør

arbejde med i indsatsen, hvilke aktører man bør arbejde sammen med, hvilke kompetencer og ressourcer som er en forudsætning for indsatsen og andre generelle anbefalinger til, hvordan indsatsen tilrettelægges.

Under *dokumentation for virkning* beskrives naturligvis den dokumentation, vi har kunnet finde frem til for, hvorvidt den pågældende aktivitetstype har en positiv virkning på den eller de relevante problemstillinger, som indsatsen adresserer.

INDSATSOMRÅDET TRYGHED OG TRIVSEL

Under indsatsområdet *Tryghed og trivsel* findes aktivitetstyper, som på forskellig vis forsøger at forebygge utryghed og øge trivslen blandt beboerne i de udsatte boligområder. Undersøgelser viser, at beboerne i udsatte boligområder er mere utrygge end beboerne på landsplan (Avlund et al., 2013; Rigspolitiet, 2013; Rigspolitiet, 2015), og at der i de udsatte boligområder er et dårligere naboskab end i den almene sektor generelt og på landsplan (Foldgast et al., 2015). Tryghed og trivsel er begreber, som er tæt forbundne med beboernes liv. Forskning viser, at der er en tæt sammenhæng imellem, hvor godt man trives, kvaliteten af de sociale netværk i boligområdet, og i hvor høj grad man oplever utryghed. Personer, som kan siges at være socialt udsatte, oplever således i højere grad end andre at være utrygge (Avlund, 2012), og beboere i boligområder med en lav grad af social sammenhængskraft er i højere grad utrygge (Foldgast et al., 2015). Tryghed og utryghed skal således ses som en subjektiv oplevelse af verden snarere end som et udtryk for en objektiv vurdering af en eventuel trussel (Avlund, 2012). Indsatserne under dette indsatsområde adresserer derfor trivslen og den oplevede tryghed, mens indsatser, som adresserer faktisk kri-

minalitetsforebyggelse og utryghedsskabende adfærd, findes under indsatsområdet *Kriminalitetsforebyggende indsats*.

Den oplevede tryghed og beboernes trivsel i boligområderne hænger som nævnt tæt sammen med boligområdets sociale sammenhængskraft. Et boligområdes sociale sammenhængskraft bliver ofte beskrevet som boligområdets sociale kapital (Putnam, 2000). Social kapital er udtryk for den lim, der holder et samfund eller et boligområde sammen, og viser sig gennem normer, graden af tillid og sociale relationer (Putnam, 2000). Den sociale kapital opstår i mødet med andre og styrker såvel den enkelte som gruppens ressourcer og handlekraft (Rosenmeier, 2007). For at sociale relationer skal udgøre en ressource for den enkelte såvel som for gruppen, skal normerne være forpligtende i forhold til fællesskabet. Det kan fx vise sig ved, at beboerne føler sig forpligtede til at hjælpe andre beboere eller til at deltage i aktiviteter, der gavner boligområdet som helhed. Målet med at arbejde med social kapital i boligområder er således at skabe en positiv udviklingsspiral, hvor beboernes tilhørsforhold og ressourcer udvikles positivt i forhold

til boligområdet, således at engagementet styrkes (Foldgast et al., 2015).

HVAD SKYLDES DEN HØJE UTRYGHED?

At der er høj utryghed blandt beboerne i de udsatte boligområder kan skyldes mange ting. Det kan skyldes sociale forhold i boligområdet, men det kan også skyldes boligområdernes fysiske og arkitektoniske karakteristika. Mange af de udsatte boligområder er store såkaldte monofunktionelle boligområder. Med monofunktionelle menes, at store dele af boligområderne udelukkende består i beboelsesejendomme, og at der derfor ikke er meget liv imellem blokkene i form af fx butiksliv eller gennemstrømning af trafik. Dette betyder, at det kan opleves som utrygt at færdes på stier og lignende, fordi der er mennesketomt og dermed ingen vidner til eventuelle chikanerier eller overfald (Grönlund, 2008). Ligeledes er de store modernistiske boligområder ofte indrettet på måder, hvor stisystemer, tunneller, broer m.v. er kringledede og uoverskuelige, og hvor den, der færdes i boligområdet, har en følelse af ikke at have overblik. De store modernistiske boligområders indretning strider således på mange måder med anbefalingerne for kriminalpræventiv indretning af byrum (Grönlund, 2008). Hertil kommer, at mange af boligområderne er præget af hærværk og graffiti, hvilket kan styrke oplevelsen af lovløshed og utryghed.

Som nævnt ovenfor, kan utrygheden også have sociale forklaringer. CFBU's undersøgelse af utryghed i udsatte boligområder viser, at beboerne primært peger på unge, som hænger ud i grupper, kører på scooter eller opfører sig truende over for andre beboere, som årsagen til utrygheden (Avlund et al., 2013). Som det beskrives i indledningen til indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*, er det meget udbredt, at unge i udsatte boligområder tilbringer en stor del af deres fritid i boligområdernes fællesarealer. Disse grupper af unge kan skabe utryghed for de øvrige beboere, også selvom de ikke nødvendigvis opfører sig grænseoverskridende. Utrygheden kan således på den ene side skyldes, at de unge faktisk opfører sig truende og intimiderende, eller det kan skyldes, at beboerne tolker de unges tilstedeværelse som truende, særligt hvis man i forvejen er i en socialt udsat posi-

tion. International litteratur peger da også på, at man kan styrke trivslen og trygheden ved at arbejde med indsatser, som bygger bro imellem generationerne i boligområdet (Reynes et al., 2004).

Noget andet, som kan styrke utrygheden, er oplevelsen af, at der ikke er positiv social kontrol i boligområdet – altså at der ikke eksisterer en kultur for at gribe ind, hvis man er vidne til uacceptabel adfærd. Denne manglende sociale kontrol kan skyldes, at boligområderne har et dårligt image, og at beboerne har lav grad af tilhørsforhold og ansvarsfølelse over for boligområdet. Dette kan på den ene side føre til, at beboerne misligholder boligområdet eller ligefrem udsætter det for hærværk. Det kan på den anden side føre til, at beboerne ikke griber ind, hvis de fx ser unge gøre noget, som ikke er acceptabelt. Det kan være, fordi det opleves som normalt, at den slags adfærd finder sted, eller det kan være, fordi man er utryg ved at påtale upassende adfærd. Oplevelsen af, at boligområdet er misligholdt, og at der ikke bliver grebet ind i tilfælde af uacceptabel adfærd, kan være med til at skabe utryghed hos beboerne (Avlund et al., 2013).

En sidste, men vigtig forklaring på den høje grad af utryghed er, at der i udsatte boligområder er mange socialt udsatte beboere. Som beskrevet ovenfor, er der en tæt sammenhæng mellem social udsathed og oplevelsen af utryghed. Den høje utryghed i udsatte boligområder kan således også skyldes, at der er en høj koncentration af socialt udsatte beboere, som er mere disponerede for at opleve utryghed.

HVAD SKYLDES DEN LAVE SOCIALE SAMMENHÆNGSKRAFT?

Som beskrevet indledningsvist kan trygheden skyldes den manglende sammenhængskraft og forståelse beboerne imellem i boligområdet. Men hvad skyldes den manglende sociale sammenhængskraft? En undersøgelse af Putnam fra 2007 viser, at boligområder med stor etnisk diversitet i særlig grad oplever lav social kapital, også når man tager højde for de typiske socioøkonomiske forhold, som ellers kunne forklare dette mønster (Putnam, 2007). Putnams forskning peger således på, at det dårlige naboskab i de udsatte boligområder kan skyldes, at boligområderne

er meget sammensatte, når det kommer til kulturelle baggrunde, og at beboerne derfor ofte oplever ikke at have meget tilfælles. Dette tyder på, at der er behov for indsats, som skaber en kontakthænde imellem de forskellige etniske grupper i boligområderne, hvorigennem fordomme kan afkræftes, relationer kan dannes, og tillid opbygges.

En anden grundlæggende problemstilling i forhold til den sociale sammenhængskraft i boligområderne er, at mange beboere har personlige og sociale udfordringer, der gør, at de har et lille overskud til at engagere sig i naboerne og boligområdet. Beboere med psykiske vanskeligheder og misbrug har svært ved at magte hverdagen og opsøger derfor hverken sociale aktiviteter af sig selv eller engagerer sig socialt med deres naboer. Det betyder manglende interaktion og derfor manglende opbygning af netværk og social tillid, hvilket i sidste ende påvirker såvel de generelle normer for samvær i boligområdet som den enkelte beboers adfærd og den generelle tolerance og tryghed (Foldgast et al., 2015).

Putnams begreb om social kapital består af to forskellige former for social kapital, som kan eksistere i et boligområde. Den ene form betegnes som afgrænsende social kapital (bonding social capital) og er kort sagt den form for fællesskab og sammenhængskraft, der opstår imellem mennesker, som har afgørende karakteristika til fælles, som fx kulturel baggrund, køn, alder eller interesser. Det er altså grupper af mennesker, som danner tætte fællesskaber baseret på lighed og fælles interesser. Den anden form for kapital er den brobyggende sociale kapital (bridging social capital), som består i relationer og interaktioner på tværs af forskellige grupper af beboere. Altså forbindelser og bånd imellem beboere, som umiddelbart ikke har mange fællestræk. Disse bånd er ofte kortvarige, men positive forbindelser (Putnam, 2000). De to forskellige former for fællesskab kan være gode at have i tankerne, når man overvejer, hvordan den boligsociale indsats kan bidrage til at styrke den sociale sammenhængskraft i boligområderne.

Den boligsociale indsats kan arbejde på at støtte grupper af beboere i at etablere fællesskaber baseret

på enighed (bonding social capital). Denne form for fællesskaber opstår typisk helt naturligt, og den boligsociale rolle kan være at støtte og styrke fællesskabet og gøre det selvkørende, fx i form af en forening. Et spørgsmål, som ofte opstår i denne sammenhæng, er, om denne form for fællesskaber er en styrke for boligområdets sammenhængskraft eller snarere en barriere? Dette afhænger af, om disse grupper lukker sig om sig selv og dermed skaber yderligere afstand til andre beboergrupper. Eller om de bliver aktive aktører i boligområdets sociale liv og dermed bliver en drivkraft for interaktionen beboergrupperne imellem. Dette er ikke nødvendigvis inden for den boligsociale indsats' kontrol, men den boligsociale indsats kan være opmærksom på at trække i den rigtige retning. De *brobyggende* sociale relationer opstår imidlertid sjældent af sig selv. Her kan den boligsociale indsats spille en vigtig rolle i forhold til at facilitere positive møder imellem de forskellige beboergrupper. Dette finder typisk sted ved, at den boligsociale indsats er opmærksom på at rekruttere bredt blandt boligområdets forskellige beboergrupper til alle de boligsociale aktiviteter.

International forskning peger på, at det er muligt at påvirke, i hvor høj grad beboere deltager i boligområdets aktiviteter gennem netværksfremmende aktiviteter. En forskningsoversigt fra 2014 undersøger sammenhænge mellem *sense of community* (følelse af tilknytning til fællesskabet i boligområdet) og *community participation* (deltagelse i boligområdets aktiviteter) (Taló et al., 2014). Undersøgelsen konkluderer, at der er en positiv sammenhæng mellem den enkeltes grad af tilknytning til fællesskabet i boligområdet og vedkommendes deltagelse i boligområdets aktiviteter. Det er imidlertid uvist på baggrund af denne undersøgelse, om det er en stærk følelse af tilknytning til boligområdet, som betyder, at personerne deltager i aktiviteter, eller om det er deltagelse i aktiviteter, der skaber tilknytning til boligområdet. Sandsynligvis er det en gensidigt forstærkende proces. Andre undersøgelser viser, at sociale netværk og ansvarsfølelse over for boligområdet har betydning for beboernes deltagelse i udviklingen af boligområdet (Lelieveldt, 2004). Undersøgelserne peger dog på, at deltagelse og forandring ikke opstår af sig selv. Der skal være

ressourcer i form af personale og midler, for at man kan skabe udvikling (Lelieveldt, 2004).

SOCIAL SAMMENHÆNGSKRAFT OG PERSONLIG TRIVSEL – HVAD SIGER FORSKNINGEN?

En systematisk gennemgang af forskning i boligområdet betydning for den enkelte beboers fysiske og mentale sundhed viser, at sociale relationer mellem naboer, social sammenhængskraft, social kapital og hjælpsomme naboer forebygger depression og depressive symptomer. Den samme kortlægning viser, at ringe grad af social kapital og sammenhængskraft er associeret med dårligt helbred (Diez Roux et al., 2010). En række nyere undersøgelser understøtter disse konklusioner. Blandt andet har Mohnen et al. undersøgt, hvorvidt social kapital i boligområdet har betydning for den enkelte beboers sundhed. Analysen viser en sammenhæng mellem boligområdets sociale kapital og beboernes selvvaluerede sundhedstilstand (Mohnen et al., 2011). Et andet eksempel er Eriksson et al., som opsummerer konklusionerne fra en række studier fra forskellige lande, såsom USA, Sverige, UK og Holland. Kortlægningen viser en positiv sundhedseffekt ved at bo i et område med høj social kapital. Samtidig er der studier, der indikerer, at disse positive relationer ikke gælder alle grupper, men varierer med etnicitet og køn. Fx er det forskellige elementer i boligområdet, som har betydning for mænd og kvinders trivsel og sundhed (Eriksson et al., 2013).

DET BOLIGSOCIALES ROLLE I ARBEJDET MED TRYGHED OG TRIVSEL

Når man ser på den internationale forskning, bliver det tydeligt, at der er en tæt sammenhæng imellem beboernes tryghed, trivsel og sundhed på den ene side og naboskabet og den sociale sammenhængskraft på den anden side. Hvis man vil løfte de udsatte boligområder og gøre dem til trygge og attraktive steder at bo, hvor beboerne trives, er der således god grund til at arbejde med at styrke naboskabet og den sociale sammenhængskraft i boligområderne. Dette katalog giver en række eksempler på måder at arbejde med at styrke naboskabet og den sociale sammenhængskraft. Under de enkelte aktivitetstyper beskrives nærmere, hvilke problemstillinger og mål-

grupper som adresseres, og hvilken dokumentation der eksisterer for, at de pågældende aktivitetstyper fører til øget trivsel, social sammenhængskraft eller tryghed.

De tre andre indsatsområder i dette katalog beskæftiger sig med indsatser, som adresserer problemstillinger, der i mange tilfælde støder op til kommunale kerneområder, som fx beskæftigelse, uddannelse, udsatte familier, kriminalitetsforebyggelse. Arbejdet med at styrke naboskabet og den sociale sammenhængskraft i boligområdet er derimod en mere klassisk boligsocial opgave. Det handler om at skabe stærkere og mere velfungerende boligområder, hvor beboerne er glade for at bo. I og med at naboskabet, trivslen og trygheden, som beskrevet, også hænger tæt sammen med beboernes sundhed og sociale ud-sathed, er indsatser for sundhed og udsatte beboere også at finde under dette indsatsområde.

Hvis man vil arbejde med at styrke trygheden og den sociale sammenhængskraft i boligområderne, er der nogle *grundforudsætninger*, som skal være på plads. For det første er det afgørende, at de boligsociale medarbejdere har en stor kontaktflade blandt beboerne, således at de boligsociale medarbejdere er i dialog med mange forskellige beboergrupper. Dette kræver et omfattende opsøgende arbejde. En god platform for at etablere denne kontakt er at afholde sociale aktiviteter i boligområdet med det formål at opnå en god relation til boligområdets beboere. Som det også vil fremgå under de enkelte aktivitetsbeskrivelser, er kontaktskabelse og relationsopbygning således en vigtig del af flere af aktivitetstyperne under dette indsatsområde.

En anden grundforudsætning for arbejdet med at reducere utrygheden og styrke den sociale sammenhængskraft er et godt netværk og et tæt samarbejde med fx relevante frivillige foreninger og kulturtilbud i lokalområdet. Disse aktører kan spille en central rolle i forhold til at byde ind med interessante aktiviteter, styrke frivillige kræfter og at binde boligområdet sammen med det omkringliggende samfund.

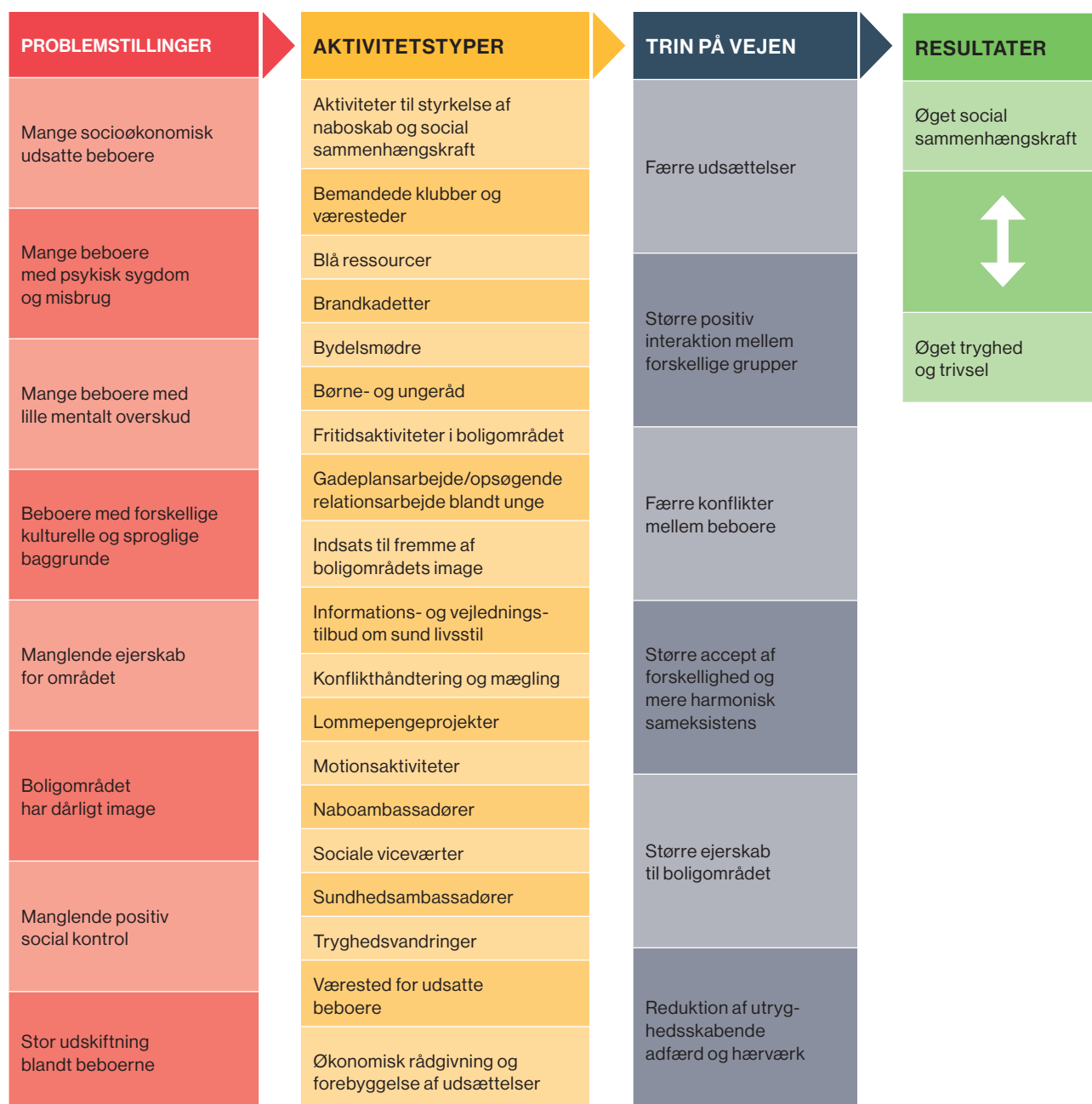
PROGRAMTEORI

Figur 1 illustrerer det samlede indsatsområde *Trivsel og tryghed*. I første søjle er oplistet de overordnede problemstillinger, som også blev beskrevet ovenfor. I anden søjle oplystes de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog. I tredje søjle vises, hvilke *trin på vejen* mod de overordnede resultater for indsatsområdet som aktiviteterne kan forventes at føre til. En nærmere beskrivelse af de enkelte aktiviteter findes i

aktivitetsbeskrivelserne, hvor der desuden findes en oversigt over dokumenteret effekt af de enkelte aktiviteter.

Som det fremgår af figur 1, forventes det, at aktivitetstyperne samlet set fører til, at trygheden i de udsatte boligområder øges, og at den sociale sammenhængskraft og trivslen øges for beboerne. Under resultater fremgår det, at resultaterne er gensi-

FIGUR 1: PROGRAMTEORI FOR INDSATSOMRÅDET TRYGHED OG TRIVSEL

digt forstærkende, således at hvis der kommer en øget social sammenhængskraft og en styrket trivsel blandt beboerne, vil dette føre til en øget tryghed. Figuren er ment som en meget overordnet illustration af sammenhængen mellem problemstillinger, aktivitetstyper, trin på vejen og de overordnede resultater på indsatsområdet *Tryghed og trivsel*.

AKTIVITETSBESKRIVELSER

På de følgende sider beskrives den bedste eksisterende viden om tilrettelæggelse af og virkningen af aktivitetstyperne under indsatsområdet *Tryghed og trivsel*. Mange af aktivitetstyperne er relevante under flere forskellige indsatsområder, men for at undgå gentagelser har vi kun placeret beskrivelsen af de enkelte aktivitetstyper under ét af indsatsområderne. I nogle tilfælde vil der derfor kun stå en overskrift og en henvisning til det indsatsområde, hvor aktivitetstypen er nærmere beskrevet.

AKTIVITETER TIL STYRKELSE AF NABOSKAB OG SOCIAL SAMMENHÆNGSKRAFT

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Naboskabet og den sociale sammenhængskraft i de udsatte boligområder er svagere end i både de almene boligområder generelt og på landsplan. Beboerne i de udsatte boligområder føler sig i mindre grad respekteret af hinanden, en del beboere føler sig utrygge, og den sociale trivsel er ofte markant lavere (Foldgast et al., 2015). Det svage naboskab bunder blandt andet i, at beboerne ikke kender hinanden og har meget lidt med hinanden at gøre i hverdagen. Den manglende kontakt beboerne imellem ses ofte i forhold til beboerens mangel på brobyggende netværk på tværs af generationer, kulturer og/eller arbejdsmarkedstilknytning (Rhod et al., 2014). Beboernes inddragelse og deltagelse i sociale aktiviteter er således en forudsætning for et bedre naboskab, og for at boligområdets sociale kapital kan øges (Rhod et al., 2014).

Aktivitetstypen *Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft* understøtter beboernes sociale interaktion og bidrager til at øge den sociale

sammenhængskraft i boligområdet. Aktivitetstypen kan bestå af mange forskellige aktiviteter, som skaber møder imellem forskellige beboergrupper. Det kan både være arrangementer i boligområdet, som fx festivaler, kunstneriske aktiviteter, bydelsfester eller fællesspisning, men det kan også være ture ud af boligområdet til lokale kulturfaciliteter eller faste aktiviteter, som etablering af en nyttehave i boligområdet (Rhod et al., 2014). Gennem arrangementerne kan mange forskellige beboergrupper møde hinanden og lære hinanden at kende. Derigennem styrkes naboskabet på tværs af forskellige beboergrupper, fx generationer, kulturer og køn, og der skabes liv i boligområdet.

Aktiviteterne er også en måde, hvorpå helhedsplanerne kommer i kontakt med en bredere gruppe af beboere end dem, som typisk indgår i helhedsplanens aktiviteter. Gennem disse arrangementer, kan de boligsociale medarbejdere lære nye beboere at kende og informere om helhedsplanens tilbud eller andre relevante tilbud i lokalområdet. De sociale og netværksfremmende aktiviteter er også det sted, hvor de boligsociale medarbejdere bliver kendte ansigter i boligområdet. Arrangementerne er således også en generel og bred relationsopbyggende foranstaltning for de boligsociale indsatser. Disse sociale aktiviteter bidrager til, at de boligsociale medarbejdere får et indblik i, hvad der rører sig i boligområdet, og om der er beboere, som har brug for en særlig hjælp og støtte, og hvor de boligsociale medarbejdere kan hjælpe ved at brobygge til de relevante aktører eller myndigheder.

Sidst men ikke mindst er de sociale og netværksfremmende aktiviteter en oplagt arena for at arbejde med beboernes frivillige arrangement og deres motivation for at tage ansvar og gøre en forskel for deres boligområde. I mange tilfælde vil det således være en integreret del af arbejdet med sociale arrangementer at inddrage beboerne i at tilrettelægge og udføre de sociale aktiviteter. De sociale arrangementer har således også det formål, at de skaber nogle rammer for, at beboerne kan tage ansvar og sætte deres præg på boligområdet.

De sociale aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft er således meget mere end hyggelige og festlige indslag i boligområdet. For helhedsplanens medarbejdere er de en platform for rekruttering til de boligsociale aktiviteter og en platform for at blive etableret i boligområdet og være i kontakt med boligområdets beboere. Desuden er de en arena, hvor beboerne kan gøre en frivillig indsats, som styrker deres kompetencer og deres ejerskab i forhold til boligområdet. Sidst men ikke mindst har de sociale aktiviteter jo det primære formål at skabe dialog og kontakt imellem forskellige beboergrupper, som ikke har meget kontakt med hinanden i hverdagen, for derigennem at styrke den sociale sammenhængskraft i boligområdet og det, som Putnam kalder for brobyggende social kapital. For at de sociale aktiviteter skal have disse mange positive resultater, er det vigtigt, at de tilrettelægges strategisk med disse formål for øje. Fx er det vigtigt at arbejde målrettet på at nå ud til andre beboergrupper end dem, som altid deltager i helhedsplanens tilbud. Ligeledes er det vigtigt at sikre sig, at der deltager forskellige beboergrupper og at arbejde målrettet på at facilitere en meningsfuld og vedvarende dialog imellem dem. Sidst men ikke mindst er det vigtigt at sikre sig, at der er beboere, som er aktivt involverede og tager ejerskab i forhold til de sociale aktiviteter, og at det ikke er de boligsociale medarbejdere alene, der tilrettelægger og gennemfører aktiviteterne.

Kort sagt skal de sociale og netværksfremmende aktiviteter bruges strategisk til at 1. skabe relationer imellem helhedsplanens medarbejdere og forskellige beboergrupper, 2. at brobygge til helhedsplanens andre aktiviteter eller andre tilbud i lokalområdet, og 3. at skabe relationer og meningsfulde møder på tværs af forskellige beboergrupper.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Det er vigtigt at sikre sig, at de aktiviteter, man iværksætter, er interessante og efterspurgt af boligområdets beboere, og at man iværksætter aktiviteter, som er interessante for alle beboergrupper. Tag således højde for alder, køn, interesser, kulturel baggrund og husstandstype og inddrag altid beboerne i processen med at planlægge aktiviteter.

- Selvom mange af disse aktiviteter til dels bliver afholdt af frivillige kræfter, er det afgørende at have en fast boligsocial medarbejder, der er tovholder og ansvarlig for, at aktiviteterne bliver afholdt, som de skal, og som motiverer og understøtter de frivillige kræfter.
- Fysiske rammer, hvor de sociale møder kan finde sted.
- Økonomi til at iværksætte aktiviteter via eksempelvis en beboerpulje.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Da formålet med denne aktivitetstype er at styrke naboskabet på tværs af beboergrupperne og helhedsplanens kendskab til boligområdets beboere, henvender aktiviteterne sig til *alle beboere* (Rhod et al., 2014). Der bør derfor være en meget målrettet indsats for at få de forskellige beboergrupper til at deltage i de sociale arrangementer, således at det ikke er den samme lille kerne, der deltager i alle arrangementer. Forskellige beboergrupper kan fx være de forskellige aldersgrupper. Børn, unge, voksne, ældre. Disse forskellige aldersgrupper har typisk forskellige interesser og det er derfor vigtigt, at tage disse i betragtning, når man tilrettelægger sociale arrangementer. Forskellige etniske grupper. De etniske grupper er ofte organiserede i forskellige netværk. Disse netværk kan være vigtige samarbejdspartnere i forbindelse med at tilrettelægge sociale arrangementer. Forskellige sociale grupper. Fx beboere i arbejde, beboere uden for arbejdsmarkedet og socialt udsatte grupper som misbrugere og psykisk syge. Sidst men ikke mindst kan de sociale arrangementer også være en måde at arbejde med børnefamilier med et svagt socialt netværk. Dette kan især gælde enlige forsørgere, som særligt kan være socialt isolerede. I det tilfælde, at man ønsker at bygge bro mellem børnefamilier i boligområder, er det vigtigt at tage højde for børnefamiliernes særlige behov og ønsker til sociale arrangementer. En sekundær målgruppe er beboere, som ønsker at gøre en frivillig indsats i boligområdet.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Først og fremmest skal man finde ud af, hvilke aktiviteter der er efterspørgsel på i de forskellige beboergrupper i boligområdet. Udviklingen og afviklingen af aktiviteter til styrkelse af naboskabet og den sociale sammenhængskraft bør altid finde sted i tæt kontakt med frivillige beboere. Dette øger sandsynligheden for, at der er en efterspørgsel på de aktiviteter, man iværksætter i boligområdet. De aktiviteter, som indtager frivillige, er således ofte mere mangfoldige, fordi de bygger på mange forskellige idéer og interesser blandt beboerne (Sigurd, 2012). Desuden kan det være med til at styrke beboernes følelse af ejerskab og ansvar over for boligområdet at være med til at gennemføre aktiviteter i boligområdet (Taló et al., 2014; Lelieveldt, 2004). Derudover kan det også skabe relationer og netværk på tværs af beboergrupper, hvis der er tilknyttet frivillige med forskellige baggrunde, både i forhold til alder, køn og etnicitet. Sidst men ikke mindst er det vigtigt i forhold til aktivitetens mulighed for på længere sigt at blive selvkørende. Det er således et formål i sig selv at gøre beboerne i stand til selv at kunne drive aktiviteten videre efter helhedsplanens udløb eller før.

SAMARBEJDSPARTNERE

Der kan samarbejdes med mange relevante aktører om at iværksætte sociale arrangementer. Flere steder samarbejdes der blandt andet med frivillige organisationer, skoler, foreninger og kulturfaciliteter i og uden for boligområdet (Rhod et al., 2014). Disse aktører har alle forskellige ressourcer at trække på, som fx viden om interessante temaer og lokaliteter, som rummer nogle muligheder, som helhedsplanen ikke er i besiddelse af. Sådanne samarbejder bidrager til at gøre de sociale arrangementer mere interessante og kan bygge bro imellem boligområdets beboere og det omkringliggende samfund. Det kan således også være en opgave for den boligsociale indsats at skabe forbindelsen mellem frivillige organisationer eller andre aktører og lokale beboere for på den måde at facilitere, at disse i et samarbejde arrangerer sociale arrangementer for boligområdets beboere.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Typisk er det en boligsocial medarbejder, der er tovholder på aktiviteterne, og som har det overordnede ansvar for de aktiviteter og arrangementer, der afholdes. Tovholderen skal – ud over overblikket over aktiviteterne – evne at støtte og motivere de frivillige, som udfører aktiviteterne. Tovholderen skal desuden have et lokalt kendskab til boligområdet, dets beboere og deres ressourcer og relevante samarbejdspartnere i og omkring boligområdet (Sørensen, 2011).

De frivillige beboeres baggrunde kan være vidt forskellige, og de kan have forskellige kvalifikationer, forskellige interesser og forskelligt overskud. Det kan være værdifuldt med en varieret frivilliggruppe, da de frivillige så kan tilbyde mange forskellige kompetencer og dermed kan varetage forskellige opgaver; fra de (lav)praktiske til de mere ledende og koordinerende. Variationen blandt de frivillige kan således betyde, at de i fællesskab kan løse mange problemstillinger og løfte sammensatte opgaver (Sønderby et al., 2014).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der findes ingen større danske undersøgelser af virkningen af aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft. Det kan skyldes, at de virkninger, man kan forvente af denne aktivitetstype, kan være svære at måle og veje. Det er således svært at måle, om beboernes ejerskab i forhold til boligområdet er styrket, eller om der er kommet flere sociale netværk. CFBU har i 2015 i et samarbejde med Metropo lavet en systematisk kortlægning af internationale studier, som belyser dette tema. Denne kortlægning udkommer i 2016. I det følgende fremgår nogle af kortlægningens konklusioner i kortfattet form. Hvis man ønsker en uddybning af de enkelte studier henvises man til at læse artiklerne, der refereres til. CFBU's og Metropols kortlægning finder flere kvalitative og kvantitative undersøgelser, som belyser virkningen af forskellige former for netværksskabende aktiviteter. Det er meget forskelligartede indsatser, det drejer sig om, og vi vil derfor beskrive dem enkeltvist nedenfor.

En af undersøgelserne er en forskningsoversigt, udarbejdet i 2004 af en australsk forskergruppe med fokus på festivaler og fester i boligområder, og disses betydning for mental sundhed og trivsel (McQueen-Thomson et al., 2004). På baggrund af kortlægningen konkluderer de, at der er forskningsmæssig konsensus om, at fester, fejring og festivaler kan styrke udvikling af fællesskaber og trivsel. Disse konklusioner er hovedsageligt baseret på enkeltstående casestudier, hvor det er de involverede aktører, der har vurderet effekten af aktiviteterne (McQueen-Thomson et al., 2004).

Derudover findes der enkelte nyere store kvantitative studier, som belyser resultater af sociale aktiviteter i boligområder. Blandt andet har en amerikansk undersøgelse fokus på, hvorvidt den sociale kapital er øget i en lang række boligområder i Californien, som har modtaget midler til at gennemføre forskellige former for projekter, som havde til formål at styrke social kapital blandt områdernes beboere og styrke relationer på tværs af fællesskaber (Molitor et al., 2011). Undersøgelsen dokumenterer en positiv relation mellem deltagelse i disse events og høj social kapital for den enkelte beboer, herunder større tillid til naboer. Undersøgelsen beskriver dog ikke nærmere, hvad projekterne har bestået i. En anden mangel ved undersøgelsen er, at den ikke forholder sig til, om den sociale kapital hos beboerne, som har deltaget i events, er et resultat af deres deltagelse eller omvendt, altså om den høje sociale kapital hos beboere, som har deltaget i projekterne, er et resultat af, at de har deltaget i projekterne, eller om det skyldes, at det er beboere med høj social kapital, som vælger at deltage (Molitor et al., 2011).

En nyere gennemgang af forskning om betydningen af deltagelse i kulturelle og kunstneriske aktiviteter er gennemført af et engelsk forskerhold (Taylor et al., 2015). Det drejer sig her om kulturelle og kunstneriske aktiviteter, hvor borgere er med til at skabe kultur og kunst, og hvor formålet blandt andet er at styrke relationer blandt deltagerne. Der undersøges blandt andet eksisterende viden om effekter af deltagelse i sådanne aktiviteter (Taylor et al., 2015). Kortlægningen konkluderer, at der er evidens for en positiv relation mellem deltagelse i kunstprojekter på den ene side

og sundhed, social kapital, kriminalitetsforebyggelse og uddannelse på den anden. Den stærkeste evidens findes for relationen mellem deltagelse i kunstprojekter og social kapital. Generelt viser studier, at kulturel deltagelse kan bidrage til sammenhængskraft, reducere social eksklusion og øge tryghed og styrke lokalsamfund. Kortlægningen konkluderer dog også, at der er behov for mere forskning på området, idet der mangler mere dybdegående viden om sammenhænge mellem kunstprojekter og de sociale effekter, ligesom der ikke er stor viden om, hvilke typer af aktiviteter der har den største effekt og for hvilke målgrupper (Taylor et al., 2015).

I England er der gennem en årrække gennemført aktiviteter, der skal styrke kendskab og netværk på tværs af generationer. En opsummering af resultaterne peger på, at disse møder mellem generationer både kan styrke netværk i boligområderne og kan styrke trivslen hos ældre, som deltager i projekterne (Raynes et al., 2004). I tråd med dette konkluderer et etnografisk studie af en aktivitet i et boligområde i England, at det er muligt at styrke kendskab og venskab på tværs af generationer ved at sætte aktiviteter i gang, som skaber møder mellem generationer, og ved at finde fælles interesser, som de to generationer kan mødes om. Efter aktiviteten viser evalueringen et fald i anvendelsen af aldersspecifikke stereotyper og en stigning i positiv fællesskabsfølelse og anerkendelse af eksistensen af ligheder på tværs af generationer (Alcock et al., 2011).

I Holland har man udviklet en helt specifik metode til at skabe større netværk, sammenhængskraft og gensidig forståelse blandt forskellige beboergrupper i boligområder (Mercken, 2003). Aktiviteten retter sig blandt andet mod at øge beboernes indbyrdes kendskab på tværs af aldersmæssige og kulturelle skel. De kalder aktiviteten boligområde-erindringer. Den har været afprøvet i en række boligområder i Holland, og det vurderes, at aktiviteten øger netværk, sammenhængskraft og gensidig forståelse mellem forskellige beboergrupper i de områder, hvor den har været afprøvet. Aktiviteten består af tre faser. For det første en fase, hvor deltagerne lærer at skabe historier på baggrund af deres erindringer, en anden fase, hvor del-

tagerne udveksler historier, og endelig en tredje fase, hvor historiefortællingen spredes og bliver en del af kulturen i boligområdet, således at deltagerne så at sige skaber et fortællende boligområde (Mercken, 2003). Tanken er, at forskellige beboere deler deres forskellige historier og erindringer og ad den vej styrker gensidigt kendskab og skaber et boligområde fuld af fortællinger og erindringer.

En type af netværksskabende aktivitet, som der findes lidt flere studier af, er nyttehaver. USA har en længere tradition for såkaldte community gardens. I USA er der gennemført en række evalueringer og forskningsprojekter i relation til nyttehaver, og i 2010 er den eksisterende viden om nyttehavers virkning og effekter i USA kortlagt (Draper et al., 2010). Kortlægningen inkluderer 55 artikler, hvoraf syv er baseret på effektstudier. Kortlægningen peger på, at nyttehaverne ofte har flere formål, nemlig både at styrke sundhed, herunder indtag af frugt og grønt, i boligområderne, og at styrke netværk og trivsel. Generelt kan der på baggrund af forskningsoversigten konkluderes, at hovedparten af de studier, der har undersøgt, hvorvidt nyttehaver kan styrke netværk og social kapital i områderne, viser positive resultater. Således dokumenterer studierne effekter i forhold til øget netværk, større fællesskabsfølelse og øget socialisering på tværs af beboergrupper. En række studier peger i den sammenhæng også på, at de relationer, der skabes via nyttehaverne, også får betydning i bredere sammenhænge og smitter af på relationer til øvrige beboere og andre aktører i områderne (Draper et al., 2010). Endelig viser en række studier, at nyttehaver kan styrke organiseringen og mobilisering af beboere i boligområder, hvilket også får betydning for den bredere deltagelse og initiativ hos beboere i andre sammenhænge (Draper et al., 2010).

International forskning peger *således på, at forskellige former for netværksskabende aktiviteter har betydning for den sociale kapital i boligområdet og for de enkelte beboeres trivsel*. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

BLÅ RESSOURCER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Blå Ressourcer vil sige, at ejendomsfunktionærer uddannes til at håndtere kontakten med socialt udsatte beboere, således at de kan indgå i boligorganisationens og det boligsociales arbejde med at tage hånd om problemstillinger, som knytter sig til udsatte beboere (Dahl, 2009). Ejendomsfunktionærer har daglig kontakt til mange beboere og har en finger på pulsen i forhold til, hvad der sker i boligområdet. Udover at slå græs, rydde sne og foretage syn af boligerne, kan ejendomsfunktionærerne således gennem efteruddannelse hjælpe udsatte beboere og tilføre sociale kompetencer til boligområdet.

Blå Ressourcer dækker over en aktivitetstype, hvor ejendomsfunktionærer i højere grad inddrages i det boligsociale arbejde. Filosofien er at udnytte medarbejdernes store kontaktnet og deres mange timers tilstedeværelse blandt beboerne (Bjarnild, 2012). Ejendomsfunktionærerne uddannes til at spotte og vurdere problemer blandt beboere, forstå hvordan de sociale tilbud virker, samt tage og opretholde kontakt til udsatte beboere (MBBL, 2013). Det handler om at styrke samarbejdet imellem driften og den boligsociale indsats om at håndtere udsatte grupper bedst muligt, og at udveksle viden om, hvor der er beboere, som har brug for en særlig indsats.

Det overordnede formål med Blå Ressourcer er således at håndtere sager omkring udsatte beboere bedst muligt og at trække på de medarbejdere, som i deres daglige virke har den tætteste kontakt til disse beboere.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Det er en grundforudsætning, at boligorganisationen afsætter timer til, at de Blå Ressourcer kan blive uddannede og efterfølgende påtage sig opgaver som Blå Ressourcer.
- For at fremme samarbejdet mellem driften og den boligsociale indsats er det vigtigt med fælles møder og koordinering.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitetstype er udsatte beboere i boligområderne, som har brug for hjælp i form af brobygning til relevante tilbud, eller som skaber utryghed hos de øvrige beboere i kraft af deres normbrydende adfærd.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Det er vigtigt at sikre, at forløbet passer til de konkrete vidensbehov, som ejendomsfunktionærerne har (Dahl, 2009). Det kan derfor være en fordel, at ejendomsfunktionærerne inddrages i forarbejdet, og at der eksempelvis inddrages temaer, som de selv er kommet frem til (Fälling, 2013). Uddannelsen består typisk i, at ejendomsfunktionærer undervises i redskaber og metoder, der kan bruges i dagligdagen i mødet med udsatte beboere (Dahl, 2009). En anden del af undervisningen giver et indblik i relevante samarbejdspartnere og ressourcer i området og indholdet i de forskellige aktørers arbejdsopgaver. Uddannelsesforløbet består typisk af otte moduler. I nogle tilfælde strækker uddannelsesforløbet sig over ni måneder. Denne tidsmæssige udstrækning viste sig at være vigtig, da deltagerne dermed havde god tid til at afprøve tingene i dagligdagen (Dahl, 2009).

Når ejendomsfunktionærerne har gennemført uddannelsen, er næste skridt at få lavet en organisering, hvor ejendomsfunktionærerne, driften og den boligsociale indsats aftaler snitflader og arbejdsgange, således at man får optimeret indsatsen mest muligt, og så man ikke modarbejder hinanden. I nogle tilfælde handler det om at få fastlagt sagsgange for, hvad ejendomsfunktionærerne gør, når de støder på problemstillinger vedrørende udsatte beboere. I andre tilfælde iværksætter man i fællesskab en mere omfattende indsats, hvor de Blå Ressourcer anvendes mere målrettet og opsøgende. I Lejerbo København har man iværksat et initiativ, hvor ejendomsfunktionærer tager på serviceeftersyn i alle boliger. Dette er først og fremmest med henblik på at identificere problemer med boligerne og misligholdelse. I denne forbindelse forventer man dog, at ejendomsfunktionærerne vil blive opmærksomme på mange sociale

problemer. Ejendomsfunktionærerne er derfor klædt på til også at kunne fungere som Blå Ressourcer og indgå i dialog med beboerne og henvise dem til relevante tilbud og dele deres viden med blandt andet den boligsociale indsats.

SAMARBEJDSPARTNERE

Den primære samarbejdsflade, når det kommer til Blå Ressourcer, er imellem de Blå Ressourcer, som er en del af driften af boligorganisationen og boligafdelingen på den ene side og den boligsociale indsats på den anden side. Der kan dog også være en samarbejdsflade mellem de Blå Ressourcer og kommunale aktører.

En evaluering fra Lejerbo København viser, at det er vigtigt, at de Blå Ressourcer/driften og den boligsociale indsats er skarpe på fra starten at afstemme, hvad samarbejdet skal bestå i, hvem der har hvilke roller, og hvor meget tid de forskellige parter skal afsætte til samarbejdet. Endvidere peges der på, at ejendomsfunktionærer og boligsociale medarbejdere kan have forskelligt fokus og tilgange til arbejdet, hvilket kan skabe sammenstød i det daglige arbejde. Evalueringen anbefaler, at det fremadrettet bliver endnu tydeligere, hvori samarbejdet skal bestå, og at man som det første *får samarbejdet på plads, så man sikrer*, at alle parter har ejerskab i forhold til indsatsen og dermed tager det nødvendige ansvar (Bjarnild, 2012).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er afgørende, at ejendomsfunktionærerne er interesserede i at arbejde som Blå Ressourcer og i at gennemføre uddannelsen og lære nyt. Derudover er det vigtigt, at de Blå Ressourcer har personlige og sociale kompetencer til at indgå i dialog med beboere med mange forskellige baggrunde og sprogkulturer og samtidig til at kunne samarbejde med relevante samarbejdspartnere, både boligsociale medarbejdere og fx kommunale aktører. Desuden er det naturligvis vigtigt, at der er afsat tid i deres arbejdsskema til at kunne modtage undervisning over en længere periode og derefter at løfte de ekstra opgaver, som opstår, når de varetager rollen som Blå Ressource (Dahl, 2009).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en evaluering foretaget af Lejerbo København undersøges virkningen af uddannelsesforløbet Blå Ressourcer. Evalueringen peger på, at der er store fordele ved at samtænke den boligsociale indsats og driften af boligafdelingen (Bjarnild, 2012). De ejendomsfunktionærer, der har deltaget på uddannelsen, melder om stor tilfredshed med opkvalificeringen, og understreger, at de kan anvende det i deres daglige omgang med beboerne. Den tættere relation mellem det boligsociale og driften ses således som en klar fordel (Bjarnild, 2012). Evalueringen viser desuden, at det tættere samarbejde mellem de boligsociale medarbejdere og ejendomsfunktionærerne, har haft den effekt, at den boligsociale indsats er blevet mere tydelig i driften, og at begge parter tydeligere kan se værdien i samarbejdet og anbefaler at samarbejdet fremadrettet udbygges og styrkes (Bjarnild, 2012).

I et katalog udgivet af det tidligere Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter opstilles en række gode resultater, som aktiviteten Blå Ressourcer har opnået (MBBL, 2013). De gode resultater indbefatter, at der er skabt et større engagement blandt ejendomsfunktionærer, at den kommunale sociale indsats er blevet optimeret, at der er skabt et professionelt netværk på tværs af bydelen, samt at der er skabt et væsentligt bidrag til forbedring af samarbejde mellem kommune og boligforeninger (MBBL, 2013).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Blå Ressourcer* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

BRANDKADETTET

Se aktivitetstypen på side 67 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

BYDELSMØDRE

Se aktivitetstypen på side 151 under indsatsområdet *Forebyggelses og forældreansvar*.

BØRNE- OG UNGERÅD

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Børne- og ungeråd udvikler unges demokratiske kompetencer og skaber rammer for konstruktive børne- og ungefællesskaber i boligområdet (Sønderby et al., 2014). Typisk er aktiviteten igangsat for at skabe muligheder for, at unge kan være medskabere af en demokratisk kultur i boligområdet, samt lære de unge om beboerdemokrati. Almene boligområder har dybe rødder i en demokratisk tradition gennem beboerdemokrati, hvor de voksne beboere træffer beslutninger i fællesskab om, hvordan deres afdeling skal drives og udvikles (Sønderby et al., 2014). En udfordring, man mange steder oplever i beboerdemokratiet, er imidlertid, at der er lille interesse fra beboernes side, få, der møder op til beboermøder, og lille interesse for afdelingsbestyrelsesarbejdet. Desuden afspejler afdelingsbestyrelserne ofte ikke beboersammensætningen, i og med at fx unge mennesker ikke engagerer sig i beboerdemokratiet. Gennem børne- og ungeråd håber man således på at fremme de unges interesse for beboerdemokratiet og forståelse for demokratisk indflydelse generelt.

Gennem beboerdemokratiet har beboerne et afgørende ord i den daglige drift. Det betyder blandt andet, at de ved, hvad deres husleje bruges til, også i forhold til vedligeholdelse, fornyelse og forbedringer. Børne- og ungeråd arbejder med lignende problemstillinger. Det kan være skrald og affaldssortering, hundelorte på græsplænen, etablering af boldbure, legepladser, hvordan man får forskellige generationer til at mødes i boligområdet etc. Desuden står de for at arrangere sociale aktiviteter og udfolder undervejs demokratiske kompetencer som dialog og tolerance (Sønderby et al., 2014). Aktiviteten har fokus på, at der skal være plads til alle, og derfor er det i børne- og ungerådet centralt, at alle kan komme til orde, hvis de har ideer til tiltag. Et børne- og ungeråd giver de enkelte medlemmer mulighed for at få øget selv-

værd, lære at argumentere for deres holdninger samt lære at tage beslutninger sammen med andre. I det hele taget får de redskaber til, hvordan et demokratisk samfund fungerer i forhold til beslutningsprocesser, mødekultur m.m.

Formålet er at stimulere børn og unges lyst til at deltage aktivt i den demokratiske kultur. Aktiviteten skal skabe rammer for gode fællesskaber i boligområdet og hjælpe med at skabe nye aktiviteter for børn og unge i boligområdet. Derigennem skal de skabe liv og inspirere andre børn og unge til at engagere sig i boligområdet (Sønderby et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Lokaler, hvor børne- og ungerådet kan holde til.
- Et tæt samarbejde med afdelingsbestyrelsen om at give rum og muligheder for børne- og ungerådet.
- Et godt kendskab til boligområdets børn og unge, så den boligsociale medarbejder kan rekruttere børn og/eller unge til rådet.
- At den boligsociale medarbejder afsætter timer til at facilitere børne- og ungerådets arbejde.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Den primære målgruppe er boligområdets børn og unge. Børneråd arbejder med børn fra ca. 8-12 år. Ungeråd arbejder typisk med unge fra 13-18 år. Typisk henvender aktiviteten sig især til unge med overskud og idéer, der kan agere rollemodeller for andre børn og unge. Som udgangspunkt er aktiviteten dog åben for alle børn og unge, der kunne have interesse i at deltage i børne- og ungerådet (KL, 2013).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Et børne- og ungeråd kan skabe en central forbindelse mellem de unge og de aktiviteter, som ellers udbydes i boligområdet (KL, 2013). Relationen mellem de unge og de boligsociale medarbejdere i boligområdet er centralt for aktivitetstypen, da en god relation kan give børne- og ungerådet et solidt fundament samt medvirke til, at det kommer godt fra start. De unge frivillige kan rekrutteres til aktiviteten på flere forskellige måder. I et ungeråd i Høje Gladsaxe blev de unge fx

udpeget af de boligsociale medarbejdere, som havde kendskab til de unge igennem andre projekter i helhedsplanen, de unge havde deltaget i, såsom lomme-pengeprojekter (Sønderby et al., 2014).

Ved at kopiere de voksnes beboerdemokrati til et børne- og ungeniveau, er man med til at lære børn og unge (og deres forældre) om demokrati generelt og om beboerdemokrati. At rammerne minder om beboerdemokrati for de voksne beboere medfører også en hvis seriøsitet omkring børne- og ungerådets rolle i forhold til boligområdet.

Det er desuden centralt at finde frem til et lokale, hvor børne- og ungerådet kan holde til (Sønderby et al., 2014). Det kan være, at de unge kan låne et lokale i boligområdet eller fx i den kommunale ungdomsklub. Ofte mødes børne- og ungerådet en eller to gange om måneden til obligatoriske møder. Her planlægger de en bred vifte af aktiviteter for børn og unge i boligområdet. De aktiviteter, som skal planlægges, bliver typisk koordineret i et samarbejde med de boligsociale medarbejdere. Det kan være afholdelse af en fodboldturnering, videoaftener, markedsdage m.m. (Sønderby et al., 2014). De boligsociale medarbejdere kan desuden støtte børnerådet i at skrive ansøgninger om fondsmidler til fx idrætsprojekter (Sønderby et al., 2014).

I en undersøgelse, der samler erfaringer fra syv forskellige ungeråd, som er i helhedsplaner rundt omkring i Danmark, konkluderes det, at fastholdelse og langtidssikring af ungerådene er en stor udfordring i alle projekterne (Petersen, 2013). Undersøgelsen viser, at flere ungeråd er lukket ned før tid. Dette tyder på en udfordring i forhold til at fastholde momentum og motivation blandt de unge i længere tid ad gangen (Petersen, 2013). Arbejdet med rådene er derfor forholdsvis skrøbeligt, da de risikerer at lukke efter noget tid, især hvis helhedsplanen ikke fortsætter, og derved ikke har mulighed for at støtte og hjælpe. Det er således en udfordring at få ungerådene til at køre selvstændigt, og det er ofte tilfældet, at helhedsplanerne støtter og hjælper i stort omfang. Dette har naturligvis også indflydelse på, i hvor høj grad ungerådene er følsomme over for ændringer i den boligsociale indsats i området (Petersen, 2013).

SAMARBEJDSPARTNERE

Et børne- og ungeråd samarbejder med de boligsociale medarbejdere i området. Desuden er det vigtigt, at børne- og ungerådet har et tæt og velfungerende samarbejde med afdelingsbestyrelsen, da begge arbejder for en demokratisk kultur i boligområdet, og børne- og ungerådet kan lære af afdelingsbestyrelsens erfaringer. Det kan således være en fordel, hvis en repræsentant fra afdelingsbestyrelsen sidder med ved børne- eller ungerådets møder. Dette signalerer interesse for børne- eller ungerådets arbejde fra afdelingsbestyrelsens side og kan være med til at sikre, at arbejdet imellem de to bestyrelser koordineres. Der indgås ligeledes samarbejde med rådets mange interessenter, som indgår i planlægningen af arrangementer etc. Det kan fx være den kommunale ungdomsklub eller frivillige organisationer i boligområdet.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Generelt er de unge forholdsvis ressourcestærke og velfungerende unge mennesker, som skal fungere som rollemodeller for andre unge i kvarteret (Petersen, 2013). Det er et stort ansvar at drive et børne- og ungeråd, og det er derfor afgørende, at de unge er motiverede for at yde en indsats, og at der skabes en dynamisk gruppe, som der kan stilles krav til. Som beskrevet ovenfor, har man mange steder erfaret, at børne- og ungeråd lukker ned før tid på grund af manglende motivation. Det har derfor en stor betydning, at de tilknyttede unge er motiverede for at yde en indsats i børne- og ungerådet (Sønderby et al., 2014). Det kan derfor anbefales, at de boligsociale medarbejder *håndplukker* deltagere, som de har tillid til kan klare opgaven og vil være motiverede. Med dette udgangspunkt kan andre unge melde sig som interesserede, og rekrutteringen kan starte derfra.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der er ikke lavet større danske undersøgelser af børne- og ungeråd. Internationale erfaringer og forskning i virkningen af børne- og ungeråd viser, at der særligt i USA er en lang tradition for at skabe empowerment blandt unge i udsatte boligområder og dermed styrke deres individuelle kompetencer, samtidig med at de får reel indflydelse på udviklingen af boligområdet.

En opsummering af forskningen viser, at empowerment blandt personer fra marginaliserede områder har en lang række livsforbedrende effekter. Det drejer sig blandt andet om øget selvbevidsthed (både på individuelt og boligområde niveau), mental sundhed, skolegang og uddannelse, samt reduceret vold og alkohol- og stofmisbrug (Pearrow, 2008). Evalueringen af et større program – Teen Empowerment Program – finder, at det er af betydning, at der skabes et trygt miljø, at deltagerne kan se et formål med programmet og deres indsats, og at programmet både retter sig mod en individuel udvikling og en udvikling af boligområdet (Pearrow, 2008). I Teen Empowerment-programmet arbejder de derfor med en række relationsopbyggende initiativer, understøtter de unges idéer, lader de unge definere, hvad formålet med deres arbejde skal være, og hvilke forhold de ønsker at ændre. Programmet har ligeledes fokus på at øve og styrke de unges kompetencer i forhold til kommunikation og argumentation, såsom i at give og modtage feedback (Pearrow, 2008).

En anden undersøgelse ser på fire forskellige programmer, der skal styrke empowerment blandt unge. Undersøgelsen identificerer en række forhold, som kendetegner de succesfulde programmer. Disse forhold er 1. at der etableres et trygt og imødekomende miljø, 2. at deltagelse og engagement er meningsfuld og 3. at magten er ligeligt fordelt mellem voksne og unge (Jennings et al., 2006). Et casestudie af en *youth organizing group* – som svarer til et ungeråd – viser, at deltagelse i en sådan gruppe kan understøtte den personlige udvikling blandt de unge og medvirke til at skabe forandring i boligområdet. Desuden viser undersøgelsen, at det er centralt for disse ungdomsorganiseringsgrupper, at der tænkes på udvikling både på det individuelle plan blandt deltagere og på udvikling af det bredere boligområde (Christens et al., 2011). Analysen viser, at det har stor betydning for effekten af gruppen, at der ikke kun fokuseres på individuel udvikling, men at der planlægges konkrete initiativer til at ændre på forhold i boligområdet eller på nogle bredere politiske niveauer (Christens et al., 2011). Derudover peges der på, at det er vigtigt, at gruppen afspejler boligområdets unge beboere, dvs. at gruppen skal kunne rumme kulturelle og religiøse

forskelligheder, fordi det styrker gruppens politiske repræsentativitet. Endelig viser undersøgelsen, at det er vigtigt, at der er voksne tilknyttet gruppen, og at der oparbejdes former for unge-voksne-partnerskaber.

Den internationale forskning viser positive resultater af at arbejde med børne- og ungeråd i forhold til at understøtte den personlige udvikling blandt de unge og medvirke til at skabe forandring i boligområdet. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Børne- og ungeråd* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

FRITIDSAKTIVITETER I BOLIGOMRÅDET

Se aktivitetsbeskrivelse på side 72 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

GADEPLANSARBEJDE/ OPSØGENDE RELATIONS- ARBEJDE BLANDT UNGE

Se aktivitetsbeskrivelse på side 76 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

INDSATS TIL FREMME AF BOLIGOMRÅDETS IMAGE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Mange udsatte boligområder slås med et negativt image, som blandt andet skyldes den negative omtale af boligområderne i lokale og nationale medier. En af de mest alvorlige konsekvenser af områdernes negative omdømme er, at beboere, som har andre muligheder, ikke ønsker at flytte til boligområderne (KL, 2012). En anden uheldig virkning er, at beboerne selv får et negativt billede af deres boligområde, hvilket for mange kvæler engagement og tilhørsforhold til boligområdet. Således gør et dårligt omdømme det svært at tiltrække og fastholde tilflyttere og hæmmer samtidig engagementet blandt de eksisterende beboere (Vestergaard et al., 2010).

Det har derfor stor betydning for beboernes tilfredshed med at bo i boligområdet, om de oplever, at deres boligområde er et attraktivt boligområde, eller om deres billede af boligområdet er præget af negative fortællinger. En indsats for at styrke den positive fortælling om boligområdet – både uden for boligområdet og blandt boligområdets beboere – har derfor også betydning for beboernes trivsel (Mazanti, 2002). Desuden har det betydning for beboernes engagement i deres boligområde, om de oplever boligområdet som en midlertidig boligsituation, og om de tænker på boligområdet som et sted, hvor de vil blive boende i mange år. Et mere positivt billede af boligområdet kan betyde, at beboerne ikke kun betragter boligområdet som en midlertidig løsning. Det vil føre til mere engagerede beboere, som tager ansvar for boligområdet, og som interagerer mere med hinanden.

Der er stor forskel på, hvordan imagearbejdet udfoldes, og aktivitetstypen kan derfor bestå af mange forskellige aktiviteter. Aktivitetstypen skal skabe et bedre image både indadtil og udadtil, og retter sig derfor imod den brede offentlighed, lokalområdet og beboerne (Sønderby et al., 2014). Aktiviteten har to overordnede formål. For det første skal den udbrede positive historier til omverdenen, der kan gøre områderne mere attraktive for potentielle nye beboere, aflive myter og forme fundamentet for fremtidige samarbejder imellem parter i både boligområde og det omkringliggende lokalsamfund (Sønderby et al., 2014). Dernæst skal aktiviteten skabe levedygtige fællesskaber, hvor fokus er på at skabe et image, der kan styrke sammenholdet og boligområdets *fælles identitet, og som gør beboerne stolte af deres boligområde* (Sønderby et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Medarbejdere med viden om kommunikation, pres-sarbejde og/eller imagearbejde.
- Et godt kendskab til boligområdets beboere og boligområdets gode sider og udfordringer, og dermed adgang til de gode historier, som kan formidles.
- Et tæt samarbejde med lokale medier, som kan bringe positive historier.
- Et tæt samarbejde med omkringliggende foreninger, skoler og andre aktører omkring at sætte boligområdet positivt på landkortet.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Der kan overordnet skelnes mellem to målgrupper for imagearbejdet. Der er beboere uden for boligområdet, som har et dårligt indtryk af boligområdet, og som derfor ikke kunne finde på at flytte til boligområdet, og som ikke betragter boligområdet som et sted, de vil opsøge, fx i forbindelse med sociale arrangementer eller fritidsaktiviteter for deres børn. Og så er der beboerne i selve boligområdet, som ligeledes kan have et negativt billede af deres eget boligområde og være præget af mediernes fremstilling af boligområdet, og som derfor ikke engagerer sig i boligområdet og ikke tænker boligområdet som en langsigtet boligløsning. Disse to målgrupper skal både eksponeres for gode historier fra boligområdet og positive oplevelser i boligområdet.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Aktiviteterne under denne aktivitetstype kan som sagt være af forskellig karakter. I nogle tilfælde arbejdes der målrettet med at få gode historier i medierne eller med at fortælle gode hverdagshistorier i fx et beboerblad eller på helhedsplanens hjemmeside. Disse gode historier skal gøre, at omverdenen, men også beboerne selv, får øjnene op for de positive sider ved boligområdet. I andre tilfælde arbejdes der med at iværksætte arrangementer eller events i boligområdet, som kan tiltrække beboere udefra, og dermed udfordre disse personers fordomme om området. Disse arrangementer og events kan også styrke beboernes glæde eller stolthed ved at komme fra boligområdet.

Et udbredt eksempel på den første tilgang til arbejdet med at forbedre boligområdets image er beboerjournalister, hvor beboere uddannes til at videreformidle "den gode historie" fra boligområdet. Hvis man vil arbejde med beboerjournalistik kræver det, at man løbende rekrutterer beboere, at man arrangerer journalistiske kurser, at man opbygger et netværk med samarbejdspartnere, fx lokale medier, og at man har en redaktion og holder redaktionsmøder. Mange beboere skal guides igennem arbejdsprocessen, og det er derfor vigtigt at tilpasse de journalistiske ambitioner til den enkelte beboers evner og enga-

gement (Sønderby et al., 2014). En anden tilgang til imagearbejdet er at professionalisere informationsarbejdet (Vestergaard et al., 2010). Dvs. at ansætte kommunikationskonsulenter, der skal planlægge og varetage informationsarbejdet. Kommunikationskonsulenterne kan fx arbejde med at finde og træne ambassadører blandt ansatte og beboere, så de kan blive boligområdets ansigt udadtil og fx have dialog med pressen (Vestergaard et al., 2010). Når det gælder professionelle kommunikationskonsulenter, er det vigtigt, at informationsarbejdet har en lokal forankring for at være troværdig og imødekomme beboernes og de direkte involverede parterers behov.

Som beskrevet er en anden tilgang til imagearbejdet at arrangere arrangementer og events i lokalområdet, hvor udefrakommende og boligområdets egne beboere inviteres til at komme og opleve boligområdet. En kortlægning af international forskning på området viser, at events og festivaler har en række positive effekter på lokalt niveau. Events og festivaler kan styrke fællesskabet i lokalområdet, mindske social isolation for udsatte beboere, skabe stolthed i boligområdet og trække nye og kreative tilflyttere til området (McQueen-Thomson et al., 2004).

SAMARBEJDSPARTNERE

I imagearbejdet kan der først og fremmest peges på to typer samarbejdspartnere. Den første er lokale medier, som kan trykke de positive historier fra boligområdet. De andre er lokale foreninger, skoler, fritidstilbud m.v. i og omkring boligområdet, som har en løbende kontakt til de mennesker, som bor uden for boligområdet. Via samarbejder med disse aktører kan arrangementer i boligområdet tiltrække personer, som ellers aldrig sætter deres fødder i boligområdet.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Hvis man ønsker at arbejde seriøst og målrettet på at ændre på boligområdets image, er det vigtigt, at man i projektet har nogle medarbejdere med kommunikationsfaglige kompetencer. Det kan være journalistiske kompetencer, men også fx viden om *branding* af boligområdet. Det er dog vigtigt, at medarbejderen samtidig har et nært kendskab til boligområdet og dets beboere.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der findes ikke meget dokumentation for, hvilken virkning imageindsatser har. Antologien *Bag facaden. En antologi om boligsocialt arbejde i udsatte by- og boligområder*, som beskriver forskellige boligsociale indsatser, beskriver blandt andet aktiviteten *Reporterbanden* i Akacieparken, hvor unge formidler historier fra deres boligområde (Sønderby et al., 2014). Beskrivelsen peger blandt andet på, at de unge reportere er begyndt at reflektere over, hvad der foregår i området og over deres egen rolle. De har fået større ejerskab i forhold til afdelingen, og de fungerer som uformelle ambassadører for de projekter, de skriver historier om (Sønderby et al., 2014).

En rapport udarbejdet af SBI indeholder en evaluering af, hvad fysiske forbedringsprojekter har betydet for områders image (Vestergaard, 2009). Den overordnede konklusion er, at en fysisk renovering med reelle forbedringer af bebyggelsernes oplevelsesmæssige og æstetiske kvaliteter, er helt afgørende for en imageforbedring, men at den fysiske indsats hænger sammen med den sociale indsats. Således peges der på, at det er lige så afgørende for at forbedre et boligområdes image, at der sideløbende gennemføres kulturelle og sociale udviklingsindsatser, der frembringer positiv omtale af boligområdet og sikrer beboere et bedre liv i boligområdet (Vestergaard, 2009). Dette inspirationskatalog beskæftiger sig udelukkende med sociale indsatser og ikke fysiske renoveringer. Denne pointe er dog interessant, da den peger på, at hvis man for alvor vil satse på at ændre et boligområdes image, så bør man samtænke imagearbejdet med fysiske forbedringer.

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Indsats til fremme af boligområdets image* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

INFORMATION- OG VEJLEDNINGSTILBUD OM SUND LIVSSTIL

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I mange udsatte boligområder findes der beboere med både fysiske og psykiske problemer, som gør, at de ikke har så stort overskud i deres hverdag. Dette kan have betydning for deres tilknytning til arbejdsmarkedet, da alvorlige fysiske og psykiske problemer kan betyde, at beboere ikke kan indgå i arbejdsstyrken, hvilket igen forstærker disse personers marginalisering (Diderichsen et al., 2011). Dette afspejler en social ulighed i sundhed, der er et spørgsmål om, at systematiske forskelle i sundhedstilstanden mellem borgere i samfundet er opdelt efter socioøkonomiske kriterier som uddannelse, indkomst og arbejdsforhold (Hvass et al., 2012). Sammenlignes beboere i udsatte boligområder med resten af befolkningen, er deres helbredstilstand således væsentligt dårligere (KL & BL, 2014). Tal viser blandt andet, at der pr. 1.000 borgere i udsatte boligområder indlægges 226 borgere årligt, hvorimod tallet for ikke-almene boligområder er 148 personer årligt (KL & BL, 2014). Dette hænger sammen med, at der i udsatte boligområder bor flere lavindkomstgrupper, arbejdsløse, etniske minoriteter og særligt udsatte grupper. Grupper, der generelt er kendetegnet ved at have en række sundhedsmæssige risici. Det viser sig blandt andet ved, at særligt udsatte borgere i gennemsnit lever 22 år kortere end resten af befolkningen (Sigurd et al., 2013).

Aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* har med sit fokus på sundhed et fælles formål med de to andre aktivitetstyper i dette katalog, der knytter sig til sundhed, henholdsvis *Sundhedsambassadører* og *Motionsaktiviteter*. Fælles for de tre aktivitetstyper er, at de forsøger at motivere beboerne til at ændre deres sundhedsadfærd. For de tre aktiviteter gælder det, at en forbedret sundhed kun er ét blandt flere formål. Selve sundhedsaktiviteten kan fx være et middel til at styrke deltagernes sociale netværk i boligområdet og derigennem deres generelle trivsel samt være et skridt på vejen mod beskæftigelse. De tre aktivitetstyper ses da også ofte i sammenhæng. Det vil således være givtigt, hvis man fra

et vejledningstilbud om sund livsstil kan henvise til fx motionsaktiviteter i boligområdet, således at den teoretiske viden om sundhed og motion kan blive fulgt op af en mulighed for at praktisere sund livsstil og motion.

I aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* rådgives og vejledes beboere om sundhed. Rådgivningen og vejledningen sker både på et individuelt plan og til større grupper, hvor emner såsom kost, motion, rygning og alkohol er i fokus med henblik på at forebygge og give beboerne en sundere livsstil (Rhod et al., 2014). Formålet er, at beboernes sundhedstilstand og trivsel forbedres, samt en styrkelse af beboernes netværk.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Et stort kendskab og et tillidsfuldt forhold til boligområdets beboere, som gør det muligt at tale med dem om deres sundhedsvaner.
- Sundhedsfaglig viden om ernæring, motion, rygestop, sund madlavning, folkesygdomme osv.
- Fysiske rammer, hvor mødet med beboerne kan finde sted.
- Mulighed for at brobygge til mere praktiske sundhedstilbud som fx motionsaktiviteter.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen til denne aktivitetstype er beboere i de udsatte boligområder, som har en usund livsstil. Målgruppen strækker sig fra børn med dårlige morgenmadsvaner, der er uoplagte i skolen, til borgere med anden etnisk baggrund end dansk, som har ringe kontakt til sundhedsoplysning og kommunale tilbud (Rhod et al., 2014). Erfaringer viser, at det primært er voksne kvinder, der benytter sig af sundhedstilbud som fx sundhedscaféer (Det Boligsociale Fællesskretariat i Århus, 2012). Hvis man ønsker at arbejde med mænds sundhed eller unges sundhed, skal man således gøre en ekstra indsats for at rekruttere mænd til indsatsen. I Århus har man i flere udsatte boligområder afholdt Mens Health Week, som altid er i uge 24, hvor man har haft fokus på at lave særlige sundhedsaktiviteter for mænd (Det Boligsociale Fællesskretariat i Århus, 2013).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Indsatser under aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* kan være meget forskellige. Et eksempel kan være et samarbejde mellem helhedsplanen og den lokale skole om morgenmadstilbud, fællesspisning og individuel undervisning og vejledning for børn og deres forældre, med henblik på at styrke deres viden om sund kost (Sigurd et al., 2013). En anden aktivitet kan være en sundhedscafé, hvor beboerne tilbydes rådgivning om kost og motionsvaner, samt rygestopkurser. Målet med en sundhedscafé er at skabe et rum for uformelle snakke, der kan følges op af et tilbud om en sundheds-samtale og et sundhedstjek (Sigurd et al., 2013). Det kan bestå af kostråd, måling af blodtryk, kulilte, lungefunktion og BMI. Fra sundhedscaféen kan beboeren desuden henvises til motionstilbud i helhedsplanen.

Livsstil og sundhedstilstand er meget personlige emner, og det kræver derfor en god relation til beboerne at bevæge sig ind på dette felt. Aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* forudsætter således, at de boligsociale medarbejdere har en stor kontaktflade i boligområdet, så de kan nå ud til de rigtige beboere, og nyder beboernes tillid, så de kan motivere dem til at indgå i indsatsen og ændre livsstil. Ofte ved personer med en usund livsstil godt, hvad der er sundt og usundt, og det afgørende for at ændre livsstil er ikke mangel på viden, men snarere mangel på overskud og motivation. Her har de boligsociale indsatser gode forudsætninger for løbende at støtte op om beboerne i deres forsøg på at ændre livsstil og fastholde deres motivation. Dette skyldes, at den boligsociale sundhedsindsats er til stede i boligområdet og kan være i løbende dialog med beboerne og støtte op om deres anstrengelser og fx løbende tjekke BMI eller kondital, og dermed fastholde beboerens engagement.

SAMARBEJDSPARTNERE

Når det drejer sig om boligområdets beboeres sundhed, er det oplagt at indgå i et samarbejde med den kommunale sundhedsforvaltning eller tilsvarende, som jo har forebyggelse og borgernes sundhed som sit ressortområde. En boligsocial sundhedscafé bør

således til dels være bemandede med kommunalt ansatte medarbejdere med faglig viden om sundhed, ernæring, motion osv. Et eksempel på et projekt, som har haft et bredt samarbejde med mange forskellige aktører på sundhedsområdet er Sundhedscaféerne i Århus. Læs mere om dette i *Sundhed – alle kan levere en brik* (Det Boligsociale Fællessekretariat, 2012).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

At arbejde boligsocialt med *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* kræver på den ene side medarbejdere, som har en stor kontaktflade i boligområdet og en god og tillidsfuld relation til beboerne. Det kræver imidlertid også medarbejdere med de rette sundhedsfaglige kompetencer. Det er derfor oplagt med et samarbejde på tværs af den boligsociale indsats og kommunen, i og med at den boligsociale indsats har netværket og den tillidsfulde relation til beboerne, og kommunen har medarbejdere med specifik viden om sundhedsfaglige spørgsmål.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der findes ikke meget dokumentation for virkningen af aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil*. Der er lavet en mindre lokal evaluering af Sundhedscaféerne i Viby Syd. Evalueringen viser, at man i løbet af halvandet år har været i dialog med 258 forskellige personer, nogle kun en enkelt gang og andre flere gange. Ca. 80 % af disse personer er kvinder, de fleste har etnisk minoritetsbaggrund, og størstedelen er mellem 40 og 49 år. Evalueringen siger ikke noget om, hvad de konkrete deltagere i indsatsen har fået ud af at deltage, men peger på, at de forskellige etniske foreninger og bydelsmødreorganisationen har brugt Sundhedscaféerne til at iværksætte særlige initiativer og til at henvise enkeltpersoner til sundhedssamtaler og helbredstjek. Evalueringen peger desuden på, at de mange forskellige professionelle parter, som har været involveret i samarbejdet omkring Sundhedscaféerne oplever, at de har fået udvidet deres professionelle netværk og er blevet inspireret til at arbejde på nye måder med problemstillinger omkring forebyggelse og sundhed.

En anden evaluering, som kan give os indblik i virkningerne af aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil*, er evalueringen af *Sund Zone*. Sund Zone er et metodeudviklingsprojekt, der startede i 2010 og løb til 2014 og fandt sted i boligområdet Ellemarken i Køge (Dinesen, 2014). Forsøget tog afsæt i en blandet beboergruppe, dog med fokus på beboere uden for arbejdsmarkedet, og som generelt betegnes som udsatte eller sårbare. Aktiviteterne i Sund Zone har omhandlet alt fra rygestopkursus, zumba, madkurser og svømning. Evalueringen viser, at deltagerne i Sund Zone har oplevet en øget trivsel og en bedre sundhed. Endvidere har beboerne fået et udvidet netværk i boligområdet samt en større tolerance for kulturelle, etniske og religiøse forskelligheder, der præger boligområdet. Aktiviteterne i Sund Zone har dermed, udover at bidrage til en større sundhed blandt beboerne, også skabt rammerne for, at en ellers mangfoldig gruppe har fået et fællesskab i kraft af projektets aktiviteter (Dinesen, 2014).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

KONFLIKTHÅNDTERING OG -MÆGLING

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

En undersøgelse foretaget af Als Research viser, at klager til boligorganisationerne er markant højere i de udsatte boligområder end i andre boligområder. Hvor de almene boligorganisationer har 11,6 klager pr. 1000 beboer, er tallet i de udsatte boligområder på 19,8 klager pr. 1000 beboere (Thomsen et al., 2015). Dette betyder, at der er 70 % flere klager i de udsatte boligområder. Dette kan forklares med, at der i udsatte boligområder bor mange forskellige mennesker, og at der i dagligdagen kan opstå små konflikter eller større episoder af mere alvorlig karakter, der kan føre til klager grundet mistrivsel blandt beboerne (Børresen, 2008). Klagerne omhandler alt fra støj og generende

brug af opgang til voldshændelser (Marcussen Company, 2015).

En måde at imødekomme klagerne på er aktiviteten konflikthåndtering og -mægling, der er en dialogbaseret håndtering af nabostridigheder. Konflikthåndtering og -mægling kan både dreje sig om egentlig konfliktmægling imellem to parter og om, at helhedsplanens medarbejdere på anden vis håndterer en konfliktsituation mellem enkeltpersoner eller grupper af personer – eventuelt før den udvikler sig så vidt, at den bliver til en klagesag. En central del af aktiviteten er derfor ligeledes at forebygge konflikter tidligt, før det kommer til egentlige klager med behov for mægling. I det forebyggende arbejde vil fx en af helhedsplanens medarbejdere forsøge at undgå klager ved at tale med de involverede parter, inden der klages til boligorganisationen. Formålet med aktiviteten er at forebygge konflikter imellem beboere gennem dialog og at sikre et mere bæredygtigt fællesskab i boligområderne (Sønderby et al., 2014).

Konfliktmæglingen er forskellig fra boligområde til boligområde. Nogle boligområder benytter interne medarbejdere som mæglere. Det kan være helhedsplanens medarbejdere, der har været på kursus i konfliktmægling, og derfor kan varetage en mæglingssituation (Thomsen et al., 2015). Det kan ligeledes være andre relevante aktører fra lokalområdet, som medarbejdere fra det lokale politi eller medarbejdere, der er ansat i driften, som fx ansatte på ejendomskontoret eller ejendomsfunktionærer, som er blevet uddannet som mæglere. I disse tilfælde kan denne aktivitetstype overlappe med aktivitetstypen *Blå Ressourcer*. Andre har en intern konfliktmægler tilknyttet. Her kan blandt andet nævnes boligorganisationerne KAB og FSB, der har professionelle konfliktmæglere ansat i boligorganisationen som led i løsningen af beboerkonflikter (Thomsen et al., 2015). Andre boligorganisationer, såsom VIBO, henviser beboere til eksterne konfliktmæglere, fx mæglere fra Center for Konfliktløsning.

Konfliktmægleren håndterer konflikter, hvor to parter eller to modstående grupper har en, for dem, uløselig konflikt. Mæglerens opgave er at hjælpe gennem en mæglingsproces og indgå nogle aftaler, som alle kan

acceptere og leve med. Typisk vil mægleren vurdere, om der er grundlag for en mægling. Hvis der er det, er det mæglerens opgave at kontakte den anden part eller gruppe i konflikten, for at tilbyde mægling. Da en mæglingsindsats er et tilbud, skal alle involverede i konflikten sige ja til indsatsen. Indgåede aftaler er ikke juridisk bindende, men bygger på gensidig tillid (Hofgaard, 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At ejendomskontoret, ejendomsfunktionærerne, de boligsociale medarbejdere og andre frontmedarbejdere har kendskab til tilbud om konfliktmægling, således at beboere med konflikter kan tilbydes dette i stedet for at indgive en formel klage.
- At der er medarbejdere, som beboerne har tillid til, som formidler tilbuddet til beboere i konflikt.
- At de personer, som skal arbejde med konfliktmægling, har en form for uddannelse som konfliktmægler.
- At der er et fysisk sted i boligområdet, hvor mæglingen kan finde sted, da konfliktmægling skal foregå på neutral grund.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen afhænger af, hvilke nabostridigheder der er i boligområdet og imellem hvilke beboere eller beboergrupper. Som udgangspunkt er målgruppen for denne aktivitetstype alle beboere i boligområdet, som er involveret i en konflikt. Ofte vil konflikter dog opstå imellem udsatte beboere og andre beboere. Konfliktmæglingen kan være rettet mod mægling i specifikke konflikter mellem to parter eller mere generelt rettet mod at tage hånd om konflikter imellem grupper i boligområdet fx en ungegruppe, der laver støj i boligområdet i nattetimerne.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Når der opstår konflikter i boligområdet, skal mægleren kunne skabe rammer for en kvalificeret konfliktmæglingsproces. Mægleren skal i tilspidsede situationer kunne stoppe personlige angreb og give beboerne mulighed for at gå i dialog med hinanden og løse konflikter på en konstruktiv måde (Sønderby et al., 2014). For at skabe de bedst mulige betingelser

for mægling skal konfliktmægleren have en form for uddannelse som mægler. Det er vigtigt at være opmærksom på, at en mægler uden indgående mæglingskompetencer vil kunne forværre en i forvejen svær situation (Marcussen Company, 2015). Således skal konfliktmægleren være uddannet i konflikthåndtering og have deltaget i kurser, hvor målet med kurset er, at medarbejdere, der har til opgave at støtte og hjælpe beboerne/borgerne med at løse deres konflikter, får konfliktfaglige redskaber til at løse denne opgave (Marcussen Company, 2015). BL afholder kurser i konflikthåndtering for ansatte i boligorganisationerne, både boligsociale medarbejdere og driftspersonale.

Derudover findes der eksempler på, at der i forbindelse med konflikthåndtering og -mægling kan iværksættes forskellige aktiviteter, der ikke er rettet mod mægling i specifikke konflikter. Det kan blandt andet være en teaterforestilling om konflikter og håndtering af disse for alle beboere i boligområdet, samt opgangsmøder, der henvender sig til beboere i specifikke problemfyldte opgange (Sønderby et al., 2014).

I arbejdet med konflikthåndtering og -mægling er det væsentligt at opbygge tværfaglige netværk og partnerskaber med professionelle og lokale ildsjæle (Børresen, 2008; Herder, 2014). Således er en central del af aktiviteten at samarbejde med relevante aktører som politi og kommune om de parter, der er involveret i konflikten. Kommunale medarbejdere og politiet har ofte tæt tilknytning til boligområdet og indgår aktivt som samarbejdspartner, da de kan have en brugbar viden om de involverede parter (Børresen, 2008).

Beboere, der involveres i konfliktmægling, skal informeres grundigt om mulighederne med konfliktmægling og rammerne for den. De skal have kendskab til tidsperspektiver og mulige scenarier, og det skal være klart for enhver, at deltagelse i mægling er et frivilligt tilbud. I den forbindelse kan det være en god idé at udarbejde et informationsmateriale, der let og overskueligt giver beboere overblik over de mulige klageveje; enten den dialogiske vej med konfliktmægling eller den juridiske vej med klager, henstillinger og advarsler (Marcussen Company, 2015).

SAMARBEJDSPARTNERE

Samarbejde er en central del af denne aktivitet, og en af de vigtigste samarbejdspartnere i forbindelse med denne aktivitet er boligorganisationerne, der behandler klagerne, og som vurderer, hvilke klager der har potentiale til konfliktmægling. Hvis boligorganisationen har professionelle konfliktmæglere ansat, kan der ligeledes samarbejdes om dette som led i løsnin-gen af konflikterne (Thomsen et al., 2015). Desuden kan der samarbejdes med kommunens forvaltninger og politiet, da disse aktører kan have brugbar viden om de parter, der er involveret i konflikterne (Børresen, 2008).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er centralt, at de medarbejdere, som varetager funktionen som konfliktmægler, har fået noget uddannelse i konfliktmægling (Hofgaard, 2015). Hvordan konfliktmægleren uddannes kan dog være meget forskellig. Der findes et bredt udbud af mennesker, der arbejder med mægling i forskellige former og med forskellige uddannelses- og erfaringsbaggrunde. Det kan være alt fra 2-dages kurser, 3-ugers kurser og til en 2-årig masteruddannelse i konfliktmægling, som er en overbygning på en eksisterende bachelor eller kandidatuddannelse i et andet fag (Hofgaard, 2015).

Derudover bør mægleren have et kendskab til boligområdets husorden og regler, der har relevans for målgruppen. I relation til dette kræver det faglige, sociale og personlige kompetencer at varetage funktionen (Hansen et al., 2006). Desuden kan en vis fleksibilitet i forhold til disse funktioner være fordelagtig, fordi behovet for hjælp kan variere over tid og i forhold til den aktuelle beboersammensætning (Hansen et al., 2006).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I dansk sammenhæng er der foretaget flere evalueringer af arbejdet med konfliktmægling. Evaluerin-gerne har ofte fokus på konfliktmægling udbudt af boligorganisationer, der tilbyder konfliktmægling som et middel til at håndtere nabostridigheder mellem beboere. En af dem er en evaluering udarbejdet af KAB, der har fokus på et forsøgsprojekt med konfliktmægling, der er løbet fra marts 2014 til juni 2015 (Hofgaard,

2015). Evalueringen peger på, at mægling har en stor betydning for de deltagende parter. 14 beboere ud af 22 oplever, at relationen til deres naboer er forbedret, og 8 beboere ud af 12 mener, at der er fundet hele eller delvise løsninger på de konkrete problemer i konflikten. Trygheden blandt beboerne er ligeledes forbedret gennem konfliktmæglingen. 10 beboere ud af 13, der følte sig utrygge inden mæglingen, oplever, at mæglingen har afhjulpet deres frygt og bragt tryk og livskvalitet tilbage i deres liv. Parterne fortæller blandt andet, at de ikke længere er stressede, ikke længere tænker på at flytte, og at der er kommet mere glæde og håb ind i deres liv (Hofgaard, 2015).

En anden evaluering, der har fokus på konfliktmægling udbudt af boligorganisationer, er en evaluering af nabostridigheder og håndteringen af disse i Frederiksberg Forenede Boligselskaber (FFB). I evalueringen giver beboere udtryk for, at det kan være svært at sidde alene med en konflikt. For beboere har det en virkning i sig selv, at mægleren har lyttet til dem og udvist forståelse for deres situation. Det gør sig gældende i forskellige konflikter som eksempelvis mistanke om mistrivsel af børn eller støj og uro fra lejemål (Marcussen Company, 2015). Andre beboere oplever, at mægleren i konfliktvejledninger har forståelse for deres perspektiv. Det fremgår af evalueringens spørgeskemaundersøgelse, hvor 13 ud af 18 oplever, at mægleren i høj eller i nogen grad har udvist forståelse for deres perspektiv (Marcussen Company, 2015). Andre beboere giver udtryk for, at mægling har haft en stor indvirkning på relationer beboere imellem. De er eksempelvis begyndt at hilse på hinanden, tale sammen, mødes over en kop kaffe eller give hinanden et kram, når de tilfældigvis mødes. Handlinger, som var helt utænkelige, før de deltog i mægling (Marcussen Company, 2015). På trods af de positive resultater slår evalueringen dog fast, at ikke alle nabostridigheder er blevet løst lige hensigtsmæssigt gennem konfliktmægling. Man bør være særligt opmærksom på betydningen af, at mægleren er upartisk og neutral, og at beboerne opfatter mægleren som sådan (Marcussen Company, 2015). Når det kommer til en lokal konfliktmægler, som fx en medarbejder fra helhedsplanen, der kender boligområdet og dets beboere, kan en udfordring således bestå i, at der kan sås tvivl om,

hvorvidt mægleren kan være upartisk, hvis han har en relation til den ene part i en nabostridighed.

En antologi, udgivet af Boligsocialnet, indeholder en opsamling af succesfulde aktiviteter, som blandt andet beskriver aktiviteten "Larm i gården", der gennem etableringen af en teaterforestilling skulle skabe dialog og håndtere konflikter imellem beboere i Aldersrogade i København (Sønderby et al., 2014). Aktiviteten indebar teaterforestillingen "Vi bor tæt", som blev vist i afdelingens fælleshus. Denne teaterforestilling var interaktiv og adresserede nogle af de konflikter, der har eksisteret i boligområdet. Med jævne mellemrum trådte en facilitator ind på scenen og inddrog publikum i beskrivelsen og løsningen af konflikten. Facilitatoren i dette forumteater var uddannet konfliktmægler, og konfliktmægling var en integreret del af forestillingen. Teaterforestillingen gav beboerne mulighed for at se konflikterne og deres egen opførsel udefra og gav anledning til, at der blev igangsat en konfliktmæglingsproces imellem en gruppe af unge, som larmede i gården, og enkeltpersoner, som var generet af denne larm (Sønderby et al., 2014).

I amerikansk forskning beskrives community mediation, der lægger sig op ad konflikthåndtering og -mægling (Hedeen, 2004). Forskellige centre løser tilsammen ca. 100.000 konflikter årligt, hovedsageligt ved hjælp af frivillige trænede mæglere (Hedeen, 2004). I dette studie samler forfatteren erfaringer og resultater fra en række community-centre. Studiet viser blandt andet, at centrene fik løst konflikter i ca. 80 % af de sager, de gik ind i (Hedeen, 2004). Der konkluderes desuden, at der er høj grad af tilfredshed både med de indgåede aftaler, processen og mægleren i de evalueringer, han opsummerer.

I et andet amerikansk studie fokuseres der på, hvordan en række community-centre hjælper med at løse konflikter, inden de vokser sig så store, at det formelle juridiske system skal inddrages. På den måde kan konfliktmæglingen ses som en forebyggende instans eller et supplement til det formelle juridiske system (Charkoudian et al., 2015). Der er relativt stor viden om de forskellige opgaver og organiseringsformer, som kendetegner community mediation centers i

USA, men begrænset viden om effekt af indsatsen (Charkoudian et al., 2015).

I Holland har man siden 1996 arbejdet med metoden *Buurtbemiddeling*, hvor frivillige beboere er blevet trænet i at mægle blandt andet i nabokonflikter (Peper, 2002). De frivillige får en basal uddannelse i konfliktmægling og derefter praksiserfaring, rådgivning og løbende opkvalificering. Det er en målsætning, at gruppen af frivillige mæglere er repræsentativ i forhold til befolkningen i byen. Det er typiske nabokonflikter, der blev løst, fx irritation over støj grundet børn eller dyr, konflikter om misvedligeholdelse eller hærværk (Herder, 2014). Ved konflikter, der kan sættes i relation til udsatte og sårbare beboergrupper eller kriminelle handlinger, vil konflikten blive sendt videre til politi, boligorganisation eller andre relevante myndigheder (Herder, 2014). Metoden er i dag udbredt i 219 ud af 393 hollandske kommuner, ligesom der i 2014 var 2.700 frivillige mæglere på landsplan. I 2014 løste de frivillige konfliktmæglere 68 % af de henviste konflikter (Herder, 2014). Derudover viser evalueringer og benchmarks, at metoden er virkningsfuld i forhold til særligt to punkter. For det første gælder det styrkelse af beboernes konfliktløsningskompetencer, der sker ved, at beboerne får mulighed og ansvar for at løse deres egne konflikter, og får nogle redskaber til i fremtiden at undgå konflikter med naboer eller at løse dem inden de eskalerer. For det andet gælder det nedbringelse af antallet af juridiske klager, hvilket aflaster boligorganisationerne. Tal fra den hollandske boligorganisation *Eigen Haard*, der har 60.000 lejeboliger, viser, at kun en håndfuld beboerkonflikter årligt ender i det juridiske system. En af de væsentligste årsager til nedbringelsen af de juridiske klager, er den udbredte brug af metoden i Holland, hvor både politiet, boligorganisationer og det juridiske system henviser, og anbefaler borgere, der befinder sig i en konflikt, til mægling udført af de frivillige mæglere (Peper et al. 1999). Metoden er på denne måde integreret på mange forskellige niveauer i det hollandske system, lige fra det borgernære politiarbejde til de juridiske domstole.

Både danske og internationale evalueringer og forskning viser positive resultater af at arbejde med konflikt-håndtering og -mægling i forhold til at løse nabokonflikter på en bæredygtig måde og at styrke naboskabet i boligområdet. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *konflikt-håndtering og -mægling* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

LOMMEPENGEPROJEKTER

Se aktivitetstypen på side 111 under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse*.

MOTIONSAKTIVITETER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I mange udsatte boligområder findes der beboere med både fysiske og psykiske problemer, som gør, at de ikke har så stort overskud i deres hverdag. Dette kan have betydning for deres tilknytning til arbejdsmarkedet, da alvorlige fysiske og psykiske problemer kan betyde, at beboere ikke kan indgå i arbejdsstyrken (Diderichsen et al., 2011). Det skaber social ulighed i sundhed, der er et spørgsmål om systematiske forskelle i sundhedstilstand mellem borgere i samfundet opdelt efter socioøkonomiske kriterier som uddannelse, indkomst og arbejdsforhold (Hvass et al., 2012). Sammenlignes beboere i udsatte boligområder med resten af befolkningen, er deres helbredstilstand således væsentligt dårligere (KL & BL, 2014). Dette hænger sammen med, at der i udsatte boligområder bor flere lavindkomstgrupper, arbejdsløse, etniske minoriteter og særligt udsatte grupper. Grupper, der generelt er kendetegnet ved at have en række sundhedsmæssige risici. Det viser sig blandt andet ved, at særligt udsatte borgere i gennemsnit lever 22 år kortere end resten af befolkningen og har en dødelighed, der ligeledes er syv gange højere (Sigurd et al., 2013).

I mange boligområder har man fundet ud af, at motionsaktiviteter som fx zumba og stolegymnastik kan være en god måde at arbejde med både den psykiske og fysiske sundhed og trivsel på (Frederiksen et al.,

2015). Motionsaktiviteter er typisk en del af en større indsats – fx en kvindecafé eller en sundhedscafé – som også brobygger til relevante myndigheder eller aktører. Motionsaktiviteterne kan således også fungere som en måde at skabe en indledende kontakt til fx udsatte kvinder i boligområdet på (Frederiksen et al., 2015). Desuden kan disse aktiviteter også være en god måde at opbygge et gensidigt kendskab og tillidsforhold mellem brugeren og medarbejderen på, og derved kan der skabes grobund for rekruttering til andre aktiviteter i boligområdet og offentlige tilbud. De boligsociale medarbejdere i helhedsplanerne tilbyder under aktivitetstypen *Motionsaktiviteter* forskellige motionstilbud i lokalområdet, som skal skabe meningsfulde og sunde fællesskaber omkring motion. Motionsaktiviteterne aktiverer den enkelte beboer til at begynde at tage ansvar for egen sundhedsadfærd og kan bringe beboerne ud af ensomhed og isolation (Diderichsen et al., 2011). De forskellige motionstilbud kan fx være faste motionstilbud som løb, svømning eller zumba hver uge. I nogle af aktiviteterne rådgives der samtidig om sunde livsstilsvaner, samfundsforhold og eksempelvis forældrerollen (Rhod et al., 2014). En central del af aktiviteten er ligeledes at brobygge til andre aktiviteter i boligområdet og uden for området.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Kortlægning af eksisterende motionstilbud i lokalområdet og afdækning af muligheden for at iværksætte motionsaktiviteter i et samarbejde med eksisterende idræts- og motionsforeninger.
- Et bredt kendskab til beboerne i boligområdet og særligt til de grupper af beboere, som lider under fysisk og psykisk mistrivsel.
- Facilitering af frivillige kræfter, som ønsker at engagere sig i – og på sigt drive – motionstilbud i lokalområdet.
- Fysiske rammer, hvor det er muligt at afholde motionstilbud.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Aktiviteten henvender sig til boligområdets beboere, både socialt udsatte beboere og ressourcestærke beboere, som gerne vil føre en sundere livsstil. Moti-

onstilbuddene er som regel og i princippet åbne for alle, men de boligsociale medarbejdere gør typisk en indsats for at rekruttere beboere, som har særlige udfordringer med deres fysiske og psykiske trivsel. Erfaringer viser, at det typisk er kvinder, der benytter sig af boligsociale motionstilbud. Hvis man gerne vil arbejde med mænds sundhed, er der derfor brug for en særlig rekrutteringsindsats og for tilbud, som fanger mænds interesse (Det Boligsociale Fællessekretariat, 2012; Det Boligsociale Fællessekretariat, 2013).

Målgruppen i denne aktivitetstype er som udgangspunkt voksne. Dette skyldes, at arbejdet med fritidsaktiviteter og motion for børn og unge som udgangspunkt falder under aktivitetstyperne *Fritidsaktiviteter i boligområdet* og *Brobygning til foreningsliv*, som er at finde under det kriminalpræventive indsatsområde.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Før man iværksætter boligsociale motionsaktiviteter, er det afgørende, at man har kortlagt de motionstilbud, som eksisterer i lokalområdet, og har undersøgt mulighederne for at iværksætte de ønskede motionsstilbud i et samarbejde med lokale foreninger. Dette er vigtigt både for ikke at lave konkurrerende tilbud, men også fordi foreningerne har frivillige ressourcer og fysiske rammer at trække på, som kan styrke indsatsen. Den boligsociale indsats bør således kun etablere motionstilbud selv i det tilfælde, at der ikke er andre motionstilbud, og hvor det ikke er muligt at indgå et samarbejde med lokale foreninger om at etablere passende motionsaktiviteter for den målgruppe, man ønsker at arbejde med. Fx beboere med fysisk eller psykisk sygdom, som ikke kan bevæge sig langt efter et motionstilbud, som har brug for et meget lav-intensivt motionstilbud, som fx stolegymnastik, som har brug for kønsopdelte motionstilbud osv. Det kan ikke understreges nok, hvor vigtigt det er, at den boligsociale indsats ikke laver konkurrerende tilbud til tilbud, som allerede eksisterer. Dette kan i værste fald underminere den eksisterende forening og vil i bedste fald betyde, at indsatsen aldrig bliver en succes, fordi tilbuddet allerede eksisterer i lokalområdet.

Det kan være en god idé at inddrage beboerne i at definere og igangsætte motionsaktiviteter. Gennem brugerinddragelsen bliver beboerne aktive partnere i indsatsen, og beboernes egne ressourcer styrkes. Brugerinddragelsen kan ses som en væsentlig faktor for beboernes opbakning og tilslutning til projektet (Ulrich, 2011). Desuden er der mange helhedsplaner, hvor beboere som frivillige tager ansvaret for opstart og drift af en aktivitet, ved blandt andet selv at undervise. For at give de frivillige konkrete værktøjer kan det være en fordel at tilbyde dem kurser i fx projektudvikling, konflikthåndtering eller i at lave regnskab (Sigurd et al., 2012).

Et samarbejde med lokale foreninger er også vigtigt, når det kommer til forankringen af motionstilbuddet. Det er således en stor fordel, hvis de opstartede motionsaktiviteter kan forankres hos lokale idrætsforeninger og dermed på sigt eksistere uafhængigt af helhedsplanen. En anden mulighed er at omdanne de motionsaktiviteter, som er opstået og drives af et frivilligt engagement, til selvstændige foreninger, så de kan køre videre på egen hånd (Sigurd et al., 2012). Dette kræver dog, at der er de nødvendige ressourcer og overskud iblandt de frivillige til at køre indsatsen videre som en forening.

SAMARBEJDSPARTNERE

Som beskrevet ovenfor er det helt afgørende, at etablering af motionsaktiviteter sker i tæt dialog med eksisterende sports- og idrætsforeninger i boligområdet. Hvis det er muligt at indgå et samarbejde med en lokal forening om at etablere de ønskede motionstilbud, er dette en stor fordel, fordi aktiviteten således kan blive forankret i foreningen og dermed kan køre videre efter helhedsplanens engagements udløb.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Arbejdet med motionsaktiviteter kræver først og fremmest, at medarbejderne har et godt og tillidsfuldt forhold til de grupper af beboere, som lider af fysisk og psykisk mistrivsel, og at vedkommende via denne relation kan motivere og støtte disse mennesker i at blive fysisk aktive inden for nogle trygge rammer. En anden vigtig kompetence er naturligvis, at man evner at undervise i den ønskede motionsaktivitet.

Her kan det være en stor fordel at samarbejde med lokale idræts- eller motionsforeninger eller andre frivillige aktører – udefra eller fra boligområdet – som kan agere trænere. Sidst men ikke mindst kan den boligsociale medarbejder i kraft af den kontakt, hun eller han har med deltagerne, blive opmærksom på, at deltageren har behov for yderligere hjælp, og den boligsociale medarbejder skal således også kunne brobygge til relevante aktører særligt inden for sundhedsområdet. Dette forudsætter et godt kendskab til de relevante aktører på området.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der findes flere forskellige evalueringer, der har fokus på motionsaktiviteter og den virkning, aktiviteten har. En af dem er en slutevaluering af et sundhedsprojekt i Korsbærparken i Fredericia. I dette sundhedsprojekt er der i alt igangsat 22 såkaldte fysiske aktiviteter (Andersen et al., 2014). Disse aktiviteter har nået forskellige segmenter af beboerne i Korsbærparken i forhold til blandt andet alder, etnicitet og køn. I sundhedsprojektet er der skabt en platform for borgerinddragelse, netværksdannelse og engagement. Desuden er det lykkedes over en kort periode at involvere en relativt stor del af Korsbærparkens beboere i de fysiske aktiviteter (Andersen et al., 2014). Generelt viser opgørelserne over beboernes trivsel, at flere borgere har det bedre og føler sig mere aktive, og at der er opstået nye fællesskaber mellem beboerne.

I en anden evalueringsrapport dokumenteres resultater og erfaringer fra projekt *Mit Liv – Min Sundhed*, som er et metodeudviklingsprojekt i Københavns Kommune gennemført af Folkesundhed København, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen og Partnerskabet i Urbanplanen i perioden 2007-2009. Evalueringen har fokus på resultater og erfaringer fra to års arbejde med at udvikle metoder til sundhedsfremme blandt kontanthjælpsmodtagere og sygedagpengemodtagere i beskæftigelsesindsatsen (Bonde et al., 2009). Projektet har haft 1138 deltagere i de sundhedsfremmende aktiviteter over de to år, projektet har eksisteret. I evalueringen tilkendegiver deltagerne, at de har en mere fysisk aktiv fritid samt en bedre trivsel efter projektførelsen. En af de afprøvede aktiviteter i *Mit Liv – Min Sundhed* er *fysisk aktivitet*, som minder meget

om nærværende aktivitetstype. Her viser erfaringerne, at aktiviteten skaber god energi og forbedrede motionsvaner (Bonde et al., 2009).

Rettes blikket mod den internationale forskning på området, har et engelsk forskerhold i 2015 udarbejdet en systematisk forskningsoversigt, som blandt andet opsummerer eksisterende viden om virkning og effekter af deltagelse i sportsaktiviteter i blandt andet mindre nærmiljøer (Taylor et al., 2015). Kortlægningen viser, at der er stor evidens for, at deltagelse i sportsaktiviteter har en række positive effekter. Kvaliteten bag evidensen er størst i studier, der undersøger effekten i forhold til sundhed, forebyggelse og reduktion af fysiske og mentale sundhedsproblemer, samt besparelser i omkostninger til sundhedspleje. Der er også forskning, som peger på, at deltagelse i sportsaktiviteter forbedrer social adfærd og reducerer kriminalitet, særligt blandt unge mænd. På den anden side viser enkelte studier, at deltagelse i sportsaktiviteter også kan være relateret til konflikter, alkoholforbrug og anti-social adfærd (Taylor et al., 2015). Nogle studier viser positive resultater i forhold til sociale og etniske spændinger samt øget *collective action*, engagement og frivilligt arbejde. Endelig viser kortlægningen, at sportsaktiviteter kan styrke den afgrænsende sociale kapital – det vil sige kan være med til at styrke sammenhængskraften internt i grupper af beboere, som i forvejen har et fællesskab. På den anden side viser kortlægningen, at der kun er meget lidt evidens for, at sport kan styrke den brobyggende sociale kapital (Taylor et al., 2015).

Evalueringer i en dansk sammenhæng viser positive resultater af at arbejde med motionsaktiviteter i forhold til øget trivsel og en mere aktiv fritid for beboerne. International forskning peger på en bredere vifte af positive resultater. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Motionsaktiviteter* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

NABOAMBASSADØRER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder findes flere beboere, der fravælger det sociale liv i boligområdet, da de ikke har overskud til at etablere eller deltage i sociale aktiviteter. I en undersøgelse foretaget af CFBU bliver det slået fast, at 60 % af beboerne i udsatte områder aldrig eller sjældent deltager i fester og beboermøder, der foregår i boligområdet (Foldgast et al., 2015). Det kan betyde manglende interaktion mellem beboere og medføre manglende opbygning af netværk og social tillid i boligområdet. Dette bevirker, at naboskabet er svagere i de udsatte boligområder (Foldgast et al., 2015). En aktivitet, der tager hånd om denne problemstilling, kan være naboambassadører.

Naboambassadører er frivillige beboere, der kan have flere forskellige roller i boligområdet. For det første kan naboambassadøren være den, der byder nye beboere velkommen i boligområdet. Dette kan ske gennem et netværk af beboere, der opsøger tilflyttere med henblik på at informere dem om boligområdet og dets aktiviteter og tilbud. Det kan være en grundig introduktion til fællesfaciliteter i afdelingen, såsom fælleshus, vaskeri eller storskralsordningen. Den nye beboer får dermed information om området, får hilst på en nabo og bliver introduceret til fællesskabet med det samme. Dermed får de fra starten en positiv oplevelse af deres nye boligområde.

Naboambassadørerne kan også arbejde mere bredt med at styrke naboskabet i boligområdet ved at være drivende kræfter i at etablere forskellige sociale aktiviteter i boligområdet. Sidst men ikke mindst kan naboambassadørerne arbejde forebyggende, så nabokonflikter minimeres, eller som opgangsambassadører og dermed være en slags kontakt- og ressourceperson i opgangen.

Formålet med naboambassadører er, at de skal fastholde tilflyttere, nedbringe nabokonflikter og styrke de sociale relationer i boligområdet. På sigt er målet at få tilflytterne til at tage medansvar og engagere sig i boligområdet for derigennem at skabe et større sammenhold i området.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Et godt kendskab til forskellige beboergrupper og dermed mulighed for at rekruttere frivillige naboambassadører.
- Uddannelse, koordinering og supervisering af frivillige naboambassadører.
- Samarbejde med ejendomskontoret om velkomst af nye beboere.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitet er ofte nyankomne beboere, hvor den centrale opgave er at tage imod de nye beboere og oplyse om muligheder og aktiviteter i boligområdet. Målgruppen kan dog også være beboerne i boligområdet mere generelt, således at naboambassadørerne har fokus på at styrke naboskabet mellem alle beboere.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Den boligsociale medarbejder tager sig typisk af koordineringen af naboambassadørkorpsen, mens naboambassadørerne typisk selv bestemmer formen og indholdet af deres indsats. Formålet er at gøre arbejdet relevant og målrettet for de frivillige i netværket og for beboerne, som skal hjælpes.

Opbyggelsen af et netværk af naboambassadører sker ud fra behov, ønsker og muligheder fra dem, som skal indgå i netværket (beboere, driften, bestyrelser og den boligsociale indsats). Metode, form og mål kan således være forskellige, alt efter hvilken situation naboambassadøren indgår i.

En evaluering af trygheds- og naboskabsambassadører i Vollsmose viser, at opgaven som naboskabsambassadør ofte er mere omfattende end forventet, idet der ofte er en stor ud- og indflytning i boligafdelingerne (KL, 2013). Det er derfor vigtigt, at de boligsociale medarbejdere støtter de frivillige i deres arbejde som naboambassadører samt tilbyder relevante kurser, der kan styrke deres kompetencer som naboambassadør.

SAMARBEJDSPARTNERE

En naboambassadør udfører typisk det frivillige arbejde i samarbejde med helhedsplanen. Derudover kan der samarbejdes med afdelingsbestyrelsen, frivillige foreninger og andre aktører om at skabe sociale og netværksskabende aktiviteter i boligområdet.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

En naboambassadør skal først og fremmest være bosat i boligområdet, så vedkommende har et personligt kendskab til boligområdet, dets husorden, tilbud af aktiviteter og udfordringer. Desuden skal en naboambassadør være empatisk og kunne indgå i dialog med beboere med mange forskellige baggrunde og sprogkunderskaber.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en midtvejsevaluering af Vollsmoses boligsociale indsatser evalueres *Trygheds- og naboskabsambassadører* (KL, 2013). I aktiviteten arbejdes der med at etablere lokale netværk mellem beboere gennem opgangsfællesskaber, hvor nye beboere bliver budt velkommen, og nuværende beboere får gensidig forståelse og kendskab til hinanden med henblik på øget tryghed (KL, 2013). Der gennemføres aktuelt lokale netværk mellem beboere og etablering af naboskabsambassadører gennem opsøgende indsatser samt i samarbejde med de lokale afdelingsbestyrelser. Afdelingsformændene er glade for, at der er taget initiativ til at bruge naboskabsambassadører. De oplever dog, at det er svært at få beboere til at melde sig som ambassadører (KL, 2013). Afdelingsformændene mener desuden, at opgaven som naboskabsambassadør er mere omfattende, end de fleste forventer, idet der er stor ud- og indflytning i boligafdelingerne. Evalueringen kan ikke påvise en egentlig virkning. Naboambassadørerne peger på, at aktiviteten er relevant i et udsat boligområde, fordi det er vigtigt, at beboere selv medvirker til en kulturændring i boligområdet. Naboskabsambassadører mener således, at de med deres aktivitet vil kunne starte en proces, der kan være med til at skabe trygge rammer i boligområdet (KL, 2013).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Naboambassadører* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

SOCIALE VICEVÆRTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

En social vicevært er en opsøgende medarbejder, som opsøger socialt udsatte beboere som fx misbrugere eller psykisk syge i deres hjem, eller hvor de tilbringer deres tid. Indsatsen har både til formål at tage hånd om de problemstillinger, som den enkelte måtte have for at fremme den udsatte beboers trivsel, og at forebygge, at der opstår utryghed og konflikter imellem den udsatte beboer og de øvrige beboere (Rhod et al., 2014).

Den centrale opgave for de sociale viceværter er at hjælpe de udsatte beboere med at få den hjælp, de har behov for og ret til, men som de har svært ved selv at opsøge. En stor del af arbejdet vil derfor bestå i at bygge bro imellem de udsatte borgere og de kommunale aktører, som er ansvarlige for borgeren. De udsatte beboere kan have brug for hjælp til mange forskellige aspekter af livet: økonomi, ensomhed, sygdom, sorg og krise, konfliktløsning, manglende rengøring af hjemmet, personlig hygiejne og flytning til anden bolig.

Da flere af de udsatte beboere er isolerede og sjældent går ud af lejligheden, er opgaven for de opsøgende medarbejdere desuden at motivere beboeren til at bryde isolationen. Flere steder er aktiviteten koblet til fx et værested for udsatte beboere. Her søger de opsøgende medarbejdere at få beboerne til at benytte værestedet. Læs mere under aktivitetstypen *Værested for udsatte beboere*. Desuden kan der arrangeres forskellige aktiviteter, såsom udflugter, hvor beboerne kan mødes på tværs af deres forskelligheder.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Det er en grundforudsætning, at der afsættes god tid til at skabe kontakt til udsatte beboere og opbygge et tillidsfuldt forhold.
- De sociale viceværter skal samarbejde med ejendomskontoret og de boligsociale medarbejdere omkring at identificere udsatte beboere.
- De sociale viceværter skal have en god indsigt i det kommunale system og sundhedssystemet, så de kan hjælpe de udsatte beboere med at få den hjælp, som de har brug for. De sociale viceværter skal gerne have et etableret netværk blandt relevante samarbejdspartnere på socialcenter, jobcenter, misbrugscenter, lokalpsykiatri osv., som de kan trække på efter behov.
- Det er en god idé at kombinere sociale viceværter med et værested for udsatte beboere (se aktivitetsbeskrivelse).

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Den primære målgruppe for denne aktivitetstype er udsatte beboere fra boligområdet. Det kan fx være ensomme og isolerede beboere, tidligere eller nuværende misbrugere, fysisk eller psykisk syge, skrøbelige ældre eller marginaliserede etniske minoriteter. Den sekundære målgruppe er alle beboere i boligområdet hvis trivsel og tryghed øges, når gener fra misbrugere eller psykisk syge mindskes (Rhod et al., 2014).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Sociale viceværter bør sammen med ejendomskontoret og relevante kommunale forvaltninger afdække omfanget af målgruppens behov. Der bør efterfølgende etableres kontakt og dialog med myndigheder og tilbud, der kan hjælpe med at håndtere gruppens behov (Sønderby et al., 2014). Det er en fordel, hvis de sociale viceværter har direkte telefonnumre til relevante myndigheder og tilbud, således at de opsøgende medarbejdere har mulighed for at tilbyde en hurtig behandling af beboernes udfordringer. Der bør derfor også indgås aftaler med samarbejdspartnere om dette. Det kan være en rigtig god idé, hvis den sociale vicevært, så vidt det er muligt, indhenter en samtyk-

keerklæring fra beboeren til, at myndigheder må dele beboerens personlige oplysninger med den sociale vicevært, da dette gør samarbejdet meget lettere.

Man skal være forberedt på, at opbygningen af relationer og udredningen af beboergruppens behov kan tage tid. Men skal derfor være indstillet på, at det kan være en langstrakt proces at hjælpe de allermest udsatte beboere (Hansen et al., 2006). De sociale viceværter bør have fleksible arbejdstider, da målgruppen kan have behov for hjælp uden for almindelig arbejdstid. Flexibiliteten er også en forudsætning for opbygningen af tillid.

SAMARBEJDSPARTNERE

Da målgruppen for denne indsatsstype typisk har nogle tunge sociale udfordringer, er det som udgangspunkt en kommunal opgave at tage hånd om dem og deres problemstillinger. Det er derfor afgørende, at de relevante kommunale og sundhedsfaglige aktører indgår i indsatsen og er i tæt dialog med den sociale vicevært. Der bør således samarbejdes med fx social-, sundheds- og beskæftigelsesforvaltninger, psykiatrien, læger, hospitaler, misbrugsklinikker, økonomiske rådgivere samt ejendomskontoret. Det er særligt vigtigt, at der etableres og koordineres et samarbejde med ejendomskontoret omkring de udsatte beboere, da ejendomsfunktionærerne også kan være i tæt kontakt med disse beboere og har kendskab til eventuel huslejerestance (Sønderby et al., 2014).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Den opsøgende medarbejder bør have relevante faglige kompetencer, fx en socialpædagogisk baggrund og erfaringer med at udføre relationsarbejde for de typer særligt udsatte, der kendetegner boligområdet (Sørensen, 2011). Desuden bør den opsøgende medarbejder have relevante personlige kompetencer, som fx empati, imødekommenhed og rummelighed (Sørensen, 2011).

Den opsøgende medarbejder bør have et stort kendskab til regler og indholdet af offentlige tilbud af relevans for målgruppen. I relation til dette viser erfaringer, at det kræver fortsat udvikling af både de faglige, sociale og personlige kompetencer at varetage funk-

tionen som social vicevært. Desuden kan en vis fleksibilitet i forhold til disse funktioner være fordelagtig, da behovet for hjælp kan variere over tid og i forhold til den aktuelle beboersammensætning (Hansen et al., 2006).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En evaluering af KAB's sociale viceværter i Lundtoftegade i København viser, at den sociale vicevært har formået at skabe kontakt til grupper af beboere, hvoraf mange har store sociale og helbredsmaessige problemer (Sørensen, 2011). Derudover viser evalueringen, at samarbejdet med kommunen og særligt kommunes boligrådgiver har medført, at problemer som fagedudsættelser er mindsket betragteligt (Sørensen, 2011). Den sociale vicevært var således involveret i 19 fagedsager, hvor halvdelen blev afværget. Størstedelen af de beboere, der har været med i undersøgelsen, svarer, at de er meget tilfredse med den sociale viceværts tilbud. Supplerende har 39 beboere ud af 68 beboere lært nye mennesker af kende grundet den sociale viceværts tilbud (Sørensen, 2011). Ydermere viser evalueringen, at aktiviteten resulterer i færre fraflytninger, at antallet af gentagne klager er reduceret, og at langt flere klager kan løses lokalt og uden om Beboerklagenævnet.

I en antologi udgivet af Boligsocialnet beskrives de sociale viceværter i Sydhavnen (Sønderby et al., 2014). I en etårig periode har den sociale vicevært i Sydhavnen beskæftiget sig med 243 sager. Flere beboere har i perioden haft mere end én sag. Derudover har den sociale vicevært i løbet af en etårig periode været involveret i 41 fagedudsættelsessager. I 30 tilfælde er det lykkedes at undgå udsættelse (Sønderby et al., 2014).

Syddansk Universitet har i 2014/2015 foretaget en slutevaluering af sundheds- og trivselsfremmende aktiviteter i Esbjerg Kommune, hvor de sociale viceværter indgår som en af de evaluerede aktiviteter. Evalueringen bygger på 23 interviews med projektledere, fagpersonale og frivillige samt tre fokusgruppinterviews med henholdsvis projektledere, institutioner og borgere. Evalueringen konkluderer, at de sociale viceværter har været det eneste tiltag i de to boligområder, som for alvor har formået at komme i

kontakt med den egentlige målgruppe for aktiviteterne – de mindre ressourcestærke borgere (Radl et al., 2015). Desuden fastslår evalueringen fra Syddansk Universitet, at de sociale viceværter i væsentlig grad har fungeret som brobyggere og haft en stærkt koordinerende rolle i forhold til at få de enkelte forvaltninger og instanser til at tale samme. Dette samarbejde har blandt andet resulteret i kortere sagsbehandlingstider og en mere hensigtsmæssig udnyttelse af ressourcer (Radl et al., 2015).

Evalueringer viser således positive resultater af at arbejde med sociale viceværter i forhold til at opnå en positiv kontakt til særligt udsatte borgere og brobygge til relevante aktører. Desuden er aktivitetstypen virkningsfuld i forhold til at nedsætte mængden af fagedudsættelser og gentagne klager. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Sociale viceværter* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

SUNDHEDSAMBASSADØRER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I mange udsatte boligområder findes der beboere med både fysiske og psykiske problemer, som gør, at de ikke har så stort overskud i deres hverdag. Dette kan have betydning for deres tilknytning til arbejdsmarkedet, da alvorlige fysiske og psykiske problemer kan betyde, at beboere ikke kan indgå i arbejdsstyrken, hvilket igen forstærker disse personers marginalisering (Diderichsen et al., 2011). Dette afspejler en social ulighed i sundhed, der er et spørgsmål om, at systematiske forskelle i sundhedstilstanden mellem borgere i samfundet er opdelt efter socioøkonomiske kriterier som uddannelse, indkomst og arbejdsforhold (Hvass et al., 2012). Sammenlignes beboere i udsatte boligområder med resten af befolkningen, er deres helbредstilstand således væsentligt dårligere (KL et al., 2013). Dette hænger sammen med, at der i udsatte boligområder bor flere lavindkomstgrupper, arbejdsløse, etniske minoriteter og særligt udsatte grupper. Grupper, der generelt er kendetegnet ved at have en række sundhedsmæssige risici. Det viser sig blandt andet ved, at særligt udsatte borgere i gennemsnit

lever 22 år kortere end resten af befolkningen (Sigurd et al., 2013). Netop på grund af denne ulighed i sundhed og sygdom kan det være oplagt at lave indsatser for disse grupper, der netop fokuserer på at forbedre deres sundhedstilstand. En af disse indsatser kan være sundhedsambassadører, hvor fokus er på sundhed i boligområdet.

Aktivitetstypen *Sundhedsambassadører* har med sit fokus på sundhed et fælles formål med de to andre aktivitetstyper i dette hæfte, der knytter sig til sundhed, henholdsvis *Informations- og vejledningstilbud om sund livsstil* og *Motionsaktiviteter*. Fælles for de tre aktivitetstyper er, at de forsøger at motivere beboerne til at ændre deres sundhedsadfærd. For de tre aktiviteter gælder det, at en forbedret sundhed kun er ét blandt flere formål. Selve sundhedsaktiviteten kan fx være et middel til at styrke deltagernes sociale netværk i boligområdet og derigennem deres generelle trivsel samt være et skridt på vejen mod beskæftigelse.

Aktivitetstypen består i, at frivillige beboere uddannes til sundhedsambassadører, hvor fokus først og fremmest er på at forøge deres viden om betydningen af sundhed og motion (Pedersen et al., 2009), således at de kan sprede denne viden ud i boligområdet igennem deres eget netværk eller bredere arrangementer i boligområdet. Sundhedsambassadører vejleder således andre beboere om kost, motion, livsstilssygdomme m.v. gennem opsøgende arbejde eller aktiviteter i boligområdet. Derudover agerer sundhedsambassadørerne som brobyggere mellem venner, familie og netværk og kommunens sundhedsaktiviteter. Sundhedsambassadører kan ligeledes indgå i en række forskellige aktiviteter, fx besøg i daginstitutioner, gåture i nærområderne eller som hjælpere ved cykelkursus. Sundhedsambassadørinitiativet bygger på en forestilling om, at man ved at uddanne lokale borgere til at vejlede andre om sundhed kan nå ud til borgere, som de offentlige sundhedstiltag har svært ved at nå ud til (Sigurd et al., 2013). Sundhedsambassadørernes arbejde er ikke udelukkende centreret om sundhed, forstået som motion og kost, men har også fokus på at skabe sociale relationer og derved forebygge ensomhed (Rhod et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Et godt kendskab til forskellige beboergrupper og dermed mulighed for at rekruttere frivillige sundhedsambassadører.
- Et tæt samarbejde med fx sundhedsforvaltning om tilrettelæggelsen af indsatsen og særligt om uddannelse af sundhedsambassadører og løbende supervision.
- Uddannelse, koordinering og supervisering af frivillige sundhedsambassadører.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Der kan overordnet skelnes mellem to målgrupper for aktiviteten. Den ene er beboere, som har interesse i at uddanne sig til sundhedsambassadører. Den anden er beboere, der kan have gavn af at tale med en sundhedsambassadør eller indgå i aktiviteter, som sundhedsambassadørerne iværksætter.

I nogle tilfælde vil helhedsplanen målrette indsatsen særlige beboergrupper. Hvilke grupper der fokuseres på afhænger af, hvad der er behov for i boligområdet, og hvilke ressourcepersoner der findes i boligområdet, som er interesserede i at indgå i projektet. I mange tilfælde er deltagergruppen kvinder fra boligområdet med anden etnisk baggrund end dansk. Dette kan både skyldes, at disse kvinder ofte er interesserede i at indgå i projektet, og at de ses som afgørende for at kunne påvirke de etniske minoritetsfamiliers sundhed, fx gennem madlavning og indkøbsvaner.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

For at blive sundhedsambassadør skal man gennemgå en form for kursus eller uddannelse. I nogle tilfælde tilbydes denne uddannelse af kommunen, hvor eksempelvis den kommunale sundhedskonsulent står som tovholder og er gennemgående underviser. De boligsociale medarbejdere kan i den forbindelse hjælpe med rekruttering af beboere til kurset. I andre tilfælde vil helhedsplanen selv skulle stå for at etablere dette kursusforløb. Det er dog oplagt, at kommunale aktører med særlig viden om sundhed, fx sundhedsplejen, ernæringsseksperten m.v., indgår i kursusforløbet og dermed bidrager til at klæde sundhedsambassadørerne på til at virke i boligområdet.

Der findes mange måder at uddanne sundhedsambassadører på. Et eksempel på dette er fra Urbanplanen i København, hvor uddannelsen til sundhedsambassadør forløb over otte undervisningsgange med én til to gange to timers undervisning om ugen over en periode på to måneder. Her blev undervisningen forestået af sundhedsformidlere med anden etnisk baggrund end dansk fra Folkesundhed København, for at den kunne foregå på deltagernes eget sprog (Sigurd et al., 2013). En evaluering af denne indsats viste, at fordelingen på otte undervisningsgange betød et meget intensivt og krævende forløb. Man kan derfor med fordel sprede kurset ud over flere undervisningsgange og hermed have et større fokus på den praktiske del og på de pædagogiske undervisningsredskaber (Pedersen et al., 2009). I forhold til uddannelse af sundhedsambassadører viser erfaringer fra Urbanplanen, at det er afgørende for deltagernes gennemførelse, at de fastholdes og motiveres gentagne gange (Sigurd et al., 2013). Det kan ske ved at minde deltagerne om kurset via sms eller telefonopkald. Desuden er det vigtigt, at det faglige niveau tilpasses deltagerne.

Derudover kan det gavne forløbet, hvis undervisningen af sundhedsambassadørerne ligger om aftenen, og der bliver tilbudt børnepasning i forbindelse med den. Det kan fx være unge fra boligområdet, der samtidig kan tjene lidt lommepenge. Læs mere under aktivitetstypen *Lommepengeprojekter*. Derved kan man sikre, at beboerne har mulighed for at deltage. Typisk afslutter man undervisningsforløbet med en fest eller en diplomoverrækkelse (Sigurd et al., 2013). Det kan være en fordel at udarbejde undervisningsmaterialet på flere sprog, fx dansk, arabisk, urdu, tyrkisk, somali og farsi. Derudover kan det være en stor styrke for undervisningsforløbet at kombinere temaerne med en teoretisk og en praktisk del. Således skal deltagerne både lære om betydningen af motion og dyrke motion, lære om og lave sund kost, lære om livsstilssygdomme og selv få foretaget et sundhedstjek af en sygeplejerske (Sigurd et al., 2013).

SAMARBEJDSPARTNERE

Den boligsociale indsats bør samarbejde med sundhedsforvaltningen eller tilsvarende omkring at iværk-

sætte sundhedsambassadører. Sundhedsforvaltningen kan stå for et indholdsrigt og kvalificeret uddannelsesforløb i kraft af deres ekspertise på området. Efter uddannelsesforløbet kan kommunen stå for opkvalificering via yderligere oplæg om forskellige temaer. Den boligsociale indsats kan stå for den løbende koordinering af sundhedsambassadørernes arbejde med at planlægge og udføre forskellige sociale arrangementer og sundhedsaktiviteter i boligområdet og, i det omfang der er behov for det, deres arbejde med at være i dialog med enkeltpersoner.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er forholdsvist ressourcekrævende at gennemføre kurset som beboerambassadør, men også at lave det opsøgende arbejde som sundhedsambassadør. Sundhedsambassadørerne skal således være personer med et vist personligt overskud og kvalifikationer for at sætte sig ind i de sundhedsfaglige temaer. Desuden skal vedkommende have nogle personlige kompetencer, der gør, at han eller hun kan indgå i en god dialog med naboer og personer i vedkommendes netværk omkring personlige spørgsmål om sundhed. Sidst men mindst er det en fordel, hvis sundhedsambassadøren har et stort socialt netværk i boligområdet, således at den viden, som hun eller han får via sundhedsambassadøruddannelsen, kan spredes i dette netværk. Den boligsociale medarbejder skal forvente at bruge tid på at rekruttere sundhedsambassadører og at støtte, supervisere og koordinere sundhedsambassadørernes arbejde.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der er foretaget flere mindre evalueringer af sundhedsambassadørindsatser eller lignende. En af dem peger på, at sundhedsambassadører med succes kan iværksætte og gennemføre forskellige sociale aktiviteter og sundhedsaktiviteter i boligområdet. Desuden kan de bidrage til at håndtere beboernes problemstillinger, som mangel på netværk, manglende kendskab til og information om sundhed samt sproglige udfordringer. Ambassadørerne kan blandt andet tage på besøg i daginstitutionerne og give gode råd til en sund madpakke og god kost, arrangere gåture og cykelkurser for beboerne samt afhjælpe de sproglige udfordringer, der kan være i forbindelse

med information om aktiviteterne. Evalueringen viser ydermere, at sundhedsambassadører, grundet deres tætte kontakt til beboerne, spiller en betydningsfuld rolle ved rekruttering og fastholdelse af deltagere til fx rygestopkurser eller andre sundhedsfremmende aktiviteter (Nygaard et al., 2012).

En anden evaluering viser, at de deltagere, som uddanner sig til sundhedsambassadører selv får et stort udbytte af indsatsen (Pedersen et al., 2009). Evalueringen konkluderer, at omtrent halvdelen af sundhedsambassadørerne selv har ændret livsstil i forhold til kost- og motionsvaner i større eller mindre omfang. De har fået mere viden om sund livsstil i forløbet, og stort set alle tager rollen som ambassadører seriøst. Desuden har dannelsen af uformelle netværk i forhold til sundhed og motion øget kvindernes muligheder for at fastholde de opnåede livsstilsforandringer. Der mangler dog undersøgelser, der viser, om kvinderne fastholder livsstilsforandringer over længere tid, hvilket ikke har været muligt at tage højde for i denne evaluering (Pedersen et al., 2009). I betragtning af kursets begrænsede omfang, peger resultaterne på, at projektet kan være en vej, man kan gå, hvis man vil arbejde proaktivt med den sociale og kulturelt betingede ulighed i sundhed. Forventningen er ligeledes, at en sundere livsstil og ændret sundhedsadfærd kan betyde øgede jobmuligheder for målgruppen, idet væggtab, mentalt og fysisk overskud samt oplevelsen af selv at kunne ændre på forskellige helbredsmaessige problemstillinger, alt andet lige, positivt bidrager til at bringe målgruppen tættere på arbejdsmarkedet.

En evaluering af sundhedsambassadørprojektet *Sund på dit sprog* viser, at de beboere, der har snakket med sundhedsformidlere (i projektet kaldes sundhedsambassadører for sundhedsformidlere), generelt er tilfredse med deres indsats, og at sundhedsformidlerne er kommet bredt ud i boligområdet (Oxford Research, 2012). Sundhedsformidlerne har formået at nå ud til beboergrupper, der typisk er vanskelige at mobilisere til aktiviteter i boligområdet, såsom ældre beboere, elever i folkeskolealderen, resourcesvage og mænd. Særligt i forbindelse med målgruppen af mænd har projektet evnet at få to mænd integreret i sundhedsformidlerkorpsen – der ellers kun involverede kvinder –

og der er lagt op til en yderligere styrket indsats over for målgruppen af mænd. Evalueringen viser, at det særligt er sundhedsformidlerens kompetencer og personbårne indsats, der har betydning for, hvorvidt projektet lykkes. Der peges på sundhedsformidlerens evne til at skabe tryghed, opbygge netværk og mobilisere personer fra målgruppen som værende afgørende for de positive resultater. Sundhedsformidleren er respekteret i boligområdet og kan formidle på dansk, men også på sit modersmål, og har endelig en kulturel forståelse for deltagerne i projektet. Projektet har været med til at øge målgruppens viden om sundhed, herunder kost, rygning, diabetes, reproduktiv sundhed og sundhed i alderdommen. Projektets deltagere tilkendegiver, at de har ændret adfærd efter projektets ophør, da de spiser sundere og dyrker mere motion end tidligere. Evalueringen viser ligeledes, at ikke blot sundheden, men også fællesskabet er styrket af indsatsen. Flere deltagere giver udtryk for, at aktiviteterne arrangeret af sundhedsformidleren styrker deres sociale netværk og er en forudsætning for, at de fastholdes i projektet (Oxford Research, 2012).

Evalueringer viser således positive resultater af at arbejde med sundhedsambassadører særligt i forhold til sundhedsambassadørernes egen personlige

sundhed. Der er desuden indikationer på, at sundhedsambassadørerne spiller en positiv rolle for boligområdets øvrige beboere, men dette er ikke tilstrækkeligt belyst. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Sundhedsambassadører* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning i forhold til sundhedsambassadørernes egen sundhed og personlige udvikling.

TRYGHEDSVANDRINGER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Hærværk, skrald og mangelfuld gadebelysning er blandt kilderne til utryghed i udsatte boligområder. Tryghedsvandringer kan være med til at identificere og løse problemet, således at beboere og andre føler sig trygge ved at færdes i boligområdet. En tryghedsvandring er en planlagt gåtur gennem et boligområde, hvor beboere, boligselskab, kommune og politi diskuterer og udpeger konkrete utryghedsskabende forhold i boligområdet. Tryghedsvandringer gør de deltagende aktører i stand til i fællesskab at koble den oplevede utryghed i boligområdet med utryghedsskabende faktorer og problemer, samt at pege på konkrete tryghedsfremmende løsninger. Efter

vandringen gennemfører myndigheder og boligselskab en række tiltag for at få rettet op på problemerne (Christensen et al., 2013a). Formålet med tryghedsvandringerne er at øge trygheden ved at få sat den på dagsordenen og at gennemføre tryghedsfremmende tiltag i boligområdet (Rhod et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

Det er helt afgørende, at der er et forpligtende samarbejde imellem koordinator, boligorganisation, afdelingsbestyrelse og kommune, hvor alle parter forpligter sig på at gøre noget ved de problemstillinger, som bliver identificeret i forbindelse med tryghedsvandringen. De deltagende parter skal således have kompetencer og økonomi til at gøre noget ved problemerne.

Tid og ressourcer til rekruttering af et bredt udsnit af beboergruppen til at deltage i vandringen og identificere utryghedsskabende ting og steder. Fx er det vigtigt både at have unge og ældre beboere med. Dette kan også fremme forståelsen de to parter imellem.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

En tryghedsvandring skal bestå af to typer aktører: beboerne med den lokale viden om, hvad der opleves som utryghedsskabende i deres boligområde på den ene side, og de aktører, som har mulighed for at ændre på disse ting på den anden side. Dette drejer sig typisk om boligforeningen, repræsentanter for kommunens teknik- og miljøforvaltning eller lignende samt politiet.

Det er afgørende, at personer, der bor og færdes i området, er repræsenteret på tryghedsvandringen. Vejledninger i gennemførelse af tryghedsvandring peger på, at en repræsentation af forskellige aldre, køn og etniske grupper er vigtig, fordi grupperne færdes i området på forskellig måde og har forskellige opfattelser af tryghed og utryghed i området. Da det kan være vanskeligt at få forskellige beboer- og brugergrupper til at deltage, er det vigtigt, at arrangøren prioriterer dette i forberedelsesarbejdet. Dette kan blandt andet gøres ved at trække på lokale nøglepersoners netværk, som fx afdelingsbestyrelser, foreninger og

lokale ressourcepersoner (Christensen et al., 2013a). For at få aktiveret nøglepersoners netværk, kan det være en god idé at anvende det, der kaldes en sneboldeffekt, det vil sige, at man lader nøglepersonerne pege på andre, som de mener kan indgå i vandringen. Disse personer peger så igen på nogle fra deres netværk osv. (Jensen et al., 2013). Det anbefales, at man forsøger at undgå unødigt bureaukratisering i rekrutteringsproceduren, hvis man ønsker en bred sammensat skare af deltagere, og i stedet har fokus på de uformelle kanaler, hvorved borgerne kan hverves til en tryghedsvandring (Jensen et al., 2013). Det kan ligeledes være en fordel at involvere boligsociale medarbejdere og ejendomsfunktionærer i rekrutteringen af beboere, ved fx at banke på døre eller rekruttere fra arrangementer i boligområdet.

Det er vigtigt at være opmærksom på at forsøge at inddrage både målgruppen af unge nydanskere og ældre danskere. Dette er typisk en gruppe, der ikke har meget med hinanden at gøre, men som ofte mødes i de offentlige rum. Særligt føler gruppen af ældre kvindelige beboere sig ofte utrygge, når de møder grupper af drenge og unge om aftenen i deres boligområde (Jensen et al., 2013).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Der skal afsættes god tid til forberedelsesfasen med fokus på en bred rekruttering og en god forventningsafstemning. Det er således vigtigt, at det på forhånd er klart for alle parter, hvilke typer problemer vandringen skal adressere, og hvordan der skal følges op på problemerne (Christensen et al., 2013a; Jensen et al., 2013; Sønderby, 2013).

Brug forskellige typer af kommunikation for at nå ud til beboerne. Skriftlig kommunikation rammer nogle, men ikke nødvendigvis alle. Det kan her være en god idé at supplere med et møde, fx i områdets beboerhus, og informere om vandringen. Det kan også overvejes, om lokalpressen er relevant at involvere for at sprede budskabet yderligere (Sønderby, 2013).

Det er helt afgørende, at de professionelle forpligter sig på at handle for at løse de problemer, der identificeres på tryghedsvandringen. Hvis man beslutter, at tryghedsvandringen skal have fokus på forbedringer i det fysiske miljø i boligområdet, er det således vigtigt, at der er afsat midler til at udføre disse forbedringer af de aktører, der er ansvarlige for denne del af processen (Sønderby, 2013). For at sikre handlekraft efter tryghedsvandringen, er det vigtigt at få etableret et samarbejde mellem kommune og boligorganisationen, som er de aktører, der har mulighed for og ansvar for at følge op med løsninger på problemerne. Et handlekraftigt operationelt samarbejde bestående af centrale myndighedspersoner kan øge den gensidige forpligtelse i implementeringsfasen og styrke koordineringen af indsatser og drift i boligområdet (Christensen et al., 2013a; Jensen et al., 2013; Sønderby, 2013).

I forberedelserne skal det især prioriteres at få fastlagt en velvalgt rute i boligområdet med hjælp fra beboerne eller afdelingsbestyrelserne. I planlægningen af ruten kan der fx foretages interviews med udvalgte beboere, og der kan trækkes på fx varmemestres eller ejendomsfunktionærers viden om eventuelle nabolagsproblemer og oplevet utryghed i boligområdet (Jensen et al., 2013). Desuden kan det være en god idé at foretage tryghedsvandringen på samme rute i både dagslys og i mørke i efterårsmånederne, da det afstedkommer forskellige perspektiver på området. Generelt anbefales det, at der maksimalt er 20 deltagere på en vandring for at sikre mulighed for dialog undervejs (Andersson-Ek, 2009; Sønderby, 2013).

For at sikre dokumentationen af de problemstillinger, som påpeges undervejs på tryghedsvandringen, anbefales det, at arrangøren går systematisk til værks ved at udfylde en protokol og handleplan undervejs eller i forlængelse af tryghedsvandringen. Det kan fx ske ved at tage fotos af de utrygge steder i boligområdet under vandringen. Det er derefter vigtigt hurtigt at få afklaret, hvem der har ansvaret for at følge op med handling. Dette er med til at styrke den gensidige følelse af forpligtelse mellem deltagerne (Christensen et al., 2013a; Jensen et al., 2013).

Som arrangør kan det derudover være en god idé at få præsenteret deltagerne for hinanden ved tryghedsvandringens start, og at få kommunikeret klart ud, hvad deres rolle er under og efter vandringen. Hvis man afsætter god tid til en introduktion af formålet med vandringen, samt en præsentation af deltagerne, kan der bedre skabes en fælles forståelsesramme og en god dialog blandt deltagerne. Det er desuden vigtigt at have fokus på at få parterne til at aktivere deltagerne under vandringen (Jensen et al., 2013). Dette kan eksempelvis gøres ved at uddelegere en række opgaver under vandringen, som beboerne skal løse sammen. Her kan nogle beboere fx tage billeder af de trygge og utrygge mødesteder, mens andre kan notere ideer ned til de forbedringer, der diskuteres på vandringen (Jensen et al., 2013).

SAMARBEJDSPARTNERE

Der skal i planlægningsfasen være et tæt samarbejde mellem nøgleaktører som kommune, boligselskab og politi med en aktiv inddragelse af medlemmer fra afdelingsbestyrelsen i områdets almene boligafdelinger. Dette kan være vigtigt for at afstemme forventninger til tryghedsvandringen og i forhold til at fordele roller og ansvar (Christensen et al., 2013a; Jensen et al., 2013). Der skal som en del af organiseringen af tryghedsvandringen etableres et samarbejdsforum, hvor de professionelle deltagere mødes og drøfter status og fremdrift i forhold til at løse de problemer, der blev påpeget på tryghedsvandringen (Christensen et al., 2013a).

CFBU's undersøgelse peger på, at det afgørende for, at en tryghedsvandring har en effekt, er, at de aktører, der har ansvar for boligområdet, også forpligter sig til at handle på de problemer, der identificeres under vandringen. De centrale aktører bør derfor inddrages tidligt med henblik på at opnå enighed om mål og ambitioner for vandringen, og give håndslag på den efterfølgende bearbejdning og implementering af tryghedsvandringens resultater. Her er det en fordel, hvis der følger midler med til at udbedre de identificerede problemer (Christensen et al., 2013a).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Arrangøren af tryghedsvandringen skal have et grundigt kendskab til lokalområdet både i forhold til dets fysiske opbygning og dets beboere. Derudover er det som beskrevet helt afgørende, at tryghedsvandringen finder sted i et tæt og forpligtende samarbejde mellem de aktører, som både har ansvar for og økonomi til at udbedre de problemstillinger, som tryghedsvandringen peger på.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Velgennemførte tryghedsvandring resulterer i fysiske forandringer, der gør bestemte steder i boligområdet tryggere at færdes. Når en større del af beboerne bevidst eller ubevidst registrerer disse forandringer, kan det skabe øget tryghed i boligområdet, og gøre det sværere for potentielt kriminelle at gennemføre deres forehavende. Det kræver imidlertid, at vandringerne fører til identifikation af de vigtigste utryghedsskabende forhold, og at der efterfølgende rettes op på problemerne.

CFBU's undersøgelse viser, at tryghedsvandring kan være med til at skabe tryghedsskabende fysiske forbedringer i boligområdet. Halvdelen af de problemer, der blev identificeret på de undersøgte vandring, er blevet løst inden for et halvt til halvandet år. Det er især konkrete problemer som manglende vedligehold, manglende beskæring af træer og buske, graffiti, hærværk, sikring af døre m.m., der er blevet udbedret. Mere komplekse og omfattende problemer er i mindre grad blevet løst, men er ofte på vej til at blive det (Christensen et al., 2013a).

En undersøgelse foretaget for Det Kriminalpræventive Råd og ÆldreForum viser, hvorledes en tryghedsvandring kan få to adskilte grupper, der ellers har meget lidt kendskab til hinanden, til at arbejde sammen og få en social kontakt (Jensen et al., 2013). Gruppen af unge nydanskere og ældre danskere fik således igennem en tryghedsvandring en større forståelse for hinanden og indsigt i, hvorfor de hver især fandt områder trygge eller utrygge. Mødet i forbindelse med tryghedsvandringen resulterede i en større tryghed, særligt for gruppen af ældre beboere. Endvidere viser evalueringen, at tryghedsvandringerne

bidrager til, at centrale aktører, som boligafdelingens driftspersonale og kommunen, kan indgå i vandringerne og opleve, hvad der skaber utryghed og tryghed. Dette giver et bedre grundlag for at iværksætte forbedringer, som mere konkret i undersøgelsens tilfælde resulterede i nye gadelamper, belysninger på bestemte områder, fældning af udvalgte træer m.m. (Jensen et al., 2013).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med tryghedsvandring i forhold til at skabe tryghedsfremmende ændringer af boligområdets fysiske rum, som kan føre til en øget tryghed blandt beboerne. Samme ændringer kan ligeledes reducere sandsynligheden for, at der begås kriminalitet fremadrettet. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Tryghedsvandring* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

VÆRESTED FOR UDSATTE BEBOERE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder er der flere udsatte beboere med eksempelvis psykiske lidelser eller misbrugsproblemer end i resten af landet (Jacobsen, 2011). Udsatte beboere er ofte kendetegnet ved at være enlige, ensomme og ved at have svært ved at mestre hverdagen. Deres adfærd kan virke unormal og asocial og virke skræmmende på andre beboere. Det kan føre til manglende tillid og tolerance beboerne imellem og kan føre til nabokonflikter (Jacobsen, 2011).

I flere boligområder igangsættes der aktiviteter, der har til formål at hjælpe udsatte beboere (Rhod et al., 2014). En af de aktiviteter, der igangsættes, er væresteder for udsatte beboere, der har fokus på at bryde ensomheden og isolationen og på at styrke deres trivsel og sociale netværk (Rhod et al., 2014). Et værested skal være et sted, hvor udsatte beboere kan være sammen i omgivelser, hvor der er respekt for det enkelte individs baggrund, og hvor de gennem dialog kan lære af og om hinanden (Malmgren, 2006). Det er typisk de boligsociale medarbejdere, som varetager driften af værestedet. Ofte vil driften dog ske i sam-

arbejde med frivillige og de udsatte beboere, der er tilknyttet værestedet.

Aktivitetstypen har på den ene side til formål at styrke personens sociale netværk, og dermed personens trivsel. Sekundært har aktivitetstypen ofte til formål at skabe en god kontakt til de udsatte eller isolerede beboere, således at der kan brobygges til relevante tilbud som fx sundhedstilbud.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Der skal være et lokale til rådighed, som kan danne ramme for værestedet.
- Det kan være nødvendigt med en opsøgende indsats for at tiltrække brugere til værestedet. Denne aktivitetstype kombineres ofte med sociale viceværter.
- Der bør tilknyttes faste medarbejdere, der er ansvarlige for driften af værestedet. Disse kan både være boligsociale medarbejdere eller kommunale medarbejdere, som en del af en kommunal medfinansiering i helhedsplanen. Medarbejdere bør suppleres af frivillige kræfter.
- Medarbejderne skal have et samarbejde med relevante aktører, fx jobcenter, socialforvaltning og socialpsykiatri, med henblik på at kunne brobygge mellem disse og brugerne af værestedet.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Socialt udsatte beboere er mennesker, der typisk er karakteriseret ved at have flere problemer på samme tid, fx stof- eller alkoholmisbrug, en sindslidelse, fattigdom, social isolation og andre sociale problemer. De udsatte beboere er typisk lavt uddannede, har lav indkomst og oplever at have løsere sociale relationer end resten af befolkningen. Mange er endvidere vokset op i familier med massive sociale problemer, og nogle har – sammen med disse problemer – en anden etnisk baggrund end dansk (Sandø et al., 2013). Disse personer har typisk en lang historie af sociale indsatser bag sig og vil i de fleste tilfælde allerede være i kontakt med både jobcenter, socialcenter, misbrugsbehandling, lokalpsykiatri m.v. Desuden er deres udfordringer så komplekse og massive, at den boligsociale indsats ikke kan løse dem. Formålet med

væresteder for udsatte beboere er således ikke at løse brugernes sociale og personlige udfordringer, men derimod at give dem et frirum og bryde den sociale isolation, som disse personer ofte oplever. I de tilfælde, hvor der er brug for det, er et sekundært formål at brobygge til de offentlige instanser, som kan hjælpe brugeren i hans eller hendes situation.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Første skridt i forhold til at etablere et værested vil være at finde nogle egnede lokaler. Man skal her overveje placering, størrelse og de faciliteter, der er tilknyttet lokalerne (Andersen, 2008). Vil man fx servere mad eller holde fællesspisning, kan det være centralt, at der er tilknyttet et køkken. Det er desuden vigtigt at overveje, hvor ofte værestedet skal være åbent, da det at have dagligt åbent med lange åbningstider naturligvis kræver mange ressourcer. Derudover er det centralt at tilpasse åbningstiderne til målgruppens behov. Det kan derfor være nødvendigt med et grundigt kendskab til målgruppen, før værestedets åbningstider beslutes.

Desuden er det relevant at overveje, hvordan værestedet skal være organiseret. Hvem skal være den overordnede tovholder? Hvor mange medarbejderressourcer skal der afsættes? Kan man indgå et samarbejde med kommunale aktører? Og vil man tilknytte frivillige? Erfaringer viser, at det har en positiv betydning for værestedet at inddrage frivillige (Malmgren, 2006). De frivillige kan bidrage til aktiviteter, bringe energi og kvalifikationer til værestedet (Malmgren, 2006). Involvering af frivillige betyder dog også, at det vil kræve en indsats at rekruttere de rette frivillige, finde de arbejdsopgaver, der passer til den enkelte frivillige, og løbende at supervisere og støtte de frivillige.

Derudover skal man også overveje, i hvilket omfang der skal være brugerstyring af værestedet. Dette vil afhænge af, hvilken målgruppe man arbejder med (Rietz, 2006). Er det en bred gruppe af beboere, som i forskelligt omfang er udsatte, er det muligt at arbejde med brugerstyring, da nogle af disse brugere vil have overskuddet til eksempelvis at have ansvaret for dele af driften af værestedet. Arbejder man med en

meget udsat målgruppe af misbrugere og sindslidende, kan man etablere et værested med mere intime rammer, hvor man som gæst fx kan komme og få et gratis måltid mad, hvor man kan tage del i et socialt samvær med ligesindede, og hvor man kan møde omsorg og forståelse fra værestedets *værter, frivillige og øvrige gæster* (Andersen, 2008). I et sådant værested vil der måske ikke være rum for brugerstyring, og de boligsociale medarbejdere og de frivillige vil sammen have ansvaret for værestedet.

SAMARBEJDSPARTNERE

Når man som boligsocial indsats arbejder med udsatte beboere, er det vigtigt, at man gør det i et tæt samarbejde med de aktører i kommunen (jobcenter eller socialcenter) eller sundhedsvæsenet og lokalpsykiatrien, som måtte være i kontakt med målgruppen. Hvis man ønsker at etablere et værested for denne gruppe, er det derfor oplagt at afsøge mulighederne for at indgå samarbejde med disse parter omkring midler, medarbejderressourcer og viden etc. For så vidt, at disse parter ikke indgår som en del af projektet, er det afgørende, at den boligsociale medarbejder kender de relevante aktører og kan brobygge mellem værestedets brugere og disse parter, hvor der er behov for dette.

En anden vigtig samarbejdsflade er frivillige aktører. Som beskrevet er det en fordel at have frivillige til at arbejde i værestedet, da de kan bidrage med energi og anderledes kompetencer til værestedet. Det kan være en idé at indgå et samarbejde med en af de større frivilligorganisationer om at rekruttere frivillige til værestedet. Alternativt skal helhedsplanens medarbejdere selv rekruttere frivillige til værestedet, fx iblandt boligområdets øvrige beboere.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det anbefales, at *både medarbejderne og de frivillige* har en række personlige og faglige kompetencer, så de kan hjælpe de udsatte beboere, der kommer i værestedet. Det kan fx være viden om psykisk sygdom og misbrug (Sørensen, 2011). Desuden kan det være en stor fordel i arbejdet med udsatte beboere at arbejde med en anerkendende tilgang. En anerkendende tilgang vil sige, at man anerkender være-

stedets gæster som de personer, de er (Andersen, 2008), og at man ikke *i første omgang* arbejder hen imod en forandring af gæsternes situation. Væresteder for udsatte beboere er således et skadesreducerende tilbud, som i første omgang har til formål at skabe noget ro på brugernes liv og et overskud, som gør, at de på lidt længere sigt måske kan få overskud til at tænke på at ændre på deres liv (Asmussen og Dahl, 2002).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Som netop beskrevet må værestederne i de fleste tilfælde betegnes som skadesreducerende indsatser, hvis fornemste formål er at undgå, at brugernes situation forværres yderligere, og hvor man kan bryde deres sociale isolation og give dem nogle rammer, hvor de kan få noget støtte og omsorg. Den virkning, man kan forvente af værestederne, er således på disse meget bløde parametre, som fx om brugerne trives bedre, har lært nye mennesker at kende osv. Nedenfor præsenteres konklusionerne fra evalueringen af *Pusterummet*, som er et boligsocialt værested, der blandt andet skal danne ramme for sociale aktiviteter, som kan bryde isolation og ensomhed for udsatte beboere, skabe netværk mellem brugerne og være en indgang til individuel hjælp og rådgivning (Sørensen, 2011). Evalueringen viser, at flertallet af de udsatte beboere, som har brugt værestedet, har lært nye mennesker at kende og oplever nye ting i deres hverdag. Dette betyder blandt andet, at knap halvdelen føler sig mindre ensomme og føler, at de kan søge hjælp hos andre beboere, hvis de har brug for hjælp. Der er dog også beboere, som giver udtryk for, at det i perioder kan være krævende og fordre stor rummelighed at være med i Pusterummet (Sørensen, 2011).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Værested for udsatte beboere* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

ØKONOMISK RÅDGIVNING OG FOREBYGGELSE AF UDSÆTTELSE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I de udsatte boligområder er der hvert år beboere, som sættes ud af deres bolig på grund af manglende betaling af husleje. Enlige mænd er den største gruppe af beboere, som hvert år sættes ud, men enlige kvinder med børn er den næststørste gruppe (Høst et al., 2012). I 2009 blev der i Danmark udsat omkring 1000 børnefamilier af deres lejelejligheder. Det er altså ikke kun en problemstilling, som kun knytter sig til særligt udsatte borgere som misbrugere og psykisk syge (Oldrup et al., 2013).

At blive sat ud af sin bolig er forbundet med store personlige, sociale og økonomiske omkostninger (Følner et al., 2015), og for nogle personer fører det til et liv på gaden (Høst et al., 2012). De økonomiske omkostninger rammer både den berørte beboer, boligorganisation, kommune og i sidste ende de øvrige beboere, som betaler en del af regningen i form af huslejestigninger (Sønderby et al., 2014).

Denne aktivitetstype er centreret omkring at hjælpe udsætningstruede beboere gennem økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser, men kan også være et bredere tilbud om økonomisk rådgivning til beboere, som har svært ved at få økonomien til at hænge sammen.

Når det kommer til forebyggelse af udsættelser, er første skridt at identificere de beboere, som er i risiko for at blive sat ud af deres bolig. Her er det vigtigt, at der samarbejdes mellem den boligsociale indsats og boligorganisationen, som har viden om, hvilke husstande der er udsætningstruede. Når de udsætningstruede beboere er identificerede, er næste skridt at finde ud af, hvad der er årsagen til, at beboeren ikke betaler sin husleje, og finde ud af, hvilken form for hjælp der er brug for. I nogle tilfælde er der brug for en mere omfattende hjælp. I andre tilfælde vil der være brug for økonomisk rådgivning og hjælp til at få husholdningsbudgettet til at hænge sammen.

Hvis det viser sig, at der er brug for en mere intensiv indsats end økonomisk rådgivning, brobygger de boligsociale medarbejdere til de relevante kommunale instanser, afhængigt af om der fx er tale om en børnefamilie eller en beboer, som er psykisk syg. Hvis det er denne type problemstillinger, der er på spil, vil en indsats som sociale viceværter *være en relevant aktivitetstype at arbejde med (se aktivitetsbeskrivelse under dette indsatsområde).*

Hvis der er brug for økonomisk rådgivning, kan denne enten varetages af boligsociale medarbejdere eller frivillige. Lige meget hvem der varetager rådgivningen, er det dog afgørende, at vedkommende har de rette faglige kompetencer i forhold til rådgivning i økonomiske forhold. Da et manglende overblik over husholdningsbudget og privatøkonomi som regel bunder i nogle dybereliggende problemstillinger, bør der tilbydes en helhedsorienteret økonomisk rådgivning, således at man kommer bagom, hvad det er, der gør, at beboeren har svært ved at få enderne til at mødes.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Et tæt samarbejde med boligorganisationen om at identificere udsætningstruede beboere.
- Faglige kompetencer til at yde økonomisk rådgivning.
- Samarbejde med relevante kommunale aktører, som udsætningstruede beboere kan henvises til, for at få taget hånd om deres situation.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Denne aktivitetstype fokuserer både på lejere med aktuelle udsættelsessager og på den mere forebyggelsesorienterede indsats over for andre lejere, som har problemer med at få økonomien til at hænge sammen. Således er den primære målgruppe udsatte beboere fra boligområdet, der har økonomiske problemer, og som er i fare for at blive sat ud af deres bolig, da de ikke har betalt husleje (Følner et al., 2015). Den sekundære målgruppe er alle andre beboere, der er interesserede i at modtage økonomisk rådgivning.

Som beskrevet ovenfor, er det meget forskelligt, hvilke personer som bliver sat ud af deres lejlighed. Den største gruppe er enlige mænd, men den næststørste gruppe er enlige mødre og deres børn (Høst et al., 2012). Børnefamilierne er typisk karakteriseret ved at have mange skift i bagagen i forvejen, således at udsættelsen ikke er det første brud i familiens historie. Det er ofte unge, etnisk danske forældre med kort eller ingen uddannelse (Oldrup et al., 2013). Årsagerne til udsættelser er ofte skilsmisse eller reduktion af sociale ydelser, som begge dele ændrer familiens økonomiske situation (Høst et al., 2012). Derudover peger 40 % af de beboere, som er blevet sat ud af deres lejlighed, selv på, at psykisk sygdom er en medvirkende årsag til udsættelsen.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Når man skal arbejde med at forebygge udsættelser, er det som beskrevet afgørende at finde ud af, hvilke beboere som er udsætningstruede. Boligorganisationen har viden om, hvilke beboere der ikke betaler deres husleje, og vil derfor tidligt i processen – før det kommer til en fogedsag – kunne give den boligsociale indsats besked om, hvilke beboere det er relevant at opsøge for at finde ud af, hvad årsagen er.

Som beskrevet, vil der i nogle tilfælde være behov for at sende beboeren videre i systemet til kommunale aktører, som kan hjælpe beboeren med at få den hjælp, som han eller hun behøver for at få styr på økonomien og livet igen. I andre tilfælde kan problemstillingen løses ved, at beboeren modtager økonomisk rådgivning.

Når man skal gennemføre økonomisk rådgivning, bør man have et fast lokale i boligområdet, hvor den personlige rådgivning kan finde sted. Man kan også tilbyde rådgivning hjemme hos beboeren. Det kan være en fordel at rådgive hjemme hos beboeren, fordi vedkommende så vil være vært og kan styre mødet. Samtidig kan det dog være grænseoverskridende, netop fordi det er i hjemmet (Engberg, 2015). Det kan således anbefales, at beboeren selv beslutter, hvor mødet skal afholdes, så det sikres, at han eller hun føler sig tryk (Engberg, 2015). Selve rådgivningen er

centreret omkring økonomi. Der tales eksempelvis med beboeren om, hvordan økonomien ser ud i dag, hvilke gældsposter der er, og hvordan disse afvikles. Den rådgivende medarbejder kan herefter lægge budgetter med beboeren, enten i papirform, via Excel eller direkte i lejerens netbank. Herved skabes der overblik, og lejereren får en idé om, hvilket rådighedsbeløb der er fra måned til måned (Engberg, 2015).

Rådgiveren kan være en boligsocial medarbejder eller en frivillig (Rambøll, 2011b). Frivillige kan rekrutteres med udgangspunkt i, at de har en relevant faglig baggrund, som fx økonomer, bankansatte revisorer, jurister, socialrådgivere, eller at de på anden måde har en baggrund, der er relevant i forhold til rådgivning om økonomi og fx gældsproblematikker. Som økonomisk rådgiver skal man være sig bevidst, at man til tider kan opleve at stå i en dobbeltrolle (Engberg, 2015). Dette skyldes, at rådgiveren skal være på beboernes side og hjælpe dem, men samtidig går de også boligorganisationens ærinde, idet de skal sikre, at huslejen betales.

SAMARBEJDSPARTNERE

Når det kommer til at identificere udsætningstruede beboere, er det afgørende at samarbejde med boligorganisationen, som har viden om, hvilke beboere som ikke betaler deres husleje. Hvis årsagen er alvorlige psykiske eller sociale problemer, er det vigtigt med et samarbejde med de kommunale aktører, som har myndighed og ansvar for de relevante problemstillinger. Når det kommer til økonomisk rådgivning kan det være en fordel at samarbejde med frivillige, som har kompetencer inden for rådgivning om økonomi og fx gældsproblematikker.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

De rådgivende medarbejdere, der er tilknyttet denne aktivitetstype, bør have særlige personlige, sociale og faglige kompetencer. Således skal rådgiverne være empatiske og nærværende, samt kunne skabe en tillidsfuld relation til beboeren (Rambøll, 2011b). Desuden skal rådgiveren have stærke faglige kompetencer og kende de offentlige hjælpeforanstaltninger så godt, at vedkommende kan henvise beboeren til de rette kommunale aktører. I forlængelse af dette findes der flere eksempler på, at de rådgivende med-

arbejdere har en baggrund som økonomer, bankansatte, socialrådgivere eller lignende, og derved har stærke faglige kompetencer (Engberg, 2015).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En evaluering af den frivillige gældsrådgivning, gennemført af Rambøll for Socialministeriet, ser nærmere på, i hvilket omfang rådgivningen hjælper udsatte borgere med at forbedre deres økonomiske situation (Rambøll, 2011b). Evalueringen viser, at det er lykkedes at hjælpe et stort antal gældsramte borgere, hvor hovedparten har været socialt udsatte. Primært har brugerne opnået et øget overblik over deres økonomi, hvilket skaber ro i deres situation og giver en oplevelse af overskud i hverdagen. Desuden er der blandt de adspurgte brugere stor tilfredshed med rådgivningen. I evalueringen har det ikke været muligt at dokumentere, hvor mange af de rådgivne brugere der har fået etableret en egentlig plan for afbetaling af gæld, som har fået øget deres rådighedsbeløb eller har fået reduceret gælden (Rambøll, 2011b). Dog beretter de involverede projekter, at det er lykkedes at opnå disse forbedringer for en væsentlig del af målgruppen. Samlet set viser erfaringerne med den frivillige gældsrådgivning, at brugerne på kort sigt oplever et markant positivt udbytte af tilbuddet, men at de længerevarende effekter er vanskelige at påvise.

En anden evaluering foretaget af SBI i 2015 har fokus på projektet *Stop Udsættelser*. Projektet tager sit udgangspunkt i en kvantitativ undersøgelse, der suppleres med en række dybdegående spørgsmål, som stilles til syv udvalgte lejere. Projektet har til formål at stoppe et stigende antal udsættelser af lejere i almene boliger. Projektet karakteriseres som en succes, der lever op til sin målsætning om at reducere antallet af faktiske udsættelser blandt lejerne i de deltagende boligorganisationers boliger. Således har rådgivningen til udsættelsestruede lejere en påviselig effekt, og alle parter vinder, *når rådgivningen lykkes* (Engberg, 2015). Evalueringen viser positive resultater. I

2011 var der 43 familier, som fraflyttede deres lejemål efter en ophævelse af lejemålet, hvor tallet i 2014 var faldet til 10 familier (Engberg, 2015). Desuden var der i 2011 45 fodedudsættelser, mens tallet i 2014 var 23 fodedudsættelser. Yderligere viser tallene, at 88 familier blev sat på gaden i 2011, mens tallet i 2014 var 33. Således er det samlede antal udsættelser reduceret med 63 % i projektperioden (Engberg, 2015).

Als Research har i perioden april 2013-april 2015 evalueret projekt RÅDerummet, som havde til formål at forebygge og nedbringe antallet af udsættelser i 17 almene boligafdelinger på Bispebjerg i København (Følner et al., 2015). Evalueringen havde til formål at belyse projektets resultater og målopfylde og bestod af et indledende kortlægningsnotat, en midtvejsevaluering og en slutevaluering. Slutevalueringen bygger på en kombination af kvantitativt og kvalitativt datamateriale. I evalueringen konkluderes det, at projekt RÅDerummet har været et positivt og gavnligt tiltag over for udsættelsestruede lejere på Bispebjerg. I forhold til at nedbringe antallet af fodedsager har projektet nået sit mål, da man har opnået en væsentlig reduktion. Således er man gået fra 62 fodedsager til 20 fodedsager (Følner et al., 2015). Derudover har rådgiverne gennemført 170 afsluttede rådgivningsforløb med logbog, og de vurderer selv, at det er lykkedes at afværge en udsættelse permanent i 63 tilfælde og midlertidigt i 58 tilfælde (Følner et al., 2015).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser i forhold til at nedsætte antallet af udsættelser. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen Økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

INDSAT SOMRÅDET KRIMINALPRÆVENTIVE INDSATSER

I udsatte boligområder bor der mange unge, som er i risiko for at ende i kriminalitet, og man har derfor i høj grad arbejdet med tidlige kriminalpræventive indsatser og i nogle tilfælde med mere målrettede kriminalpræventive indsatser for særligt kriminalitetstruede unge. En undersøgelse fra CFBU viser, at kriminaliteten falder mere i de boligområder, som har helhedsplaner, end i tilsvarende boligområder, som ikke har haft helhedsplaner. Meget tyder således på, at der kan ses en positiv effekt af de hidtidige bestræbelser på at forebygge ungdomskriminalitet i udsatte boligområder.

HVORFOR ER DER BRUG FOR KRIMINAL- PRÆVENTIVE INDSATSER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER?

En undersøgelse af risikofaktorer for ungdomskriminalitet viser, at det er en risikofaktor, hvis den unge ikke har en ungdomsuddannelse, hvis barnet eller den unge har en børnesag i socialforvaltningen, hvis forældrene er arbejdsløse, og hvis familien lever i fattigdom (Østergaard et al., 2015). Disse er alle karakteristika, som i højere grad karakteriserer livet for unge i udsatte boligområder end unge i resten af landet (Frederik-

sen et al., 2015; Frederiksen et al., 2013b). En dansk undersøgelse viser desuden, at opvækst i et belastet boligområde i sig selv er en risikofaktor for ungdomskriminalitet (Damm et al., 2013).

Forskning viser, at en gadeorienteret livsstil udgør en risikofaktor for ungdomskriminalitet (Kyvsgaard, 1992; Balvig, 2000; Pedersen et al., 2011). Unge, som tilbringer megen fritid med kammerater i gademiljøet, begår mere kriminalitet end andre unge. En gadeorienteret livsstil er ofte forbundet med anden

risikoadfærd, som fx brug af rusmidler, omgang med andre unge på kant med loven og deltagelse i risikofyldte gruppeaktiviteter. Unge i grupper har generelt en mere impulsiv og sensationssøgende adfærd, ligesom de i mindre grad tager individuelt ansvar for gruppens handlinger (Justitsministeriet, 2009; Pedersen et al., 2011; Jørgensen et al., 2012; Hansen et al., 2013; Frederiksen et al., 2014; Kalkan, 2014). I udsatte boligområder er det udbredt, at unge – primært drenge – opholder sig i boligområdets fællesarealer i deres fritid. Det har flere årsager. Det skyldes, at familierne bor i små lejligheder, hvor der ikke er plads til at have venner med hjem. Det kan også skyldes, at den sociale kontrol i hjemmet ikke imødekommer de unges ønske om privatliv og individualisering (Kalkan, 2014). Begge faktorer medvirker til, at de unge i højere grad prioriterer at tilbringe fritiden i gademiljøet. Også manglende deltagelse i organiserede fritidstilbud

og mangel på fritidsjob betyder, at unge fra udsatte områder tilbringer mere tid i gademiljøet. Det kan både henføres til manglende tradition for, manglende kendskab til og manglende økonomiske muligheder for at lade børn og unge deltage i kontingentkrævede fritidsaktiviteter. Desuden kan ungegruppens adfærd og ungdomskultur betyde, at de ikke ønsker at benytte eller ikke kan rummes i de eksisterende tilbud (Asmussen, 2004; Oxford Research, 2009).

Når mange unge opholder sig i gademiljøet, kan det skabe utryghed blandt de øvrige beboere. Det viser blandt andet tryghedsmålinger fra CFBU. Det skyldes især den normbrydende adfærd, som ungegrupperne nogle gange udviser, ved fx at være meget højro-stede, køre på scooter på stisystemer, spærre vejen for forbigående osv. Denne adfærd er medvirkende årsag til, at utrygheden er større i udsatte om-

råder end i resten af landet (Avlund, 2012; Avlund et al., 2013). Andre årsager beskrives i indledningen til indsatsområdet *Tryghed og trivsel*.

Den øgede kriminalitetsrisiko blandt unge med en gadeorienteret livsstil, den manglende deltagelse i fritidstilbud og oplevelsen af utryghed blandt de øvrige beboere gør det relevant at arbejde kriminalpræventivt med unge i gademiljøet og på forskellig vis forsøge at give de unge en indholdsrig fritid ved at forsøge at kanalisere dem over i fritidstilbud eller fritidsjob. Det er da også netop det, som mange af de kriminalpræventive boligsociale indsatser gør. Ungdomskriminalitet blandt unge i udsatte boligområder kan dog ikke alene tilskrives gadeorienteret livsstil og fravær af fritidsaktiviteter. I nogle tilfælde bunder ungdomskriminaliteten i dybereliggende sociale og psykologiske problemer hos den unge og den unges familie.

En grundlæggende problemstilling er, at mange forældre i udsatte boligområder har ringe forudsætninger for at støtte deres børn både i forhold til skolegang og uddannelsesvalg, men også i forhold til deres personlige udvikling og muligheder for at navigere i samfundet generelt (Frederiksen et al., 2015; Breau et al., 2015). Nogle forældre er arbejdsløse eller har ingen uddannelse og har derfor svært ved at hjælpe deres børn med skolegang og uddannelsesvalg, og de kan ikke være gode forbilleder for deres børn i forhold til arbejdsmarkedet (Frederiksen et al., 2015). Dette betyder, at børnene kan have svært ved at klare sig i skolen og uddannelsessystemet. Andre forældre har psykiske vanskeligheder, som fx depression eller posttraumatisk stresssyndrom og har svært ved at magte hverdagen og opdragelsen. Børn, der vokser op i sådanne familier, kan selv få alvorlige psykiske problemer. Børn, der vokser op med traumatiserede forældre, kan fx blive sekundært traumatiserede (Svendsen, 2013). Sidst men ikke mindst har mange forældre, som er kommet til Danmark som flygtninge, indvandrere eller familiesammenførte, et begrænset kendskab til det danske samfund. Dette kan gøre det svært at følge med i og forstå barnets liv uden for hjemmet, hvilket igen gør det svært at støtte og vejlede sit barn (Skytte, 2007; Frederiksen et al., 2015; Breau et al., 2015). Desuden kan det føre til, at barnet oplever

en splittelse mellem hjemmet og resten af hans eller hendes liv, som gør det svært at bygge bro imellem de to verdener. At forældrene ikke har en god indsigt i samfundet kan også føre til, at de føler en utryghed over for "systemet", som betyder, at de ikke søger hjælp, hvis der er problemer i familien. Denne modvilje mod systemet kan også forplante sig til børnene, således at de også kommer til at føle en modstand mod systemet (Johansen, 2013). I indledningen til indsatsområdet *Forebyggelse og forældreansvar* går vi mere i dybden med de problemstillinger, som knytter sig til forældrenes muligheder for at støtte deres børn og unge.

Et andet forhold, som gør sig gældende i forhold til ungdomskriminalitet i udsatte boligområder, er, at de unge ofte føler sig stigmatiserede og udsat for racisme. Dette kan både være et resultat af personlige erfaringer og af mange års politisk fokus på udfordringer med personer med anden etnisk baggrund og ikke mindst unge mænd med anden etnisk baggrund i udsatte boligområder (Soei, 2011; Kalkan, 2014). Denne oplevelse af stigmatisering kan føre til en modstand mod samfundet, hvor de unge mennesker i stedet for at søge anerkendelse i samfundet gennem fx uddannelse, søger mod subkulturer og kriminelle miljøer, hvor man kan opnå anerkendelse for andre kriterier end dem, der gælder i det øvrige samfund. Oplevelsen af stigmatisering kan således både føre til en problematisk skolegang og til en gadeorienteret livsstil (Kalkan, 2014).

I tilfælde, hvor målgruppen er unge, som oplever personlige problemer på grund af problemer i hjemmet, eller unge, som føler sig stigmatiserede og har en modstand mod samfundet, eller unge, som er faldet ud af uddannelsessystemet (ofte optræder disse karakteristika sammen), vil der være brug for en mere helhedsorienteret og intensiv indsats for at hjælpe dem ind på en positiv livsbane og væk fra kriminalitet. I de tilfælde er fx mentorindsatser eller netværksmøder, som beskrives her i kataloget, velegnede indsatstyper. Disse mere tungtvejende personlige og sociale problemstillinger er dog ikke som sådan et boligsocialt ansvarsområde. Hvis man vælger at iværksætte denne form for indsats, er det derfor af-

gørende, at det foregår i et tæt og forpligtende samarbejde med relevante kommunale parter.

DET BOLIGSOCIALES ROLLE I DEN KRIMINALPRÆVENTIVE INDSATS

Den boligsociale indsats er kun en lille brik i den større kriminalpræventive indsats over for ungdomskriminalitet, hvor socialforvaltning, SSP og politi er de centrale aktører. Det er således vigtigt indledningsvist at understrege, at det ikke er den boligsociale indsats' opgave at tage hånd om kriminelle grupperinger og unge, som er kriminelle eller er karakteriserede ved alvorlige personlige og sociale problemstillinger samt et adfærdsmønster, som gør, at de har svært ved at indgå i de sociale sammenhænge, som andre unge kan indgå i. Når det kommer til problemstillinger med en sådan tyngde, er det socialforvaltning, uddannelsesvejledning, jobcenter og politi, som er ansvarlige for at tage hånd om den unges situation. Dette skyldes, at disse problemstillinger er et kommunalt ansvarsområde, samt at socialforvaltningen og politi er bedre fagligt rustet til at håndtere disse problemstillinger og har en større kapacitet i form af både økonomi og konkrete tilbud til disse unge. Det skal dog nævnes, at den boligsociale indsats i mange tilfælde har en særlig relation til disse unge grundet deres mangeårige tilstedeværelse i boligområdet og deres ikke-myndighedsbaserede tilgang til de unge. Styrken ved den tværsektorielle tilgang er således, at der i kraft af et tæt og forpligtende samarbejde om at brobygge mellem de boligsociale medarbejdere og fx socialforvaltning, uddannelsesvejledning eller jobcenter, kan skabes en dialog imellem den unge, den unges forældre og disse forskellige aktører.

Når det kommer til generel forebyggelse af kriminalitet, kan den boligsociale indsats spille en vigtig rolle, og særligt når det kommer til at skabe positive relationer til og arbejde med unge, som befinder sig i en position, hvor de kan betragtes som kriminalitets-truede. Den boligsociale indsats er således en vigtig brik i puslespillet på grund af deres gode kendskab til boligområdet og de unge samt deres muligheder for at arbejde lokalt i boligområdet.

I 2009 udkom en kommission under Justitsministeriet, som sammenfatter den – på daværende tidspunkt – eksisterende viden om indsatser imod ungdomskriminalitet (Justitsministeriet, 2009). Kommissionens overordnede konklusion er, at indsatsen til forebyggelse af ungdomskriminalitet bør være *tidlig, helhedsorienteret, tværsektoriel og sammenhængende*. De definerer de enkelte elementer i denne indsats som følger:

- Tidlig: Det vil sige en indsats, der er såvel tidlig i tid, altså tidlig i forhold til den alder, hvor børn og unge typisk begynder at begå kriminelle handlinger, som tidlig i forhold den enkelte kriminelle handling.
- Helhedsorienteret: Det vil sige en indsats, der retter sig imod ikke blot børn og unge, men også mod deres (nære) omgivelser i form af familie, venner og øvrige daglige netværk.
- Tværsektoriel: Det vil sige en indsats, der går på tværs af sædvanlige skel ikke blot mellem myndigheder og andre aktører, men også i det indbyrdes forhold mellem forskellige myndigheder.
- Sammenhængende: Det vil sige, at der er sammenhæng ikke blot i den enkelte aktørs indsats/behandling i forhold til børn og unge, men også i det indbyrdes forhold mellem forskellige aktørers indsats.

Når man tager disse forskellige elementer af den gode kriminalpræventive indsats i betragtning, er det tydeligt, at den boligsociale indsats kan spille en central rolle. For det første har den boligsociale indsats typisk en god kontakt til målgruppen, allerede fra de er små, og har derfor mulighed for at lave tidlige forebyggende indsatser. For det andet kender den boligsociale indsats til – og er en del af – den unges nære omgivelser og har mulighed for at inddrage disse i arbejdet med den unge. Udfordringen ved at skabe en tværsektoriel og sammenhængende indsats er typisk, at forskellige aktører har forskellige arbejdsmetoder og målsætninger, og det ikke er klart, hvem der har ansvaret for at skabe sammenhæng. Når det kommer til sammenhæng i indsatsen over for enkelte unge, vil den boligsociale medarbejder, i kraft af sin tætte kontakt til de unge, ofte opdage, når indsatsen ikke er sammenhængende eller er gået i stå. Her vil den boligsociale medarbejder kunne hjælpe

den unge og den unges familie med at kontakte relevante myndigheder og få sat processen tilbage på sporet. Når det kommer til at skabe en sammenhæng i den kriminalpræventive indsats omkring det pågældende boligområde, kan den boligsociale indsats binde de andre parter sammen og dermed styrke den samlede kriminalpræventive indsats i det pågældende boligområde.

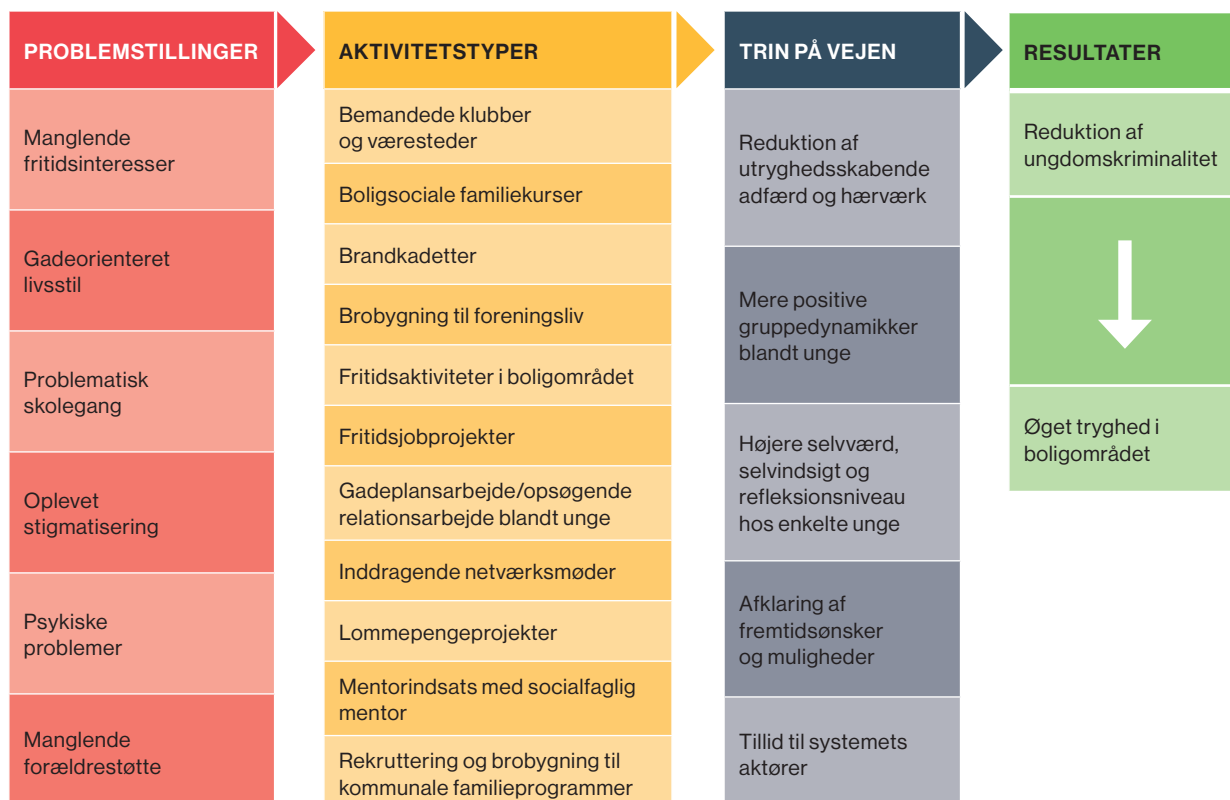
Der er nogle *grundforudsætninger*, som skal være på plads, for at den boligsociale indsats kan arbejde kriminalpræventivt med børn og unge i udsatte boligområder. Det er netop disse grundforudsætninger, som udgør den boligsociale indsats' styrke i forhold til de andre aktører på området. Disse grundforudsætninger er først og fremmest den lokale tilstedeværelse og de positive relationer, som opstår i kraft af netop den lokale tilstedeværelse og den ikke-problemorienterede kontakt med børn og unge i boligområdet i forbindelse med fx fritidsaktiviteter (Frederiksen et al., 2013b). En anden grundforudsætning er koordinering og samarbejde. En afgørende faktor for en vellykket kriminalpræventiv indsats i et udsat boligområde er koordinering imellem de aktører, som arbejder med børn og unge i udsatte boligområder (Socialstyrelsen, 2012a; Kjeldsen et al., 2016). Det primære kriminalpræventive arbejde ligger hos SSP og politiet, men der er rigtig mange aktører, som i det daglige er i kontakt med børn og unge i et boligområde. Disse aktører har på den ene side stor viden om, hvad der er på spil i boligområdet, og på den anden side en god og tæt daglig kontakt med børn og unge i boligområdet. Det er derfor afgørende, at denne viden bliver delt – på en måde, som er inden for lovens rammer – og dermed sikrer, at både den brede og den målrettede kriminalpræventive indsats i boligområdet bliver udført optimalt. Desuden kan de positive relationer, som andre aktører end politiet og SSP har med børn, unge og forældre, bringes positivt i spil i det kriminalpræventive arbejde. CFBU's evaluering af Hotspot-puljen viser således, at et øget fokus på koordinering af den kriminalpræventive indsats kan føre til et fald i kriminalitet (Kjeldsen et al., 2016). Disse grundforudsætninger er arbejdsopgaver, som kan være tidskrævende, og som ikke på den korte bane

giver resultater. De er dog en forudsætning for, at man på den lange bane kan forebygge kriminalitet i udsatte boligområder. De boligsociale indsats bør derfor prioritere tid og ressourcer til relationsopbygning og etablering af gode og tætte samarbejdsrelationer.

PROGRAMTEORI

I dette afsnit vil vi opstille en programteori for det kriminalpræventive indsatsområde, som illustrerer, hvordan de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog, kan forventes at føre til den overordnede målsætning med indsatsområdet, nemlig øget tryghed og reduceret ungdomskriminalitet i de udsatte boligområder.

Programteorien i figur 2 illustrerer det samlede kriminalpræventive indsatsområde. Programteorien er ment som en meget overordnet illustration af sammenhængen mellem problemstillinger, aktiviteter, trin på vejen og de overordnede resultater af puljen. I første søjle er oplistet de overordnede problemstillinger, som vi har beskrevet ovenfor. I anden søjle oplistes de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog. I tredje søjle beskrives, hvilke *trin på vejen* mod de overordnede resultater af indsatsområdet som aktiviteterne kan forventes at føre til. Her fremgår det, at aktivitetstyperne forventes at kunne føre til en reduktion af utryghedsskabende adfærd og hærværk, mere positive gruppedynamikker blandt unge, højere selvværd, selvindsigt og refleksionsniveau hos enkelte unge, afklaring af den unges fremtidsønsker og muligheder samt en styrkelse af den unges tillid til systemets aktører. Hvilke resultater man kan forvente af de kriminalpræventive indsatser afhænger naturligvis meget af, hvordan man arbejder med de unge. Nogle af disse problemstillinger vil det være oplagt at arbejde med på gruppeplan, og andre kræver en mere individuel og helhedsorienteret tilgang til den unge. I sidste søjle fremgår de forventede endelige resultater af indsatserne på indsatsområdet. Som det fremgår under *resultater* i figuren, vil en reduktion i ungdomskriminaliteten desuden kunne føre til en endnu større tryghed, og de to målsætninger forstærker således hinanden.

FIGUR 2: PROGRAMTEORI FOR INDSATSOMRÅDET KRIMINALPRÆVENTIVE INDSATSER.

AKTIVITETSBEKRIVELSER

På de følgende sider beskrives den bedste eksisterende viden om tilrettelæggelse af og virkningen af aktivitetstyperne under indsatsområdet *Kriminalpræventive indsatser*. Mange af aktivitetstyperne er relevante under flere forskellige indsatsområder, men for at undgå gentagelser har vi kun placeret beskrivelsen af de enkelte aktivitetstyper under ét af indsatsområderne. I nogle tilfælde vil der derfor kun stå en overskrift og en henvisning til det indsatsområde, hvor aktivitetstypen er nærmere beskrevet.

BEMANDEDE KLUBBER OG VÆRESTEDER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Ungdomskriminalitet, uro, hærværk og utryghed er gennemgående problematikker i en række af landets udsatte boligområder. Meget af dette kan føres tilbage til det faktum, at mange af boligområdernes

børn og unge (særligt drenge) tilbringer en stor del af deres fritid i boligområdernes fællesarealer uden voksenopsyn. Det er veldokumenteret, at en sådan gadeorienteret livsstil øger sandsynligheden for, at unge begår kriminalitet (Balvig, 2000; Kyvsgaard, 1992; Pedersen et al., 2011). Det er ligeledes veldokumenteret, at unge, som "hænger ud" i boligområderne og har en normbrydende adfærd, som fx at køre hurtigt på scooter på stisystemerne, eller har en truende fremtræden, er en stor kilde til utryghed for de andre beboere i de udsatte boligområder (Avlund, 2013; Rigspolitiet, 2015). En måde at forebygge, at unge lever en gadeorienteret livsstil uden voksenopsyn, er at etablere bemandede klubber og væresteder i boligområderne. I og med at klubberne og værestederne er bemandede med voksent og uddannet personale, kommer de unge ind i nogle rammer, hvor der er voksenopsyn, hvilket nedsætter risikoen for at komme ud i en kriminel løbebane. Bemandede klubber og væresteder er lokaler i boligområdet – i beboerhuset eller en lejlighed i boligområdet – hvor

der i et bestemt tidsrum hver uge holdes åbent med personale, som varetager driften af stedet og arrangerer forskellige aktiviteter. Klubber og væresteder er således et frirum for børn og unge, men kan samtidig være rammen for nogle pædagogiske aktiviteter. Desuden kan bemandede klubber og væresteder danne rammen omkring arbejde med gruppedynamikker i ungegruppen og omkring arbejdet med at udfordre de unges verdensopfattelse i de tilfælde, hvor de unge er præget af modstand mod samfundet. Sidst men ikke mindst kan de bemandede klubber og væresteder danne rammen omkring fx uddannelsesvejledning og lektiehjælp, hvor Ungdomsuddannelsesvejledningen kan komme i kontakt med unge, som de ofte har svært ved at nå. Desuden kan de være udgangspunkt for andre aktiviteter, som fx brobygning til foreningsliv og fritidsjobindsatser.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Koordinering med andre aktører, som arbejder med børn og unge i boligområdet. Særligt et tæt samarbejde med lokale klubber med henblik på at bygge bro mellem unge fra værestederne og de etablerede fritidstilbud (Kjeldsen et al., 2016).
- Et godt kendskab til børn og unge i boligområdet og deres forældre.
- Der bør altid være pædagogisk uddannet personale tilknyttet aktiviteten.
- Passende fysiske rammer, der kan være udgangspunktet for de bemandede klubber og væresteder.
- Eventuelt et samarbejde med UU, frivillige lektiehjælpere, fritidsjobkonsulenter eller brobyggere til foreningsliv.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Overvejelserne omkring, hvem den rette målgruppe for boligsociale bemandede klubber og væresteder er, er mange og til dels modsatrettede. På den ene side bør de boligsociale bemandede klubber og væresteder ikke være et alternativ til de kommunale klubber og fritidstilbud i boligområdet og dermed blive parallelt tilbud. De unge, som kan rummes i de kommunale tilbud, bør således – i princippet – benytte disse. Konsekvenserne af dette bliver imidlertid meget uheldige, fordi det betyder, at de unge, som er tilbage i de boligsociale bemandede klubber og væresteder, vil være de mest socialt og kriminelt belastede unge. Meget forskning peger på, at dette er en meget uønsket situation, da det blot vil forstærke marginalisering af denne gruppe og føre til mere kriminalitet (Christiansen, 2012; Vitus 2013). Der bør findes en balance, således at også mere ressourcestærke unge benytter de boligsociale bemandede klubber og væresteder, og samtidig bør der gøres en ihærdig indsats for, at det også er muligt at rumme de mere udfordrende unge i de kommunale klubtilbud.

Man bør således bestræbe sig på, at brugerne af bemandede klubber og væresteder bliver en blanding af den brede gruppe af børn og unge i boligområdet, men samtidig børn og unge, som har svært ved at passe ind i det etablerede fritidsliv (Vitus, 2013). Hvis tilbuddet om klubber og væresteder identificeres med kriminalitetstruede børn og unge, er der en fare for, at de unge kan skabe en afvigerkarriere, hvor de forstår sig selv som kriminalitetstruede og derfor som afvigere, der står uden for samfundets normer. Klub- og værestedsindsatsen, hvis primære målgruppe er de kriminalitetstruede unge, kan således have en negativ virkning på de unge (Vitus, 2013). Der findes undersøgelser, der peger på, at en sådan sammensætning af målgruppen kan medføre en negativ udvikling (Christiansen, 2012).

Erfaringer viser desuden, at det ofte er de mere vel fungerende unge, der kommer i klubberne, og at de mest belastede unge hellere vil opholde sig på gaden og i deres egne miljøer. Hvis man vil have de mere belastede unge til at benytte tilbuddet, kan det der-

for være nødvendigt at lave en opsøgende indsats på gadeplan og et målrettet rekrutteringsarbejde for at få de mere kriminalitetstruede unge til også at benytte værestederne (Kjeldsen et al., 2016).

Når det kommer til alder, bør man være opmærksom på, at det kan være en god idé at lave tilbud særskilt for børn (fx under 13 år) og unge (over 13 år). Særligt hvis værestedet også rummer de mere udsatte og kriminalitetstruede unge, kan det være utrygt for børn og forældre, hvis man blander 12- og 17-årige. Flere steder arbejder man med skiftende åbningstider for forskellige aldersgrupper. På den anden side er der også undersøgelser, som peger på, at det kan have en god socialiserende effekt at blande aldersgrupperne, således at de ældre lærer at tage sig af de yngre (Kjeldsen et al., 2016).

Det er også vigtigt at være opmærksom på, at klubber og væresteder hurtigt kan blive et meget drenge-orienteret tilbud, og at mange forældre kan være utrygge ved især at sende deres piger til et sådant tilbud. Hvis man ønsker et kønsblandet tilbud, skal man derfor være meget opmærksom på også at indrette tilbuddet til piger (Madsen et al., 2012). Her vil det fx være en fordel med kvindelige medarbejdere og særligt pigeorienterede tilbud. Alternativt kan man oprette særlige pigeclubber, som det er mere attraktivt for pigerne at benytte, og som forældre vil føle sig mere trygge ved at sende deres døtre hen til.

I sidste ende må konklusionen være, at det ikke er muligt at opstille nogen endegyldige anbefalinger, når det kommer til målgruppen for bemandede klubber og væresteder. Til gengæld fremgår det med al tydelighed, at der er meget god grund til lokalt at være meget bevidst omkring, hvordan man vælger at sammensætte sin målgruppe.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Når man etablerer en bemanded klub eller værested, er det vigtigt at bemærke, at bemandede klubber og væresteder ikke bør være konkurrerende tilbud til de kommunale klubber og fritidstilbud. Det er derfor vigtigt, at bemandede klubber og væresteder etable-

res og drives i en løbende dialog med disse eksisterende tilbud, så man hele tiden er opmærksom på, hvordan man supplerer hinanden bedst muligt. Desuden bør det være en målsætning, at man brobygger mellem de boligsociale bemandede klubber og væresteder og til de kommunale tilbud, således at de unge i de boligsociale tilbud motiveres til at bruge de kommunale tilbud, og de kommunale tilbud klædes på til at rumme nogle af de mere udfordrende børn og unge. Muligheden for at brobygge til kommunale klubber afhænger dog også af, hvor langt der er til den nærmeste lokale klub fra boligområdet.

Klubber og væresteder har den fordel, at der med afsæt i nogle faste rammer kan arbejdes pædagogisk med ungegruppen i form af regler for adfærd, omgangsformer, struktur på aktiviteterne osv. (Kjeldsen et al., 2016). I modsætning til det mere individuelle arbejde med udsatte eller kriminalitetstruede unge, som finder sted i forbindelse med fx mentorindsatser, er klubber og bemandede væresteder gode platforme for at arbejde med de unges sociale færdigheder; deres evner til at give plads til andre samt fungere sammen i grupper og på tværs af grupper. Bemandede klubber og væresteder er ligeledes et godt sted at arbejde med ungegruppens tanker og forestillinger omkring dem selv og samfundet i form af uformelle gruppediskussioner.

Undersøgelser viser, at der er en sammenhæng mellem ungdomskriminalitet og manglende forældreopsyn med den unge (Christoffersen et al., 2011). Ligesom i de andre kriminalpræventive indsatser er det derfor vigtigt at etablere en god kontakt til de unges forældre, særligt hvis man oplever, at den unge har nogle udfordringer, fx i forhold til skolen eller kriminalitet. Det bør derfor tænkes ind som en del af indsatsen at få forældrene involveret i tilbuddet og at have løbende dialog med forældrene til enkelte unge, som man er bekymret for. Arrangementer i klubben kan være en indgang til at besøge familierne derhjemme, få en snak om den unges udfordringer og lave aftaler med forældrene. Det anbefales i denne forbindelse at invitere forældrene til at deltage i klubaktiviteterne, fx kreative værksteder for piger og mødre, fisketure for drenge og fædre samt sommerture for familier.

Gennem det familierettede arbejde kan man begynde at arbejde med forælderrollen, hvilket smitter positivt af på børnene (Kjeldsen et al., 2016).

SAMARBEJDSPARTNERE

Bemandede klubber og væresteder kan bruges som et afsæt for brobygning til de etablerede klubber og foreninger i kommunen og nærområdet. Undersøgelser viser, at dette til dels kan ske ved at arrangere fælles projekter og aktiviteter og dels ved, at de projektbaserede klubber tager på besøg hos de øvrige klubber og foreningstilbud i lokalområdet (Kjeldsen et al., 2016). Det kan være en udfordring ikke at komme til at have en opbevaringslogik, hvor det blot bliver formålet for indsatsen at afholde de unge fra en gadeorienteret livsstil. Brobygningen til andre institutioner bygger omvendt på en netværkslogik, hvor der skabes mulighed for, at de unge kan skabe nye sociale netværk. Det er dog vigtigt, at de unges gamle positive netværk ikke nedbrydes, men at brobygningen forstås som en skabelse af nye positive netværk, der bryder med stemplingen af de kriminalitetstruede børn og unge som afvigere (Vitus, 2013).

En evaluering fra Fællessekretariatet i Århus viser, at kontingentnedsættelse i de kommunale klubber har betydet en stigning i antallet af udsatte unge, som er blevet meldt ind i klubberne. Hvis et formål med bemandede boligsociale klubber og væresteder er brobygning til de kommunale klubber, kan det derfor være en god idé at kombinere et klubtilbud med en kontingentnedsættelse i de kommunale klubber, da det vil fremme mulighederne for brobygning (Analysenyt, 2011).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Et vigtigt aspekt ved bemandede klubber og væresteder er en god voksenkontakt. En god relation mellem den unge og den voksne medarbejder anses som en forudsætning for, at tilbuddet bliver attraktivt for de unge. Samtidig er det en forudsætning for, at der for alvor kan ændres på de unges selvforståelse, og at man kan påvirke deres adfærd. Her peges der på, at en anerkendende tilgang til de unge, samt tillid, tid, forståelse og respekt, alle er hovedelementer i en

suksessfuld indsats over for dem (Aner et al., 2011a). Skabes der entydige problemorienterede perspektiver på de kriminalitetstruede unge, kan dette producere negative forventninger til dem. Anerkendelse af de unges perspektiver kan derimod sætte de negative kategoriseringer ud af spil og bidrage til alternative og mere positive fortællinger om dem (Vitus, 2013).

Sidst men ikke mindst er det vigtigt, at de medarbejdere, som driver klubben eller værestedet, forstår at sætte nogle faste rammer og formår at sikre sig, at det er medarbejderne, som bestemmer. Dette kræver medarbejdere med både den rigtige uddannelse og den rigtige personlige gennemslagskraft. Eksempler på klubber og væresteder, som er drevet af frivillige og rollemodeller, viser, at det kan være svært at bevare kontrollen og anlægge den rette pædagogiske linje, hvis medarbejderne ikke har de rigtige kompetencer.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Undersøgelser peger på, at boligsociale bemandede klubber og væresteder tilbyder et alternativ til gadelivet, som kan forhindre unge i at bevæge sig ind i kriminalitet. Gennem bemandede klubber og væresteder, kan man få skabt en relation til de kriminalitetstruede børn og unge og påvirke dem i en positiv retning. En undersøgelse fra CFBU viser, at boligområder med klubber og væresteder oplever et fald i antal anmeldelser og en øget tryghed (Aner et al., 2011).

En relevant evaluering af bemandede klubber og væresteder i udsatte boligområder er evalueringen af Klub 21 i Lundtoftegade, som var en kombineret fritids- og ungdomsklub normeret til i alt 105 unge mellem 10 og 25 år. Daglige klubaktiviteter bestod især af computerspil og bordtennis, fodbold, musikproduktion og lignende. I klubben har der været ansat pædagoger og klubben var baseret på et pædagogisk idegrundlag består i at være et interkulturelt klubtilbud, som hverken favoriserer den ene eller anden kultur. Målet er bl.a. at være rummelig og kunne rumme alle unge frem for at lave særskilte tilbud til de allerværste "ballademagere". Evalueringen viser, at klubben har været en pædagogisk succes set med både de unge, ansatte og nærmiljøets øjne. Inklusion

er lykkedes og stærkt utilpassede unge er blevet integrerede på en måde, som er til gavn for dem selv, klubben og lokalområdet. Det ses blandt andet ved markant faldende udgifter til hærværk i perioden, hvor klubben blev startet op (Langager et al., 2004).

En anden relevant undersøgelse er en amerikansk undersøgelse af *Boys and Girls Clubs of America*, som er et klubtilbud, hvor de unge bruger klubben i deres fritid som "drop-in", for at spille spil, dyrke sport og lave rekreative aktiviteter på ustruktureret vis. Evalueringen viser, at deltagelse i klubben er signifikant relateret til bedre selvrapporterede skolekarakterer og glæde ved at gå i skole, men at det samtidig er signifikant relateret til rygning. Med andre ord: de unge angiver, at de får bedre karakterer og at de er blevet gladere for at gå i skole, men til gengæld begynder de at ryge. Denne undersøgelse viser således meget tydeligt, at sociale indsatser ikke altid har entydige resultater. Denne evaluering peger således på, at bemandede klubber og væresteder kan være en relevant indsats i forhold til at styrke unges skolegang, men understreger samtidig - som også beskrevet ovenfor - at det samtidigt er vigtigt at være opmærksom på de negative gruppeprocesser, som også kan opstå i grupper af unge og som blandt andet kan føre til rygning og det der er værre.

Om et værested bidrager til at styrke unges skolegang og holde dem ude af kriminalitet er således helt afhængigt af det relationsarbejde, der foregår på værestedet. Hvis medarbejderne ikke arbejder aktivt med de unge, kan værestedet i værste fald udvikle sig til tilholdssted og rekrutteringscentral for fx bander. Derimod kan godt relationsarbejde og brobygning til normalsystemet holde de unge ude af kriminalitet og i stedet få dem i uddannelse eller job (Frederiksen et al., 2013b).

Danske evalueringer viser positive resultater af at arbejde med bemandede klubber og væresteder i udsatte boligområder i forhold til at reducere utryghed, hærværk og antallet af politianmeldelser i boligområdet. Desuden viser international forskning, at bemandede klubber og væresteder kan styrke unges skolegang. CFBU vurderer på dette grundlag, at ak-

tivitetstypen *Bemandede klubber og væresteder* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

BOLIGSOCIALE FAMILIEKURSER

Se aktivitetstypen på side 147 under indsatsområdet *Forebyggelses og forældreansvar*.

BRANDKADETTETTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Brandkadetindsatser for unge i udsatte boligområder er først og fremmest en reaktion på en række episoder med påsatte brande i blandt andet containere og kælderrum i udsatte boligområder i Danmark og på, at brandvæsenet til tider oplever en stærk opposition fra de unge i bestemte boligområder, når de har rykket ind i boligområderne for at slukke brandene (Christensen, 2012; Hansen et al., 2012). Projekterne er inspireret af brandkadetprojekter i Storbritannien, som har eksisteret en årrække i flere af de store engelske byer som Manchester og Birmingham (Christensen, 2012).

Som brandkadet tilknyttes den unge en brandmand, som under kyndig vejledning træner ham i blandt andet førstehjælp og brandslukning. Gennem aktiviteten oplæres de unge i brandmandsfærdigheder, får opbygget positive relationer til brandvæsenet og opnår herigennem en dybere forståelse for brandvæsenet som institution og autoritet. Ydermere får de unge indsigt i, hvilke vitale samfundsopgaver brandvæsenet løser, ligesom projektet er med til at gøre de deltagende unge til positive rollemodeller for andre unge i boligområdet. Samtidig oplæres de i et fag, hvor nogle af de centrale nøgleord er sammenhold, at kunne forstå og udføre præcise ordrer og have en positiv adfærd (Christensen, 2012).

Brandkadetindsatser er målrettet mange forskellige typer unge og kan kategoriseres som et rollemodelprojekt med et tidligt kriminalpræventivt sigte. Projektet handler således om at lade forskellige typer unge

få indsigt i en arbejdskultur, hvor regler, disciplin, tillid og fællesskab er vigtige værdier i virket som brandmand, og hvor man ved at give de unge et løft i deres selvværd samtidig får styrket deres sociale kompetencer og adfærd. Brandkadetterne har dermed overordnet to formål. For det første at gøre den unge fortrolig og bekendt med den person, der er bag uniformen, gennem den vejledning og uddannelse, den unge modtager fra den brandmand, som er hans eller hendes rollemodel. For det andet, at brandmanden opnår en indsigt i og forståelse for den unges verden og baggrund, hvilket kan fremme den gensidige forståelse og respekt mellem brandmand og brandkadet (Christensen, 2012).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- En grundforudsætning for et brandkadetprojekt er, at der etableres et tæt samarbejde mellem helhedsplanen og brandvæsenet, og at brandstation og -personale er interesserede i at indgå i projektet og løse en social opgave.
- Kendskab til børn og unge i boligområdet og deres forældre med henblik på rekruttering.
- Rekruttering til indsatsen kan ske via boligsociale medarbejdere, klubber, foreninger og andre nøgleaktører fra de udsatte boligområder.
- Det er vigtigt at afsætte ressourcer til at sikre *forældreopbakning*. Skal brandkadetterne fastholdes i hele projektperioden og have en positiv oplevelse, er det afgørende med forældrestøtte.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Brandkadetprojekternes målgruppe skal ikke betragtes som en hård kerne af unge, der er involveret i kriminalitet, men derimod en gruppe af unge, der eksempelvis viser tegn på skoletræthed, har lavt selvværd, mangler en fritidsaktivitet, er i risikozonen for at træde i storebrødres kriminelle fodspor, eller unge, der mangler en positiv voksenkontakt. Det er vigtigt at holde unge ude af projektet, der allerede deltager i kriminelle aktiviteter. Involveres disse unge i projekterne, kan det virke som en legitimering af kriminel adfærd eller måske ligefrem en belønning. Hertil kommer den udfordring, at brandvæsenet ikke har en pædagogisk faglig ballast til at arbejde kriminalpræ-

ventivt (Christensen, 2012). Det er ligeledes vigtigt at have fokus på, at brandkadet holdet er bredt sammensat på en række forhold, såsom køn, etnicitet, familieforhold etc. Dette bidrager til en dynamisk gruppe af unge, der har mulighed for at skabe relationer på kryds og tværs af forskellige baggrunde (Hansen et al., 2012).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Der findes fire centrale faser i et brandkadetprojekt (Christensen, 2012). Først skal der etableres en styregruppe bestående af fx brandvæsen, den kommunale socialforvaltning, boligsociale medarbejdere, skoler og boligorganisationer, der identificerer målgruppen, fastlægger uddannelsen og rejser de nødvendige økonomiske midler. Dernæst skal der rekrutteres unge til aktiviteten. Det kan ske fx i skolen eller ved informations- og hvervningsmøder i boligområdet. Dernæst kommer uddannelses- og praktikforløbet, hvor brandkadetterne starter med et skoleforløb typisk én gang om ugen, hvor de får en teoretisk introduktion til arbejdet på en brandstation. Herefter kommer praksisdelen, hvor de tilknyttes en mentor og trænes i færdigheder som brandslukning og førstehjælp. Projektet afsluttes typisk med en ceremoni, hvor brandkadetterne ved en opvisning fx i deres boligområde får overrakt et diplom for at have gennemført og bestået uddannelsen som brandkadet.

Evalueringer viser, at det kan være svært at fastholde elevernes opmærksomhed, da brandkadetterne modtager kursusundervisningen, efter at de har fået fri fra skole (Hansen et al., 2012). Evalueringerne viser desuden, at kursusmaterialet ofte er for omfattende, så det er svært at nå det hele. En løsning kan være, at instruktørerne gør undervisningen levende og tager afsæt i deres egen dagligdag og fortæller anekdoter fra deres arbejde. Et andet positivt aspekt fra undervisningen er en aktiv læringsform, hvor eleverne får lov til at anvende undervisningen i praksis. Desuden kan struktur være meget betydningsfuld for de unge, hvilket et brandkadetprojekt i høj grad har mulighed for at skabe. En fast struktur for de unge indbefatter et regelsæt, hvor respekt for hinanden er nøgleordet (Christensen, 2012; Moon et al., 2010).

Projektets popularitet i boligområdet kan styrkes ved at synliggøre brandkadetterne i det offentlige rum i boligområdet ved fx at lave øvelser og arrangementer, hvor brandkadetterne ikke kun viser deres færdigheder for deres forældre, men også for de øvrige beboere (Christensen, 2012; Hansen et al., 2012). Opvisninger kan udgøre en motivationsfaktor og en drivkraft for de unge i projektet. Opvisningerne kan desuden tiltrække lokale og landsdækkende medier og skabe positive overskrifter om projektet, brandkadetterne og boligområdet i det hele taget (Hansen et al., 2012).

Det er vigtigt at foretage en opfølgning efter projektets afslutning. Ved at følge op på brandkadetter, der har gennemført projektet og afsluttet deres forløb, vil kadetterne ikke opleve, at projektet pludselig ophører, og at de fra den ene dag til den anden mister deres relationer til brandvæsenet og mentorer. Der er forskellige metoder til at sikre en god overgang fra projektets ophør. Et afsluttet projekt kan fx følges op med en fodboldturnering mellem kadetter og mentorer, eller kadetterne kan tilbydes at blive hjælpeinstruktører til efterfølgende brandkadetforløb (Christensen, 2012).

SAMARBEJDSPARTNERE

Det er afgørende for en vellykket rekruttering at inddrage personer med et lokalt kendskab til de unge og deres forældre. Det anbefales derfor at involvere boligsociale medarbejdere, klubber, foreninger og andre nøgleaktører fra de udsatte boligområder i rekrutteringen af de unge til projektet (Christensen, 2012). I relation til dette kan boligorganisation og boligsociale medarbejdere med fordel inddrages i projektets styre- eller arbejdsgruppe. Skolerne spiller ligeledes en central rolle i rekrutteringen af de unge. Det anbefales i denne forbindelse at foretage en forventningsafstemning om timeallokeringen til projektet, således at tidsplanen for projektet koordineres med klassens aktivitetsplan. Projektet bliver på denne måde en naturlig del af skolen og lærerens arbejde (Hansen et al., 2012).

Erfaringer viser ydermere, at supervisering i forhold til brandmændenes arbejde som mentor for brandkadetterne har en positiv betydning for projektet. Her

viser erfaringer, at et tæt samarbejde med SSP og deres jævnlige pædagogiske vejledning af brandmændene spiller en vigtig rolle for indsatsen (Christensen, 2012).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Undersøgelser peger på, at særligt relationen mellem instruktør og brandkadet er afgørende for projektets resultater (Christensen, 2012; Hansen et al., 2012). Det anbefales at have fokus på relationsopbygningen, der bør være præget af tillid, respekt og venlighed, og udgøre en slags mester-elev-relation (Hansen et al., 2012). Det er i denne forbindelse vigtigt, at de brandmænd, der får mentorroller i projektet, tilbydes mere undervisning og uddannelse om projektets målgruppe samt undervisningsdidaktik målrettet børn og unge (Hansen et al., 2012).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Brandkadetprojekterne kan måles på flere formål. De kan betragtes som en kriminalpræventiv indsats, en indsats for mere tryghed og trivsel i boligområderne og en indsats med det formål at styrke brandkadetterne i forhold til uddannelse og på længere sigt beskæftigelse (Christensen, 2012). Det er altså en bred indsats med mange formål, og der findes ikke en samlet evaluering eller langtidsundersøgelse, der kan dokumentere en samlet virkning for de forskellige formål. Der er imidlertid foretaget flere mindre evalueringer af brandkadetprojekter, der kan bidrage med erfaringer og anbefalinger til et brandkadetprojekt.

Brandkadetprojekterne har et tidligt kriminalpræventivt sigte, og det er derfor ikke muligt at konkludere, hvorledes projektet direkte indvirker på kriminalitet, da de unge, der deltager i projektet, ikke er involverede i kriminelle aktiviteter. Evalueringerne peger dog på, at brandkadetprojekterne har positive resultater, når det kommer til forebyggende forhold, som fx at de unge får en indsigt i en arbejdskultur, hvor regler, disciplin, tillid og fællesskab er de essentielle værdier (Christensen, 2012).

Når det kommer til problemstillingen med ildspåsættelser i boligområderne, findes der ikke systematisk dokumentation for, hvorvidt ildspåsættelserne i de

udsatte boligområder er faldet i forbindelse med implementeringen af brandkadetprojekter (Christensen, 2012). Dog viser en undersøgelse af et brandkadetprojekt i et boligområde i Roskilde, der havde oplevet en lang række ildspåsættelser, ingen påsatte brande i projektperioden samt mindre hærværk på ejendomskontoret (Sønderby et al., 2014). De engelske brandkadetprojekter viser ligeledes et reduceret antal ildspåsættelser efter etableringen af en række brandkadetprojekter i bestemte udsatte boligområder (Moon et al., 2010).

Flere af brandkadetprojekterne har en målsætning om, at brandkadetterne kommer tættere på enten uddannelse eller arbejdsmarkedet. Undersøgelser viser, at der ligger et stort potentiale i projekterne i forbindelse med at få de unge aktive i et fritidsjob. De foreløbige erfaringer med at aktivere de unge i fritidsjob efter forløbet er positive og har været særligt frugtbare, når boligsociale medarbejdere og andre nøgleaktører er inddraget i indsatsen (Christensen, 2012; Sønderby et al., 2014). En engelsk undersøgelse viser ligeledes, at brandkadetprojekterne har en positiv virkning på de unges skolegang (Moon et al., 2010).

Derudover har de tidlige og foreløbige resultater af brandkadetternes afsmittende effekt på boligområdet vist sig at være positive, i og med at det giver et positivt syn på de unge fra andre beboere i boligområdet (Christensen, 2012). Projekterne er også med til at bygge bro mellem boligområdet og brandvæsenet, hvor brandvæsenets arbejde i boligområderne styrkes og forebygges grundet projektet (Sønderby et al., 2014). Dét, at brandvæsenet kan rykke ind i boligområderne uden problemer, har haft en tryghedsskabende effekt for beboerne i boligområdet (Sønderby et al., 2014).

Danske evalueringer viser positive resultater af at arbejde med brandkadetter i forhold til at give de unge en indsigt i en arbejdskultur, hvor regler, disciplin, tillid og fællesskab er de essentielle værdier. International forskning viser reduktion i ildspåsættelser. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Brandkadetter* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

BROBYGNING TIL FORENINGSLIV

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Fritidslivet er en vigtig arena for social læring og personlig udvikling både i kraft af de aktiviteter, de unge kan prøve kræfter med, og i kraft af de sociale møder med personer fra andre sociale sammenhænge, end de unge ellers bevæger sig i. Det er derfor vigtigt, at unge mennesker i udsatte boligområder har mulighed for at have et aktivt og spændende fritidsliv på linje med andre børn og unge i Danmark. Mange børn og unge i udsatte boligområder tilbringer imidlertid en stor del af deres fritid enten på gaden – for drengenes vedkommende – eller derhjemme – for pigernes vedkommende. Mange steder i helhedsplanerne arbejder man derfor med at brobygge til foreningslivet i nærområdet og hjælper dermed børn og unge til at blive tilmeldt forskellige fritidstilbud.

Denne aktivitetstype er som regel målrettet alle børn og unge i boligområderne med henblik på at styrke dem i deres fritid og give dem nogle sociale kompetencer og kan som sådan betragtes som en tidlig og generelt forebyggende indsats. Man kan dog også arbejde mere direkte kriminalitetsforebyggende med fritidsaktiviteter ved at målrette indsatsen til unge i boligområdet, som man vurderer er i risiko for at komme ud i kriminalitet. Hvordan man etablerer den gode kontakt, hvilke fritidsaktiviteter man brobygger til, og hvilken opfølgende indsats det kræver, vil afhænge meget af, hvilken målgruppe man arbejder med.

Mange indsatser som brobygger til foreningslivet er kombineret med kontingentstøtte. Kontingentstøtte vil sige, at barnet eller den unge for en periode får betalt sit medlemskab af en forening. Rationalet bag kontingentstøtte er, at disse børn og unge ofte kommer fra familier med lille økonomisk overskud, hvor der ikke er råd til fritidsaktiviteter, eller hvor det ikke bliver prioriteret. Hvis barnet/den unge og forældrene oplever fordelene og glæderne ved at gå til en fritidsaktivitet, er tanken, at det kan motivere forældrene til at prioritere at betale kontingent til en forening. En evaluering viser, at brobygning til foreningslivet fungerer bedst kombineret med kontingentstøtte

(Oxford Research, 2009). Landsbyggefonden støtter som udgangspunkt ikke kontingent til foreninger eller idrætstøj og tilbehør. Nogle kommuner har en kontingentstøtteordning, og helhedsplanen kan således arbejde sammen med kommunen. I de kommuner, hvor der ikke findes kontingentstøtteordninger, anbefales det, man finder lokale løsninger, så kontingentstøtte kan blive en del af indsatsen. Der findes fx organisationen Broen, hvor man kan søge støtte til kontingent og udstyr i forbindelse med fritidsaktiviteter.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- En grundforudsætning er et godt kendskab til boligområdets børn og unge.
- Tæt samarbejde med lokale idrætsforeninger om at modtage og fastholde unge, som kan være særligt udfordrende.
- Tid til opfølgning for at støtte fastholdelse af barnet eller den unge i fritidsaktivitet.
- Dialog med forældrene omkring betydningen af fritidstilbud.
- Mulighed for at kunne give den unge kontingentstøtte er ikke en forudsætning for denne indsats, men en evaluering viser, at indsatsen virker bedst, hvis der er mulighed for at supplere brobygningen med kontingentstøtte (Oxford Research, 2009).

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Arbejder man med den brede gruppe af børn og unge i boligområdet, består den centrale opgave i at matche dem med foreninger, som de interesserer sig for, og sikre sig, at de kommer godt i gang. Dernæst er en vigtig opgave at opnå en god kontakt til forældrene og motivere dem til at støtte op om deres barns deltagelse i foreningen og fritidsaktiviteten. Ligeledes er det vigtigt at tale med forældrene om deres rolle i barnets fritidsliv og deltagelse i en forening. Hvis man vil sikre sig, at barnet fortsætter i fritidsaktiviteten på længere sigt (fx efter at kontingentstøtten udløber), er det en god idé at følge op på, hvordan det går med fritidsaktiviteten – både det praktiske og det sociale og både med barnet og forældrene.

Arbejder man med nogle børn og unge, som man vurderer er mere kriminalitetstruede, eller som på anden vis har nogle udfordringer i forhold til at passe ind i de sociale sammenhænge i fx skolen eller fritidsklubben, så vil der være brug for en mere håndholdt indsats med en løbende dialog med den unge omkring, hvordan det går, med henblik på at fastholde motivationen og at afklare eventuelle ulmende konflikter. Der vil også være behov for at klæde foreningen på til at rumme den unge. Her er det vigtigt, at foreningen er motiveret til også at tage det sociale ansvar, det er at rumme udsatte eller kriminalitetstruede unge (Oxford Research, 2009). Ligesom med den unge vil der være behov for en løbende kontakt mellem foreningen og den boligsociale medarbejder med henblik på at forebygge eller nedtrappe konflikter mellem den unge og andre unge eller trænere i foreningen.

I mange etniske minoritetsfamilier er der stor forskel på, hvordan drengene og pigerne tilbringer deres fritid. Familierne er ofte mere beskyttende over for pigerne og bryder sig ikke om, at deres døtre færdes steder, de ikke kender, og blandt mennesker, de ikke kender (Madsen et al., 2012). Hvis man vil hjælpe piger med at få et mere lærerigt fritidsliv gennem fritidsaktiviteter, må man tage denne bekymring seriøst. Dette indebærer at tale med forældrene om deres bekymringer og forsøge at finde løsninger, som de kan være trygge ved. Det kan fx være fritidsaktiviteter i lokalområdet, eller det kan måske hjælpe, hvis de kommer ud og ser stedet og møder træneren personligt.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

En evaluering af DGI Playground peger på, at en god måde at skabe kontakt til børn og unge i boligområdet og motivere dem til at starte til en organiseret fritidsaktivitet er at organisere fritidsaktiviteter i boligområdet i samarbejde med fx lokale sportsforeninger (Gregersen et al., 2012). En evaluering af indsatsen Get2Sport peger på, at det ikke er svært at få børn og unge til at blive tilmeldt en fritidsaktivitet, specielt ikke hvis der er kontingentstøtte. Udfordringen er at fastholde dem i fritidsaktiviteten på længere sigt og at få engageret deres forældre i at deltage i fritidsaktiviteten. En anden udfordring er at sikre sig, at de

frivillige trænere i de lokale foreninger ikke bukkes under for presset, når der kommer en masse børn og unge, som måske har en mere udfordrende adfærd end de unge, de er vant til at arbejde med. I Get2Sport-indsatsen er der en såkaldt *aflastende medarbejder*, som tager sig af alle de problemstillinger, der måtte opstå i denne forbindelse, så de frivillige trænere kan koncentrere sig om de typiske træneropgaver (Oxford, 2013). Hvis man i de boligsociale indsatser vil arbejde med brobygning til foreningslivet, er det derfor vigtigt, at man følger systematisk op på, hvordan det går med de tilmeldte, og sørger for at aflaste de frivillige i foreningerne for de ekstra opgaver og udfordringer, som måtte følge med disse unge.

SAMARBEJDSPARTNERE

Det er vigtigt, at brobygningen til det lokale foreningsliv finder sted i samarbejde med de lokale foreninger. Når man brobygger til lokale foreninger og fritidstilbud, skal man være opmærksom på, at det betyder en ekstra arbejdsbyrde for de frivillige trænere i foreningerne. Sports- og fritidsforeninger er drevet af frivillige, som er motiveret af interessen for en sportsgren, og man kan derfor ikke forvente, at de vil lægge en masse kræfter og timer i at løfte en udfordrende social opgave. Det er derfor vigtigt, at foreningerne og de frivillige er motiverede for at løfte den sociale opgave, det er at rumme udfordrede og udfordrende unge mennesker.

Selvom motivationen er til stede, er det vigtigt i fællesskab at overveje, hvordan den boligsociale medarbejder kan være med til at afhjælpe og forebygge de udfordringer, som måtte opstå (Oxford Research, 2014).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Brobygning til foreningslivet kræver evner til både at indgå i dialog med børn, unge og forældre med mange forskellige baggrunde. Derudover kræver det et godt kendskab til fritids- og foreningslivet omkring boligområdet og en forståelse for foreningernes præmisser og interesser.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En undersøgelse fra CFBU viser, at deltagelse i foreningsidræt kan spille en rolle i forhold til at nedsætte unges såkaldte risikoadfærd, dvs. deres færden i risikomiljøer og omgang med venner, som har kriminelle erfaringer (Christensen et al., 2013b). Denne undersøgelse peger således på, at foreningsdeltagelse kan forebygge, at unge kommer ud i kriminalitet.

En større systematisk kortlægning af effektstudier viser, at jævnlig deltagelse i fritidsaktiviteter kan have positive effekter på deltagernes kriminelle adfærd, skolegang, psyke, rusmiddelbrug og sociale relationer.

Disse positive effekter findes særligt for gruppen af 11-15-årige. De positive effekter forudsætter dog, at indsatserne er af mindst et års varighed og med hyppig deltagelse (Christiansen et al., 2012). Ved reelt aktiv deltagelse i foreningssport er disse rammer til stede, og der er derfor grund til at antage, at fastholdelse i og aktiv deltagelse i foreningsidræt kan virke kriminalpræventivt.

Desuden er der mange kvalitative undersøgelser, som peger på, at organiseret idræt kan bidrage til at udvikle beskyttende faktorer som fx selvtillid, empati og konfliktløsningskompetencer. I forskellige brugerundersøgelser udtaler de unge, at fritidsindsatserne har givet dem nye relationer samt øget følelsen af tillid, selvsikkerhed, selvværd og succes (Rogers, 2011). En mindre undersøgelse viser desuden, at fritidsaktiviteter ikke kun har indflydelse på unges personlige udvikling og kompetencer, men også kan føre til, at de unge i boligområdet får udvidet deres netværk, således at de fx lærer hinanden at kende på tværs af etniske grupper og køn (Andersen, 2010).

Evalueringer peger på, at børn og unge får et stort udbytte af at blive tilmeldt en frivillig forening. Evalueringen af Get2Sport-indsatsen viser, at de børn og unge, som er blevet tilmeldt en frivillig forening via Get2Sport-indsatsen, vurderer, at de har fået større selvtillid, at de har fået et større netværk eller nye venner, at de klarer sig bedre i skolen og er blevet gladere for at gå i skole (Oxford Research, 2014).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med brobygning til foreningsliv i forhold til nedsættelse af risikoadfærd og styrkelse af skolegang og sociale relationer. Desuden kan organiseret idræt bidrage til at styrke den unges selvtillid, empati og konfliktløsningskompetencer. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Brobygning til foreningsliv* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

FRITIDSAKTIVITETER I BOLIGOMRÅDET

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Børn og unge i udsatte boligområder deltager mindre i organiserede fritidsaktiviteter end andre børn og unge. Undersøgelser viser desuden, at børn fra udsatte områder er mindre idrætsaktive end resten af befolkningen, samt at især foreningsidrætten er underrepræsenteret (Oxford Research, 2009; Fehsenfeld et al., 2013). Det kan både henføres til en tradition for organiserede fritidsaktiviteter og foreningsdeltagelse, manglende kendskab og manglende økonomiske muligheder for at lade børn og unge deltage i kontingentkrævende fritidsaktiviteter. Det kan også skyldes, at ungegruppens adfærd og ungdomskultur kan betyde, at de ikke ønsker at benytte eller ikke kan rummes i de eksisterende tilbud.

Fritidsaktiviteter anvendes ofte, både i Danmark og udlandet, som et virkemiddel i det kriminalpræventive arbejde. Det sker blandt andet ud fra en antagelse om, at sunde fritidsaktiviteter mindsker kriminalitet ved at tilbyde de unge en god voksenkontakt, et positivt normfællesskab, et positivt indhold i fritiden. Sport og idræt forventes også at kunne fremme konfliktløsnings- og problemløsningskompetencer, fremme sociale kompetencer, selvværd samt integration i samfundet og i det lokale fællesskab. Fritidsaktiviteter kan desuden i sig selv være med til at mindske de unges ophold i gademiljøet og dermed den kriminalitetsrisiko, der er forbundet hermed (Nørgaard et al., 2009).

I mange helhedsplaner arrangerer man forskellige former for fritidsaktiviteter for børn og unge. Disse fritidsaktiviteter kan fx omhandle motion, mad, musik, computerspil eller kunstnerisk udfoldelse. Fritidsaktivitetsindsatser er typisk målrettet alle børn og unge i boligområderne med henblik på at styrke dem i deres fritid og give dem nogle sociale kompetencer, så de ikke bliver tiltrukket af gadelivet og kriminelle grupper. Arbejdet med fritidsaktiviteter i de boligsociale indsatser må således betragtes som primær forebyggelse. I nogle tilfælde bliver fritidsaktiviteterne tænkt som en mere direkte kriminalpræventiv indsats, hvor man ønsker at arbejde med en mere direkte kriminalitets-truet målgruppe.

Fritidsaktiviteterne fungerer også som en platform for at komme i kontakt med boligområdets børn og unge i forskellige aldre. Fritidsaktiviteterne er således en vigtig forudsætning for meget af det andet arbejde med børn og unge, som foregår i det boligsociale arbejde. Dette er en meget vigtig del af fritidsaktiviteternes bidrag til den boligsociale indsats.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Etablering af et samarbejde med lokale idrætsforeninger eller fritidstilbud om at arrangere aktiviteter i boligområdet.
- En god kontakt til boligområdets børn og unge.
- At der afsættes tid til målrettet at inddrage forældrene i fritidsaktiviteterne som frivillige eller ved at involvere dem i deres eget barns nye fritidsinteresse.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

En evaluering af DGI Playground, som var en forsøgsordning med fritidsaktiviteter i udsatte boligområder, viser, at det er let at involvere børn (særligt drenge) i alderen 6-12 år i fritidsaktiviteter i boligområdet. Disse drenge tilbringer ofte en stor del af deres fritid i boligområdets fællesarealer og søger gerne de tilbud, der måtte være (Gregersen et al., 2002). Det har derimod været sværere at tiltrække de lidt ældre unge i alderen 13-16 år. Undersøgelsen peger på, at hvis aktiviteterne skal virke tiltrækkende på den ældre målgruppe, skal man lave aktiviteter, som matcher disse unges interesser, og som særligt afholdes for denne målgruppe. Endvidere peges der på vigtigheden i at involvere personer, som kender de lidt ældre unge, i forbindelse med at afvikle aktiviteterne, og som kan være med til at rekruttere de unge til fritidsaktiviteterne (Gregersen et al., 2002).

Som nævnt ovenfor, er det særligt drenge, som benytter tilbuddet om idrætsaktiviteter i de udsatte områder. Evalueringen anbefaler derfor at have et særligt fokus på pigers deltagelse i idrætstilbud (Gregersen et al., 2002). I mange etniske minoritetsfamilier er der stor forskel på, hvordan drengene og pigerne tilbringer deres fritid. Drengene er meget ude, og pigerne er meget hjemme. Familierne er ofte mere beskyttende over for pigerne og bryder sig ikke om, at deres døtre færdes steder, de ikke kender, og blandt mennesker, de ikke kender (Madsen et al., 2012). Hvis man vil hjælpe piger med at få et mere indholdsrigt fritidsliv gennem fritidsaktiviteter, må man tage denne bekymring seriøst. Dette indebærer at tale med forældrene om deres bekymringer og forsøge at finde løsninger, som de kan være trygge ved. Det kan fx være fritidsaktiviteter i lokalområdet, eller det kan måske hjælpe, hvis forældrene kommer ud og ser stedet og møder træneren personligt.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Overordnet kan man skelne imellem, om man ønsker at arbejde bredt forebyggende for alle boligområdets børn og unge, eller om man ønsker at arbejde mere målrettet kriminalitetsforebyggende med en mere di-

rekte kriminalitetstruet gruppe af unge. I det følgende beskriver vi først arbejdet med den bredt forebyggende indsats og derefter arbejdet med den mere direkte kriminalitetsforebyggende indsats.

Evalueringen af DGI Playground peger på, at afholdelse af fritidsaktivitetsindsatser i boligområdet bør kombineres med indsatser, som understøtter børn og unge i at deltage i organiserede ferieaktiviteter uden for boligområdet og fx blive tilmeldt en fritidsaktivitet i det organiserede forenings- og fritidsliv (Gregersen et al., 2002). Læs mere under aktivitetstypen *Brobygning til foreningsliv*.

Evalueringen peger også på, at hvis man ønsker, at fritidsaktiviteterne i boligområderne skal føre til, at børnene eller de unge bliver meldt ind i en forening, eller at forældrene viderefører nogle af aktiviteterne i boligområdet – så er det vigtigt at involvere forældrene i indsatsen, så de får en forståelse for, hvorfor det er vigtigt for barnet at have en indholdsrig fritid, hvilke muligheder der er i lokalområdet, og hvad de kan og skal gøre, for at deres børn får en mere aktiv og indholdsrig fritid (Gregersen et al., 2002).

For at sikre brobygningen mellem de lokale fritidsaktiviteter i boligområdet og det etablerede foreningsliv, anbefales det at tiltrække idrætsklubber til de udsatte boligområder, hvor der ikke findes idrætsforeninger. I nogle boligområder arbejder man med såkaldte *rugekasser*, hvor idrætsforeninger rykker ind i boligområdet og laver idrætsaktiviteter for at introducere de unge for en sportsgren og for foreningslivet. Hvis man ikke kan etablere samarbejder med lokale foreninger, kan der med fordel udvikles idrætstilbud for områdernes børn og unge igennem beboerforeninger, hvor helhedsplanen fx kan støtte op om etableringen af en idrætsforening med udgangspunkt i engagerede beboere (Gregersen et al., 2002).

Hvis man ønsker at arbejde mere direkte kriminalpræventivt med særligt kriminalitetstruede unge, viser en systematisk kortlægning fra Det Kriminalpræventive Råd, at fritidsaktivitetsindsatsen skal leve op til nogle bestemte krav, for at der er størst mulig sandsynlighed for en effekt (Christiansen, 2012):

- 1) Medarbejderne skal være fagligt rustede til at arbejde socialpædagogisk med de unges adfærd, engagement osv.
- 2) Der skal være fokus på udvikling af de unges kompetencer og færdigheder, herunder sociale og emotionelle færdigheder.
- 3) Der skal sættes klare rammer og struktur på fritidsaktiviteterne for at mindske konflikter og normbrydende adfærd.
- 4) Indsatsen skal være langvarig (mindst et år), og de unge skal være aktivt involverede og deltage hyppigt i fritidsaktiviteten.
- 5) Man skal undgå negative gruppedannelser, der kan opstå, hvis indsatsen alene henvender sig til kriminelle eller belastede unge.

Hvis man ønsker at arbejde mere direkte kriminalpræventivt med fritidsaktiviteter, kræver det altså nogle helt andre og meget faste rammer, hvor der er en kontinuitet i både deltagergruppen, bemandingen og indholdet af aktiviteten over en periode på et år. Dette kan være svært at realisere med en kriminalitetstruet målgruppe, men hvis man formår at realisere en sådan indsats, viser forskningen til gengæld, at der er stor sandsynlighed for, at det har en kriminalpræventiv virkning (Christiansen, 2012).

Den systematiske kortlægning fra Det Kriminalpræventive Råd viser desuden, at indsatser, hvor man arbejder gruppebaseret med kriminelle og/eller kriminalitetstruede unge, kan føre til, at indsatsgruppen bliver mere kriminel end kontrolgruppen (Christiansen, 2012). Dette tilskrives, at man med denne type indsatser kan være med til at forstærke marginaliseringen og en kriminel subkultur. Det anbefales derfor, at man altid arbejder med blandede grupper af unge, nogle, som er kriminalitetstruede, og nogle, som ikke er i den kriminelle risikozone.

SAMARBEJDSPARTNERE

Som beskrevet ovenfor, er det vigtigt at arbejde tæt sammen med det etablerede forenings- og fritidsliv rundt om boligområdet, når man etablerer fritidsaktiviteter i boligområdet. Dette styrker muligheden for, at fritidsaktiviteterne i boligområdet ikke bliver paralleltilbud, som konkurrerer med det etablerede for-

enings- og fritidsliv. Samtidig bidrager det til, at børnene og de unge tilmeldes foreninger eller andre fritidstilbud, i stedet for kun at benytte helhedsplanens fritidstilbud.

Evalueringen af DGI Playground viser, at det er en fordel, at der er en koordinator, der kan være tovholder på samarbejdet mellem den boligsociale indsats, de kommunale fritidstilbud og foreningslivet (Gregersen, 2012). Denne rolle vil typisk kunne varetages af den boligsociale medarbejder.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det anbefales at kombinere instruktører, der har en idrætsmæssig baggrund, med instruktører, der har en lokal tilknytning til området og målgruppen, og som har en socialfaglig baggrund. Evalueringen af DGI Playground viser, at dette kan skabe synergieffekter mellem de involverede, der har muligheden for at inspirere hinanden på tværs af det boligsociale og idrætsfaglige felt (Gregersen et al., 2002). Det kan endvidere være en god idé at afsætte lønmidler til foreningsledere og instruktører. Dette vil sikre foreningslederne og instruktørernes tilstedeværelse ved møder omhandlende planlægning, afvikling og evaluering samt sikre, at de indgår i projekterne på lige fod med deres lønnede samarbejdspartnere.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Som beskrevet ovenfor må man skelne imellem arbejdet med fritidsaktiviteter som generelt kriminalitetsforebyggende, når det er for en bred målgruppe af børn og unge i boligområdet, og mere direkte kriminalitetsforebyggende, når det er målrettet en mindre og mere kriminalitetstruet målgruppe.

Fritidsaktiviteter som en bred forebyggende indsats kan først og fremmest forventes at have en indirekte effekt på ungdomskriminalitet, ved at børn og unge i udsatte boligområder får en mere meningsfuld fritid, styrket selvværd, styrkede sociale kompetencer og en fritid med voksensupervision. Det er altid svært at måle effekten af denne brede, indirekte kriminalitetsforebyggelse, og der findes derfor ikke dokumentation for den kriminalpræventive effekt af denne type indsats. Der findes dog kvalitative undersøgelser,

som peger på, at organiseret idræt kan bidrage til at udvikle beskyttende faktorer som fx selvtillid, empati og konfliktløsningskompetencer. En større kvalitativ undersøgelse viser, at de unge selv vurderer, at fritidsindsatserne har givet dem nye relationer samt øget følelsen af tillid, selvsikkerhed, selvværd og succes (Rogers, 2011). En mindre undersøgelse viser desuden, at fritidsaktiviteter ikke kun har indflydelse på unges personlige udvikling og kompetencer, men også kan føre til, at de unge i boligområdet får udvidet deres netværk, således at unge fx lærer hinanden at kende på tværs af etniske grupper og køn. Samme undersøgelse peger på, at de unges deltagelse i fritidsaktiviteter i boligområdet kan føre til et forbedret forhold mellem de unge og afdelingsbestyrelserne (som repræsentant for den generelle beboergruppe), da afdelingsbestyrelserne ser de unge positivt engagerede i noget (Andersen et al., 2010). Sidst men ikke mindst kan fritidsaktiviteter i boligområdet siges at styrke den samlede trivsel i boligområdet, i kraft af at de tilfører boligområdet liv og energi, og i kraft af at de styrker trivslen for boligområdets børn og unge.

Når det kommer til fritidsaktiviteter som mere direkte kriminalitetsforebyggende indsatser, findes der mere dokumentation for deres virkning. En større systematisk kortlægning af effektstudier fra Det Kriminalpræventive Råd viser, at jævnlig deltagelse i fritidsaktiviteter kan have positive effekter på deltagernes kriminelle adfærd, skolegang, psyke, rusmiddelbrug og sociale relationer. Disse positive effekter findes særligt for gruppen af 11-15-årige. De positive effekter forudsætter dog, at indsatserne er af mindst et års varighed og med hyppig deltagelse (Christiansen, 2012). Boligsociale fritidsaktiviteter opfylder ofte ikke disse rammer, i og med at de ofte er tænkt som primær forebyggelse målrettet den brede gruppe af børn og unge. Hvis man ønsker, at fritidsaktiviteterne i sig selv skal være kriminalpræventive, bør man tilrettelægge dem mere langsigtet og med fokus på en fast målgruppe, som beskrevet i den systematiske kortlægning fra Det Kriminalpræventive Råd (Christiansen, 2012).

Fritidsaktiviteter i boligområdet er ofte en tidlig og bred kriminalitetsforebyggende indsats og det kan derfor være svært at identificere de kriminalpræven-

tive resultater. Dansk og international forskning og evalueringer viser dog positive resultater af at arbejde med fritidsaktiviteter i boligområdet. Kvalitative undersøgelser viser, at fritidsaktiviteter i boligområdet fører til nye relationer, samt øger følelsen af tillid, selvsikkerhed, selvværd og succes for de deltagende unge. Desuden findes der dokumentation for, at mere målrettede kriminalpræventive indsatser med fritidsaktiviteter kan føre til positive resultater på de unges kriminelle adfærd, skolegang, rusmiddelbrug og sociale relationer. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Fritidsaktiviteter i boligområdet* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

FRITIDSJOBPROJEKTER

Se aktivitetstypen på side 98 under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse*.

GADEPLANSARBEJDE/ OPSØGENDE RELATIONS- ARBEJDE BLANDT UNGE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Gadeplansarbejde eller opsøgende relationsarbejde blandt unge består først og fremmest i, at der er medarbejdere, som er opsøgende i forhold til boligområdets unge, både på gaden og i andre sammenhænge, hvor de unge bevæger sig. Formålet med gadeplansarbejdet er at etablere et tillidsforhold mellem de unge og medarbejderen med henblik på at kunne indgå i en god og frugtbar dialog med de unge. Det kan både dreje sig om at indgå i en dialog omkring de unges uroskabende adfærd i boligområdet og eventuelle konflikter med beboere eller politiet. Det kan også handle om at opnå en tillidsfuld relation til enkelte unge med henblik på at kunne hjælpe med konkrete problemstillinger i hans eller hendes hverdag. Gadeplansmedarbejderne kan således brobygge til relevante aktører, som fx UU eller ungerådgivning (Kjeldsen et al., 2016).

I udsatte boligområder er det udbredt, at drenge tilbringer en stor del af deres fritid i de udendørs fællesarealer. En gadeorienteret livsstil er en risikofaktor for at komme ud i kriminalitet (Justitsministeriet, 2009; Jørgensen et al., 2012; Pedersen et al., 2011), og der er derfor brug for en indsats for at hjælpe disse unge til en mere konstruktiv fritid. Nogle af disse unge er socialt udsatte og kriminalitetstruede, men andre klarer sig godt og kommer fra velfungerende hjem (Hansen et al., 2013). De unge, som gadeplansmedarbejdere møder på gaden, er således en meget sammensat gruppe, og det er derfor meget forskelligt, hvilken indsats de har brug for. Nogle har ikke brug for støtte, mens andre har brug for hjælp til at afklare personlige problemer. Mange af disse unge har et dårligt forhold til "systemet" repræsenteret ved skolen, pædagoger, sagsbehandlere osv. Der er derfor brug for medarbejdere, som kan etablere et tillidsfuldt forhold til de unge, og som kan hjælpe dem videre i deres liv.

En anden grund til, at der er brug for gadeplansmedarbejdere, er, at unge i grupper også er en udfordring for boligområderne, fordi de skaber utryghed for andre beboere (Avlund et al., 2013). Man kan derfor skelne imellem to formål med gadeplansarbejde: Det ene er at identificere kriminalitetstruede unge og sørge for, at de får den hjælp, de har brug for. Det andet er at forebygge konflikter, uro, hærværk og kriminalitet på gadeplan og dermed højne trygheden for de øvrige beboere i boligområdet. Man kan sagtens arbejde med begge problemstillinger på en gang, men som vi vil beskrive nedenfor, kan der også opstå modstridende interesser i forhold til at arbejde med disse to overordnede problemstillinger.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Koordinering med andre aktører, som arbejder med børn og unge i og omkring boligområdet (Kjeldsen et al., 2016).
- Medarbejdere med socialfaglig baggrund og/eller som har gennemført en opkvalificerende uddannelse, som klæder dem på til både socialfaglige opgaver og giver en forståelse af feltet, de bevæger sig på mellem kommune, politi, boligorganisation og civilsamfund (Kjeldsen et al., 2016).

- Etablering af et tillidsfuldt forhold mellem målgruppen og gadeplansmedarbejderne.
- Enighed hos alle involverede parter om, hvad opgaven for de opsøgende gadeplansarbejdere består i.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Hvem der er målgruppen for en gadeplansindsats afhænger af, hvad der er behov for i boligområdet. Som beskrevet ovenfor, kan man overordnet skelne imellem to formål med gadeplansindsatser. Det kan dreje sig om at holde ro i boligområdet gennem en positiv dialog med de unge og ved at forsøge at kanalisere de unge over i andre fritidstilbud. Eller det kan dreje sig om at hjælpe mere udsatte og kriminalitetstruede unge med at tage hånd om personlige problemer og udfordringer. Den sidste tilgang kan blive indgangen til et egentligt mentorforløb. Hvis man primært har det første formål, er målgruppen for indsatsen alle unge, som opholder sig i boligområdets fællesarealer. Hvis det er det andet formål, er målgruppen de unge i ungegruppen, som oplever problemer i skolen, familien, blandt vennerne, og som på forskellig vis har en bekymrende adfærd.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

I bogen *Opsøgende gadeplansarbejde blandt unge* kan man læse meget mere om, hvordan man skal tilrettelægge sin gadeplansindsats skridt for skridt (Borrits et al., 2012). Vi anbefaler derfor, at man læser denne, hvis man skal iværksætte en gadeplansindsats. Desuden er også CFBU's slutevaluering af puljen for Helhedsorienterede Gadeplansindsatser vigtig læsning, hvis man vil iværksætte en gadeplansindsats med fokus på den særligt kriminalitetstruede målgruppe (Kjeldsen et al., 2016).

Et opmærksomhedspunkt i det opsøgende gadeplansarbejde er, at der kan være modsatrettede dynamikker på spil i forhold til på den ene side at være med til at holde ro i boligområdet og på den anden side at opbygge tillidsfulde relationer til ungegruppen (Perry, 2012). Hvis gadeplansmedarbejderne bruges som vagtværn og politiets eller boligforeningens forlængede arm, bliver det således svært for dem at opnå de unges tillid. Det er derfor nødvendigt at træf-

fe nogle grundlæggende beslutninger, som alle parter accepterer, omkring, hvad der er gadeplansmedarbejdernes rolle. Dette hænger sammen med, hvad man opfatter som den primære målsætning med indsatsen. Hvis det er at hjælpe enkelte udsatte unge, kan det være ødelæggende for relationen, hvis gadeplansmedarbejderen agerer vagt i boligområdet. Hvis formålet er at skabe ro og tryghed i boligområdet, kan det i nogle tilfælde have en positiv virkning at lade gadeplansmedarbejdere runderne i boligområdet – om end dokumentationen for en positiv virkning af dette er tvetydigt (Kjeldsen et al., 2016).

SAMARBEJDSPARTNERE

Det er vigtigt, at den boligsociale opsøgende indsats ikke finder sted isoleret fra den generelle, kommunale indsats over for børn og unge i boligområdet. Fritidsklubber og ungdomsklubber har stort kendskab til og tæt kontakt med områdets børn og unge. Et tæt samarbejde med fritidsklubber og ungdomsklubber kan hjælpe gadeplansmedarbejderne med at blive etableret i området. Et sådant samarbejde sikrer også løbende vidensdeling omkring aktuelle temaer, problemstillinger, konflikter m.v. blandt de unge i boligområdet. Dette er afgørende for, at begge parter er vidende om, hvad der foregår i boligområdet. Det er desuden vigtigt, at de unge oplever en sammenhæng og konsistens i udmeldingerne fra de professionelle, og at der er fælles fodslag. Dette er også kun muligt, hvis man er i løbende kontakt med relevante aktører. Derudover er et tæt samarbejde med SSP naturligvis også vigtigt.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Medarbejdere, som selv bor i eller kommer fra boligområdet, eller som af andre årsager er anerkendte blandt de unge, kan hurtigere få etableret kontakt med de unge og involvere dem i fx aktiviteter i boligområdet, såsom fodboldturneringer, og kan i mange tilfælde virke urodæmpende, fordi de i forvejen har en autoritet over for de unge. Disse medarbejdere har dog ikke nødvendigvis de faglige kompetencer til at arbejde socialpædagogisk med de unge eller hjælpe dem med at indgå i en konstruktiv dialog med "systemet", repræsenteret ved fx skolelærer eller socialrådgiver. Hvilke kompetencer gadeplansmedarbejderne

eller aktivitetsmedarbejderne skal have afhænger derfor meget af, hvad det primære formål med indsatsen er. Er det primære formål med indsatsen at holde ro i boligområdet og holde de unge aktiverede i positive fritidsaktiviteter, kan personer med en etableret social position i boligområdet være en mulighed, men hvis man vil arbejde med personlig udvikling hos de unge, kræver det personer med socialpædagogisk faglighed. I begge tilfælde kan det være en ressource for medarbejderen at have en fælles kulturel referenceramme med målgruppen, da det kan være et redskab til en god dialog med de unge omkring de udfordringer, som de oplever. Igen er det vigtigste dog, at medarbejderen er fagligt velfunderet.

CFBU anbefaler, at alle gadeplansmedarbejdere eller medarbejdere med lignende funktioner bliver opkvalificeret både socialpædagogisk og i forhold til de juridiske aspekter af arbejdet samt i forhold til indblik i de kommunale systemer, man kan komme i berøring med.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Resultater af opsøgende relationsarbejde og gadeplansarbejde kan måles på to planer, som afspejler de to overordnede målsætninger med indsatserne: på den ene side at skabe tryghed i boligområderne og reducere konflikter og hærværk, og på den anden side at hjælpe enkelte unge ind i en mere positiv livsbane.

Det er svært at finde kvantitativ dokumentation for, at opsøgende gadeplansindsatser virker kriminalitets-, hærværks- og urodæmpende. Dette skyldes en lang række metodiske forhold: fx hvilke datakilder man har til rådighed og muligheden for at afgrænse tidsrum og fysisk rum, hvor indsatsen har fundet sted (Kjeldsen et al., 2016). I evalueringen af Københavns Kommunes gadeplansindsats peger gadeplansmedarbejderne på, at der er kommet mere ro i de boligområder, hvor de arbejder, fordi de uroskabende grupper er blevet mere fragmenterede og mindre uroskabende. Gadeplansmedarbejderne peger på, at det skyldes, at de med udgangspunkt i den gode relation, de har opbygget, har hjulpet unge med at komme i fritidsjob eller i fritidsaktiviteter. Det skyldes også, at gadeplansmed-

arbejderne har hjulpet de unge til at blive bedre til at løse konflikter (Rambøll, 2010a).

Noget af det, der karakteriserer gadeplansindsatser, er, at de er meget løst strukturerede, og at relationerne til de unge er meget uformelle. Derfor er det ligeledes svært at dokumentere de resultater, der måtte opnås for enkelte unge, da det ikke er muligt at identificere og følge den unge over tid statistisk. I en evaluering af Københavns Kommunes gadeplansindsatser peger gadeplansmedarbejderne på, at de unge, som de arbejder med, er blevet bedre til selv at løse konflikter i forbindelse med fritiden og omgangskredsen, at de har fået et tillidsfuldt forhold til gadeplansmedarbejderne, så de selv henvender sig, hvis de har brug for hjælp, og at mange har fået hjælp til at få fritidsjob eller sunde fritidsaktiviteter (Rambøll, 2010a).

CFBU's evaluering af puljen for Helhedsorienterede Gadeplansindsatser viser, at man i gadeplansindsatserne har succes med at skabe tillidsfulde relationer til de unge. Evalueringen peger på, at gadeplansindsatserne formår at skabe en god kontakt til unge på gadeplan og at sortere i, hvilke af disse unge som fint kan klare sig selv, hvilke unge som har brug for hjælp i hverdagen fra gadeplansmedarbejderne, og hvem der har brug for ekstra professionel hjælp. I og med at gadeplansindsatsen netop skal være bindeledet imellem de unge og omverdenen/systemet, peger dette på, at gadeplansindsatsen i dette tilfælde har stor succes med netop det (Kjeldsen et al., 2016). CFBU's evaluering peger desuden på, at det kan være godt at kombinere en gadeplansindsats med muligheden for at arbejde helhedsorienteret med enkelte unge i form af mentorindsatser (Kjeldsen et al., 2016).

Givet det opsøgende relationsarbejdes fleksible og ad hoc prægede arbejdsmetode, kan det være svært at dokumentere det opsøgende arbejdes kriminalpræventive og tryghedsfremmende virkning isoleret set. Det opsøgende relationsarbejde må dog betragtes som en central brik i en større kriminalpræventiv indsats. Den opsøgende medarbejders primære rolle er at opbygge positive relationer til de unge og brobygge til de øvrige aktører. Evalueringer viser, at gadeplansarbejde og opsøgende relationsarbejde

blandt unge har succes med at etablere positive relationer og bygge bro imellem de unge og relevante aktører. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Gadeplansarbejde/opsøgende relationsarbejde blandt unge* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

INDDRAGENDE NETVÆRKS MØDER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Familier med komplekse sociale problemer kan have svært ved at ændre en negativ løbebane uden hjælp udefra. Samtidig har mange af disse familier en frygt for eller en modstand mod systemet, og de modtager derfor ikke den helhedsorienterede hjælp, de har brug for. Unge i disse familier har øget risiko for at ende i ungdomskriminalitet eller i andre alvorlige problemer (Østergaard et al., 2015). Sårbare familier med etnisk minoritetsbaggrund har desuden en ekstra udfordring at kæmpe med. Forældre, der selv er vokset op i et andet samfund end det danske, kan have svært ved at forstå det velfærdssystem, der omgiver deres børn, og kan have vanskeligt ved at støtte dem omkring uddannelse etc. Nogle etniske minoritetsforældre vil have erfaringer fra deres hjemland, der gør, at de ikke har tillid til myndighederne, eller de har haft negative erfaringer med systemet i Danmark (Breau et al., 2015; Johansen et al., 2006; Olsen 2013). Unge i etniske minoritetsfamilier befinder sig derfor ofte i et krydspres mellem forskellige forventninger fra samfundets side og fra deres forældre. Derfor kan de unge have svært ved at kommunikere med deres forældre og med det omgivende system på en hensigtsmæssig måde, hvilket kan føre til, at de trækker sig væk fra familien og i stedet opsøger andre (negative) fællesskaber (Hansen, 2014).

Inddragende netværksmøder er en metode til at styrke samarbejdet mellem sårbare familier og professionelle faggrupper omkring familien med henblik på at forebygge ungdomskriminalitet eller at ændre livsbanner præget af komplekse sociale problemer. Inddragende netværksmøder kan både have hele familier eller den unge i familien som primær målgruppe, af-

hængigt af hvilke problemstillinger der er dominerende (Hansen, 2014).

Inddragende netværksmøder vil sige, at de relevante aktører i en ung eller en families sag og liv mødes med den unge og familien for i fællesskab at finde løsninger på de problemer og udfordringer, der er. Netværksmøderne skal således bidrage til at afklare den unges eller familiens situation og skabe et konstruktivt samarbejde, fælles aftaler og koordinering af det fortsatte forløb. Gennem de inddragende netværksmøder får den unge og forældrene et rum, hvor dialogen er ligeværdig, og hvor familien og den unge også føler, at deres synspunkter kan komme til udtryk og bliver taget alvorligt. Forældrene og den unge har ofte selv en dagsorden for, hvad de gerne vil tale med de professionelle om på netværksmøderne, og de er selv med til at bestemme, hvilke aktører der skal inviteres (Johansen, 2006; Kjeldsen et al., 2014). De inddragende netværksmøder adskiller sig fra andre typer netværksmøder, ved at forældre og den unge selv har direkte indflydelse på, hvem der skal deltage, og hvad indholdet på mødet skal være, samt at mødelederen er en neutral fagperson, og at alle deltager på lige fod (Olsen et al., 2013).

Når man arbejder med inddragende netværksmøder, handler det først og fremmest om at koordinere de forskellige aktørers arbejde med en kriminalitetstruet ung eller en udsat familie. Den boligsociale indsats' rolle i denne forbindelse kan være at støtte den unge eller familien på de inddragende netværksmøder og imellem møderne og være med til at sikre, at familiens egen udlægning bliver hørt. Hvis man ønsker at arbejde med inddragende netværksmøder, bør dette finde sted i et tæt samarbejde med relevante kommunale parter. Det bør være de kommunale parter, som fx socialforvaltning, som er projektejer og tovholder på projektet, mens den boligsociale indsats kan bidrage med den gode kontakt til familien eller den unge på møderne og imellem møderne. At arbejde med inddragende netværksmøder kræver stor tilslutning og opbakning til idéen blandt de forskellige samarbejdspartnere i kommunen også på ledelsesniveau, da det kræver, at man er indstillet på at arbejde på nye måder og åbne op for den unges eller familiens forslag til løsninger.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Inddragende netværksmøder bør kun iværksættes i et tæt samarbejde med relevante kommunale aktører – typisk socialforvaltningen. Det bør være den kommunale aktør, der er projektejer og koordinator, mens den boligsociale indsats kan bidrage med ressourcer i form af lokal tilstedeværelse og kendskab til den unge og familien.
- Det er vigtigt, at mødelederen er uvildig og ikke fx familiens sagsbehandler. Desuden bør mødelederen være uddannet i systemisk teori eller have tilsvarende kompetencer.
- Koordineringen af inddragende netværksmøder kan være meget ressourcetung, og man bør tage højde for dette i tilrettelæggelsen.
- Når det kommer til kriminalitetstruede unge, kan det være en god idé at kombinere netværksmøderne med en mentorindsats.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Inddragende netværksmøder kan både have hele familier eller den unge i familien som primær målgruppe, afhængigt af hvilke problemstillinger der er dominerende. Hvis målsætningen er at ændre en ungs kurs fra en kriminel løbebane, vil det være den unge, der er centrum for mødet. Er problemet derimod komplekse problemer i familien, er det hele familien, der er den primære målgruppe, og alle relevante personer i familiens netværk inddrages i møderne. En større undersøgelse peger på, at det er vigtigt, at familiens problemstillinger er tilpas komplekse, for at de kan have gavn af indsatsen. I de tilfælde, hvor målgruppen ikke har komplekse problemer, har forløbene været negative og medført dårlig omtale (Olsen et al., 2013).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

For at kunne afholde inddragende netværksmøder er det afgørende at have alle professionelle aktørers opbakning til idéen, også på ledelsesniveau. Opbakning på ledelsesniveau betyder, at de enkelte aktører og sagsbehandlere er trygge ved at se på familiens problemstillinger fra en anden vinkel end ellers og prøve alternative løsningsforslag. Arbejdet med ind-

dragende netværksmøder er således ikke noget, en helhedsplan beslutter at gøre på egen hånd, men et initiativ, som iværksættes sammen med fx socialforvaltningen.

For at kunne afholde inddragende netværksmøder er det også afgørende, at der findes en professionel aktør, som har en god kontakt til familien, og som kan motivere og forklare konceptet for familien, så de vælger at indgå i indsatsen. Processen med at skabe konstruktive samarbejdsrelationer starter allerede i den første kontakt til familien eller den unge. Det er derfor vigtigt at afsætte tid til denne fase. Det er vigtigt at understrege, at deltagelse i netværksmøderne er frivillig for familierne, og at de deltager på deres egne præmisser. Dette er en rolle, som det er oplagt, at den boligsociale medarbejder kan varetage.

I møderne deltager en mødeleder, en referent og de fagpersoner, der er relevante i forhold til problemkomplekset. Disse personer kan være forskellige professionelle fra de relevante forvaltninger i kommunen, men det kan også være andre voksne, der kender den unge eller familien (Johansen et al., 2006; Kjeldsen et al., 2014). Det kan fx være den unges arbejdsgiver, klasselærer og mentor, eller det kan være støttekontaktpersoner, familiebehandlere, boligsociale medarbejdere etc. (Johansen et al., 2006; Kjeldsen et al., 2014). Familierne bør være med til at udpege de fagpersoner, der skal deltage i netværket. Hvem der sidder med i netværket afhænger af, hvilke problemer familien eller den unge kæmper med.

Netværksmøderne er processuelle, og der afholdes derfor altid en møderække, hvor der aftales nye møder fra gang til gang. Det anbefales, at der afsættes 2-3 timer til hvert møde, og at møderne afholdes med 8-11 ugers mellemrum (Olsen et al., 2013; Kjeldsen et al., 2014). Det er vigtigt, at mødelederen er en neutral person, der ikke er involveret i den unge eller familiens sag. Mødelederen har til opgave at facilitere samtalen, så der bliver plads til refleksion og mulighed for at få afdækket både problemernes kompleksitet og de ressourcer, der er til rådighed i netværket (Kjeldsen et al., 2014; Johansen et al., 2006). DIGNITY – Dansk Institut mod Tortur – har udarbejdet en grundig ma-

nual for arbejdet med koordinerende netværksmøder (Olsen et al., 2013).

I den helhedsorienterede gadeplansindsats i Vollsmose har man gode erfaringer med at kombinere inddragende netværksmøder med en mentorindsats og at lade begge dele finde sted i boligområdet (Kjeldsen et al., 2014; Hansen, 2014). Her kobles en kriminalitetstruet ung på en mentor over ni måneder, samtidig med at der tilrettelægges et forløb med tre inddragende netværksmøder, som beskrevet ovenfor. Mentoren er den unges støtte på netværksmøderne og imellem netværksmøderne og er den, der følger op på, hvordan det går med de forskellige aftaler, der bliver lavet parterne imellem på netværksmødet.

SAMARBEJDSPARTNERE

Som beskrevet er inddragende netværksmøder ikke en aktivitetstype, som boligsociale indsatser kan eller skal iværksætte på egen hånd. Det er helt afgørende, at det er den relevante kommunale forvaltning – typisk socialforvaltningen – som ejer og koordinerer indsatsen. Boligsociale medarbejdere kan indgå i arbejdet med inddragende netværksmøder på forskellige måder. De kan spille en vigtig rolle i forhold til at motivere den unge eller familien til at indgå i forløbet, og de kan være familiens eller den unges støtteperson og talefører på netværksmøderne og imellem møderne. Som beskrevet har man i Vollsmose haft gode erfaringer med at kombinere de inddragende netværksmøder med mentorer for kriminalitetstruede unge. Her kan boligsociale medarbejdere spille en rolle som mentorer for den unge – også dette skal dog ske i et tæt samarbejde med relevante kommunale aktører. Læs mere under aktivitetstypen *Mentorindsats med socialfaglig mentor*.

KOMPETENCER

Tilrettelæggelsen af netværksmøder er meget ressourcetungt, medmindre netværket er defineret på forhånd. En evaluering peger på, at tovholderfunktionen kan kræve fuldtidsarbejde i nogle perioder – særligt i opstarten af et forløb (Johansen et al., 2006). Der peges på, at mødelederen skal have nogle bestemte kompetencer. Mødelederen skal være i stand til at forholde sig neutralt til, hvad der bliver kommunikeret

(både verbalt og nonverbalt) på møderne og undgå at tage parti, men i stedet forholde sig nysgerrig og åben (Johansen et al., 2006). En større undersøgelse peger på, at det kan være en fordel at bruge mødeledere, der er uddannet i systemisk teori, da mødelederen dermed, i højere grad, vil være i stand til at koordinere samarbejdet og fordele arbejdsopgaverne (Olsen et al., 2013; Hansen, 2014; Kjeldsen et al., 2014).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Litteraturen peger på, at inkluderende netværksmøder dels er en god metode til at etablere sunde samarbejdsrelationer, og dels at metoden kan vende børn og unges adfærd. En større undersøgelse af implementeringen af metoden i seks kommuner viser, at familier, der tidligere har haft et fastlåst forhold til kommunen, har haft stor gavn af at deltage i inddragende netværksmøder. Det er en god metode til at finde frem til koordinerede indsatser og løsninger af familiers og unges komplekse problemstillinger (Olsen et al., 2013). For denne målgruppe har det ført til frigørelse af latente menneskelige ressourcer. Møderne giver den unge og forældrene en følelse af at blive mødt og lyttet til, og de får en chance for at forklare sig. De oplever at blive taget seriøst. Undersøgelsen peger på, at når forældrene løftes væk fra klientrollen, tager de magten over deres eget liv og iværksætter flere ressourcer. Det fremgår desuden, at der er sket en markant positiv forandring blandt børnene i alderen 7-13 år (i de tilfælde, hvor dette var målgruppen for projektet), hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at drengebørnenes aggressive adfærd blev formindsket (Olsen et al., 2013).

En mindre evaluering viser, at netværksmøderne, som en del af en større gadeplansindsats i Vollsmose, har vist gode resultater for kriminalitetstruede unge. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at størstedelen af de unge i projektet ikke er faldet tilbage i en kriminel løbebane, og mere end en tredjedel af de unge er i gang med uddannelse eller arbejde efter at have deltaget i projektet. Dette resultat er opnået i kombination med en mentorindsats og fritidsjob (Hansen, 2014). I den kvalitative del af undersøgelsen peger de unge på, at det har været af særlig betydning, at deltagelsen i projektet har givet dem retning og har

hjulpet dem med at forholde sig strategisk til deres eget liv (Hansen, 2014). Forældrene i projektet peger på vigtigheden af, at indsatsen er blevet koordineret gennem netværksmøderne. Det er særligt det sidste møde, der har gjort forældrene trygge, hvor alle parter er blevet enige om en plan for fremtiden (Hansen, 2014).

Forskning og evalueringer viser positive resultater af at arbejde med inddragende netværksmøder i forhold til at skabe en god og sammenhængende dialog mellem unge, familie og relevante professionelle aktører. Evalueringer viser, at det nedsætter drenges aggressive adfærd og reducerer sandsynligheden for at unge falder tilbage i kriminel løbebane. Desuden viser aktivitetstypen positive resultater i forhold til at sikre, at unge kommer i gang med uddannelse eller arbejde. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Inddragende netværksmøder* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

LOMMEPENGEPROJEKTER

Se aktivitetstypen på side 111 under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse*.

MENTORINDSATS MED SOCIALFAGLIG MENTOR

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Denne aktivitetstype består i, at kriminalitetstruede unge eller unge, som på anden vis er socialt udsatte, indgår i mentorforløb med en socialfagligt uddannet voksen. Et sådant mentorforløb er karakteriseret ved, at den unge og mentoren jævnligt mødes og i fællesskab arbejder på at tage hånd om nogle af de udfordringer, som præger den unges liv. Det kan både være i forhold til skolen, familien, fritiden og vennerne, og det kan handle om den unges selvbillede og eventuelle personlige problemer (Kjeldsen et al., 2016; Frederiksen et al., 2013a; Frederiksen et al., 2014).

Mange af aktivitetstyperne, som beskrives i dette katalog, arbejder med enkelte unges personlige udvikling på forskellige arenaer af deres liv: fritidsliv, skole og job. I mentorindsatser arbejder man med de unges personlige udvikling gennem individuelle, helhedsorienterede forløb, hvor der gennem personlige samtaler og individuel støtte arbejdes med den unges identitet, selvopfattelse, mål og drømme, personlige problemer og uhensigtsmæssige handle-mønstre. Dette arbejde vil typisk foregå ved, at man også arbejder med den unges fritidsliv, skolegang og familiesituation og forsøger at binde mange af de elementer sammen og give

en meningsfuld retning på de unges liv. Det er i disse individuelle indsatser, at det helhedsorienterede arbejde med de forskellige arenaer af den unges liv koordineres og indgår i en målrettet plan for den unges liv (Frederiksen et al., 2013a; Frederiksen et al., 2014; Kjeldsen et al., 2015).

Et mentorforløb vil typisk være karakteriseret ved, at mentor og den unge lærer hinanden at kende igennem nogle uformelle aktiviteter. Med udgangspunkt i den relation, som opbygges via disse aktiviteter, initieres et mentorforløb, som består i mere struktu-

rerede personlige samtaler omkring den unges liv, mål og drømme. Desuden består forløbet i, at man i dialog med relevante parter i den unges liv, fx skole, UU-vejleder eller sagsbehandler, løser de udfordringer, den unge står over for og lægger en plan for hans eller hendes liv. Erfaringer viser desuden, at det er givtigt at kombinere en mentorindsats med hjælp til at finde og fastholde et fritidsjob (Kjeldsen et al., 2016; Kjeldsen et al., 2014).

Denne form for indsats er meget ressourcekrævende, og den bør først og fremmest anvendes til unge, som har nogle betydelige problemer i forhold til fx skolegang, familieproblemer, problemer med trivsel, og som i nogle tilfælde vil vurderes som kriminalitetstruede. Som det blev beskrevet i indledningen, er dette problemstillinger, som primært falder inden for socialforvaltningens ansvarsområde. Den boligsociale indsats arbejder dog under nogle betingelser, som gør, at de kender de unge godt, har deres tillid og har mulighed for at arbejde med dem i deres eget miljø. Det er derfor oplagt at indgå et tæt og forpligtende samarbejde mellem den boligsociale indsats og socialforvaltningen eller SSP om lokale, socialpædagogiske mentorforløb for denne målgruppe.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- En mentorindsats forudsætter en intensiv indsats for enkelte udvalgte unge og er derfor meget tidskrævende og bør være langvarig (Christiansen, 2012).
- Mentoren bør have en socialfaglig uddannelse og en interesse for at arbejde med udsatte eller kriminalitetstruede unge.
- Et tæt og forpligtende samarbejde med fx socialforvaltning omkring socialfaglige mentorindsatser for udsatte og kriminalitetstruede unge.
- Et tæt samarbejde med relevante aktører omkring børn og unge i og uden for boligområdet.
- Et samarbejde med en fritidsjobindsats er en god idé, eller alternativt at hjælpe med at finde fritidsjob som en del af mentorindsatsen.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

I mentorindsatser med socialfaglig mentor bør man arbejde med unge, som på den ene eller den anden

måde er i risiko for at blive marginaliserede og leve et liv med kriminalitet eller på anden vis risikerer at blive ekskluderet fra samfundet. Målgruppen kan fx være unge, som har en konfliktfyldt skolegang. Derfor er rekrutteringen af de rette unge afgørende. En anden grund til, at rekrutteringen er særlig vigtig, er, at en mentorindsats er ressourcekrævende, og man bør derfor være meget bevidst om, hvilke unge man tilbyder at indgå i mentorforløb. Det skal være unge, som har særlige udfordringer, som de og deres forældre ikke kan løse. Det skal samtidig være unge, som er motiverede for at skabe nogle forandringer i deres liv. Identificeringen af de rette unge kan med fordel foregå i et samarbejde med relevante aktører omkring unge i boligområdet, fordi disse aktører typisk har en stor viden om den enkelte unges bekymringstegn.

Erfaringerne viser, at jo yngre, de unge er, jo lettere er det at sætte en positiv udvikling i gang. Unge, som er fyldt 18 år, er som regel mere fastgroede i en negativ livsstil end de yngre unge. På den anden side kan de ældre unge, netop på grund af deres udsatte position, have brug for en særlig intensiv indsats, og en mentorindsats er derfor oplagt til denne målgruppe (Frederiksen et al., 2013a).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Mentorens tilgang til den unge er afgørende for, om den unge rykker sig. En mentorrelation handler om at gøre den unge i stand til at indse og handle på sine muligheder i livet. Det kræver ofte en psykosocial udvikling, der bedst skabes gennem en tillidsfuld, anerkendende og emotionel relation (Christiansen, 2012).

Unge, der har behov for at få tilknyttet en mentor, tumler for det meste med nogle problemer, der ikke kan løses med et snuptag. Mentoren hjælper dels den unge med at tage nogle beslutninger, der fører til forandringer, og dels til at holde fast i de trufne beslutninger og give støtte i svære perioder. Her viser forskningen, at mentorforhold med kortere varighed end et år ikke formår at skabe varige forandringer for den unge (Christiansen, 2012).

Mentoren og den unge bør mødes mindst en gang om ugen, og mødet bør være af flere timers varighed. Unge i udsatte boligområder er som alle andre unge meget påvirkelige af venner, familie eller andre. Dag til dag-begivenheder kan hurtigt få den unge til at tvivle på langsigtede beslutninger, og derfor skal mentoren og den unge mødes ofte for at holde fokus på den unges fremtid (Christiansen, 2012).

Den hjælp, som mentorer yder, kan opdeles i tre typer: praktisk hjælp, kommunikationshjælp og personlig hjælp (Justitsministeriet, 2009). Praktisk hjælp er hjælp til at fastholde en struktureret hverdag, fx hjælp til at komme op om morgenen eller møde i skole eller på job. Kommunikationshjælp er hjælp i kontakten med offentlige myndigheder, skole, fritidstilbud m.v. Personlig hjælp er rådgivning og samtale om personlige spørgsmål og spørgsmål omkring fx fremtidsdrømme og uddannelsesvalg.

Det kan være en stor hjælp for mentoren at tage udgangspunkt i et særligt udvalgt metodisk værktøj, som kan sikre, at mentoren på den bedst mulige måde faciliterer en udvikling hos den unge. Til inspiration er to eksempler på sådanne værktøjer: Vitaliseringsmodellen (Tønnesvang et al., 2012) og KRAP – Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik (Metner et al., 2008). Hvis der er mere end én mentor, kan dette også sikre en fælles tilgang og en fælles forståelsesramme.

SAMARBEJDSPARTNERE

Hvis man skal kunne hjælpe de unge med de problemstillinger, de kæmper med, vil det i langt de fleste tilfælde være relevant at inddrage andre parter, fx skolen, ungdomsklubben, socialforvaltningen, jobcentret (afhængigt af hvor gammel den unge er). Det er derfor vigtigt, at mentoren har et bredt samarbejde med relevante parter, og at mentoren evner at gennemskue systemet, samt hjælpe den unge med at føre en konstruktiv dialog med relevante parter. Desuden kan en målrettet rekruttering af unge, som er kriminalitetstruede eller på anden vis inde i en negativ udvikling, styrkes ved et samarbejde med de aktører, som er i berøring med de unge i hverdagen (Kjeldsen et al., 2016).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

En mentor skal først og fremmest kunne etablere et tillidsfuldt forhold til kriminalitetstruede unge. Dette kræver en interesse og indlevelse i de unges person og liv. Det understreges også af de unge, at det betyder meget, at mentoren er til rådighed i hverdagen, hvis der opstår konflikter eller spørgsmål, eller hvis man bare har brug for en at snakke med (Frederiksen et al., 2013a; Frederiksen et al., 2014). En mentor skal også have kompetencerne til at tage de mere alvorlige samtaler, hvor man taler om den unges udfordringer. Her er der positive erfaringer med at arbejde med særlige samtaleværktøjer, som sætter noget struktur på samtalen (Kjeldsen et al., 2016). Som beskrevet ovenfor, skal en mentor også have evnerne til at skabe en konstruktiv dialog med de relevante kommunale og andre professionelle aktører omkring den unge. Disse mange forskellige opgaver stiller mange forskellige krav til en mentor. CFBU anbefaler, at man ansætter mentorer med en socialfaglig uddannelse, som gør, at de har kvalifikationer til at indgå i de svære samtaler og koordinere med relevante aktører. Det skal dog ikke undervurderes, at også evnen til at etablere et tillidsfuldt forhold er afgørende. Det kan være en ressource for mentoren at have anden etnisk baggrund end dansk, da det kan være et redskab til en god dialog med de unge om de udfordringer, som de oplever. Det kan også være en fordel i dialogen med de unges forældre både sprogligt og kulturelt. Igen er det vigtigste dog, at mentoren er fagligt velfunderet.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der er lavet en del forskning i virkningen af mentorindsatser. De undersøgte mentorindsatser er forskellige, og forskellige studier viser forskellige resultater. Det generelle billede er dog, at mentorindsatser kan virke både kriminalpræventivt og styrke unge i forhold til skolegang. En systematisk kortlægning fra Det Kriminalpræventive Råd viser, at mentorindsatser har en positiv – og ikke mindst forebyggende – effekt på kriminalitetstruede unges situation. Dette viser sig i en bredspektret forandring i forbindelse med blandt andet kriminalitet, adfærd og attitude, øget selvværd, skolegang, og relationer til venner og familier påvirkes til det bedre, brugen af rusmidler falder etc. (Christiansen, 2012).

Som beskrevet ovenfor, har mentorindsatser størst effekt blandt unge i alderen 11-14 år (Christiansen, 2012). Dette skyldes, at de unge på dette tidspunkt er mindre fastgroede i en kriminel eller marginaliseret livsstil eller livssituation. Dette er dog ikke ensbetydende med, at man ikke bør arbejde med ældre unge, da ældre unge generelt er sværere at få ind i en positiv udvikling, og de *netop derfor* kan have brug for en håndholdt indsats som en mentorindsats (Frederiksen et al., 2013a).

I evalueringer af indsatserne, viser det sig desuden, at forløb på under et år er uhensigtsmæssige, når det kommer til mentorforløb. Der er således evalueringer, der peger på, at forløb, der er kortere end seks måneder, kan være direkte skadelige for den unge. Nogle af de konkrete negative implikationer i denne sammenhæng har blandt andet vist sig ved et signifikant fald i de unges selvværd og deres faglige kompetencer (Grossman et al., 2002).

Undersøgelser af danske mentorindsatser for kriminalitetstruede og sårbare unge viser ligeledes, at indsatserne kan have en virkning. En evaluering af mentorindsatsen i Vollsmose under puljen for Helhedsorienterede Gadeplansindsatser viser, at ud af 69 indskrevne unge i projektet – unge, som alle havde været på kant med loven, eller som havde alvorlige problemer i skolen – er 53 i gang med en uddannelse eller i arbejde ved projektets afslutning, og kun to sidder i fængsel for ny kriminalitet (Kjeldsen et al., 2014). Denne mentorindsats bliver dog kombineret med koordinerende netværksmøder og fritidsjobindsats, og de positive resultater kan ikke betragtes som et resultat af mentorindsatsen isoleret set. En anden undersøgelse fra CFBU viser, at boligsociale mentorer formår at arbejde med en mere belastet målgruppe end de gruppebaserede indsatser i helhedsplanerne. Desuden viser undersøgelsen, at de unge, som har indgået i en mentorrelation, er blevet hjulpet til at være fastholdt i uddannelse (Frederiksen et al., 2014).

CFBU's evaluering af puljen for Helhedsorienterede Gadeplansindsatser peger samlet set på, at det individuelle arbejde med håndholdte, helhedsorienterede forløb er afgørende, hvis man vil flytte målgruppen af

kriminelle og belastede unge og indfri potentialet i en egentlig helhedsorienteret gadeplansindsats. Det vil sige, at hvis man for alvor ønsker at påvirke en udsat eller kriminalitetstruet ung persons liv i en positiv retning, så må man sætte ind med håndholdte, helhedsorienterede forløb, som kommer hele vejen rundt om den unges udfordringer (Kjeldsen et al., 2016).

Danske og internationale evalueringer og forskning viser positive resultater af at arbejde med mentorindsats med socialfaglig mentor i forhold til både kriminalitetsforebyggelse og styrkelse af skolegang. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Mentorindsats med socialfaglig mentor* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

REKRUTTERING OG BROBYGNING TIL KOMMUNALE FAMILIEPROGRAMMER

Se aktivitetstypen på side 163 under indsatsområdet *Forebyggelse og forældreansvar*.

TRYGHEDSVANDRINGER

Se aktivitetstypen på side 48 under indsatsområdet *Tryghed og trivsel*.

INDSATSOMRÅDET BESKÆFTIGELSE OG UDDANNELSE

En af de store udfordringer i udsatte boligområder er den høje koncentration af beboere uden for arbejdsmarkedet, og at mange unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse. Udviklingen går dog i den rigtige retning, når man kigger på ungdomsuddannelse. Andelen af unge fra udsatte boligområder, som gennemfører en ungdomsuddannelse, er således steget markant gennem de seneste år (Larsen et al., 2016). Der ses dog en tilsvarende stigning på landsplan, om end stigningen er knap så stor. Stigningen i de udsatte boligområder skal således ses som et led i en mere generel udvikling i retning af, at flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse. Dette kan både forklares med indførslen af Ungepakke II i 2010, som betød uddannelsespligt for alle unge under 25 år, og en intensiveret uddannelsesindsats målrettet udsatte unge (Larsen et al., 2016). Den positive udvikling i de udsatte boligområder kan dog også kædes sammen med blandt andet de boligsociale indsatser, hvor unge og uddannelse er et af kerneindsatsområderne.

Det er sværere at se resultaterne af beskæftigelsesindsatsen på områdeniveau. Dette skyldes, at de beboere, som kommer i arbejde, ofte vælger at forlade boligområderne. Forskningen viser, at der er et meget stærkt flyttemønster i udsatte boligområder, hvor de mest ressourcestærke beboere flytter ud af områderne, og de svageste flytter ind (Christensen, 2015). Over tid er det derfor vanskeligt at ændre på beskæftigelsesgraden på områdeniveau. Ikke desto mindre lykkes man med at hjælpe enkelte beboere tættere på arbejdsmarkedet eller i arbejde (Madsen et al., 2015b).

At voksne beboere – og dermed i mange tilfælde forældre – ikke har en uddannelse og ikke er i beskæftigelse betyder, at de har svært ved at støtte op omkring deres børns skolegang og være gode forbilleder for dem. Hvis man ønsker at bryde den sociale arv i forhold til beskæftigelse og uddannelse, giver det derfor god mening både at hjælpe voksne beboere med at komme tættere på arbejdsmarkedet

det og at støtte børn og unge i deres skolegang, uddannelsesvalg og generelle kompetenceopbygning. Indsatserne for at styrke henholdsvis de voksne og børnene eller de unge er dog meget forskellige, og vi har derfor valgt at inddele indsatsområdet i to. For det første indsatser for børn og unge, som støtter dem i skolegang, overgang til ungdomsuddannelse og på et mere generelt plan styrker deres kompetencer, så de har større sandsynlighed for at kunne gennemføre en uddannelse og klare sig godt på arbejdsmarkedet. For det andet indsatser, som skal hjælpe voksne i beskæftigelse eller til at komme tættere på arbejdsmarkedet. Nedenfor vil vi først beskrive baggrunden for, at der er brug for en særlig indsats for at hjælpe børn og unge i udsatte boligområder i forhold til skole og uddannelse. Derefter vil vi beskrive baggrunden for, at der er brug for indsatser, som hjælper beboere i udsatte boligområder i arbejde eller med at blive afklarede omkring deres muligheder på arbejdsmarkedet.

SKOLEGANG OG UDDANNELSE FOR BØRN OG UNGE

At have en uddannelse er vigtigt i forhold til at få et godt og stabilt arbejdsliv og ligeledes for at være en aktiv del af samfundet. Undersøgelser har vist, at risikoen for at havne uden for arbejdsmarkedet er næsten fire gange så høj blandt 25-29-årige, som ikke har yderligere uddannelse efter grundskolen, sammenlignet med de unge, som har gennemført en ungdomsuddannelse (Jensen et al., 2009). Der kan være store personlige og sociale konsekvenser ved at være ekskluderet fra arbejdsmarkedet. Derudover er det dyrt både for individet og for samfundet. Undersøgelser viser, at det over et liv koster samfundet 2,8 mio. kr. for hver ung, som ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, og at det koster personen selv 1,3 mio. kr. i tabt livsindkomst (Juul et al., 2011; Jensen et al., 2009; Jensen et al., 2005).

I de udsatte boligområder er der behov for en ekstra indsats for at klæde børn og unge bedre på til at klare sig godt i uddannelsessystemet. Børn som bor i udsatte boligområder klarer sig dårligere fagligt end resten af landets børn og unge. I udsatte boligområder er karaktergennemsnit for 9. og 10. klasse i dansk og matematik 4,8 mod 5,1 i almene boligområder og 6,5 i befolkningen

generelt (Mygind et al., 2015). Der er også færre unge i udsatte boligområder, som gennemfører en ungdomsuddannelse, end i resten af landet. I 2013 var der 66 % af de 20-årige i udsatte boligområder, som var i gang med, eller som havde gennemført en ungdomsuddannelse. Det tilsvarende tal på landsplan var 81 % (Larsen et al., 2016). En undersøgelse fra CFBU peger dog på, at unge i de udsatte boligområder haler ind på unge på landsplan, således at forskellen imellem, hvor mange unge der tager en ungdomsuddannelse, bliver mindre (Larsen et al., 2016). Fra 2008 til 2013 er andelen af 20-årige i de udsatte boligområder, som er i gang med eller har gennemført en ungdomsuddannelse, således steget fra 56 % til 66 %. Det svarer til en stigning på ti procentpoint. På landsplan er andelen steget fra 74 % til 81 %, hvilket svarer til en stigning på syv procentpoint (Larsen et al., 2016).

Samme undersøgelse fra CFBU fra 2015 peger på, at selvom det generelt går fremad med uddannelsesniveauet i de udsatte boligområder, så er der en gruppe af unge, som falder igennem uddannelsessystemet. I de udsatte boligområder er der således 27 % af de unge, der som 25-årige stadig ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, ikke er i gang med en og ikke er i beskæftigelse. På landsplan er dette tal 13 %. Ser man nærmere på disse unges livsforløb, viser det sig, at omkring en tredjedel af dem aldrig har været tilknyttet en uddannelse og aldrig har været i beskæftigelse. Dette svarer til 8 % af årgangen (Larsen et al., 2016).

Ser man nærmere på, hvilke unge i de udsatte boligområder der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, inden de bliver 25 år, fremgår det af CFBU's undersøgelse, at unge mænd er overrepræsenteret i forhold til unge kvinder. Desuden viser analysen, at etnisk danske unge og unge, som selv er indvandrede til Danmark, oftere ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, inden de bliver 25 år, end efterkommere af indvandrere (Larsen et al., 2016). At unge mænd klarer sig dårligere i uddannelsessystemet end de unge kvinder er veldokumenteret også på landsplan (Pihl et al., 2011; Pihl et al., 2014). Der er imidlertid overraskende, at efterkommerne klarer sig bedre end etniske danskere i de udsatte boligområder. På landsplan ser man således det omvendte mønster (Jakobsen, 2015).

Dette kan sandsynligvis forklares med, at de etniske danskere, som bor i udsatte boligområder, er dårligere stillet uddannelses- og beskæftigelsesmæssigt end danskerne generelt (Larsen et al., 2016).

At flere unge i udsatte boligområder end på landsplan ikke gennemfører en ungdomsuddannelse skyldes først og fremmest negativ social arv. Mange forældre i udsatte boligområder har ikke selv en uddannelse (eller har ikke erhvervet en uddannelse i det danske uddannelsessystem), enten fordi de er kommet til Danmark som flygtninge eller familiesammenførte, eller fordi de aldrig har taget en uddannelse, selvom de er født og opvokset i Danmark. Tal fra Danmarks Statistik fra 2015 viser således, at 43 % af beboere over 30 år i udsatte boligområder har grundskolen som højest gennemførte uddannelse, hvilket er dobbelt så stor en andel som i resten af landet, hvor 21 % har grundskole som højeste fuldførte uddannelse.

At forældrene har et lavt uddannelsesniveau betyder for det første, at de ikke kan hjælpe deres børn med skolegangen rent fagligt. I mange udsatte boligområder findes der derfor lektiecaféer, hvor børn og unge kan komme og få støtte til lektielæsningen. Det betyder også, at forældrene kan have svært ved at vejlede deres børn i forhold til uddannelsesvalg efter grundskolen. Dette kan både skyldes manglende indsigt i samfundet generelt og i mulighederne i uddannelsessystemet. Der er derfor brug for en særlig indsats for at hjælpe unge med at finde ud af, hvad de kunne tænke sig at uddanne sig til, hvad det kræver, og hvilke muligheder de har (Frederiksen et al., 2015).

Mange forældre i udsatte boligområder står desuden uden for arbejdsmarkedet. Dette kan betyde, at de kun har meget lidt kontakt med det danske samfund, og at de derfor kan have svært ved at forstå og vejlede deres børn i forhold til deres liv i det danske samfund (Frederiksen et al., 2015). Det kan også betyde, at de ikke kan være positive rollemodeller for deres børn i forhold til at udvikle en arbejdsidentitet. Med arbejdsidentitet menes en forståelse for, hvad det vil sige at være på arbejdsmarkedet, og at ens fremtidsperspektiver inkluderer forestillinger om, hvad man vil arbejde med som voksen (Madsen, 2007).

En anden udfordring i forhold til skolegang for unge i udsatte boligområder er, at der kan opstå negative gruppedynamikker børnene imellem. Disse negative gruppedynamikker udvikler sig til *balladefællesskaber*, hvor det at lave ballade i skolen giver anerkendelse (Kalkan, 2014; Gilliam, 2009). Den slags fællesskaber opstår delvist som en reaktion på, at børnene og de unge har svært ved at opnå anerkendelse inden for de kriterier for anerkendelse, som findes i skolesystemet. Som en reaktion på dette etablerer de deres egne anerkendelseskriterier. Det fører til, at børnene og de unge for det første ikke lærer det, de skal rent fagligt, fordi de bruger deres energi på at lave ballade i stedet for at lære. Det fører også til konflikter i skolen med både lærere og elever og kan i værste fald betyde, at den unge bliver smidt ud af skolen. Sidst men ikke mindst kan det føre til, at barnet eller den unge får en *afvigeridentitet*, hvor han eller hun bliver opfattet som et problem og gradvist kommer til at opfatte sig selv som en person, der ikke passer ind i skolen og det øvrige samfund (Kalkan, 2014). Disse unge kommer ofte ud af grundskolen med et lavt fagligt niveau, der gør det svært at tage en ungdomsuddannelse. Pisa Etnisk-undersøgelserne viser, at mange drenge med anden etnisk baggrund end dansk kommer ud af grundskolen uden tilstrækkelige læse- og matematikundskaber til at gennemføre en ungdomsuddannelse (Christensen et al., 2014). Disse balladefællesskaber hænger tæt sammen med den gadeorienterede livsstil, som vi beskrev i indledningen til det kriminalpræventive indsatsområde. Balladefællesskaberne har således rødder i de grupper af børn og unge, som tilbringer store dele af deres fritid sammen uden voksenopsyn i boligområdernes fællesarealer (Kalkan, 2014). Dette er et eksempel på, at de problemstillinger, som kriminalpræventive indsatser og uddannelsesfremmende indsatser kan adressere, er overlappende, og at mange aktivitetstyper kan have indflydelse på både kriminalitetsprævention og uddannelsesfremme samtidigt. Kriminalpræventive og uddannelsesfremmende indsatser bør således sammentænkes.

Forskningen viser da også, at der er en tæt sammenhæng mellem skolegang og kriminalitet, idet en problematisk skolegang, stort ulovligt fravær og hyppige skoleskift er forbundet med en øget risiko for at begå

kriminalitet (Balvig, 2011; Pedersen et al., 2011). Ser vi på de 20-årige i udsatte boligområder, som hverken har eller er i gang med en ungdomsuddannelse, har de dobbelt så ofte som andre 20-årige været sigtet for kriminalitet (Frederiksen et al., 2013b). Det er svært at sige noget entydigt om kausaliteten i sammenhængen imellem problematisk skolegang og kriminalitet. En del studier tyder på, at unge, der ikke opnår anerkendelse efter de anerkendelseskriterier, der hersker i folkeskolen, søger denne anerkendelse i de kriminelle miljøer i stedet, mens unge, der klarer sig godt i skolen, ikke har motivationen til at opsøge kriminelle miljøer og måske også har mere at tabe ved at blive taget i kriminalitet (Kalkan 2014; Wikström et al., 2006). Det kan også skyldes karakteristika ved den unge, som gør, at han hverken fagligt eller socialt kan indpasse sig i skolen, og som samtidig gør, at han bedre kan begå sig i kriminelle miljøer.

Unge, som er skoletrætte, som har (haft) et problemfyldt skoleforløb, og som måske har et lavt fagligt niveau, kan have brug for at blive styrket på andre områder end det rent faglige og skolemæssige. For disse unge kan det være nyttesløst at sætte ind med hjælp til lektielæsning og uddannelsesvalg, fordi deres skole- og uddannelsesmotivation er helt i bund. Der skal en anden tilgang til, hvis man skal formå at sætte en positiv udvikling i gang for disse unge. Derfor arbejder man mange steder i de boligsociale indsatser med aktiviteter, hvor de unge får mulighed for at prøve nogle andre sider af sig selv af og udvikle nogle mere kreative og praksisorienterede kompetencer. Det kan fx være fritidsjobindsatser, musik, kunst og iværksætteri. Erfaringerne fra disse indsatser viser, at de unge får styrket deres selvtillid og tro på egne evner. Desuden kan det styrke de unges skolemotivation og deres personlige og sociale kompetencer, fx i forhold til samarbejde (Thomsen et al., 2014; Dansk Flygtningehjælp, 2011).

BESKÆFTIGELSESFREMMENDE INDSATSER FOR VOKSNE

I udsatte boligområder er der mange beboere, som er uden for arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 16 og 50 år er ledig, og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er 17 % af de 18-64-årige

langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). At så mange beboere i udsatte boligområder er uden for arbejdsmarkedet skyldes primært strukturelle forhold, der gør, at personer på overførselsindkomster, som samtidig ikke har så mange valgmuligheder på boligmarkedet, bliver koncentreret i de mindst attraktive almene boligområder (Aner, 2015). En af årsagerne til den store koncentration af udsatte borgere i udsatte boligområder er, at kommunerne har anvisningsret til en fjerdedel af de almene boliger. De almene boliger generelt – og altså ikke kun de udsatte boligområder – bliver således af kommunerne brugt til at huse borgere, som af forskellige årsager ikke selv er i stand til at finde en bolig (Ellerbæk et al., 2012). En anden forklaring er, at personer, som er i en økonomisk situation, hvor de har råd til at købe deres egen bolig, ofte gør dette. Hvis man er på overførselsindkomst eller har en lille indtægt, er der desuden en ekstra støtte at hente i boligsikringen, som gør det økonomisk rentabelt at bo til leje. Ofte har borgere på kontanthjælp ikke et stort netværk, som kan hjælpe dem ind på det private lejeboligmarked, og den almene sektor bliver derfor et naturligt valg. Endnu en forklaring er, at boliger i udsatte boligområder oftest er de mindst attraktive i boligforeningen, og det derfor er dem, som det er lettest at få adgang til (Christensen, 2015).

Erfaringerne fra det boligsociale arbejde er, at det er rigtig svært at ændre på andelen af beboere i beskæftigelse i de mest udsatte boligområder. Dette skyldes blandt andet den såkaldte *elevatoreffekt*, hvor beboere, som kommer i arbejde, ofte vælger at forlade boligområderne, når deres økonomiske og sociale position ændrer sig (Christensen, 2015). De udsatte boligområder kommer således til at fungere som sociale elevatorer, hvor beboerne bliver "løftet", mens de bor i boligområdet, og forlader det, når de har fået de økonomiske og sociale ressourcer til at finde en anden bolig. Resultatet af dette er altså, at det bliver svært at se effekten af beskæftigelsesindsatser på boligområdeniveau.

Der er dog noget, der tyder på, at udlejningsredskaber og huslejestøtte i nogle tilfælde kan ændre på tilflytningsmønstret i boligområderne, således at der flytter flere personer i beskæftigelse til boligområderne. Dis-

se redskabers succes afhænger dog af, hvilket boligmarked de udsatte boligområder er en del af, altså om det er i de større byer, hvor der er stor efterspørgsel efter boliger, eller om det er i mindre byer, hvor der ikke er den samme efterspørgsel. I midtvejsevalueringen af Landsbyggefondens 2006-10-pulje ses således en tendens til, at boligområder, som har fået huslejestøtte, får flere tilflyttere, som er i beskæftigelse. Evalueringen peger på, at dette kan skyldes, at huslejestøtten har gjort disse boligområder mere konkurrencedygtige på boligmarkedet. Evalueringen nævner desuden, at det ikke kan udelukkes, at den boligsociale indsats, fx via en imageindsats, kan have været med til at sætte boligområdet positivt på dagsordenen. Dette er der dog ikke dokumentation for, og hovedårsagen til udviklingen forventes at være huslejestøtten, som har gjort boligerne billigere (Aner et al., 2013). En evaluering af de forskellige udlejningsredskaber, som er udviklet for at give boligorganisationerne en mulighed for at ændre på beboersammensætningen i de udsatte boligområder, viser ligeledes, at udlejningsredskaberne bidrager til en mere balanceret beboersammensætning (Ellerbæk et al., 2012:21). Særligt boligafdelinger, hvor der er en høj grad af udsathed, oplever, at udlejningsredskaberne har en positiv – om end lille – effekt i form af en

øget andel beboere med tilknytning til arbejdsmarkedet og en mindre andel ressourcetsvage i boligafdelingen (Ellerbæk et al., 2012:21).

Den boligsociale indsats i sig selv har derfor svære odds, når det kommer til at ændre på beskæftigelsesfrekvensen for hele boligområdet. Dét, som den boligsociale indsats kan gøre, er at hjælpe enkeltpersoner i beskæftigelse eller tættere på arbejdsmarkedet, og derved fremme den sociale mobilitet blandt udsatte borgere. Dette har stor betydning for den enkeltes livskvalitet, og undersøgelser viser desuden, at det har en stor samfundsøkonomisk betydning, hvis en udsat ledig kommer i job, også selv om det er i en kortere periode. Beregninger viser, at samfundet opnår en gevinst på 122-136.000 kr. årligt, hvis en udsat ledig kommer i job i bare tre måneder (KORA, 2015).

Når det kommer til koncentrationen af beboere uden for arbejdsmarkedet, i bestemte boligområder, er det en udbredt opfattelse, at personer uden for arbejdsmarkedet og særligt etniske minoriteter i udsatte boligområder lever i parallelsamfund, hvor de har begrænset kontakt til det danske samfund, og at dette betyder, at de har sværere ved at få fodfæste på det

danske arbejdsmarked. Det er dog ikke entydigt, at der findes en sådan sammenhæng. Hollandske og svenske studier peger på, at det at bo i et udsat boligområde i sig selv har en negativ effekt på beskæftigelse. En dansk undersøgelse viser imidlertid, at etniske minoriteter faktisk lettere kommer i arbejde, når de bor tæt på andre personer med samme etniske baggrund (Damm, 2009; Ugebrevet A4, 2015). Resultaterne af undersøgelsen viser, at de etniske minoriteter kan trække på deres netværk inden for den etniske gruppe i forhold til at få arbejde. Ulempen er imidlertid, at de etniske minoritetsborgere får arbejde inden for den samme branche, og at der ofte er tale om lavt betalte job. Det fører således kun i ringe grad til social mobilitet at trække på det etniske netværk (Damm, 2009; Ugebrevet A4, 2015).

Mange af de ledige beboere i de udsatte boligområder er karakteriseret ved, at de har problemer ud over ledighed, og at de er langt fra at kunne varetage et job. Beskæftigelsesindsatsen for disse beboere handler derfor ikke så meget om at hjælpe dem med jobsøgning. For disse beboere handler det om at få taget hånd om de problemer, som ligger i vejen for, at de kan varetage et job, fx helbred, familieproblemer, uoverskuelig gæld eller større personlige og sociale udfordringer. Først derefter bliver det relevant at tænke på uddannelsesmæssig opkvalificering og jobsøgning (Madsen et al., 2015b). Set i det lys spiller den boligsociale indsats en stor rolle, fordi de kender beboerne, deres livssituation og hverdag og kan bidrage til at iværksætte en positiv udvikling, som på den lange bane kan føre dem tættere på arbejdsmarkedet.

DET BOLIGSOCIALES ROLLE I UDDANNELSES- OG BESKÆFTIGELSESINDSATSER

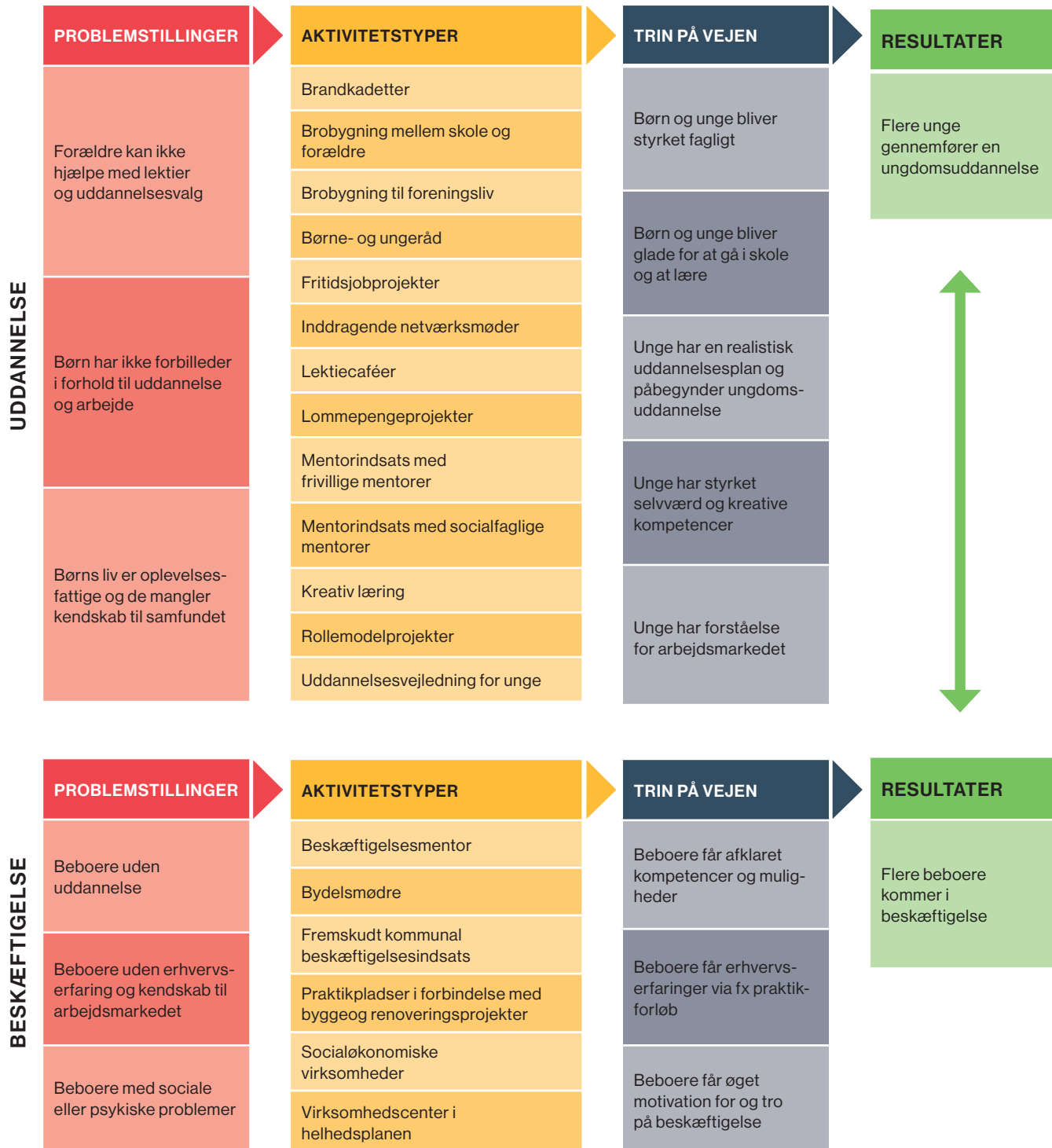
At så mange beboere i de udsatte boligområder er uden for arbejdsmarkedet, betyder, at det er oplagt at fokusere på beskæftigelsesfremmende indsatser i disse boligområder. Mange steder har man derfor iværksat forskellige samarbejder mellem de boligsociale indsatser og kommunale jobcentre omkring beskæftigelsesfremmende indsatser.

At arbejde med beskæftigelse er som udgangspunkt jobcentrets ansvarsområde. Den boligsociale ind-

sats kan imidlertid bidrage væsentligt til indsatsen over for udsatte grupper i kraft af deres gode og helhedsorienterede kendskab til beboerne i boligområdet. Takket være de boligsociale medarbejderes tilstedeværelse i boligområdet og deres ikke-myndighedsbaserede tilgang har de ofte en mere tillidsbaseret og tryk relation til beboerne end kommunalt ansatte. Det betyder, at beboerne er mere villige til at dele personlige problemer og information med de boligsociale medarbejdere, som derfor ofte fungerer som brobyggere til myndighederne og det etablerede system.

En anden fordel ved de boligsociale indsatser, når det kommer til at supplere jobcentrene i arbejdet med at styrke beskæftigelsen blandt beboerne, er, at de har fleksibiliteten til at tilrettelægge skræddersyede forløb som supplement til de eksisterende indsatser. Den oligsociale indsats er kendetegnet ved at være helhedsorienteret og hjælpe borgerne med mange forskellige problemstillinger. Flexibilitet og muligheden for at igangsætte skræddersyede forløb er således en af de boligsociale forcer, som kan have stor betydning for, at beboerne når målsætningen om at gennemføre en uddannelse eller opnå beskæftigelse. Denne fleksible og håndholdte tilgang kan være med til at dække et behov hos en mindre målgruppe, som de etablerede systemer kan have svært ved at nå af forskellige årsager.

Der er visse grundforudsætninger, som skal være til stede, for at det kan lade sig gøre at arbejde effektivt med uddannelse og beskæftigelse. Det er for det første en forudsætning, at den boligsociale indsats arbejder tæt sammen med henholdsvis ungdomsuddannelsesvejledningen (UU), uddannelsesinstitutioner og jobcentret, da det er disse aktører, som har det formelle ansvar for, at borgerne i boligområdet er enten i gang med en uddannelse (for de unges vedkommende) eller i et forløb omkring at få afklaret deres beskæftigelsessituation (for de ledige voksne vedkommende). Derudover er mange af indsatserne afhængige af, at den boligsociale indsats har et bredt netværk blandt lokale virksomheder, det gælder fx fritidsjobindsatser og erhvervsmentorer. Den anden er, at der afsættes den nødvendige tid og ressourcer til at opbygge tillidsfulde relationer

FIGUR 3: PROGRAMTEORI FOR INDSATSOMRÅDET UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE

til både unge og voksne beboere i målgruppen, da det er denne tillidsfulde relation, der er hele grundlaget for den boligsociale indsats' styrke i samarbejdet. Man må således forvente, at en stor del af arbejdet vil handle om at etablere kontakt til målgruppen og motivere dem til at indgå i uddannelses- eller beskæftigelsesindsatser.

PROGRAMTEORI

I dette afsnit opstilles en programteori for indsatsområdet *Uddannelse og beskæftigelse*, som illustrerer, hvordan aktivitetstyperne, der beskrives i dette katalog, forventes at føre til de overordnede målsætninger med indsatsområdet, nemlig at flere unge i udsatte boligområder gennemfører en ungdomsuddannelse, og at flere voksne beboere kommer i beskæftigelse. Programteorien illustrerer det samlede indsatsområde *Uddannelse og beskæftigelse*. I første søjle er oplistet de overordnede problemstillinger, som vi har beskrevet ovenfor. I anden søjle oplistes de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog. I tredje søjle beskrives, hvilke *trin på vejen* mod de overordnede resultater af indsatsområdet som aktiviteterne kan forventes at føre til, og i sidste søjle beskrives de forventede endelige resultater af indsatserne på indsatsområdet. Programteorien er tænkt som en meget overordnet illustration af sammenhængen mellem problemstillinger, aktivitetstyper, trin på vejen og de overordnede resultater af puljen. En nærmere beskrivelse af de enkelte aktiviteter findes i aktivitetsbeskrivelserne, hvor der desuden findes en oversigt over dokumenteret effekt af de enkelte aktiviteter.

Som beskrevet ovenfor, kan indsatsområdet *Uddannelse og beskæftigelse* inddeles i to underkategorier: skole- og uddannelsesindsatser for børn og unge og beskæftigelsesindsatser for voksne beboere. I programteorien ovenfor er indsatsområdet inddelt i to med forskellige pile. De øverste pile forbinder problemstilling, aktivitetstyper, trin på vejen og resultater for uddannelsesindsatserne, mens de nederste pile forbinder problemstilling, aktivitetstyper og trin på vejen for beskæftigelsesindsatserne. Under resultater fremgår det, at resultaterne er gensidigt forstærkende, således at hvis flere unge gennemfører en uddannelse, vil flere beboere på sigt komme i beskæftigelse. Og hvis flere voksne beboere kommer i beskæftigelse, så vil de blive bedre rustet til at hjælpe deres børn i forhold til

uddannelsesvalg, og det vil betyde, at flere unge gennemfører en uddannelse.

AKTIVITETSBEKRIVELSER – BØRN OG UNGE

På de følgende sider beskrives den bedste eksisterende viden om tilrettelæggelse af og virkningen af aktivitetstyperne under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse – børn og unge*. På dette indsatsområde har vi valgt at skelne imellem indsatser for børn og unge og indsatser for voksne, da indsatser for børn og unge primært omhandler skolegang og uddannelse, og indsatser for voksne omhandler beskæftigelse. I det følgende oplistes aktivitetstyperne for børn og unge. Mange af aktivitetstyperne er relevante under flere forskellige indsatsområder, men for at undgå gentagelser har vi kun placeret beskrivelsen af de enkelte aktivitetstyper under ét af indsatsområderne. I nogle tilfælde vil der derfor kun stå en overskrift og en henvisning til det indsatsområde, hvor aktivitetstypen er nærmere beskrevet.

BRANDKADETTET

Se aktivitetstypen på side 67 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

BROBYGNING MELLEM SKOLE OG FORÆLDRE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Det er en udbredt problematik, at mange forældre i udsatte boligområder ikke er engagerede i deres børns skolegang, og at mange skoler kæmper med at opnå en god kontakt til forældrene (Mygind et al., 2015:6; Frederiksen et al., 2015; ByLivKolding 2013). Det kan der være mange grunde til. Det kan handle om, at forældrene ikke forstår de forventninger, skolen har til dem, det kan handle om sprogbarrierer, og det kan handle om manglende personligt overskud. De boligsociale indsatser har i mange tilfælde en bedre kontakt til forældrene og kan dermed bidrage positivt til at bygge bro mellem folkeskolen og forældrene (Mygind et al., 2015). Den boligsociale indsats og folkeskolen supplerer generelt hinanden godt, da parterne oplever

børnene og deres forældre i forskellige rum og har forskellige relationer til dem (Mygind et al., 2015).

Det boligsociale arbejde med at brobygge mellem skole og forældre dækker over en vifte af aktiviteter, hvor de boligsociale medarbejdere indtager forskellige roller i denne brobygning. Helhedsplanen kan på den ene side indtage en *initiativtagende og koordinerende rolle*, hvor de boligsociale medarbejdere tager initiativ til forældrerettede indsatser og koordinerer disse i et fælles forum med skolen og eventuelt andre aktører (Mygind et al., 2015). Helhedsplanen kan også indtage en *udførende rolle* og stå for afholdelse af aktiviteter for skolebørnenes forældre. Her kan være tale om, at helhedsplanen afholder temacaféer for forældre, hvor temaer omkring skolen tages op, hvor man underviser i brug af skolens intranet eller tilbyder kurser, hvor forskellige fagpersoner inviteres til at holde oplæg (Mygind et al., 2015). Sidst men ikke mindst kan helhedsplanen varetage en *rekrutterende funktion* i forhold til at

fremme fremmødet til de arrangementer, skolen afholder. De boligsociale medarbejdere har ofte, qua deres lokale tilstedeværelse i boligområdet og deres lokale netværk blandt beboerne en tillidsfuld relation til områdets børn, deres forældre eller netværk (Mygind et al., 2015). I den forbindelse har de boligsociale medarbejdere ofte en mere naturlig adgang til forældrene og lettere ved at være opsøgende og fx banke på døren hos boligområdets familier. De boligsociale medarbejdere kan dermed bidrage til at skabe opbakning til forskellige skole-hjem-arrangementer og rekruttere boligområdets forældre, som skolerne mange steder ikke har så god kontakt til.

Formålet med denne aktivitetstype er at skabe en bedre dialog imellem skolebørns forældre og skolen, styrke forældrenes aktive deltagelse i deres børns skolegang samt give dem mere viden om skolesystemet, så de har bedre mulighed for at støtte deres skolebarn.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At den eller de lokale skoler sammen med helhedsplanen identificerer, hvilke behov der er for øget kontakt mellem forældre og skole.
- At parterne er enige om målgruppen og opgave- og rollefordelingen i indsatsen.
- At den boligsociale indsats har et bredt netværk blandt beboerne og særligt børn og forældre i boligområdet.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for aktivitetstypen *Brobygning mellem skole og forældre* er de forældre, som de lokale skoler har svært ved at komme i dialog med, og som ikke deltager i skole-hjem-samtaler og aktiviteter. En del af disse forældre er forældre med anden etnisk baggrund end dansk. Mange af disse forældre har vanskeligt ved at afkode det danske skolesystem og de forventninger, der stilles til forældrene om en aktiv deltagelse i børnenes skolegang, fordi de selv kommer fra et helt andet skolesystem med meget anderledes forventninger (Holm-Pedersen, 2010). Målgruppen kan dog også være forældre med etnisk dansk baggrund, som ikke engagerer sig i deres børns skolegang.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Som nævnt dækker aktivitetstypen *Brobygning mellem skole og forældre* over flere forskellige indsatser i det enkelte boligområde. Vigtigst er det i fællesskab med de relevante aktører i boligområdet, skolen, SSP, gadeplan etc. at kortlægge behovene, så indsatserne matcher behovet og målgruppen, og målsætninger og rollefordelinger mellem de professionelle aktører er på plads.

I tilfælde hvor den boligsociale indsats igangsætter kurser, caféer eller lignende, er det vigtigt, at aktiviteterne tilpasses målgruppens forudsætninger og læringsmåder. Erfaringer fra familiekurser viser, at oplæg fra diverse aktører skal være meget lettilgængelige, kortfattede og skarpt afgrænsede. Som oplægsholder skal man være helt skarp på, hvad det vigtigste er og skære alt andet fra. Desuden viser erfaringerne, at det er godt med dialog og erfaringsudveksling som en

måde at engagere og motivere forældrene på (Breau et al., 2015; Frederiksen et al., 2016).

Alt efter hvilken aktivitet der ønskes igangsat i boligområdet, kan det overvejes at skabe kontakt til forældrene gennem hjemmebesøg. Hjemmebesøgene kan foretages alene af den boligsociale medarbejder eller sammen med barnets lærer (Mygind, 2014). Samtalerne i hjemmet giver forældrene en tryghed og en følelse af at være på hjemmebane, og kan være en god ramme for at give forældrene en øget viden om skolesystemet eller motivere dem til at deltage i arrangementer. Derudover kan hjemmebesøgene bidrage til lærerens forståelse af hele familien og de potentialer og udfordringer, der måtte være inden for familiens rammer (EVA, 2012). Det er vigtigt, at alle parter opnår en fælles forståelse af mødets indhold, hvorfor det kan være gavnligt at anvende en tolk i hjemmebesøgene, hvis den sproglige kommunikation er udfordret (Balvig-Phillips et al., 2014).

Det er centralt at støtte sprogligt eller socialt svage forældre via en mere håndholdt indsats, at understrege vigtigheden af deres engagement og tydeliggøre over for forældrene, hvilke forventninger der er til et godt skole/forældresamarbejde. Undersøgelser viser, at når der arbejdes med udsatte forældre, er det vigtigt at gå til dem med en anerkendende tilgang, se dem som positive bidragsydere og sørge for en ligeværdig kommunikation mellem forældrene, lærerne og de boligsociale medarbejdere (Balvig-Phillips et al., 2014; CUBION, 2014; EVA, 2012; Bendtsen et al., 2002;). Undersøgelserne peger derudover på, at den anerkendende tilgang med fordel kan tage udgangspunkt i at være løsningsorienteret, at være direkte og specifik, samtidig med at man udviser respekt for forældrenes værdier. Et forældremøde kan eksempelvis tilrettelægges som en slags undervisningstime, hvor forældrene får metoder til at hjælpe deres børn med det faglige stof (EVA, 2012; Balvig-Phillips et al., 2014).

SAMARBEJDSPARTNERE

Den vigtigste samarbejdspartner er naturligvis den eller de lokale skoler. Det kan dog også være relevant at samarbejde med andre aktører, såsom SSP, da de ofte vil have overblik over de svageste børn og deres

familier i området. Dermed kan de bidrage med viden om, hvilke indsatser der er behov for, og rekruttering af de børn og deres familier, der har et behov. UU-vejledningen kan også være en vigtig samarbejdspartner, der ligeledes har et overblik over de unge, forældre og deres behov (CUBION, 2014). Samarbejdet med UU-vejledningen er oplagt, *når det kommer til at informere forældrene om uddannelsessystemet og de forskellige muligheder*, deres børn har, og at klæde forældrene på til at støtte børnene i at træffe valg omkring uddannelsesretning. Her har UU-vejledningen nogle faglige kompetencer, som den boligsociale indsats ikke har.

KOMPETENCER OG RESSOURCER

Når de boligsociale medarbejdere skal arbejde med brobygning mellem skole og forældre, er der ofte behov for koordinering mellem forskellige aktører. Ofte vil der være tale om, at de boligsociale medarbejdere er initiativtagere og koordinatore på indsatser, som fx temacaféer for forældre eller ekstra forældremøder, men de vil ikke varetage hele udførelsen af aktiviteten selv. Her vil de have behov for at trække på fagviden fra fx sundhedsplejersker, lærere og Ungdommens Uddannelsesvejledning. Det kræver gode koordineringsevner og et stort netværk blandt relevante samarbejdspartnere. I arbejdet med at brobygge mellem skolen og forældre er det væsentligt, at de boligsociale medarbejdere, lærere eller andre faggrupper, som indgår i indsatsen, har mulighed for at arbejde om aftenen. Lærernes arbejdstidsregler fra 2014 vil i nogle tilfælde udfordre deres mulighed for at indgå i samarbejdsprojekter, som fx ekstra forældremøder for de svageste forældre eller lignende.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der kan peges på mange forskellige aktiviteter, der kan styrke brobygningen mellem skole og forældre. Der findes derfor ikke en samlet evaluering af de mange aktiviteters betydning for en brobyggende indsats mellem forældre og skole. Det fremgår ej heller af evalueringerne på området, hvorvidt en øget brobygning mellem skole og forældre har direkte langsigtede indvirkninger på de unges uddannelse eller beskæftigelsesfrekvens. Ikke desto mindre viser evalueringer af forskellige forældreindsatser, at forældrene opnår ny

viden om uddannelsessystemet i Danmark, der giver dem bedre mulighed for at støtte deres børn i uddannelsesvalg og deltage mere aktivt i deres børns skolegang.

I en evaluering af forældreindsatsen *Forældre er vigtige* fra Kolding viser det sig, at forældrene er blevet mere bevidste om deres rolle i, og mere engagerede i, deres barns skolegang (ByLivKolding, 2013). Her fremhæves særligt hjemmebesøg som en stor succes. Hjemmebesøgene har givet tid og ro til at gå mere i dybden med de vigtige emner, som læreren og forældrene ønsker at have en dialog om, og bidrager også med en større tryghed for forældrene, der i højere grad føler sig på hjemmebane inden for hjemmets rammer. Det øgede fokus på en større brobygning mellem skole og forældre har betydet, at forældrene i boligområdet er blevet mere engagerede i skolens aktiviteter. På Munkevængets Skole i Kolding er deltagelsen til forældremøder således steget med 7 procentpoint i projektforløbet (ByLivKolding, 2013).

I en evaluering af forældreindsatser i forskellige udsatte boligområder, foretaget af Konsulenthuset CUBION for Undervisningsministeriet, peges der på, at en øget forældreindsats i boligområdet har haft stor betydning for de forældre, der har deltaget i indsatsen (CUBION, 2014). Forældreindsatserne indbefattede blandt andet en uddannelsesbasar, frivillige forældre-netværk samt forældrearrangementer, der tematiserede forskellige udfordringer – særligt for forældre med minoritetsbaggrund – såsom opdragelse, forventninger til børns valg af uddannelse og kommunikation mellem skole og forældre. De mange forskellige forældreindsatser har betydet, at en stor andel af forældrene er blevet bedre til at støtte deres børn i uddannelse og uddannelsesvalg, og at forældrene deltager mere aktivt i deres børns skolegang (CUBION, 2014:27).

Endelig viser både undersøgelsen af *Forældre er vigtige* samt ovenstående evaluering foretaget af CUBION, at en styrkelse af forældreindsatsen også har en positiv afsmitning på det boligområde, forældrene lever i. Gennem aktiviteterne møder forældre andre forældre på skolen og får et større netværk i boligområdet. Det øgede netværk mellem forældrene i boligområdet kan

bidrage med en øget trivsel i området. At man kan hilse på andre forældre fra boligområdet, som man har mødt i skolen, giver en følelse af at høre til, giver ejerskab og en større lyst til at engagere sig i det boligområde, man lever i (CUBION 2014; ByLivKolding, 2013).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Brobygning mellem skole og forældre* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

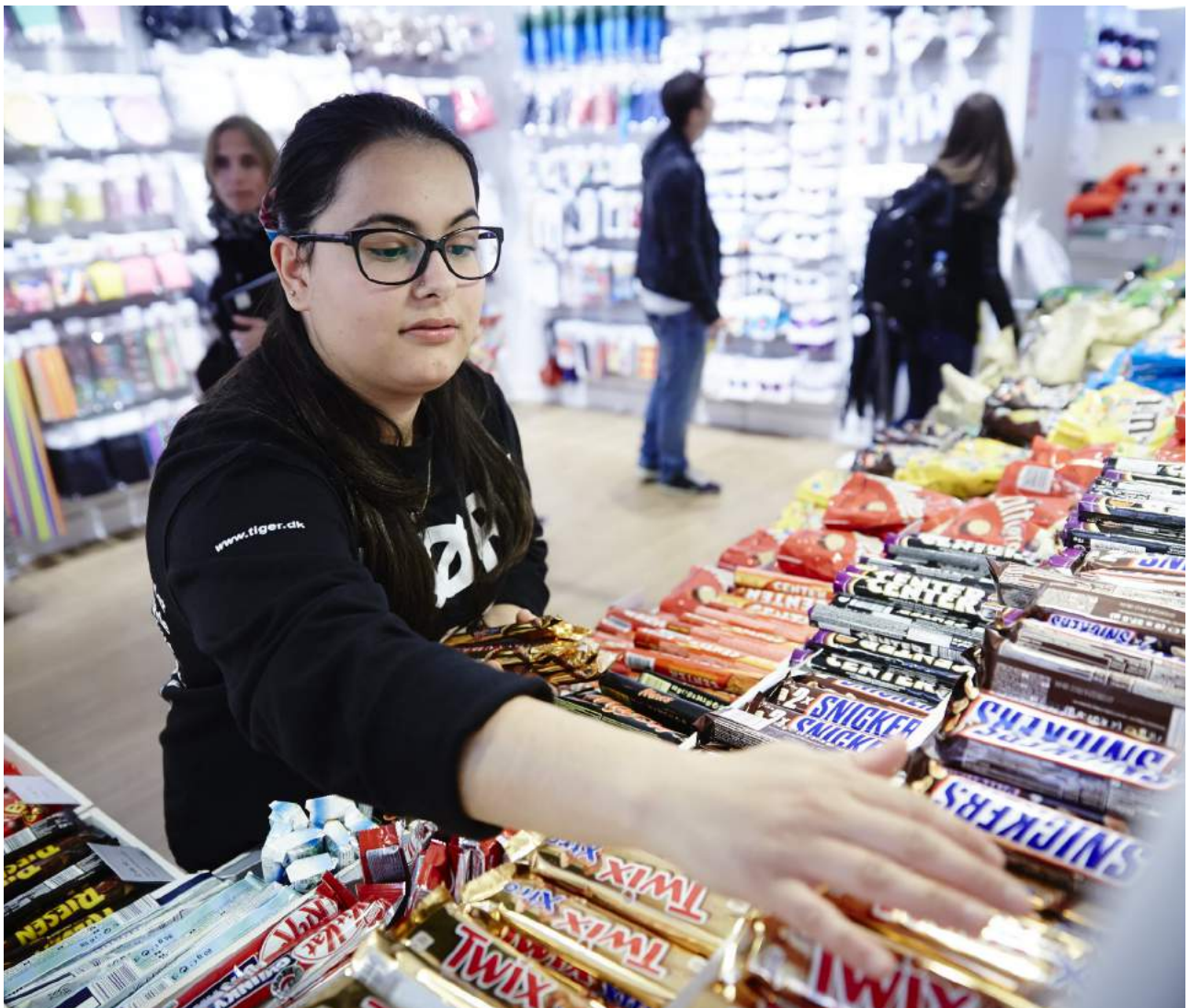
BROBYGNING TIL FORENINGSLIV

Se aktivitetsbeskrivelse på side 70 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

FRITIDSJOBPROJEKTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Uddannelses- og beskæftigelsesfrekvensen er som tidligere beskrevet lavere for unge i udsatte boligområder end i resten af Danmark. Udviklingen går dog i den rigtige retning, når man kigger på ungdomsud-

dannelse. Andelen af unge fra udsatte boligområder, som gennemfører en ungdomsuddannelse, er således steget markant gennem de seneste år (Larsen et al., 2016). Der ses dog en tilsvarende stigning på landsplan, om end stigningen er knap så stor.

På trods af denne udvikling har færre unge i udsatte boligområder end på landsplan et fritidsjob. I 2011 havde kun hver fjerde af de unge i udsatte boligområder et fritidsjob mod hver anden ung i resten af Danmark (Aner et al., 2012). Dette har blandt andet betydet, at Beskæftigelsesministeriet har afsat 20 mio. kr. fra Satspuljeaftalen i 2015 til en pulje om fritidsambassadører til unge, der bor i udsatte boligområder. Formålet med puljen er at give et løft til de unge i udsatte boligområder og bidrage til, at de får en uddannelse. At så mange unge i de udsatte boligområder ikke får en uddannelse og har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet er ofte et spørgsmål om social arv. I mange tilfælde har de unges forældre ikke selv en uddannelse og har måske kun haft sporadisk kontakt med arbejdsmarkedet. Forældrene har ikke nødvendigvis den viden, der skal til for at give deres børn støtte og vejledning i forhold til uddannelse og arbejde. Mange unge mangler derfor en grundlæggende forståelse for og viden om, hvad der skal til for at få en uddannelse eller have et job. Men der er mulighed for at bryde den sociale arv. Hvor forældrene ikke kan hjælpe deres børn, kan andre træde til. Mange helhedsplaner har derfor projekter, der skal hjælpe de unge til at finde vej ind på arbejdsmarkedet (Rhod et al., 2014).

Fritidsjobprojekter arbejder på at øge de unges selv-værd, styrke deres arbejdsmarkedskompetencer, reducere ungdomskriminalitet og endelig fastholde unge i uddannelse samt reducere fravær. Når man giver de unge ansvar og forpligtelse gennem et fritidsjob, trænes de i at fastholde et forløb ved at blive bevidste om at andre er afhængige af udførelsen af de opgaver, de har fået. De unge trænes i selvstændighed og får herigennem opbygget et bedre selv-værd. Dermed får de konkrete kompetencer, som kan bruges i andre sammenhænge, såsom i forbindelse med uddannelse og beskæftigelse (Rhod et al., 2014).

Fritidsjobprojekter tager udgangspunkt i de lokale ressourcer i boligområdet for at hjælpe de unge til at få et fritidsjob. Der arrangeres virksomhedsbesøg, hvor der skabes dialog mellem unge og virksomheder, og de unge trænes i at skrive cv, ansøgninger og at gå til jobsamtaler.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At den boligsociale indsats har et bredt kendskab til unge i boligområdet, som kan være interesserede i et fritidsjob.
- Det er en stor fordel, hvis den boligsociale indsats har et netværk blandt lokale virksomheder, som ønsker at ansætte unge i fritidsjob.
- At der er afsat tid til, at den boligsociale medarbejder kan støtte den unge i at søge fritidsjob, men også til at følge op på ansættelsen efterfølgende.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitetstype er som udgangspunkt unge mellem 13 og 17 år, der bor i et udsat boligområde. Målgruppen varierer mellem unge, der har brug for en håndholdt indsats, for at de kan fastholde et fritidsjob, til unge, der af sig selv kan varetage et fritidsjob, og som bare har brug for en hjælpende hånd i forhold til at finde et fritidsjob.

Arbejdes der med en ressourcestærk målgruppe, er opgaven at støtte de unge i at finde ud af, hvad de gerne vil, hjælpe dem med at skrive ansøgninger og eventuelt hjælpe dem med at finde ud af, hvor de kan søge job, men lade dem opsøge arbejdsgiveren selv. Det kan også være en fordel at opfordre de unge til at bruge deres eget netværk, fx venner, som allerede er i fritidsjob (Frederiksen et al., 2011).

Arbejdes der med en mindre ressourcestærk målgruppe, er det en fordel at lave et afklaringsforløb for at afdække den unges ressourcer og ønsker, så der kan foretages det bedste "match" mellem den unge og en virksomhed (Frederiksen et al., 2011). Som vi vil beskrive nedenfor, kræver det en mere håndholdt indsats at hjælpe denne målgruppe til at få og blive fastholdt i et fritidsjob.

Unge i udsatte boligområder er ofte meget interesseret i at få hjælp til at finde fritidsjob, og det er derfor ikke svært at rekruttere til indsatsen. Det er dog relevant at være opmærksom på, om de unge, der henvender sig, fortrinsvis er ressourcestærke unge, mens de mere udsatte unge holder sig væk. Hvis man gerne vil bruge fritidsjob til at arbejde med en mere udsat og kriminalitetstruet gruppe af unge, kan der være brug for en særlig målrettet rekruttering.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

På baggrund af CFBU's kortlægning af fritidsjobindsatser i de boligsociale indsatser, kan der peges på forskellige måder at arbejde med indsatserne i helhedsplanerne på. De forskellige måder afspejler den *målgruppe*, som indsatsen henvender sig til (Frederiksen et al., 2011).

En måde at arbejde med fritidsjobindsatser på er med afsæt i lommepengeprojekter, der er meget udbredt i de boligsociale indsatser. Lommepengeprojekter er beskrevet som en selvstændig aktivitetstype i dette katalog.

Er der tale om en gruppe af unge, som er udsatte eller kriminalitetstruede, er der brug for en håndholdt tilgang i arbejdet med at hjælpe den unge med at finde og blive fastholdt i et fritidsjob. Den håndholdte metode er kendetegnet ved, at den boligsociale medarbejder hjælper den unge, ikke blot ved at informere om mulighederne for fritidsjob og ved at skrive en ansøgning, men også ved *på forskellig vis* at hjælpe med at kontakte en arbejdsgiver eller ligefrem "matche" ham eller hende med en bestemt arbejdsplads. Den håndholdte indsats kan også bestå i at støtte de mindre ressourcestærke unge til at blive i stand til at varetage et fritidsjob gennem pædagogiske forløb, som ikke udelukkende har fokus på jobsøgning (Frederiksen et al., 2011). Det er væsentligt at være opmærksom på, at der kan være unge, der ikke er i stand til at varetage et fritidsjob. Det er her vigtigt ikke at kaste den unge ud i et fritidsjob, hvis han eller hun ikke er klar til det. Der bør i stedet arbejdes med den unges "fritidsjobparathed", fx attitude, omgangsform, indstilling til at arbejde, viden om arbejdspladskultur, forventninger til

fremtiden og ikke mindst lyst til og motivation for at arbejde. Det kan i denne forbindelse være en fordel at koordinere med andre aktører i helhedsplanen, som arbejder med den mindre ressourcestærke gruppe. Andre lokale aktører er muligvis allerede i gang med et forløb med den unge, hvorfor der er grobund for sparring om forløbet med den unge (Frederiksen et al., 2011).

I forhold til denne målgruppe er det desuden vigtigt at sikre en opfølgning på, hvordan det går på jobbet efter ansættelsen (Kjeldsen et al., 2016). Når den unge bliver ansat, er det således vigtigt, at der er en fortsat dialog imellem fx en boligsocial medarbejder, der kender den unge godt, den unge og arbejdsgiveren, hvis det vurderes, at der kan opstå problemer eller konflikter, som skal forebygges. Det kan være en god idé at give arbejdsgiveren en hotline til den boligsociale medarbejder. Når ansættelsen kører på skinner, kan den boligsociale medarbejder derefter trække sig (Kjeldsen et al., 2016).

Det kan være en god idé at kombinere hjælp til at finde fritidsjob med et krav om, at de unge passer deres skole (Kjeldsen et al., 2016). Fritidsjob kan være meget attraktive for den mere udsatte og ressource svage gruppe af unge, og hjælp til at få et fritidsjob kan derfor kombineres med nogle forventninger og krav til de unge. Mange projekter stiller fx krav om, at den unge skal passe sin skole, før de projektansvarlige vil hjælpe ham eller hende med at finde et fritidsjob. Det er, både fordi man ikke vil have, at fritidsjobbet skal tage fokus fra skolegangen, og fordi man ved, at hjælp til at finde et fritidsjob er en meget motiverende faktor for de unge. Man har således kunnet anvende fritidsjobindsatser til at nedbringe skolefravær. Dette kræver dog, at man er i tæt dialog med skolen om, hvordan det går med den unge (Kjeldsen et al., 2016).

I forhold til mere ressourcestærke unge kan man arbejde mindre håndholdt (Frederiksen et al., 2011). Ved brugen af denne tilgang har den unge selv ansvaret for at tage kontakten til arbejdsgiveren. Indsatsen består i, at den boligsociale medarbejder informerer om fritidsjob, hjælper den unge med at finde ud af, hvad han eller hun kan og vil, hjælper med at skrive en god ansøgning

og støtter den unge i selv at finde et job at søge. Det er vigtigt at inddrage den unge i alle trin af jobsøgningsprocessen; fra at finde jobopslag, skrive en ansøgning, præsentere sig for arbejdsgiveren til jobsamtalen. På denne måde bevarer den unge ansvaret for processen og bliver en handlende aktør i sit eget liv (Kjeldsen et al., 2016). Det anbefales desuden at kombinere indsatsen med introduktion til de systemer, man bør kende som borger og lønmodtager: NemID, lønsedler, feriepenge (Frederiksen et al., 2011). Endelig er det vigtigt at inddrage de unges forældre i processen og få forældrenes accept og opbakning om fritidsjobbet (Frederiksen et al., 2011).

Endelig kan der benyttes en model, der er karakteriseret ved en arbejdsdeling mellem den lokale helhedsplan og en anden aktør, som er specialiseret i at hjælpe unge i forhold til fritidsjob (og uddannelse). Rekrutteringen af de unge sker således lokalt i helhedsplanen, mens den specialiserede aktør varetager fritidsjobformidlingen (Frederiksen et al., 2011).

SAMARBEJDSPARTNERE

Der findes mange relevante samarbejdspartnere, der kan indgå i en fritidsjobsindsats, da der er mange forskellige aktører, som arbejder med unge i de udsatte boligområder. Den helt centrale aktør er de lokale virksomheder, men der samarbejdes ligeledes med UU-vejledning, SSP eller skoler og klubber.

Det er en stor fordel for et fritidsjobprojekt at have et tæt samarbejde med et netværk af lokale virksomheder, som ønsker at ansætte unge i fritidsjob. Et tæt samarbejde betyder på den ene side, at virksomhederne kan føle sig trygge ved at modtage unge fra boligområdet, fordi den boligsociale medarbejder siger god for den unge. På den anden side betyder det, at det er lettere for projektet at finde fritidsjob til de unge (Frederiksen et al., 2011). Samarbejdet mellem virksomheder og helhedsplanerne kan tage udgangspunkt i større eller mindre virksomheder. Nogle steder benyttes erhvervsmentorordninger, hvor den unge "matches" med en medarbejder på arbejdspladsen, som påtager sig en mentorrolle over for ham eller hende (Kjeldsen et al., 2016).

I samarbejdet med virksomheder kan der opstå forskellige udfordringer. Først er det afgørende, at der ikke går for lang tid, før fritidsjobformidlingen svarer på virksomhedens henvendelse (Foreningen Nydanskere, 2010). Det er ligeledes vigtigt at forberede de unge på, hvad der forventes af dem som ungarbejdere mht. mødetider m.v. Ydermere kan det være en god idé, at der efter den unges første måned afholdes et evalueringsmøde, hvor både arbejdsgiveren, den unge og en boligsocial medarbejder er repræsenteret (Foreningen Nydanskere, 2010).

Samarbejdet med UU-vejlederne er centreret omkring de unge, som er faldet ud af uddannelsessystemet eller er i fare for det (Frederiksen et al., 2011). Skolerne har pligt til at underrette UU-centrene, hvis en ung afbryder sin uddannelse, eller hvis de mener, der er risiko for, at den unge er på vej til at gøre det. UU-vejledningen har derfor et indblik i, hvilke unge man skal være opmærksom på. Det er hensigten, at UU-vejledningen skal koordinere vejledningen af de unge med andre relevante aktører på feltet, hvilket gør dem til en oplagt samarbejdspartner. SSP-medarbejdere har typisk kendskab til unge, som har et særligt behov for en hjælpende hånd med at få et fritidsjob, fx unge med en plettet straffeattest (Frederiksen et al., 2011).

Skoler og klubber kan også være relevante samarbejdspartnere, da særligt klasselærerne ofte har et godt kendskab til de enkelte børn og unge og deres faglige og sociale kompetencer. Klasselærerne har ofte også kontakt med de unges forældre, som mange praktikere i undersøgelserne giver udtryk for, at de har svært ved at komme i kontakt med. Klubberne har kontakten til de unge i deres fritid, og ansatte i klubberne vil ofte have et godt forhold til de unge. Et samarbejde med den lokale klub kan derfor være en god indgang til de unge (Frederiksen et al., 2011).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er vigtigt, at virksomhederne er opmærksomme på, at det kræver ressourcer at have en mindre ressourcestærk målgruppe ansat. Erfaringerne med målgruppen viser, at der kan opstå mange konflikter eller misforståelser på arbejdspladsen, som kan føre

til, at den unge opgiver jobbet eller bliver fyret, hvis problemerne ikke bliver forebygget eller håndteret (Kjeldsen et al., 2016). Det er derfor vigtigt med en løbende opfølgning, når den unge er blevet ansat i et fritidsjob, både opfølgning med den unge og med virksomheden.

Når udsatte unge bliver ansat i et fritidsjob med en forventning om, at arbejdspladsen skal være særlig åben over for den unges udfordringer, og at den unge igennem ansættelsen skal udvikle sig personligt, videregiver man opgaven med at varetage en socialpædagogisk indsats til virksomheden. Dette gør man ud fra en antagelse om, at arbejdsmarkedet er en god arena for netop disse unge at udvikle sig indenfor. Undersøgelser peger dog på, at det kan være en udfordring, at arbejdsgiverne og erhvervsmentoren ikke nødvendigvis har de kompetencer, det kræver at varetage denne opgave. (Kjeldsen et al., 2016). Det er derfor vigtigt, at helhedsplanen klæder arbejdsgiverne og erhvervsmentoren på til at arbejde med socialt udsatte unge.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En undersøgelse fra CFBU viser, at unge fra udsatte boligområder, der har haft et fritidsjob, er mere tilbøjelige til at starte på en uddannelse eller komme i beskæftigelse end unge, der ikke har haft et fritidsjob (Aner et al., 2012). Udviklingen for gruppen af fritidsjobbere, hvor forældrene har en lav tilknytning til arbejdsmarkedet, ligner udviklingen for dem, der ikke har haft et fritidsjob, men hvor forældrene har en større tilknytning til arbejdsmarkedet. Dette tyder altså på, at fritidsjob kan være med til at forebygge social arv.

En undersøgelse foretaget af Rambøll omhandlende fritidsjob blandt unge indvandrere og efterkommere viser ligeledes, at unge, som har haft et fritidsjob, klarer sig bedre i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet end unge, som ikke har haft et fritidsjob. Faktisk er sandsynligheden for at være i beskæftigelse 2,5 gange så høj for dem, der har haft et fritidsjob, end for gruppen, der ikke har haft et fritidsjob (Rambøll, 2009b).

I en anden undersøgelse fra CFBU konkluderes det, at i de 17 udsatte boligområder, der i 2008 havde igangsat fritidsjobindsatser, var der allerede i 2009 signifikant flere unge med et fritidsjob end i tilsvarende udsatte boligområder uden fritidsjobindsatser (Aner et al., 2012). En lokal evaluering af et fritidsjobprojekt i Viby Syd i Århus viser, at 76 % af de unge stadig er i fritidsjob (enten det samme eller et nyt) efter seks måneder, og at 55 % stadig er i fritidsjob efter et år. Dette viser, at indsatsen har en længerevarende indflydelse på de unges liv, hvilket giver bedre forudsætninger for at skabe læring og udvikling. Størstedelen af de unge, som har fået hjælp til at finde et fritidsjob, vurderer desuden, at de selv ville kunne finde et fritidsjob efter den hjælp, de har fået (Hansen, 2007). Samme evaluering viser, at 65 % af de unge mener, at deres lommepenge- eller fritidsjob har gjort en forskel i forhold til deres fremtidige uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder, og at 80 % af de unge mener, at deres lommepenge- eller fritidsjob har øget deres motivation for at være på arbejdsmarkedet.

Undersøgelser viser, at fritidsjobprojekterne har en positiv betydning for de unges selvværd, hvilket også forklarer de unges øgede motivation til at komme videre fx med en uddannelse (Aner et al., 2012; Kjeldsen et al., 2016). I Rambølls undersøgelse *Fra Fritid til Job* fra 2009, fremhæves det, at unge med erfaringer fra fritidsjob i højere grad tager en uddannelse, blandt andet fordi de igennem fritidsjobbet får en tro på, at de kan klare sig i uddannelsessystemet, ligesom de føler sig bedre rustet til arbejdsmarkedet efter studietiden (Rambøll, 2009b). Dette støttes op af en evaluering af fritidsjob foretaget af Foreningen Nydanskere, hvor de unge, der har deltaget i undersøgelsen, udtrykker en stolthed over at varetage et arbejde og giver udtryk for, at oplevelserne i de første job har givet dem større uafhængighed, ansvarsbevidsthed og tillid til egne evner (Poulsen et al., 2013). Dette bakkes op af evalueringen af fritidsjobindsatsen i Viby, hvor 70 % af de unge oplever øget selvværd (Hansen, 2007). På den baggrund forekommer det at være af stor betydning, at unge tidligt i livet oplever at få og fastholde et job. Det giver dem modet og selvtilliden til også som voksne at kunne lykkes i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Når det kommer til kriminalitetsforebyggelse, findes der ikke nogen større undersøgelser, som dokumenterer, at fritidsjob kan være kriminalitetsforebyggende. Det er dog veldokumenteret, at der er en sammenhæng mellem en problematisk skolegang og ungdomskriminalitet (Christiansen, 2012). Der er derfor grund til at antage, at hvis den unge får mere styr på skolegangen som et resultat af at være kommet i fritidsjob, vil vedkommende være mindre involveret i kriminalitet. En mindre evaluering foretaget af Foreningen Nydanskere peger på, at fritidsjob kan modvirke kedsomhed og giver den unge nye indsigter og andre bekendtskaber (Poulsen et al., 2013). For en del af de unge virker det endvidere disciplinerende at skulle indfinde sig på en ny arbejdsplads, og de lærer nye omgangsformer, hvilket kan påvirke deres adfærd i en positiv retning (Poulsen et al., 2013). Evalueringen af puljen for Helhedsorienterede Gadeplansindsatser viser desuden, at man har haft gode erfaringer med at arbejde med fritidsjob som en måde at hjælpe kriminalitetstruede unge i en ny retning i livet (Kjeldsen et al., 2014; Kjeldsen et al., 2016).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med fritidsjobprojekter i forhold til at bryde negativ social arv. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Fritidsjobprojekter* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

KREATIV LÆRING

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Mange unge i udsatte boligområder har en problemfyldt skolegang, et lavt fagligt niveau og mange dårlige erfaringer med skolesystemet med i bagagen. Aktivitetstypen Kreativ læring kan igangsætte en positiv udvikling hos disse unge, hvor målet er at give dem nogle succesoplevelser med andre sider af sig selv end de rent skolemæssige og at gøre unge til positive forbilleder for andre unge i boligområdet. Aktivitetstypen kan dække over mange forskellige aktiviteter. Nogle af de mest afprøvede projekter er inden for madlavning, musik, dans, iværksætteri og projektledelse. Aktivitetstypen *Kreativ læring* har således til formål at styrke unge menneskers kompetencer på

forskellige områder, som ikke er direkte relateret til skolegang.

Eksempler på iværksætter- og projektledelsesindsatser er projektet *Mind Your Own Business* og lynprojekt-puljen. *Mind Your Own Business* er oprettet af Dansk Flygtningehjælp og er et iværksætterkoncept for unge i udsatte boligområder, der sammen med mentorvirksomheder og frivillige, typisk fra erhvervslivet, de videregående uddannelser eller civilsamfundet, opretter mindre virksomheder sammen med de unge (Dansk Flygtningehjælp, 2011; Thomsen et al., 2014). Virksomhederne kan have til formål at fremstille et produkt eller fx udføre forskellige former for frivilligt arbejde i boligområdet (Thomsen et al., 2014). Lynprojekterne er igangsat af *Brug for alle unge* i samarbejde med Københavns Kommune (Lynprojekter, 2015). Indsatsen tager afsæt i at uddanne unge fra udsatte boligområder i at bruge projektarbejdsformen til at skabe deres egne projekter. De unge ansøger om midler til at realisere events eller aktiviteter som en koncert, en fodboldturnering, en kunstudstilling etc. Får de unge midlerne til projektet, skal de med støtte fra en frivillig i projektet eller en boligsocial medarbejder, der har indsigt i projektrådgivning, fordele opgaverne imellem sig og realisere projektet.

Et eksempel på et musikprojekt er Rap-akademiet i Århus. Rap-akademiet er en indsats, hvor unge, under vejledning fra rappere og producere, lærer at skrive tekster, optræde foran et publikum, indspille sange m.m. (Greve, 2014). Projekterne er forankret i en række lokale rapskoler og et rapakademi, der er overbygningen til rapskolerne. Arbejdet med rapteksterne har til formål at forbedre de unges danskfærdigheder, give dem et større engagement i skolearbejdet samt fastholde dem i en konstruktiv fritidsaktivitet. Et eksempel på et madlavningsprojekt er *Kitchen Stars*, hvor børn og unge lærer at lave mad og afholde mad-aftener for boligområdets beboere eller lave cateringvirksomhed.

Fælles for projekterne med kreativ læring er, at de har et uddannelsesfremmende perspektiv. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at indsatserne ikke bør have et for stramt fokus på uddannelsesfremme,

men snarere bør have fokus på mere bred og almen dannelse, således at man også kan rumme og være et attraktivt tilbud for unge, som er skoletrætte, og som ikke har fundet deres retning i tilværelsen i forhold til uddannelse.

Hvad der ellers forener projekterne, er den boligsociale forankring (CUBION, 2014; Thomsen et al., 2014). Helhedsplanen spiller en stor rolle ved blandt andet at stå for rekrutteringen af de unge, men ligeledes i forbindelse med en brobygning mellem forældrene, boligområdet, virksomheder og de frivillige foreninger, der også indgår i projekterne (CUBION, 2014; Thomsen et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At man har en god kontakt til unge i boligområdet, som er i målgruppen for en kreativ læringsindsats.
- At man har de rette kompetencer i projektet til at vejlede de unge i forhold til den relevante kreative aktivitet, fx rapmusik eller produktudvikling enten i form af frivillige kræfter eller ansatte medarbejdere, eller at man indleder et samarbejde med parter, som besidder disse kompetencer.
- Medarbejdertimer til at opdyrke et samarbejde med relevante samarbejdspartnere.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitet er primært unge i alderen 13 til 18 år, som oplever udfordringer i skolen, og som har brug for at blive positivt udfordret på andre arenaer. Målgruppen kan dog også opfattes som bredere og dermed være unge i boligområderne mere generelt, således at unge med forskellige boglige kompetencer bliver blandede.

En anden væsentlig målgruppe er de unges forældre. Flere evalueringer af aktiviteter inden for den kreative læring peger på, at forældrene er vigtige at få inddraget i processen (CUBION, 2014; Thomasen et al., 2014).

Det kan være vanskeligt for forældrene, særligt forældre med anden etnisk baggrund, at vide, hvad et kreativt læringsprojekt omhandler. De boligsociale

medarbejdere er en vigtig brik i denne forbindelse, da de ofte har et godt kendskab til familierne og de unge i boligområdet, og har muligheden for at nå ud til målgruppen og give forældrene den tilstrækkelige viden om projektet (CUBION, 2014; Thomasen et al., 2014).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Aktivitetstypen Kreativ læring dækker over meget forskelligartede indsatser. Det er derfor svært at sige noget generelt om tilrettelæggelsen af indsatsen, da det vil være meget forskelligt, hvad indsatsen består i. En vigtig pointe, uanset hvad indsatsen har bestået i, er imidlertid, at det er vigtigt at sørge for, at der er en form for opfølgning på forløbet, når det kreative læringsprojekt er slut, således at deltagerne kan fortsætte deres positive udvikling og få en mulighed for at anvende og videreudvikle ny erhvervede kompetencer samt arbejde mere målrettet med deres fremtidsmuligheder (Thomsen, 2014). Helhedsplanen kan i denne forbindelse anvende fritidsjobprojekter som opfølgningsindsats. Læs mere under aktivitetstypen Fritidsjobprojekter.

SAMARBEJDSPARTNERE

I denne aktivitetstype er samarbejdet en central del af aktiviteten, og der kan samarbejdes med mange forskellige aktører. En kreativ læringsindsats kan fx foregå i samarbejde med en klub eller et værested i boligområdet. De unge har deres daglige gang i klubben, og medarbejderne kender dem og kan derfor hjælpe med at motivere og støtte de unge, få dem til at møde op m.v. (Dansk Flygtningehjælp, 2011; Thomsen et al., 2014). En anden central aktør, der særligt kan tænkes ind i rekrutteringen af de unge, er den lokale skole (Thomsen et al., 2014; CUBION, 2014). Det kan også være en mulighed at skabe en god kontakt til lokale virksomheder, som kan støtte op om projektet (Dansk Flygtningehjælp, 2011; Thomsen et al., 2014).

Der kan således være mange interne og eksterne samarbejdspartnere i et kreativt læringsprojekt. Det er derfor vigtigt at afklare, hvilken rolle helhedsplanen, frivillige foreninger, lokale aktører, virksomheder osv. spiller. I nogle projekter er de frivillige organisationer projektledere, hvor den boligsociale rolle er kob-

let op på den understøttende og rekrutterende del af projektet. I andre projekter er det den boligsociale indsats, som har ansvaret for projektledelsen (CUBION, 2014; Thomsen et al., 2014). Erfaringer fra de kreative læringsprojekter viser, at samarbejdet mellem de mange forskellige aktører i det kreative læringsprojekt er afgørende, og der bør derfor være et stort fokus på at skabe ejerskab mellem alle parter i projektet (CUBION, 2014).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Fælles for de kreative læringsprojekter er, at det kræver en anerkendende tilgang og et fokus på de unges ressourcer og styrker. Det er ligeledes vigtigt, at de frivillige og de boligsociale medarbejdere, der knyttes til aktiviteten, for så vidt muligt lader de unge være selvstyrende i projekterne (CUBION, 2014; Thomsen et al., 2014). Når det kommer til kreativ læring om fx rapmusik, iværksætteri og produktudvikling er det naturligvis afgørende, at der er nogen i projektet, som har de relevante kompetencer – altså som kan rappe, mixe, producere musik, opstarte en virksomhed, udvikle et produkt osv. I nogle tilfælde vil det være medarbejdere i projektet, som har kompetencerne, og i andre tilfælde vil det være frivillige.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en evaluering af iværksætterprojektet *Mind Your Own Business* konkluderes det, at en stor andel af deltagerne har fået et større engagement i skolen og har opbygget en større læring, dels igennem de faglige kompetencer, de har opnået i projektet, og dels igennem en styrkelse af de unges personlige og sociale kompetencer (Thomsen et al., 2014; Dansk Flygtningehjælp, 2011). Dette er kompetencer, der er opbygget ved, at de unge har indgået i et projektteam og i fællesskab har skullet løse en opgave, der har øget deres arbejdsmoral og samarbejdsevner. De unge er også blevet bedre til at kommunikere, præsentere ideer og generelt interagere med forskellige mennesker med anderledes kompetencer og social baggrund end dem selv. Undersøgelserne peger på, at projektet har givet de unge et styrket selvværd og tro på egne evner og kompetencer, hvilket særligt tillægges, at de har oplevet succesoplevelser med den virksomhed, de har været med til at starte (Thomsen et al., 2014). Succesen

bag den kreative læringsindsats er særligt balancen mellem en boligsocial medarbejder eller en frivillig, der støtter og hjælper de unge, og på den anden side et fokus på de unges selvansvar og styring, der har bidraget til, at de har følt et medejerskab igennem forløbet og en stolthed over det produkt, de har udarbejdet (CUBION, 2014; Thomsen et al., 2014).

I en evaluering af en kreativ læringsindsats med rapmusik, vurderer en stor andel af de unge, der har deltaget i indsatsen, at deres arbejde med rapmusikken har forbedret deres evner i skolen (Det Boligsociale Fællesskabet i Århus, 2012). De unge har fået et større ordforråd og er blevet bedre til at skrive opgaver samt koncentrere sig i skolen. De unges folkeskolelærer bekræfter dette billede og slår fast, at der er sket en udvikling hos de elever, der har benyttet sig af den kreative læringsindsats med rapmusik. Lærerne peger på, at udviklingen blandt andet kan ses i de unges sproglige kreativitet i undervisningen og i skriftlige opgaver.

Generelt peger evalueringer af den kreative læringsindsats på, at denne aktivitet ikke kun bidrager til at styrke de unges kvalifikationer og uddannelsesparathed, men at den også kan frembringe positive historier i boligområderne. Dette har en positiv effekt for fællesskabet og stemningen i boligområdet og kan inspirere andre unge til at arbejde med kreative læringsprojekter samt at være aktive og deltagende i lokalområdet (Thomsen et al., 2014; CUBION, 2014; Sønderby et al., 2014).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med indsatser, som fokuserer på kreativ læring i forhold til at styrke unges skoleengagement og personlige og sociale kompetencer. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *kreativ læring* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

LEKTIECAFÉER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Børn og unge fra udsatte boligområder har et særligt behov for hjælp med skolearbejde og uddannelsesvejledning. Det skyldes dels, at en stor andel af eleverne

er tosprogede, og dels, at mange forældre i de udsatte boligområder ikke har mulighed for at hjælpe med skolearbejdet (Madsen et al., 2012). Undersøgelser viser, at børns opvækstvilkår har en stor betydning for senere uddannelsesvalg og arbejdsmarkedstilknytning (Dalskov et al., 2011). Risikofaktorerne er positivt sammenhængende med børn, der vokser op i udsatte boligområder, og som typisk er kendetegnet ved at være fra lavindkomstfamilier med dårligt uddannede forældre (Madsen et al., 2012). Disse børn er i større risiko for som voksne at stå uden job og uddannelse end børn med en stærk hjemmebaggrund. I denne forbindelse viser undersøgelser, at børn og unge i udsatte boligområder ligger 1,8 karakterer lavere end gennemsnittet på landsplan ved folkeskolens afgangseksamen (Madsen et al., 2012). Desuden er der som beskrevet i indledningen markant færre unge i udsatte boligområder, som gennemfører en ungdomsuddannelse. For at sikre, at alle børn og unge, uanset baggrund, skal have de samme muligheder, er støtte og hjælp til uddannelse en af de vigtigste veje til at bryde med den sociale arv (Dalskov et al., 2011).

Oprindeligt har lektiecaféer primært været rettet mod børn i folkeskolen, men de senere år er der kommet opmærksomhed på, at også unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, kan have brug for lektiehjælp. Typisk er lektiecaféer åbne for alle, dog findes der også tilbud, der kan være køns- og aldersopdelte. Lektiecaféer kan foregå på skolen, biblioteket, i beboerhuset eller i boligsociale klubber i boligområdet. Lektiehjælperne er typisk studerende eller andre voksne med en længere uddannelse, der bidrager med ressourcer og kompetencer, som børn og unge i lektiecaféerne drager fordel af (Madsen et al., 2012).

Ideen bag lektiecaféer er, at ved at skabe et trygt miljø, hvor børnene og de unge har tid til at indgå i en social relation med en lektiehjælper, bliver de bedre stillet i forhold til læring og til at få lektierne lavet. At få lavet lektier har positiv betydning i forhold til at modtage undervisning i skolen og fastholde skoleengagementet. Antagelsen bag lektiecaféer er således, at ved at forbedre børn og unges skolegang gennem lektielæsning mindskes deres fravær, deres trivsel øges, og deres karakterer forbedres (Madsen et al., 2012).

Med den nye folkeskolereform skal der tilbydes lektiehjælp eller faglig fordybelse på alle folkeskoler. Lektiehjælpen tilbydes alle elever med udgangspunkt i, at eleverne skal hjælpes til at blive bedre fagligt. Det kræver et skærpet fokus på, hvad de boligsociale lektiecaféer kan tilbyde, som supplement til skolernes lektiecaféer, og om der fortsat er behov for en boligsocial lektiecafé.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At man kan rekruttere frivillige, som kan drive lektiecaféen, og som har både faglige og personlige kvalifikationer til at være lektiehjælpere. I mange tilfælde samarbejder helhedsplanerne med frivilligorganisationer omkring koordineringen og rekrutteringen af frivillige.
- At der er et lokale til rådighed, som kan danne ramme for lektiecaféen.
- Der skal findes en grænseflade imellem helhedsplanens lektiehjælpstilbud og de lokale folkeskolars lektiehjælpstilbud.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Det er vigtigt løbende at forholde sig til, hvilke typer af børn og unge der kommer i lektiecaféen, og overveje mulighederne for at tilpasse indsatsen efter deres aktuelle behov. Det kan være relevant at overveje at tilpasse lektiehjælpen efter målgruppens alder, køn, og hvor fagligt og socialt udfordrede de er (Madsen et al., 2012).

En undersøgelse af lektiecaféer foretaget på 62 folkeskoler i København viser, at særligt de ældre elever på skolens højeste klassetrin ikke benytter tilbuddet om lektiehjælp, trods et behov (Vogt-Nielsen et al., 2005). Et andet studie fra Norge peger ligeledes på, at læringsudbyttet varierer klassetrinene imellem, hvor eleverne på de laveste klassetrin får mest ud af lektiehjælpen, hvorefter læringsudbyttet bliver mindre op til de højere klassetrin (Rambøll, 2014). Det kan derfor være en fordel at aldersdifferentiere aktiviteterne i lektiecaféerne, så de formår at inkludere den ældste målgruppe.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Først og fremmest er det vigtigt at være bevidst om de boligsociale lektiecaféers beliggenhed. Ved brug af fx et lokalt beboerhus, kan lektiecaféerne opnå en naturlig kontaktflade med mange beboere i boligområdet. Det fjerner en væsentlig barriere i forhold til at tiltrække børn og unge, som normalt er vanskelige at nå ud til. Samtidig betyder den uformelle organisationsform og fraværet af en myndighedsfunktion, at mange forældre føler sig trygge og derfor sender deres børn hen i den boligsociale lektiecafé (Madsen et al., 2012).

Desuden kan det anbefales at være bevidst om, at man kan bruge lektiecaféen til andre formål end blot hjælp til lektier. Mange børn og unge kommer i lektiecaféen for det sociale samvær med lektiehjælpere og andre børn og unge (Rambøll, 2014; Madsen et al., 2012). Det sociale formål kan have en stor betydning for børnene og de unge, hvor særligt den mest udsatte målgruppe oplever et styrket selvværd ved at deltage i lektiecaféen. Børnene og de unge oplever at blive mødt med engagement og interesse fra en voksen, der har tid og overskud.

Det at skabe et rum, hvor børnene og de unge føler sig trygge og anerkendte, er et godt udgangspunkt for at opbygge gode relationer til målgruppen, som er en forudsætning for at kunne give dem faglig støtte. Lektiecaféen kan også suppleres af forskellige kulturelle tilbud i lokalområdet, der typisk ikke er en del af hverdagen for mange børn og unge i udsatte boligområder (Nielsen et al., 2006). Erfaringer fra flere boligsociale lektiecaféer viser samtidig, at lektiecaféen kan være et positivt alternativ til at hænge ud på gaden.

Alt dette peger på, at de boligsociale lektiecaféer stadig kan have en berettigelse, på trods af at lektiecaféer på skolerne implementeres med den nye skolereform. Boligsociale lektiecaféer vil i mange tilfælde have mulighed for at rekruttere og rumme nogle af de børn og unge, som ikke vil benytte sig af skolens lektiecaféer. Desuden vil de boligsociale lektiecaféer have mulighed for at supplere det rent faglige med mere sociale aktiviteter, udflugter til lokale kulturtilbud og andre

mere praktiske læringsaktiviteter. Det er dog afgørende, at de boligsociale lektiecaféer koordinerer deres tilbud med de lokale skolars lektiecafétilbud, så der opnås den størst mulige synergieffekt. En mulighed kunne være, at de boligsociale lektiecaféer, der i de fleste tilfælde har frie metodiske rammer, "griber bolden" og støtter op om takterne i folkeskolereformen ved at fungere som et anderledes læringsrum. De boligsociale lektiecaféer kan være et sted, hvor den klassiske læring omsættes og/eller kobles til samfundet, og hvor der er fokus på at anvende den læring, man har opnået fra de klassiske skoletimer til at designe, dimensionere og bygge fx et klatretårn til boligområdet eller tage på fagbesøg hos landmanden, landmåleren eller brandstationen (Mygind et al., 2015).

Hvorvidt en boligsocial lektiecafé skal fortsætte *må dog afhænge af lokale forhold. I nogle boligområder kan der være mange børn og unge, som går på privatskoler uden en lektiecafé. Derudover er de nye lektiecaféer på skolerne meget forskellige, og det må lokalt være en vurdering, om skolens lektiecafé med fordel kan suppleres af en boligsocial lektiecafé.*

SAMARBEJDSPARTNERE

Det er helt afgørende, at boligsociale lektiecaféer samarbejder og koordinerer deres lektiecaféindsats med de lokale folkeskoler, som efter den nye skolereform er forpligtet til at have lektiecaféer. Det er relevant at koordinere i forhold til, hvilke målgrupper man retter lektiecaféen imod, og følgelig hvilken type tilbud lektiecaféen skal være. Et tæt samarbejde giver desuden mulighed for på den ene side at følge op på elevernes udvikling og på den anden side at lave aftaler om særlige støtteforløb (Nielsen et al., 2006).

En anden central samarbejdspartner er i mange tilfælde frivillige organisationer, som fx Ungdommens Røde Kors, Dansk Flygtningehjælp og Red Barnet Ungdom, som i mange tilfælde står for at rekruttere og koordinere frivillige omkring lektiecaféer. Den boligsociale medarbejders arbejdsindsats i en lektiecafé vil således være meget forskellig, afhængigt af om det er en frivillig organisationen, som driver indsatsen, eller om den boligsociale medarbejder selv står for at rekruttere frivillige m.v.

KOMPETENCER

Hvilke kompetencer de frivillige skal have afhænger af den målgruppe, man arbejder med i lektiecaféen. Der er således stor forskel på, om man skal lave lektiehjælp for folkeskoleelever eller unge i en ungdomsuddannelse, og hvor udsat målgruppen er. Ligeledes er der også forskel på de pædagogiske evner, det kræver. Dette skal man være opmærksom på, når man rekrutterer frivillige (Madsen et al., 2012).

I mange lektiecaféer benyttes universitetsstuderende og veluddannede voksne som frivillige. Flere evalueringer viser dog, at der kan være udfordringer forbundet med rekrutteringen og fastholdelsen af frivillige, særligt for lektiecaféer, der ligger uden for større byer. Opleves det som en udfordring at tiltrække frivillige lektiehjælpere, kan det overvejes at ansætte aflønnede lektiehjælpere, der kan sikre kontinuiteten og skabe en fast relation mellem brugerne og de voksne i lektiecaféen. Desuden kan det sikre det faglige niveau i lektiehjælpen (Madsen et al., 2012).

For at sikre en fastholdelse af de frivillige, skal man sørge for, at der er så få barrierer for de frivillige som muligt. Det kan fx handle om at undgå praktiske foranstaltninger, som at skulle åbne og låse lokalerne. Nogle steder påtager projektlederne sig rollen som facilitator for de frivillige. Det vil sige, at projektlederen sørger for at skabe ro og tager sig af de øvrige aktiviteter, så de frivillige kan koncentrere sig om den faglige hjælp (Madsen et al., 2012).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En undersøgelse fra CFBU viser, at der er en klar sammenhæng mellem karaktergennemsnit i grundskolen og elevers videre uddannelsesforløb de første år efter grundskolen. En ændring på blot én karakter i afgangseksamensgennemsnit har signifikant betydning for, om eleverne påbegynder en ungdomsuddannelse efter folkeskolen (Madsen et al., 2012). Det kan dermed godt betale sig at sætte tidligt ind på at styrke de svageste elever fagligt, som lektiecaféerne fx har til formål. Samme undersøgelse viser, at børnene og de unge, som benytter sig af boligsociale lektiecaféer, laver flere lektier end tidligere. Her svarer 77 % af de i alt 110 adspurgte elever, at de får lavet flere lektier nu, end

før de kom i lektiecaféen. Eleverne er samtidig tilfredse med den faglige hjælp, der tilbydes, idet 96 % af de adspurgte vurderer, at de får den hjælp, de har behov for (Madsen et al., 2012). Der er således grund til at antage, at de børn og unge, som benytter lektiecaféen, vil klare sig bedre fagligt, og at det for nogle af dem vil føre til et højere karaktergennemsnit og mere målrettethed i forhold til uddannelse. Andre studier peger ligeledes på lektiehjælpens betydning for en forbedret skolegang. En evaluering af lektiecaféer på en række københavnske folkeskoler viser, at ordningen har resulteret i et fald i behovet for specialundervisning på hver tredje skole (Vogt-Nielsen et al., 2005).

Kerneindsatsen består i den faglige støtte, men for mange elever er hjælpen i lige så høj grad støtte til øget selvværd og positiv voksenkontakt. Denne del af indsatsen er medvirkende til, at eleverne klarer sig bedre i skolen, da faglig udvikling hænger tæt sammen med motivation og lyst til læring. En større undersøgelse af 13 danske og internationale lektiehjælpsprojekter foretaget af Rambøll viser, at lektiehjælp har en stor betydning for både selvværd og læringsmuligheder (Rambøll, 2014). Andre undersøgelser peger også på, at relationen mellem lektiehjælperne og eleverne ofte udvikler sig til omsorg og støtte, som går ud over almindelig lektiehjælp (Madsen et al., 2012; Vogt-Nielsen et al., 2005; Nielsen et al., 2006). Det sociale aspekt af indsatserne er vigtigt i udsatte boligområder, da mange børn og unge i disse områder har særlige behov, som netop de boligsociale lektiecaféer kan være med til at imødekomme.

CFBU's undersøgelse viser ligeledes, at de boligsociale lektiecaféer har succes med at tiltrække børn og unge, da forældrene ofte kender stedet og de ansatte. Det er med til, at de føler sig trygge ved at sende deres børn derhen, og betyder, at de boligsociale lektiecaféer når ud til nogle af de børn og unge, som er svære at fange med andre tilbud. Endvidere peger undersøgelsen på, at de boligsociale lektiecaféer har større succes med at tiltrække børn og unge end lektiecaféen på den lokale folkeskole. Erfaringer viser, at det er nemmere at skabe et hyggeligt og uformelt miljø i en lektiecafé, som ligger uden for skolen, og at det er nemmere at skabe tilknytning og ejerskab, da de boligsociale lek-

tiecaféer formår at skabe en stemning på lektiecaféen af, at det er "vores sted", især fordi den er uafhængig af den lokale skole (Madsen et al., 2012).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med lektiecaféer i forhold til at styrke børn og unges skolegang. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *lektiecaféer* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

LOMMEPENGEPROJEKTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I lommepengeprojekter bliver unge ansat i helhedsplanen eller boligorganisationen. Lommepengejobbet består typisk i at udføre opgaver for boligorganisationen, ejendomsfunktionærerne eller for boligsociale medarbejdere i helhedsplanen. Konkrete arbejdsopgaver kan være vedligeholdelse af udearealer, at passe børn, når forældrene deltager i aktiviteter i helhedsplanen, at være opvasker og afrydder i fælleshuset eller kopiering og distribuering af informationsmateriale for helhedsplanen eller ejendomskontoret. I nogle tilfælde bliver de unge ansat på almindelige vilkår og får løn. I andre tilfælde bliver de unge ikke aflønnet, men får en belønning i form af fx en særlig spændende udflugt betalt af helhedsplanen (Frederiksen et al., 2011).

Lommepengeprojekter betragtes på den ene side som en tryghedsskabende, hærværksreducerende og kriminalpræventiv indsats og på den anden side som en indsats, der skal styrke de unge i forhold til at klare sig bedre i skolen og på arbejdsmarkedet. Et forventet udbytte af lommepengeprojekter er, at den unges ejerskab i forhold til boligområdet øges, da den unge udfører konkrete opgaver, som fx renholdelse af udearealer eller indgår socialt i et arbejdsfællesskab med helhedsplanen eller boligorganisationen. Ligeledes forventes det, at lommepengeprojekter kan bygge bro mellem de unge og de øvrige beboere, ved at de unges bidrag til boligområdet bliver synlig for de øvrige beboere. Det er således en antagelse, at lommepengeprojekter både kan øge trygheden i boligområdet og forebygge kriminell adfærd, ved at den unge får et større ejerskab samt gode og konkrete

erfaringer med at kunne bidrage til et fællesskab. Et andet forventet udbytte er, at de unge udvikler nogle kompetencer, der gør, at de vil klare sig bedre i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Ved at give de unge ansvar og via en kontrakt forpligte dem til at udføre definerede opgaver, trænes de i at fastholde et forløb og overholde aftaler samt vide, at andre er afhængige af, at de laver de opgaver, de har fået. De unge trænes i selvstændighed og får herigennem opbygget et bedre selvværd. De opnår konkrete kompetencer, som kan bruges i andre sammenhænge. Disse kompetencer fremmer deres muligheder for at begå sig bedre i skolesystemet og på arbejdsmarkedet, i første omgang i form af fritidsjob.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At der er et tæt samarbejde med ejendomsfunktionærerne eller andre i boligorganisationen eller helhedsplanen, som ønsker at ansætte de unge i lommepengejob.
- Det er en tidskrævende opgave at koordinere arbejdsopgaverne, de unge og de ansatte, som skal supervisere de unge. Der bør derfor afsættes en del ressourcer til koordinering.
- Det er vigtigt, at man sætter sig godt ind i lovgivningen. Der er en række praktiske og juridiske forhold, der skal være på plads i forhold til ansættelsesforhold, kontrakter og forsikring af de unge.
- Det er vigtigt, at en ansættelse i et lommepengeprojekt bliver fulgt op af hjælp til at søge et fritidsjob for på den måde at sikre, at den unge kommer videre ud i et rigtigt fritidsjob.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Lommepengeprojekter er ofte rettet mod unge under 15 år. Dette skyldes, at der kun er få ordinære fritidsjob til unge under 15, og lommepengeprojekter er dermed en måde at forberede unge på fritidsjob, allerede inden de fylder 15. Desuden matcher opgaverne i lommepengeprojekterne de opgaver, som unge under 15 ifølge lovgivningen må varetage (Frederiksen et al., 2011). Dermed bliver lommepengeprojekter også en slags *rugkasse*, hvor unge kan lære lidt om, hvad det vil sige at have et fritidsjob, inden de kommer ud i et rigtigt fritidsjob.

Hvem der er målgruppen for indsatsen afhænger af, hvad der ses som det primære formål med lommepegeprojektet. Hvis fokus er at styrke unge i forhold til skolegang og arbejdsmarked, bør man ansætte unge, som ikke ville kunne indgå på en arbejdsplads, for på den måde at klæde dem på til at kunne klare et reelt fritidsjob. Hvis fokus er hærværksreduktion og trykshedsreduktion, bør man ansætte unge, som har en social position blandt børn og unge i boligområdet, der gør, at de kan fungere som rollemodeller ved at tage ansvar for boligområdet.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Rekrutteringen foregår ofte via en jobsamtale, hvor forventninger og behov afklares mellem den unge og den ansvarlige for lommepegeprojektet. Det anbefales, at man får ansøgningsprocessen til at ligne en reel ansøgningsproces, således at de unge også får erfaring med at skrive en ansøgning, gå til en jobsamtale m.v.

Ansættelsen i et lommepegejob bør være midlertidig med henblik på at gøre den unge parat til at varetage et fritidsjob. Det bør tænkes ind i indsatsen, at den unge skal have hjælp til at finde et fritidsjob og blive fastholdt i det, efter at det er ophørt.

For at et lommepegeprojekt skal klæde de unge på til at komme ud på det rigtige arbejdsmarked, kan det være en god idé at kombinere det praktiske arbejde med en introduktion til de systemer, man bør kende som borger og lønmodtager: NemID, lønsedler, feriepenge m.m. Selvfølgelig i en form, som er tilpasset den unges alder. Lommepegejob-forløbet bør også have fokus på at lære de unge, hvilke kompetencer der kræves for at varetage et job fx mødetider, opførsel, påklædning, sprog og adfærd. Sidst men ikke mindst bør lommepegeprojektet sluttes af med, at de unge lærer at skrive cv og jobansøgning, gå til job-samtaler og at holde udbyg efter relevante job.

Der er også vigtigt at inddrage den unges forældre i lommepegejob-ansættelsen. Når en ung ansættes i et lommepegeprojekt, skal forældrene naturligvis bekræfte, at han eller hun må ansættes. Det er dog vigtigt, at medarbejderne er i løbende dialog med for-

ældrene omkring, hvordan det går med lommepegejobbet, og at de bliver involveret i fritidsjobsøgningen efter endt ansættelse i lommepegejobbet.

SAMARBEJDSPARTNERE

De vigtigste samarbejdspartnere i et lommepegeprojekt er typisk ejendomsfunktionærerne i boligområdet, da de unge i lommepegejob ofte bliver koblet op på deres arbejde. Det kan dog også være ejendomskontoret, som har opgaver til den unge. I og med at lommepegeprojekter skal ses som forberedende til fritidsjob, kan det også være en god idé at have et netværk af virksomheder i lokalområdet, som er interesserede i at tage unge mennesker i fritidsjob. Læs mere under aktivitetstypen *Fritidsjobprojekter*.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Hvis de unge skal kobles op på ejendomsfunktionærerne i deres daglige arbejde, er det vigtigt, at ejendomsfunktionærerne har lyst til og flair for at omgås de unge og støtte dem i at varetage de opgaver, de skal løse.

Det kræver en del koordinering og projektledelse at drive et lommepegeprojekt. Det gælder fx rekruttering af unge, opfølgning på, hvordan det går, fastholdelse af de unge og matchning af unge og arbejdsopgaver samt dialog med ejendomsfunktionærer eller andre arbejdsgivere og brobygning til fritidsjob efter endt lommepegeansættelse (Frederiksen et al., 2011). Derudover er det væsentligt at være opmærksom på en række praktiske og juridiske forhold, der skal være på plads i forhold til ansættelsesforhold, kontrakter og forsikring af de unge.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Der er ingen undersøgelser, der dokumenterer, at lommepegejob i sig selv styrker unges muligheder for at klare sig godt i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet på lang sigt. Lommepegeprojekter bør dog betragtes som en klargøring af unge til at varetage et fritidsjob – hvoraf der er dokumenteret en positiv effekt (Aner et al., 2012). Lommepegeprojekter er således afgørende, i og med at de sørger for, at de unge, som særligt vil profitere af et fritidsjob, bliver gjort i stand til at varetage et fritidsjob. Lommepegeprojekter bør

således betragtes som en brobygning til fritidsjob for særligt udsatte unge og skal derfor måles på deres evne til at klargøre unge til fritidsjob (Aner et al., 2012). En evaluering af et af de første større lommepegeprojekter, Tjansen i Vejle, viser, at lommepegejob i høj grad fører til fastholdelse i fritidsjob. 82 % af de unge har således stadig et fritidsjob et år, efter at lommepegejobbet ophørte (Andersen et al., 2009).

Af evalueringen af Tjansen fremgår det desuden, at der er noget, der tyder på, at lommepegeprojektet har ført til et fald i udgifterne til hærværk, og at ejendomsfunktionærerne oplever et markant fald i hærværk. Dette kan ses som et udtryk for, at de unge føler et større ejerskab i forhold til boligområdet, og at de unge i lommepegeprojekterne som rollemodeller også kan inspirere andre unge til ikke at begå hærværk. Dette billede bekræftes af de professionelle omkring de unge og de unge selv. Virkningen af lommepegeprojektet kan dog ikke isoleres fra andre indsatser i området rettet mod unge (Andersen et al., 2009).

Arbejde med lommepegeprojekter skal først og fremmest ses som klargørende til, at unge kan varetage et fritidsjob. Evalueringer viser, at unge som har været tilknyttet et lommepegeprojekt formår at fastholde fritidsjobs. Som vist under aktivitetstypen *Fritidsjobprojekter*, er det påvist, at fritidsjob kan bidrage til at bryde negativ social arv. Lommepegeprojekter kan således ses som et skridt på vejen til at bryde den negative sociale arv. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *lommepegeprojekter* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

MENTORINDSATS MED FRIVILLIGE MENTORER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Mange unge i udsatte boligområder er i risiko for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse og at blive marginaliserede fra arbejdsmarkedet (Larsen et al., 2016). En af de ting, der gør, at unge i udsatte boligområder er dårligere stillet i uddannelsessystemet og særligt på arbejdsmarkedet, er, at de ikke har forældre eller andre

voksne familiemedlemmer, som har et netværk på arbejdsmarkedet, og som kan hjælpe de unge godt i vejen med viden eller kontakter. Med en frivillig mentor får den unge med mentoren adgang til denne voksne, erhvervsaktive persons viden og professionelle netværk og bliver dermed ligestillet med andre mere privilegerede unge i Danmark. En frivillig mentor er typisk en ressourcestærk person med tilknytning til arbejdsmarkedet, som påtager sig at vejlede et ungt menneske, ofte med henblik på at hjælpe den unge i forhold til job og uddannelse (Frederiksen et al., 2013a).

I mange tilfælde arbejder helhedsplanerne sammen med frivillige foreninger om mentorindsatser med frivillige mentorer. De frivillige foreninger står typisk for at rekruttere de frivillige mentorer og klæde dem på til at være mentorer, mens helhedsplanen står for at finde unge, som kunne have godt af at blive tilknyttet en mentor. I andre tilfælde står helhedsplanen selv for at rekruttere mentorer og "matche" de frivillige med unge. I disse tilfælde oprettes der typisk et korps af lokale ressourcestærke voksne, der har interesse i at hjælpe børn og unge i forhold til skolegang, uddannelse og beskæftigelse.

I de frivillige foreningers mentorprogrammer får mentorerne typisk et kort mentoruddannelsesforløb og får tilbudt efteruddannelse og løbende individuel sparring. Mentorforløbene bygger på frivillighed, er tidsbegrænsede og tager ofte udgangspunkt i en indledende afklaring af, hvilke behov og problemstillinger den unge har. Herudfra aftales, hvordan mentoren kan støtte, vejlede og hjælpe. Der stilles dog ofte som krav, at mentorerne forpligter sig for et halvt eller et helt år.

Mentorindsatsen er baseret på en tillidsfuld relation mellem den voksne og unge, hvor mentoren virker som et positivt og efterstræbelsesværdigt forbillede for den unge. Konkret betyder det, at mentoren gennem råd, guidning og vejledning positivt kan præge den unges adfærd, livsstil og handlemønstre (Frederiksen et al., 2013a). Mentoren kan altså forstås som en sparringspartner, der har erfaring og viden, som den unge kan have gavn af (Greve, 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At man kan finde mentorer, som både har lyst og kompetencerne til at være mentor, og som vil forpligte sig til at indgå i en længerevarende mentorrelation. Den boligsociale indsats kan eventuelt indgå et samarbejde med frivilligorganisationer eller lignende, som har eksisterende mentorkorps.
- At den boligsociale indsats har et godt kendskab til boligområdets unge og dermed kan rekruttere unge til mentorindsatsen.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitetstype er unge fra 13-18 år og i nogle tilfælde helt op til 25 år. Typisk anvendes mentorindsatser til unge, som har brug for støtte til at klare sig igennem uddannelsessystemet. Nogle unge har brug for hjælp og støtte i forhold til at vælge uddannelse og i forhold til at klare sig igennem uddannelsen både fagligt og socialt. Her kan en frivillig mentor hjælpe de unge med at finde frem til, hvad de godt kunne tænke sig at uddanne sig til og arbejde med. Når den unge er startet på uddannelsen, kan mentoren udgøre en støtte, når uddannelsen bliver svær og stiller store krav til den unge. Mentoren kan hjælpe med faglige udfordringer, sociale udfordringer og fx fungere som sparringspartner i forhold til, om den unge nu har valgt den rette uddannelse. Desuden kan mentoren bidrage med at give den unge et billede af, hvilket arbejdsliv der venter på den anden side af uddannelsen. Hvis det er en uddannelse, som forudsætter en praktikplads, kan mentoren være en stor hjælp ved at hjælpe den unge med at finde en praktikplads, eventuelt ved at trække på eget netværk.

Erfaringer viser, at man i frivillige mentorordninger ikke bør arbejde med unge, som er tungt belastede eller særligt kriminalitetstruede. Disse unge har typisk nogle udfordringer, som ligger udenfor, hvad en frivillig mentor kan løfte både i kraft af den arbejdsindsats, der ligger i det, og de faglige kompetencer, det kræver. Denne type unge bør i stedet inkluderes i en Mentorindsats med socialfaglig mentor, som beskrives under indsatsområdet Kriminalpræventive indsats (Frederiksen et al., 2013a).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Først og fremmest er det vigtigt at vurdere, hvor udfordret målgruppen er. Ved en meget udfordret gruppe af unge kan det være en fordel at ansætte en mentor med socialfaglig baggrund, da de unge kan have et større behov for støtte, end et frivilligt mentorforløb kan bidrage med. Er der derimod tale om en forholdsvis velfungerende målgruppe af unge, kan der med fordel benyttes frivillige mentorer. Når et mentorforløb med frivillige mentorer starter op, er det vigtigt sammen med den unge at afklare den unges situation både i forhold til uddannelse, fritidsliv, fremtidsdrømme og eventuelle problemer eller udfordringer. På denne baggrund kan man tilrettelægge mentorindsatsen efter den unges behov og ønsker (Frederiksen et al., 2013a). For at etablere en god relation mellem den frivillige mentor og den unge er det vigtigt, at disse indledende seriøse snakke bliver suppleret med, at mentoren og den unge laver nogle sociale aktiviteter sammen, da det kan skabe en fælles grund, som forholdet kan vokse ud af (Christiansen et al., 2012). Det er vigtigt, at den frivillige mentor får en forståelse af den unges liv og tager udgangspunkt i hans eller hendes hverdagsliv i boligområdet (Kjeldsen et al., 2016). Det kan derfor være vigtigt, at møderne mellem mentor og unge i nogle tilfælde finder sted i boligområdet, således at de unge føler, at mentoren er en del deres liv og forstår deres livssituation (Frederiksen et al., 2013a, Frederiksen et al., 2014).

Desuden kan frivillige mentorindsatser tilrettelægges efter de tre kriterier for mentorindsatser, som er opstillet af Det Kriminalpræventive Råd (Christiansen et al., 2012):

- Forløbet bør have en varighed på minimum et år
- Mentorindsatsen bør bestå af møder mindst en gang om ugen og af flere timers varighed
- Det er vigtigt at foretage en grundig screening af de frivillige mentorer for at sikre det gode match, og at mentorerne støttes og superviseres undervejs

Følges disse kriterier, er der størst chance for at sætte en positiv udvikling i gang hos den unge (Christiansen et al., 2012). Disse kriterier skal ikke forstås som

en spændetrøje, men derimod er det vigtigt at skabe nogle rammer, hvor der er mulighed for intens kontakt mellem mentor og den unge (Frederiksen et al., 2013a).

SAMARBEJDSPARTNERE

Det kan være en stor opgave at rekruttere frivillige mentorer, og den boligsociale indsats er ikke nødvendigvis de rette rekrutteringskanaler til at rekruttere frivillige mentorer, som er på arbejdsmarkedet, og som har et stort netværk på arbejdsmarkedet. Det er derfor en god idé at samarbejde med frivilligorganisationer, som tilbyder mentorer. Eksempler på dette er Ungdommens Røde Kors og Foreningen Nydansker, men der kan også være andre mindre organisationer. Et samarbejde med foreninger, som har mentorordninger, gør det også lettere at arbejde mere systematisk med at "matche" mentor og unge ud fra bestemte kriterier, da disse foreninger vil have et større udvalg af mentorer, og fordi foreningerne har erfaring med matchning.

Et samarbejde mellem helhedsplanen og en forening betyder således en væsentlig mindre arbejdsbyrde for helhedsplanen. Hvis helhedsplanen står for hele forløbet – rekruttering, uddannelsen af mentorer samt matchet mellem den unge og superviseringen af mentorforløbet – er mentorindsatsen med frivillige mentorer en aktivitetstype, som kræver mange ressourcer (Frederiksen et al., 2013a).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er afgørende, at mentoren er en voksen, der har faglig og personlig erfaring at trække på i forhold til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, samt at mentoren har et netværk på arbejdsmarkedet, som den unge kan inddrages i. Mentoren skal desuden have stærke sociale kompetencer for at kunne skabe en tillidsfuld og tryk relation.

Det kan være en fordel at inddrage en frivillig mentor fra boligområdet. En mentor med baggrund i boligområdet kan være en god mulighed for at give de unge en at spejle sig i, så de kan se, at man kan få en uddannelse, selvom man er opvokset i boligområdet (Frederiksen et al., 2013b). Dette forudsætter dog, at

man kan finde egnede mentorkandidater i boligområdet.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Det Kriminalpræventive Råds systematiske kortlægning af mentorindsatser peger på, at frivillige mentorindsatser kan have positive effekter i forhold til blandt andet skolegang (Christiansen et al., 2012). Det kan dog være svært at overføre erfaringer fra en amerikansk til en dansk kontekst. Der findes ikke effektmålinger af frivillige mentorindsatser i en dansk kontekst. En lang række mindre evalueringer viser dog positive resultater i forbindelse med at få unge tættere på uddannelsessystemet og beskæftigelse.

En evaluering af den frivillige erhvervsmentorordning Bryd Unges Ledighed Nu!, viser positive langtidseffekter i forbindelse med fastholdelse af unge i arbejde eller uddannelse (LG Insight, 2015). Gennem den frivillige erhvervsmentorordning får de unge tilknytning til erhvervslivet, kommer i praktik, job, uddannelse eller får en læreplads (LG Insight, 2015). Undersøgelsens evaluering viser, at størstedelen af de unge i projektet er i beskæftigelse eller uddannelse på undersøgelsestidspunktet, dvs. 1-3 år efter de har fået tildelt en frivillig erhvervsmentor. En engelsk undersøgelse på området viser ligeledes, at de unge, der har haft en frivillig mentor med tilknytning til erhvervslivet samt lokalområdet, har øget sandsynlighed for at komme i uddannelse eller arbejde (Berry, 2009).

Andre evalueringer peger på, at de unges trivsel og selvværd styrkes (Berry, 2009; Christiansen et al., 2012; Thomsen et al., 2014). En evaluering af en frivillig mentorindsats i Roskilde Kommune viser, at hovedparten af de matchede unge mener at have fået en værdifuld kontakt til en voksen igennem forløbet. Det er særligt dét, at mentorerne er frivillige, der har en positiv indflydelse på de unge (Greve, 2014). Ved at blive mødt af en frivillig mentor, opstår der, ifølge de unge, et mere ligeværdigt forhold. Evalueringen fra Roskilde Kommune viser dog også, at en gruppe af de unge afbrød deres mentorforløb. Disse unge var kendetegnet ved en række tunge sociale problemer, der skabte for store udfordringer for forløbet (Greve, 2014). Dette understøtter pointen om, at de frivillige

mentorer primært bør benyttes i arbejdet med en mere velfungerende gruppe af unge, der på forskellige måder er udfordret i forbindelse med uddannelse og beskæftigelse, hvorimod en mere udsat gruppe fortrinsvis bør kobles på en socialfaglig mentor (Greve, 2014; Frederiksen et al., 2013a; Christiansen et al., 2012).

Evalueringer og international forskning viser at mentorindsatser med frivillige mentorer kan styrke unge i forhold til uddannelse og beskæftigelse og styrke unges selvværd og trivsel. Evalueringer peger desuden på, at man ikke skal arbejde med frivillige mentorer overfor de mest udsatte unge. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Mentorindsats med frivillig mentor* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

MENTORINDSATS MED SOCIALFAGLIG MENTOR

Se aktivitetsbeskrivelse på side 82 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

ROLLEMODELPROJEKTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Aktivitetstypen rollemøder dækker over indsatser, hvor unge mennesker, der klarer sig godt, fungerer som forbilleder for andre unge i boligområdet. Formålet med aktiviteterne er at støtte børn og unge i forhold til skole, uddannelse og fritidsliv. Rollemøderne er typisk unge, som er godt i gang med en uddannelse, men kan også være unge, som på anden vis udviser en

forbilledlig opførsel. Rollemodellerne fremstår som et godt eksempel for andre og søger gennem aktiviteter at påvirke andre børn og unges adfærd (Rhod et al., 2014). Rollemodelindsatser kan være snævert defineret og primært omhandle uddannelse, eller de kan være bredere defineret og også handle om at være gode forbilleder i forhold til opførsel over for andre mennesker og i boligområdet.

Når indsatsen primært omhandler uddannelse, er der typisk tale om, at unge, som er i gang med eller har gennemført en ungdomsuddannelse, bliver brugt som rollemodeller for unge, som ikke er i gang med en ungdomsuddannelse, eller som skal til at vælge uddannelsesretning. Rollemodellerne besøger fx ungdomsklubber og fortæller unge om deres uddannelse. Fortællingerne tager afsæt i, hvilke særlige udfordringer eller problemer man som ung (med anden etnisk baggrund) kan møde i det danske uddannelsessystem, og hvordan rollemodellerne har imødekommet og overvundet problemerne (Rhod et al., 2014). Rollemodellerne bruger egne eksempler og viser dermed, at det kan lade sig gøre at få en uddannelse, på trods af de mange udfordringer (Vejledningscentret for uddannelse og arbejde, 2015).

Rollemodeller kan også blive brugt som en slags junior-aktivitetsmedarbejdere i helhedsplanen, hvor de under supervision af en børn- og ungemedarbejder arrangerer fritidsaktiviteter i boligområdet for de yngre børn eller på forskellig vis får en betroet rolle i relation til helhedsplanen. Det kan fx være som frivillige i forbindelse med idrætsaktiviteter, eller det kan være i form af en lommepenge-ansættelse (Læs mere under aktivitetstypen *Lommepengeprojekter*). I dette tilfælde er rollemodellerne gode forbilleder mere generelt i forhold til at være en ansvarsbevidst og socialt engageret person, som de mindre børn kan se op til.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At helhedsplanen har et godt kendskab til unge i målgruppen.
- At der er et fysisk mødested i boligområdet, hvor unge og rollemodeller kan mødes.
- At man kan finde medarbejdere og/eller frivillige med de rette kompetencer inden for de relevante

kreative områder, fx rapmusik og produktudvikling.

- At man har en dialog med de unges forældre.
- At man har et tæt samarbejde med aktører omkring unge i boligområdet: ungdomsklubber, UU, skolen osv.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Målgruppen for rollemodelprojekter er forskellig, afhængigt af om der er tale om uddannelses-rollemodeller, eller om der er tale om rollemodeller, som agerer junior-aktivitetsmedarbejdere, som beskrevet ovenfor. Målgruppen for junior-aktivitetsmedarbejderne er typisk børn og unge, som tilbringer en stor del af deres fritid i boligområdernes fællesarealer, og som tiltrækkes af helhedsplanernes fritidsaktiviteter for børn og unge. Disse børn og unge forventes at få et positivt udbytte af at tilbringe tid sammen med et positivt forbillede. I denne type rollemodelprojekter er rollemodellerne typisk også selv en sekundær målgruppe, idet man forventer, at de unge rollemodeller lærer en masse og får styrket deres selvværd i kraft af deres frivillige arbejde som rollemodeller.

Målgruppen for rollemodeller med et uddannelses-sigte er ofte unge mænd, der står overfor at skulle vælge uddannelsesretning, eller som ikke er kommet i gang med en ungdomsuddannelse. Det kan være unge, som er skoletrætte, eller unge, som ikke kender så meget til uddannelsessystemet, og hvis forældre ikke kan hjælpe dem med at træffe det svære valg omkring uddannelsesretning. Erfaringer viser, at piger ikke viser stor interesse for denne type indsats. Det kan skyldes, at aktiviteterne ikke appellerer til pigerne (VIFIN, 2009). Det kan dog også skyldes, at pigerne ofte klarer sig bedre i uddannelsessystemet end drengene, og derfor i mange tilfælde ikke har det samme behov for støtte og vejledning.

Der er også forskel på, hvilken alder målgruppen bør have i de to forskellige typer rollemodelprojekter. Når det kommer til uddannelses-rollemodeller, anbefales det at starte indsatsen tidligst i 8. klasse. Dette skyldes, at unge ofte ikke er begyndt at overveje uddannelsesvalg tidligere end 8. klasse. Det er derfor vanskeligt at holde et uddannelsesmæssigt fokus for

en yngre målgruppe (VIFIN, 2009). Når det kommer til junior-aktivitetsmedarbejderne, er det en fordel at arbejde med en meget yngre målgruppe, i og med at børn er påvirkelige over for positive forbilleder hele deres barndom, og meget tyder på, at børn er mere påvirkelige over for positiv indflydelse, jo tidligere man sætter ind (Christiansen et al., 2012).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Mulighederne for at rekruttere rollemodeller hænger sammen med, hvor synlig indsatsen er i boligområdet. Hvis indsatsen er synlig, er der en god sandsynlighed for, at rollemodellerne selv henvender sig. Hvis indsatsen ikke er så synlig, må projektkoordinatorerne selv opsøge potentielle rollemodeller. Det er vigtigt at være forsigtig med, hvilke rollemodeller der rekrutteres til indsatsen. For en succesfuld rollemodelindsats, er det vigtigt, at rollemodellerne er robuste og villige til at investere tid i projektet (Oxford, 2010). Desuden betyder den lokale forankring, at det er vigtigt at være opmærksom på at udvælge nogle rollemodeller, som i forvejen respekteres af målgruppen (Oxford, 2010). Hvis man vælger de forkerte rollemodeller til indsatsen kan det i værste fald have en negativ effekt på målgruppen. Det kan i øvrigt virke demotiverende på de øvrige rollemodeller, hvis de nye rollemodeller ikke bidrager med positive ressourcer til indsatsen (Oxford, 2010).

Det kan være en udfordring at rekruttere de unge, som skal tilknyttes en rollemodel, uden at stemple den unge. Det er derfor en god idé at lægge vægt på, at deltagelse i projektet er et tilbud og ikke noget, som den unge bliver tilbudt, fordi der er problemer med ham eller hende. Kunsten er at gøre det tydeligt for den unge, på hvilken måde han eller hun kan profitere af at deltage (VIFIN, 2009).

Evalueringer peger på, at det kan have stor betydning for aktiviteten, om rollemodellerne har et fysisk sted, hvor de kan mødes med de unge (Oxford, 2010). At rollemodellerne har et sted, hvor de rent fysisk hører til, vurderes ikke mindst at være med til at styrke deres synlighed i forhold til målgruppen. Forankringen i et fysisk sted i boligområdet bidrager ligeledes med mu-

ligheden for, at rollemodellerne kan stå til rådighed og hjælpe de unge med specifikke udfordringer (Oxford, 2010). Ved at benytte lokale rollemodeller, der færdes i det samme lokalområde som *målgruppen*, og som anvender de fysiske rammer, der er til stede i der, skabes en mulighed for at identificere de unge, der har brug for en ekstra indsats. Desuden betyder rollemodellerne ofte personlige kendskab til målgruppen, at de har større indsigt i de integrationsmæssige barrierer, der gør sig gældende i målgruppen (Oxford, 2010).

Der kan være fordele ved at overlade en del af projektets styring til rollemodellerne og dermed give plads til en større grad af selvstyring, fx i forbindelse med igangsættelse af aktiviteter. Rollemodellernes mulighed for selv at tage initiativ skal imidlertid kombineres med en synlig ledelse, som tager det overordnede ansvar for at bevare projektets fokus (Oxford, 2010). Erfaringer viser, at konkrete aktiviteter, såsom et virksomhedsbesøg i Føtex, et arrangement på en ungdomsuddannelse etc., er aktiviteter, som får de unges opmærksomhed, og som kan medvirke til inspiration til at komme i gang med en uddannelse eller beskæftigelse (VIFIN, 2009).

SAMARBEJDSPARTNERE

I denne aktivitet samarbejder både projektkoordinator og rollemodeller blandt andet med ungdomsklubber, etniske foreninger, klasselærere, UU-vejledere, de unges forældre, m.m. For rollemodellerne er en af de vigtigste samarbejdspartnere de boligsociale medarbejdere. De kan være en vigtig støtte i form af råd og vejledning, når rollemodellerne er i tvivl om, hvordan de skal handle i forhold til de unge (Oxford, 2010). De boligsociale medarbejdere kan ligeledes være behjælpelige med at finde lokaler, hvor de unge og rollemodellerne kan være sammen om forskellige aktiviteter (Oxford, 2010). Endvidere kan rollemodellen og den boligsociale medarbejder udveksle viden om den unge. Den boligsociale medarbejder kan fx informere rollemodellen, hvis den unge er indblandet i kriminalitet eller oplever andre problemer. Dette giver rollemodellerne en bedre forudsætning for at arbejde med den unge og et helhedsbillede af den unges situation (Oxford, 2010).

De unges forældre er en anden vigtig samarbejdspartner. Samarbejdet med forældrene kan fx tage afsæt i et hjemmebesøg (VIFIN, 2009). Hjemmebesøgene er givtige, da de bidrager til, at rollemodellerne og de boligsociale medarbejdere får en større forståelse for den unges familiære baggrund herunder forældrenes ressourcer, hjemmets daglige gang etc. Hjemmebesøgene giver ligeledes en mulighed for at holde forældrene tilstrækkeligt informeret om projektets forløb. I forbindelse med en øget information til forældrene, kan det dog være en vanskelig opgave for rollemodellerne at holde forældrene orienteret og samtidig bevare de unges tillid, da de unge kan have et ønske om ikke at inddrage forældrene. Det er dermed væsentligt at være opmærksom på balancegangen mellem at opretholde tilliden til den unge samtidig med en tilstrækkelig inddragelse af forældrene (VIFIN, 2009).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Den unge, som varetager funktionen som rollemodel, bør være motiveret, god til at indgå i dialog og have en tilknytning til uddannelses- eller arbejdsmarkedet. Det er ligeledes en fordel, hvis rollemodellen har et godt kendskab til boligområdet og er respekteret dér af både de unge og andre samarbejdspartnere i området (Oxford, 2010). Desuden skal *målgruppen kunne spejle sig selv og sin egen situation i rollemodellerne*. De unge skal kunne genkende de historier, rollemodellerne fortæller fra deres liv; og de erfaringer, rollemodellerne kan viderebringe, skal være relevante og vedkommende for de unge. Et godt ung-rollemodel-forhold er baseret på tillid, og at man kender hinanden godt. Det er derfor vigtigt, at også rollemodellen viser noget af sig selv, hvis åbenheden skal skabes (Oxford, 2010; VIFIN, 2009).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

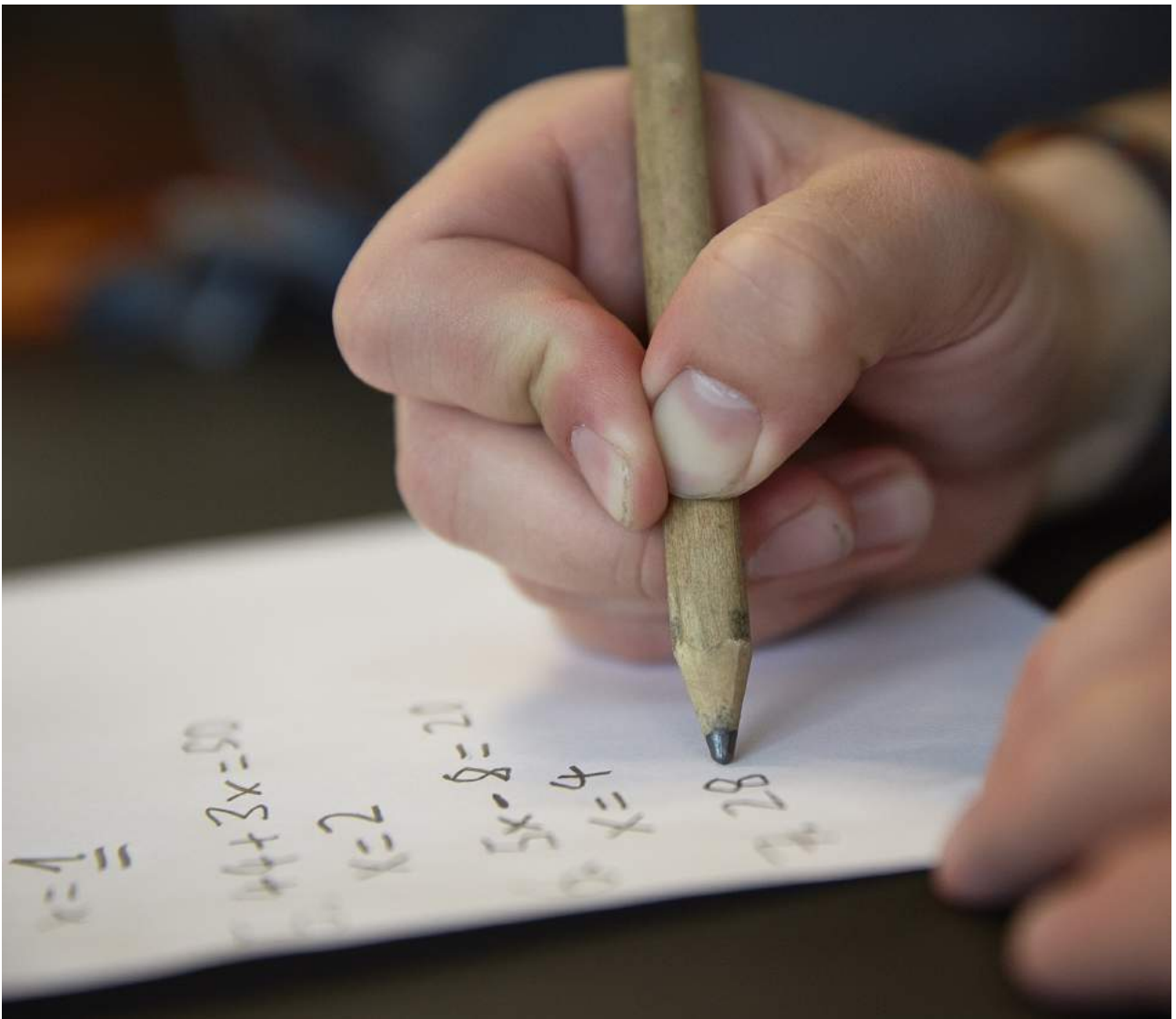
Den forventede virkning af rollemodelprojekter vil være forskellig, afhængigt af om der er tale om en rollemodelindsats med et uddannelsessigte, eller om der er tale om en mere generel rollemodelindsats i form af fx junior-aktivitetsmedarbejdere. Uddannelses-rollemodeller har naturligvis et formål om at hjælpe unge i gang med en uddannelse, mens junior-aktivitetsmedarbejderne har et mere forebyggende sigte, fx kriminalitetsforebyggende.

Der findes ikke nogen evalueringer af junior-aktivitetsmedarbejdere. Der findes til gengæld evalueringer af uddannelsesrettede rollemodelprojekter. Rollemodelindsatsen *Etniske opsøger unge etniske minoriteter* fra 2009 peger på, at de unge gennem indsatsen har fået hjælp og støtte til at forfølge deres uddannelsesønsker (VIFIN, 2009). Det er særligt konkrete aktiviteter, som fx det at blive sat i forbindelse med et fritidsjob, opnå et større kendskab til en ungdomsuddannelse, et virksomhedsbesøg, en læreplads, der har været afgørende for de unge. Her peges der på, at rollemodellen har fungeret som en slags mægler mellem uddannelsesstedet eller virksomheden, hvilket har betydet en større afklaring for de unge i forbindelse med uddannelsesvalg og fremtiden generelt. Denne betragtning bakkes op af forældrene, der i evalueringen peger på, at deres barn er blevet mere afklaret mht. uddannelsesvalg. Forældrene svarer desuden, at de også selv er blevet mere rustede til at hjælpe deres børn med uddannelsesvalget igennem indsatsen. Ud over en styrkelse af de unges faglighed, har indsatsen bidraget med et socialt udbytte. De unge fremhæver, hvorledes indsatsen har skabt gode relationer mellem de unge, der deltog i projektet. Rollemodellerne i undersøgelsen peger ligeledes på, at de også har kunnet identificere en personlig udvikling blandt de unge deltagere. I løbet af projektet har de unge fået en styrket selvtilid og selvstændighed, der også har betydet, at de er blevet mere refleksive og ansvarlige vedrørende fremtidige valg, såsom valget af uddannelse.

En evaluering af lokale rollemodelkorps viser, at rollemodellerne inspirerer de unge som følge af rollemodellernes oplæg, historier og inddragelse af deres egen person (Oxford, 2010). Størstedelen af de adspurgte deltagere mellem 12 og 16 år tilkendegiver, at de har følt sig inspireret af rollemodellernes historier. De unge peger på, at identifikationsfaktoren og rollemodellens spejlingseffekt har en betydning for, hvorledes rollemodellen efterlader et indtryk på de unge. På spørgsmålet om uddannelse svarer lidt under halvdelen af de unge fra evalueringen, at rollemodellernes oplæg har gjort dem opmærksomme på mulighederne inden for uddannelse (Oxford, 2010). Undersøgelsen viser dog, at det kun er en mindre andel af

de unge, der efter et halvt år har truffet et uddannelsesvalg. Dette giver et billede af, at målgruppen bliver inspireret af rollemodellerne, men at indsatsen ikke direkte har ført til uddannelsesvalg. De boligsociale medarbejdere og andre centrale aktører i indsatsen vurderer dog generelt rollemodellernes indflydelse som værende positiv, og beskriver det som et skridt i den rigtige retning for de unge (Oxford, 2010). Endvidere peger aktørerne i indsatsen på rollemodellernes betydning for integrationsindsatsen i lokalområdet, hvor lidt over halvdelen mener, at rollemodellerne er med til at løfte boligområdet, og virker som et godt supplement til den øvrige integrationsindsats i boligområdet (Oxford, 2010).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Rollemodeller* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

UDDANNELSESVEJLEDNING FOR UNGE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder er der en stor andel af unge, som har en problematisk skolegang, og som har svært ved at finde deres vej i uddannelsessystemet efter endt grundskole (Larsen et al., 2016). En undersøgelse fra CFBU viser, at der i 2013 var 66 % af de 20-årige i udsatte boligområder, som var i gang med, eller som havde gennemført en ungdomsuddannelse. Det tilsvarende tal på landsplan var 81 % (Larsen et al., 2016).

Udviklingen går dog i den rigtige retning, når man kigger på ungdomsuddannelse. Andelen af unge fra udsatte boligområder, som gennemfører en ungdomsuddannelse, er således steget markant gennem de seneste år (Larsen et al., 2016). Der ses dog en tilsvarende stigning på landsplan, om end stigningen er knap så stor. Stigningen i de udsatte boligområder skal således ses som et led i en mere generel udvikling i retning af, at flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

På trods af ovenstående positive udvikling har mange et ringe fagligt niveau, har dårlige erfaringer fra deres skoleforløb og er skoletrætte (Madsen et al., 2012; Kjeldsen et al., 2016). Desuden har mange unge ikke viden om, hvilke muligheder der ligger i uddannelsessystemet og ej heller realistiske forventninger til, hvad der kræves for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Mange af de unges forældre har ikke indsigt i uddannelsessystemet og kan derfor ikke guide deres børn i valg af uddannelse (Frederiksen et al., 2015; Breau et al., 2015). Der er derfor et stort behov for at arbejde med uddannelsesvejledning i forbindelse med overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelse.

Særligt drenge med etnisk minoritetsbaggrund oplever forskellige udfordringer, når det kommer til uddannelse. Dette kan bunde i en lav motivation og svage faglige kundskaber, der er en hindring for at fortsætte en uddannelse efter grundskolen. Udfordringerne kan have forskellig karakter og blandt andet bunde i ringe selvværd og selvtillid, der kan komme til udtryk i en

aggressiv og opgivende adfærd (Johannesen et al., 2010). Dette afspejles i landsdækkende statistikker, hvor denne gruppe af unge har den laveste gennemførelsesprocent på ungdomsuddannelserne (CUBION, 2014). Nye tal fra uddannelsesregisteret behandlet i en undersøgelse fra Arbejdernes Erhvervsråd viser, at unge drenge med minoritetsbaggrund har vanskeligt ved at komme i gang med en ungdomsuddannelse efter endt folkeskole. Tallene viser, at mere end 26 %, dvs. over en fjerdedel af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, hverken har en ungdomsuddannelse eller er i gang med en ungdomsuddannelse. Til sammenligning er tallet for unge drenge med dansk etnisk baggrund 15 % (Foldspang, 2015).

Overordnet kan man skelne imellem, om man arbejder med individuel, håndholdt uddannelsesvejledning for enkelte unge, eller om man laver nogle bredere informationstiltag for alle interesserede unge og forældre i boligområdet, fx i form af uddannelsesmesser, hvor relevante ungdomsuddannelser kommer og fortæller forældre og unge om, hvilke muligheder og krav uddannelserne rummer. I dette afsnit vil vi gennemgående skelne imellem disse to forskellige tilgange.

Uanset hvordan man går til udfordringen, er det vigtigt, at man samarbejder med Ungdomsuddannelsesvejledningen (UU). UU har en stor viden om uddannelsessystemet og er desuden forpligtet til at hjælpe alle unge med at komme i gang med en ungdomsuddannelse. UU har dog ofte svært ved at få en god kontakt til de mest udsatte og skoletrætte elever, som bor i udsatte boligområder, og som helhedsplanen i mange tilfælde har kontakt med. Et samarbejde mellem UU og helhedsplanen kan derfor betyde, at man kan få sat gang i en relevant uddannelsesplan for nogle af de unge, som ellers bliver tabt i uddannelsessystemet (Frederiksen et al., 2013b).

Arbejde med uddannelsesvejledning i helhedsplanerne findes typisk sted ved, at uddannelsesvejledningen har træffetid i fx helhedsplanens lokaler eller i en bemandet klub eller værested (se aktivitetsbeskrivelse under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*). Her får de unge hjælp til uddannelsesafklaring, at tage kontakt til en studievejleder, at ansøge om kol-

legiebolig og praktik, men også til mere individuelle eller personlige udfordringer, de unge oplever (Bislev et al., 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At der er et tæt samarbejde mellem den boligsociale indsats og UU-vejledningen både omkring enkelte unge og omkring mere generelle uddannelsesaktiviteter eller -arrangementer.
- At den boligsociale indsats har et godt kendskab til boligområdets børn, unge og forældre, så de kan brobygge til UU.
- At uddannelsesvejledningen kan holde til i et lokalt i boligområdet, hvor de unge og deres forældre er trygge ved at komme.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for uddannelsesvejledning i udsatte boligområder er unge, som risikerer ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kan være unge, som har alvorlige faglige og sociale udfordringer i forhold til skolegang, men det kan også være unge, som klarer sig udmærket, men som ikke kender til de mange forskellige muligheder i uddannelsessystemet, ikke ved, hvad de mange forskellige forkortelser står for (HHX, HTX, STX), og hvad de forskellige uddannelser kræver, og hvis forældre ikke kan hjælpe dem med at træffe dette svære valg på grund af manglende kendskab til samfundet. Målgruppen kan således på den ene side være en mere eller mindre udsat og kriminalitets-truet gruppe af unge, som har brug for en håndholdt indsats for at finde en vej ind i uddannelsessystemet, som passer dem. Det kan også være almindeligt fungerende unge og deres forældre, som har brug for en målrettet og skræddersyet oplysning om mulighederne i uddannelsessystemet. En aktivitet, der især henvender sig til den brede målgruppe, kan være informationstiltag som fx uddannelsesmesser.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Når man skal arbejde med en mindre gruppe af unge, som er droppet ud af uddannelsessystemet, vil det være hensigtsmæssigt at arbejde individuelt og håndholdt med støtte til uddannelsesvalg. Den indivi-

duelle og håndholdte indsats gør det muligt at kombinere tilbud til den unge, som passer til den enkelte unges behov (Sværke et al., 2012). Desuden kan det også være nødvendigt at have fokus på andre problemstillinger, såsom angstbehandling og misbrugsbehandling (Sværke et al., 2012). De unge kan have personlige, sociale eller psykiske problemer, og her kan der med fordel kobles et tilbud til UU-vejledningen om fx psykologhjælp, en mentorordning, misbrugsbehandling etc.

I forhold til denne målgruppe er det ligeledes nødvendigt at tilrettelægge et forløb, som ikke minder om det at sidde på skolebænken, da mange typisk har dårlige erfaringer fra skolesystemet. I denne forbindelse viser undersøgelser, at virksomhedspraktik bidrager med noget andet end det, skolen kan tilbyde, og kan være med til at modvirke skoletræthed blandt de unge (Sværke et al., 2012). Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at ikke alle unge har ressourcerne til at indgå i et praktikforløb. Det bør dermed vurderes, om den unge kan klare en virksomhedspraktik, og forsøge at klæde den unge godt på til forløbet. Det kan fx tage afsæt i at give den unge selvtillid til at søge en praktikplads på egen hånd med støtte fra en boligsocial medarbejder, eller det kan være at forberede den unge på at indgå i en arbejdsplads (Sværke et al., 2012).

En aktivitet, der især henvender sig til den brede målgruppe, kan være informationstiltag som fx uddannelsesmesser. Uddannelsesmesser er oplysende arrangementer, der bedst egner sig til personer, som har de sproglige og sociale ressourcer til at forstå de oplysninger, som bliver kommunikeret på sådan en dag. Deltagelse i en uddannelsesmesse forudsætter først og fremmest, at man taler og forstår nok dansk til at kunne indgå i en samtale med de repræsentanter for de forskellige uddannelsesinstitutioner, som er mødt op, og at man forstår de oplæg, som bliver afholdt. Dette vil først og fremmest være en udfordring, når det kommer til nogle af forældrene. Ud over det sproglige kræver det desuden, at man har en så god indsigt i samfundet, at man kan forstå anvendeligheden af de forskellige uddannelser, og hvad det kræver at gennemføre uddannelsen. Dette kan være en udfordring både for forældrene og de unge.

For at en uddannelsesmesse bliver en succes, er det naturligvis afgørende, at de mennesker, som har behov for viden om uddannelsesmuligheder, dukker op (CUBION, 2013). Det er derfor vigtigt at lægge et stort arbejde i at informere om tilbuddet og at opfordre relevante unge og familier til at komme. I den forbindelse kan det være en god idé at engagere lokale aktører og forældrerepræsentanter i tilrettelæggelsen af uddannelsesmessen (CUBION, 2013).

I forhold til uddannelsesmesser er det centralt, at man tilpasser kommunikationen til målgruppen, både sprogligt og i forhold til målgruppens forståelse for samfundet. Den sproglige barriere er af stor betydning for mulighederne for at give fx forældrene en større viden om uddannelsessystemet. Tolke eller repræsentanter fra uddannelserne, der taler samme sprog som (nogle af) forældrene, kan være en god idé. I tillæg til dette er det ligeledes nødvendigt at overveje kommunikationsformen. Oplysninger omkring uddannelsessystemet og enkelte uddannelsesinstitutioner kan let blive meget komplekst. Man skal derfor være opmærksom på at formidle oplysningerne om uddannelserne på en måde, som er let forståelig og tilgængelig for målgruppen. Af samme grund er samtaler at foretrække frem for eksempelvis PowerPoint-præsentationer. Med den målgruppe, man ønsker at ramme med et sådant arrangement, risikerer man let at tale hen over hovedet på dem med generelle oplæg (Breau et al., 2015). Desuden kan oplæg fra rollemodeller – altså unge, som selv er i gang med en uddannelse – være særligt inspirerende og udbytterige (CUBION, 2013). Læs mere under aktivitetstypen *Rollemodelprojekter*.

For alle målgrupper gælder det, at det er vigtigt at have fokus på forældrene, da en manglende inddragelse kan betyde, at forældrene modarbejder de forskellige indsatser, de unge får tilbudt i sammenhæng med UU-vejledningen. Inddragelsen kan ske på flere måder, fx fællesspisning, en facebookside, en temadag om UU-vejledning eller ved at lave frivillige kontrakter med den unge og forældrene, så der bliver sat ord på, hvad begge parter kan gøre for at få den unge tættere på uddannelse (Olesen et al., 2012). Det er vigtigt at gøre forældrene opmærksomme på, at selv om de har vanskeligt ved at hjælpe den unge rent fag-

ligt, er der stadig mulighed for, at de kan hjælpe ham eller hende på andre måder. Dette kan være ved at få den unge op om morgenen og sørge for, at han eller hun kommer i skole, være engageret i skolens arrangementer, have en dialog med den unge om hans eller hendes trivsel i skolen, skabe rammerne for lektie-ro i hjemmet etc. (Olesen et al., 2012).

I tråd med dette er det ligeledes en god idé at inddrage forældrene i forhold til deres barns faglige kompetencer, så de også får revurderet deres forventninger til den unge og ser, at der er mange forskellige uddannelser, der kan passe til ham eller hende (Olesen et al., 2012). I nogle familier med ikke-vestlig baggrund kan der være en forventning om, at de unge bevæger sig i en uddannelsesretning mod mere kendte jobtyper, såsom advokat, ingeniør eller læge. Det er imidlertid vigtigt, at de unge får vurderet deres kompetencer, for dermed at få nogle realistiske forventninger om en fremtidig uddannelse (Olesen et al., 2012).

Det er vigtigt, at de unge ikke slippes for hurtigt efter en uddannelsesvejledningsindsats. Hvis det sker for hurtigt, er der stor sandsynlighed for, at denne gruppe af unge dropper ud af den uddannelsesfremmende aktivitet eller uddannelse og ender på kontanthjælp (Sværke et al., 2012). Det er dermed vigtigt at etablere en god overgang efter et endt forløb og fortsat støtte, hvis det vurderes, at den unge har behov for det. Det kan eksempelvis gøres ved at koble en mentor på den unge efter endt forløb (Sværke et al., 2012). De unge har mange skolemæssige nederlag bag sig, og en mentor eller rollemodel kan være en måde at finde motivationen på og se, at uddannelse er en vej for den unge. Det kan her være en fordel at benytte en rollemodel, der har oplevet en række af de samme udfordringer, som den unge står over for, da vedkommende vil kunne spejle sig i rollemodellen og se, at det muligt at overkomme udfordringer (Olesen et al., 2012:18).

SAMARBEJDSPARTNERE

En Fremskudt Uddannelsesvejledning bør i sagens natur altid finde sted i et tæt samarbejde mellem den boligsociale indsats og de relevante lokale UU-vejledere (Frederiksen et al., 2013b). Den boligsociale medarbejder er i besiddelse af en viden om de unge,

som den lokale UU-indsats kan drage stor nytte af, og omvendt kan den boligsociale medarbejder trække på UU-vejlederens ekspertise og kontakter i forhold til at hjælpe de unge (Frederiksen et al., 2013b).

Lokale virksomheder kan ligeledes være relevante samarbejdspartnere, især i forbindelse med virksomhedspraktikker. Virksomhedspraktik i lokale virksomheder kan være en god måde at forberede de unge på et uddannelsesforløb. Virksomheder er derfor en samarbejdspartner, der med fordel kan inddrages i uddannelsesvejledningen (Olesen et al., 2012).

Uddannelsesinstitutioner er en anden vigtig samarbejdspartner. Det kan være en fordel at lave små forløb på uddannelsesinstitutionerne, hvor de unge får en fornemmelse af, hvad det vil sige at gå på uddannelsen (Olesen et al., 2012). Det kan desuden være gavnligt at afholde ugentlige møder med uddannelsesinstitutionen, når den unge er startet op, og følge op på, hvordan det går med vedkommende.

KOMPETENCER

Det gode ved det tværsektorielle samarbejde mellem UU og den boligsociale indsats er, at de to parter kan supplere hinanden. UU har fagspecifik viden om de mange forskellige muligheder i uddannelsessystemet og ligeledes viden om, hvilke krav de forskellige uddannelser stiller. Desuden har UU mulighed for at iværksætte forskellige forløb for enkelte unge. Den boligsociale medarbejder har på den anden side et godt kendskab til boligområdet og deres forældre og kan bygge bro imellem de unge og UU i kraft af det tillidsfulde forhold, som de unge ofte har til de boligsociale medarbejdere.

For at denne brobygning kan blive en succes, er det imidlertid en forudsætning, at uddannelsesvejlederen formår at opnå de unges tillid. Det kræver således en uddannelsesvejleder, som respekterer og anerkender de unge og evner at inddrage de unges interesser og personlige forudsætninger i forbindelse med uddannelse (Rambøll, 2009b). Ydermere er det vigtigt, at uddannelsesvejlederen har en række socialfaglige kompetencer i forbindelse med den særligt udsatte gruppe af unge, og evnen til at identificere risikosig-

naler, der kan være en fare for et succesfuldt forløb (Pless, 2005; Olesen et al., 2012). Derudover skal uddannelsesvejlederen kunne indgå i dialog med beboere med mange forskellige baggrunde og sprogkulturer (Sværke et al., 2012).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en resultatopsamling fra UU-Frederiksbergs forsøgsprojekt med at arbejde individuelt og håndholdt med en mindre gruppe af unge, som er droppet helt ud af uddannelsessystemet, er der positive resultater. Opsamlingen viser, at det på den korte bane kan gøre en forskel med en UU-indsats (UU-vejledning Frederiksberg, 2014). Gruppen bestod af 11 unge mellem 18 og 27 år uden en ungdomsuddannelse. Denne gruppe beskrives oftest som meget svær at flytte i en positiv retning. Alligevel har gruppeforløbet formået at få seks af de unge til at starte på en ungdomsuddannelse og tilknyttet en fastholdelsesindsats. Hvordan det går med disse unge på længere sigt er dog uvist (UU-vejledning Frederiksberg, 2014).

I evalueringen af uddannelsesbasaren i Haraldsgadekvarteret peger forældrene på, at de har fået mere viden om enkelte ting, som fx ansøgningsprocedure for uddannelser eller forskellen på de forskellige gymnasiale uddannelser (CUBION, 2013). Forældrene peger dog på, at en uddannelsesbasar ikke er nok, og at de har brug for mere viden. De er dog enige om, at det er en start, og at de nu har fået en større viden, som de kan bygge videre på. Der peges desuden på, at uddannelsesbasaren har oplyst om, hvilke andre uddannelser der findes, og en forælder er blandt andet blevet mere åben for andre uddannelser end de traditionelle prestigegivende uddannelser, som fx læge, ingeniør eller advokat (CUBION, 2013).

En større kortlægning af effekten af forskellige vejledningsmetoder og -redskaber i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse og mellem ungdomsuddannelse og efterfølgende uddannelse gennemført af Dansk Clearinghouse for uddannelsesforskning, viser, at de effektfulde vejledningsmetoder på mange måder matcher vilkårene for boligsociale uddannelsesvejledning for unge i samarbejde med uddannelsesvejledningen. Der lægges fx vægt på

betydningen af den personlige relation imellem den unge og vejlederen, at vejledningen tager udgangspunkt i den unges behov og at den unges forældre og kammerater inddrages og medtænkes i vejledningen, således at vejledningen tager udgangspunkt i den unges hele livssituation. Disse præmisser er særligt vigtige, når det kommer til unge fra uddannelsesfremmede miljøer, hvilket gælder for mange unge i de udsatte boligområder (Larsen et al., 2011). Denne systematiske kortlægning understreger således betydningen af, at lave fremskudt og håndholdt uddannelsesvejledning for unge i udsatte boligområder.

Forskning viser, at der kan påvises positive resultater af at arbejde individuelt og helhedsorienteret med uddannelsesvejledning med unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Der er derfor god grund til at arbejde med uddannelsesvejledning i regi af den boligsociale indsats både i forhold til målgruppe og arbejdsmetode. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Uddannelsesvejledning for unge* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

AKTIVITETSBEKRIVELSER – VOKSNE

På de følgende sider beskrives den bedste eksisterende viden om tilrettelæggelse af og virkningen af aktivitetstyperne under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse – voksne*. På dette indsatsområde har vi valgt at skelne imellem indsatser for børn og unge og indsatser for voksne, da indsatser for børn og unge primært omhandler skolegang og uddannelse, og indsatser for voksne primært omhandler beskæftigelse. I det følgende oplystes aktivitetstyperne for voksne. Mange af aktivitetstyperne er relevante under flere forskellige indsatsområder, men for at undgå dubletter har vi kun placeret beskrivelsen af de enkelte aktivitetstyper under ét af indsatsområderne. I nogle tilfælde vil der derfor kun stå en overskrift og en henvisning til det indsatsområde, hvor aktivitetstypen er nærmere beskrevet.

BESKÆFTIGELSESMENTOR

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder er der mange beboere, som er uden for arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 16 og 50 år er ledig, og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er 17 % af de 18-64-årige langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). Mange af de ledige beboere i de udsatte boligområder er karakteriseret ved, at de har problemer ud over ledighed, og at de er langt fra at kunne varetage et job. Andre ledige beboere vil godt kunne varetage et job, men er udfordrede på grund af manglende sprogkundskaber og kendskab til samfundet og arbejdsmarkedet. For begge disse målgrupper er det relevant at arbejde med beskæftigelsesmentorer. Der vil dog være forskel på, hvad indsatsens fokus skal være, og hvilke ressourcer og kompetencer det kræver at varetage opgaven.

Et beskæftigelsesmentorforløb består i et match mellem en erfaren mentor, der støtter en ledig, som har brug for hjælp og støtte til forskellige nærmere afgrænsede problemstillinger i forhold til at komme i beskæftigelse eller blive fastholdt i beskæftigelse. Formålet er at udvikle faglige og sociale kompetencer, som skal fremme borgerens mulighed for på sigt at komme i uddannelse og arbejde (Albæk et al., 2012; Madsen et al., 2015a). Efter indførslen af kontanthjælpsreformen pr. 1. januar 2014 er det blevet mere udbredt, at jobcentre arbejder med beskæftigelsesmentorer for ledige borgere. Jobcentre er således forpligtede til at tilbyde aktivitetsparate borgere – altså borgere, som ikke vurderes at være parate til at komme direkte i arbejde eller uddannelse – at blive matchet med en mentor (Beskæftigelsesregionerne, 2013; Madsen et al., 2015a). De borgere, som jobcentre tilbyder en mentorindsats, er altså de svageste ledige med eksempelvis psykiske eller fysiske helbredsproblemer, manglende sociale kompetencer og misbrugsproblemer (Mpoy, 2012).

De boligsociale indsatser har typisk et godt kendskab til beboere med disse karakteristika, og det er derfor oplagt, at den boligsociale indsats og jobcentrene arbejder tæt sammen om at etablere mentorforløb for udsatte ledige, som bor i udsatte boligområder. Desuden kan den boligsociale indsats supplere jobcentrenes arbejde med beskæftigelsesmentorer ved at tilbyde eller brobygge til beskæftigelsesmentorforløb for ledige borgere, som jobcentrene ikke tilbyder mentorforløb.

Arbejdet med beskæftigelsesmentorer i helhedsplanerne kan finde sted på forskellige måder. I nogle tilfælde består indsatsen i, at den boligsociale indsats i et samarbejde med jobcentret støtter udsatte ledige i boligområdet i forhold til at indgå i et mentorforløb med en af jobcentrets mentorer. I andre tilfælde består indsatsen i, at helhedsplanen matcher ledige beboere med frivillige mentorer, som er en del af en frivilligorganisations mentorkorps. En sidste mulighed er, at helhedsplanen selv rekrutterer mentorer i lokalområdet, som de matcher med ledige beboere. I alle tilfælde bør det foregå i et samarbejde med jobcentret.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At helhedsplanen har et godt kendskab til udsatte ledige i boligområdet.
- At indsatsen sker i et tæt samarbejde med jobcentret.
- Et samarbejde med et mentorkorps omkring matching af mentorer og mentees eller et samarbejde med lokale foreninger og virksomheder omkring at rekruttere mentorer.
- Et fysisk sted i boligområdet, hvor møder mellem mentorer og mentees kan finde sted.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for beskæftigelsesmentorer er ledige voksne. Inden for denne brede definition kan der være flere forskellige målgrupper med forskellige behov, som bør være styrende for, hvordan indsatsen tilrettelægges. Hvis der primært er tale om udsatte ledige, med tunge personlige og sociale problemstillinger, bør den boligsociale indsats' rolle primært være at brobyg-

ge til jobcentrets professionelle mentorkorps, da en sådan opgave vil være for tung for frivillige mentorer. Det kan dog være af afgørende betydning for etableringen af et godt mentorforløb mellem beboeren og jobcentrets professionelle mentor, at den boligsociale medarbejder, som kender beboeren, hjælper processen og relationen imellem de to godt i gang. En anden mulighed, når det kommer til de mest udsatte ledige, er at oprette et virksomhedscenter i helhedsplanen i tæt samarbejde med kommunen. I et virksomhedscenter i helhedsplanen kan udsatte ledige beboere komme i et praktikforløb i helhedsplanen og blive tilknyttet en boligsocial medarbejder som mentor (Madsen et al., 2015a). Denne aktivitet er beskrevet særskilt under aktivitetstypen *Virksomhedscenter i helhedsplanen*.

Hvis der er tale om en mere ressourcestærk målgruppe, som primært har brug for hjælp til at finde eller blive fastholdt i uddannelse eller beskæftigelse, kan en beskæftigelsesrettet mentorindsats være en stor hjælp. Denne målgruppes udfordringer bunder ofte i manglende netværk, sproglige udfordringer eller mangel på viden om det danske arbejdsmarked. Dette er problemstillinger og emner, hvor frivillige mentorer kan støtte og hjælpe de ledige. Denne målgruppe er ikke berettiget til en mentor fra jobcentrets side. Her kan den boligsociale indsats gøre en forskel, da denne målgruppe ikke har krav på at få tildelt mentorstøtte af kommunen (Madsen et al., 2015a).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Første trin er at afdække målgruppens behov og ressourcer, så indsatsen og målsætningerne kan skræddersyes disse. Hos en ressourcestærk målgruppe kan indsatsen eksempelvis sigte efter at bringe de ledige i selvforsørgelse, mens det hos en mere udsat målgruppe er mere realistisk at arbejde hen imod, at de ledige erhverver sig nogle uddannelses- eller arbejdsmarkedsrelevante kompetencer og får mere styr på de personlige udfordringer, som ligger i vejen for beskæftigelse (Madsen et al., 2015a).

I vurderingen af målgruppens behov og ressourcer bør der også tages stilling til, om indsatsen skal baseres på frivillige eller professionelle mentorer. Hvis

målgruppen er tungt udfordret på en række områder ud over ledighed, vil det ikke være oplagt at arbejde med frivillige mentorer, da de vil have behov for en hjælp, som ligger ud over, hvad en frivillig mentor kan forventes at kunne levere (Madsen et al., 2015a). Dette fører således også til en beslutning om, hvilken rolle helhedsplanen skal spille i indsatsen. Skal den brobygge til jobcentrets professionelle mentorer? Skal en selvstændig mentorordning iværksættes i helhedsplanen, eller er det muligt at samarbejde med et eksisterende mentornetværk?

Som beskrevet tidligere, er den boligsociale indsats' rolle i en beskæftigelsesmentorindsats ofte at rekruttere mentees til et allerede eksisterende mentorkorps. I forhold til mange andre aktører har helhedsplanerne gode forudsætninger for at rekruttere mentees, da andre boligsociale aktiviteter kan benyttes som platform til at skabe kontakt (Madsen et al., 2015a). Hvis den boligsociale indsats vælger at rekruttere egne mentorer, kan disse eksempelvis findes ved at tage kontakt til sportsklubber og lokale frivillige foreninger som fx Røde Kors eller benytte helhedsplanens eget netværk i lokalområdet. Beskæftigelsesmentorer kan desuden findes ved at tage kontakt til virksomheder.

Erfaring tyder på, at det er vigtigt at inddrage den ledige i tilrettelæggelsen af mentorforløbet. Dette er med til at sikre, at mentor, mentee og koordinator er enige om forløbets målsætning. En forventningsafstemning mellem parterne kan være med til at fremme den lediges motivation og ejerskab i forhold til indsatsen. Her er det også vigtigt, at der fastsættes nogle klare retningslinjer for mentorens opgaver, som parterne kan forholde sig til (Albæk et al., 2015; Madsen et al., 2015a).

SAMARBEJDSPARTNERE

Der er to primære samarbejdspartnere i forhold til at arbejde med beskæftigelsesmentorer i helhedsplanerne. Den ene er jobcentret, og den anden er frivilligorganisationer med mentorkorps. Det er afgørende, at et beskæftigelsesmentorforløb ikke iværksættes uden om jobcentret. Et beskæftigelsesmentorforløb bør således være koordineret med jobcentret og en del af den lediges afklaringsforløb. Indholdet i hel-

hedsplanens samarbejde med jobcentret vil afhænge af, hvordan indsatsen er skruet sammen. I nogle tilfælde vil det handle om at motivere og støtte en ledig fra boligområdet i forhold til at indgå i et mentorforløb med en af jobcentrets beskæftigelsesmentorer. I andre tilfælde vil jobcentret henvise ledige beboere til helhedsplanens mentorkorps. Samarbejdet med frivilligorganisationerne består i at matche ledige i boligområderne med mentorer i frivilligorganisationernes mentorkorps. Dette vil også typisk foregå i et samarbejde med jobcentret, således at enten den frivillige organisation eller helhedsplanen er i dialog med den ledige jobcentersagsbehandler omkring mentorforløbet.

KOMPETENCER OG RESSOURCER

Når det drejer sig om frivillige mentorer, er det vigtigt at vurdere, hvorvidt de valgte mentorer besidder de nødvendige kompetencer. Den gode relation præget af gensidig tillid mellem mentor og mentee anses som kernen i indsatsen. Hos mentorer i beskæftigelsesindsatsen lægges der derfor vægt på personlige kompetencer som tålmodighed, et positivt menneskesyn og evnen til at reagere empatisk på andres erfaringer. Samtidig er godt kendskab til virksomhedskultur også en stor fordel (Holmboe, 2012).

Ud over disse brede kompetencer er det vigtigt, at mentorernes kvalifikationer stemmer overens med målgruppens behov. Er der eksempelvis tale om ledige med tunge personlige problemer, kan der være behov for mentorer med stærke kompetencer på det sociale område. Rettes indsatsen derimod mod ledige, der blot har brug for støtte til at blive fastholdt i uddannelse eller beskæftigelse, kan det være en god idé at tildele dem en mentor med branchespecifikt kendskab, som kan støtte den ledige i at skabe og bevare kontakt til arbejdsmarkedet igen (Madsen et al., 2015a).

Forløbets succes kan også afhænge af, hvorvidt mentoren er tilstrækkeligt kvalificeret og udrustet til opgaven. Især hvis der er tale om frivillige mentorer, er det vigtigt, at de får en form for uddannelse i at være mentor. Uddannelsen af mentorer kan eksempelvis ske via et to-fire-dages kursus efterfulgt af månedlige aftenmøder, hvor mentorerne lærer om målgruppen,

mentorrollen, samtaleteknikker, konflikthåndtering, forventningsafstemning og arbejdsmarkedskendskab. Dette kan eventuelt arrangeres i samarbejde med jobcentret (Foreningen Nydansker, 2009).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Dokumentationen for, at beskæftigelsesmentorer er virkningsfulde i forhold til udsatte ledige, er blandet, og der tegner sig således ikke et entydigt billede. I en rapport udarbejdet af SFI gennemgås resultaterne fra danske og internationale studier af effekten af mentorstøtte over for udsatte ledige. Her konkluderes det, at der er evidens for, at mentorstøtte, som en central del af en større beskæftigelsesrettet indsats over for gruppen, har en gavnlig virkning på beskæftigelsesgraden hos langtidsledige (Albæk et al., 2012). En anden undersøgelse af danske jobcenterbevilligede mentorordningers effekt på graden af ordinær beskæftigelse og uddannelse konkluderer på den anden side, at der ikke er nogen positiv sammenhæng mellem disse (Albæk et al., 2015). Denne undersøgelse viser dog ikke, hvorvidt de ledige er kommet *tættere på* arbejdsmarkedet

eller uddannelsessystemet. CFBU's undersøgelser af andre beskæftigelsesindsatser for udsatte ledige viser, at resultaterne af indsatser for denne målgruppe ofte skal ses i små skridt hen imod beskæftigelse og ikke ved, at de udsatte ledige kommer i beskæftigelse fra den ene dag til den anden (Mygind et al., 2014). Det kan derfor ikke udelukkes, at mentorindsatserne har haft en sådan effekt, selvom det ikke kan læses ud af beskæftigelsesstatistikkerne.

Ser vi på slutevalueringen af KVINFO's mentorindsats for kvinder med anden etnisk baggrund, viser undersøgelsen, at 38 % af de 128 mentees, som er blevet interviewet, er kommet i arbejde efter at have deltaget i mentorforløbet. Af dem, der er startet på en uddannelse, svarer 70 %, at de klarer sig bedre på deres uddannelse, efter at de har fået en mentor. Derudover oplever de ledige også, at de har fået større selvtillid, forbedrede dansk kundskaber, bedre forudsætninger for at få et arbejde med løn samt bedre mulighed for at støtte deres børn i skolen i forbindelse med mentorforløbet (Oxford Research, 2014).

Der er således noget, der tyder på, at beskæftigelsesmentorindsatser kan have positiv betydning for nogle udsatte og mindre udsatte ledige. På den anden side viser en ny større undersøgelse, at det er svært at læse et positivt resultat ud af de overordnede beskæftigelsesstatistikker. Dette kan dog skyldes, at de fremskridt, som de ledige gør, kun er skridt på vej imod beskæftigelse og derfor – endnu – ikke har resulteret i reel beskæftigelse og selvforsørgelse.

Dokumentationen for virkningen af beskæftigelsesmentorer er tvetydig. Meget tyder på, at beskæftigelsesmentorer kan skabe resultater i forhold til at hjælpe beboere tættere på arbejdsmarkedet, men at indsattstypen ikke kan forventes at få beboere som er tilknyttet en beskæftigelsesmentor i beskæftigelse. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Beskæftigelsesmentor* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning i forhold til at flytte beboere tættere på arbejdsmarkedet.

BYDELSMØDRE

Se aktivitetstypen på side 151 under indsatsområdet *Forebyggelses og forældreansvar*.

FREMSKUDT KOMMUNAL BESKÆFTIGELSESINDSATS

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder er der mange beboere, som er uden for arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 16 og 50 år er ledig, og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er 17 % af de 18-64-årige langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). Mange af de ledige beboere i de udsatte boligområder er karakteriseret ved, at de har problemer ud over ledighed, og at de er langt fra at kunne varetage et job. Beskæftigelsesindsatsen for disse beboere handler derfor ikke så meget om at hjælpe dem med jobsøgning. For disse beboere handler det om at få taget hånd om de problemer, som ligger i vejen for, at de kan varetage et job, fx helbred,

familieproblemer, uoverskuelig gæld eller større personlige og sociale udfordringer. Først derefter bliver det relevant at tænke på uddannelsesmæssig opkvalificering og jobsøgning (Madsen et al., 2015b). Set i dette lys spiller den boligsociale indsats en stor rolle, fordi medarbejderne kender beboerne, deres livssituation og hverdag og kan bidrage til at iværksætte en positiv udvikling, som på den lange bane kan føre beboerne tættere på arbejdsmarkedet. I de boligsociale indsatser arbejder man mange steder med beskæftigelsesfremmende indsatser i et tæt samarbejde med landets jobcentre. Et eksempel på et sådant samarbejde er fremskudte kommunale beskæftigelsesindsatser.

Fremskudte kommunale beskæftigelsesindsatser er karakteriseret ved, at jobcentrets medarbejdere rykker ud i boligområdet og samarbejder med den lokale helhedsplan og andre aktører i nærområdet. Indsatsen omfatter typisk obligatoriske jobsamtaler, som normalt ville finde sted på jobcentret. Indsatsen kan også bestå i, at jobcentermedarbejderne guider borgerne videre i systemet eller laver vejledning i forhold til jobsøgning m.v. I flere af de fremskudte enheder er der således både en fast afgrænset målgruppe af beboere på kontanthjælp, som typisk er en tungere målgruppe, og en åben rådgivning for alle beboere i boligområder (Aner et al., 2011b; Madsen et al., 2015b).

Tanken bag den fremskudte beskæftigelsesindsats er at møde borgerne i deres nærmiljø og at skabe et tilbud, som er lettilgængeligt og med en mere direkte kontakt til borgerne. På denne måde er det muligt at følge den enkelte borger tættere end normalt og lave individuelt tilpassede forløb. Den daglige kontakt med boligsociale medarbejdere giver medarbejdere i den fremskudte indsats mere viden om de lokale beboeres ressourcer, og det kan være medvirkende til at synliggøre handlemuligheder, som kan hjælpe borgeren i retning af beskæftigelse eller uddannelse. Det er typisk en viden om personlige forhold, som kan være vanskelig for en myndighedsperson at opnå gennem samtaler på jobcentret, da det ofte kræver kendskab til den enkelte borgers familie og hverdagsliv. De boligsociale medarbejdere kan spille en vigtig rolle som brobyggere mellem borgerne og medarbejderne i den fremskudte beskæftigelsesindsats, især over for udsatte borgere,

som har mistillid til myndigheder i en sådan grad, at det forhindrer dem i at deltage aktivt i beskæftigelsesindsatsen (Madsen et al., 2015b; LG Insight, 2014).

Den fremskudte indsats har ligesom det ordinære jobcenter som mål, at borgeren opnår selvforsørgelse. Nogle steder suppleres dette beskæftigelsesrettede formål med et socialt sigte, fx at borgeren opnår større trivsel i hverdagen og større tillid til "systemet" samt modtager en forebyggende indsats (Socialstyrelsen, 2014; LG Insight, 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At der er et tæt og forpligtende samarbejde mellem jobcentret og den boligsociale indsats. Det er afgørende at koordinere arbejdet, finde snitflader og blive enige om, hvordan indsatserne bedst supplerer hinanden.
- Der skal være lokaler til rådighed for de fremskudte medarbejdere. For at sikre samspillet mellem helhedsplanen og den fremskudte beskæftigelsesindsats, er det vigtigt, at lokalerne ligger sammen. Lokalerne skal desuden være uformelle og imødekommende.
- Der skal afsættes mere tid til den enkelte ledige, end der typisk bliver i den kommunale indsats. Den ekstra tid skaber større fleksibilitet og muliggør en mere skræddersyet og håndholdt indsats.
- De fremskudte medarbejdere bør være anerkende, fleksible og empatiske.
- Hvis der er tale om et åbent tilbud, er det vigtigt at have en strategi for, hvordan boligområdets ledige skal få kendskab til tilbuddet.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Det er især de særligt svage ledige, som har personlige og sociale problemer ud over ledighed, der kan have gavn af den fremskudte indsats. Denne gruppe har særligt brug for den helhedsorienterede tilgang, som indsatsen kan tilbyde. Men den fremskudte indsats kan også rettes mod beboere, som ikke har problemer ud over ledighed (Mygind et al., 2014). Det vigtige er her at afstemme forventningerne til indsatsen, så disse stemmer overens med den valgte målgruppe og de tilhørende arbejdsmetoder. Rettes indsatsen

eksempelvis mod den tunge målgruppe af særligt udsatte ledige, er der behov for en mere helhedsorienteret tilgang, som er mere ressourcekrævende. De forventninger, man har til effekterne af indsatsen bør desuden afpasses efter målgruppen, da erfaringerne viser, at svage ledige er svære at få i reel beskæftigelse, og at resultaterne for disse beboere typisk er små forbedringer i retning mod beskæftigelse (Mygind et al., 2014; Madsen et al., 2015b).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Når den fremskudte indsats rykker ud i boligområdet, er det vigtigt at gøre sig en række overvejelser om den fysiske placering af indsatsen. Da den direkte og personlige kontakt mellem den ledige og den fremskudte medarbejder udgør et centralt element i indsatsen, bør man så vidt muligt undgå at skabe unødvendige led mellem bruger og vejleder, som fx en sekretær eller aflåste døre. Uformelle fysiske rammer er ofte med til at give de ledige en mere tryk oplevelse af at komme i det fremskudte tilbud. Særligt borgere, der lider af social angst, kan have gavn af omgivelser, der opleves som mere imødekommende og mindre overvældende end det almene jobcenter (Mygind et al., 2014; Madsen et al., 2015b). En måde at imødekomme disse rumlige behov på er at placere det fremskudte kontor i beboerhuset. Mange beboere har allerede et kendskab til beboerhuset i forbindelse med andre boligsociale aktiviteter, hvilket er med til at skabe tryghed. At indsatsen placeres i beboerhuset betyder desuden, at de fremskudte medarbejdere lettere får et tæt samarbejde med de boligsociale medarbejdere, og at de får et større kendskab til de lokale tilbud, som kan være relevante for målgruppen (Madsen et al., 2015b).

Hvis den fremskudte indsats er et åbent tilbud baseret på frivilligt fremmøde, er det vigtigt at lave en strategi for rekruttering af beboere (Mygind et al., 2014). Det kan den boligsociale indsats med deres lokalkendskab fx bistå med. Rettes indsatsen mod de mest udsatte ledige, kan det være en god idé at have en åben rådgivning, hvor borgerne kan komme uden en forudgående aftale i det fremskudte tilbud. Erfaring tyder på, at muligheden for at kunne henvende

sig med akutte problemer og spørgsmål uden forudgående aftale kan bidrage til, at de lediges problemer bliver taget i opløbet (Madsen et al., 2015b).

SAMARBEJDSPARTNERE

Det er vigtigt, at der er et tæt samarbejde imellem den boligsociale indsats og den fremskudte beskæftigelsesindsats, og en tæt fysisk placering – fx i samme beboerhus – fremmer muligheden herfor. Erfaring viser dog, at en fysisk tæt placering ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at der opstår et tæt samarbejde mellem den kommunale og boligsociale indsats. Hvorvidt samarbejdspotentialet bliver udnyttet, afhænger af en række andre faktorer. Her er det vigtigt, at begge parter er motiverede til at prioritere samarbejdet og vidensdelingen. Nogle gange kan det være en udfordring at få de fremrykkede kommunale medarbejdere til at engagere sig i samarbejdet. Dette kan blandt andet skyldes, at de kommunale medarbejdere, trods den fremrykkede position, stadig kan have et stort arbejdspress i forhold til ordinære kommunale opgavekrav. Et velfungerende samarbejde fremmes desuden af et personligt kendskab på medarbejderniveau. Hvis samarbejdet udelukkende er personbåret, er det dog sårbart over for udskiftning af personale, og der er derfor brug for, at samarbejdet bliver formaliseret i en vis grad (Mygind, 2013; Madsen et al., 2015b).

For at styrke samarbejdet, er det vigtigt at udforme en klar ansvars- og rollefordeling i samarbejdet mellem den kommunale og boligsociale indsats og sikre, at der på ledelsesniveau prioriteres tid til koordinering (Madsen et al., 2015). En arbejdsdeling kan eksempelvis indebære, at den kommunale indsats har myndighedsfunktionen, viden om lovgivning på feltet samt mulighed for at handle og stille krav. Den boligsociale indsats har mere tid og kan så fokusere på processen, opbygge en tillidsrelation til beboeren og kan arbejde håndholdt (Aner et al., 2011b).

En anden faktor, der kan have indflydelse på samarbejdet, er, hvorvidt den fremskudte indsats og de lokale aktører arbejder med de samme målgrupper og formål. Hvis indsatserne arbejder med forskellige målgrupper, kan det være svært at finde snitflader i

samarbejdet (Madsen et al., 2015b). Omvendt, hvis parterne arbejder med samme målgruppe, er det ekstra vigtigt, at de er skarpe på opgave- og rollefordeling (Mygind et al., 2014).

Ud over de boligsociale medarbejdere i helhedsplanen kan vigtige eksterne samarbejdspartnere for den fremskudte indsats også være boligforeningen, virksomheder, uddannelsesinstitutioner, behandlingspsykiatrien, praktiserende læger, lokale aktiverings-tilbud m.v. (Socialstyrelsen, 2014).

KOMPETENCER OG RESSOURCER

En fremskudt beskæftigelsesindsats vil have stor fordel af, at medarbejderne har fleksibilitet og mere tid, så der er mulighed for at lave tæt opfølgning på enkelte borgere, når behovet opstår, og der er mulighed for at skabe fremdrift i deres forløb (Madsen et al., 2015b). Yderligere er det vigtigt, at der prioriteres tid til at etablere og vedligeholde et tæt samarbejde med de lokale aktører (Mygind, 2013). Derudover forudsætter indsatsen, at de fremskudte medarbejdere besidder en række relevante kompetencer. Her er det nødvendigt med en socialfaglig uddannelse, et bredt kendskab til lovgivningen på området samt et godt overblik over tilbud i kommunen og regionen. Derudover er det også gavnligt at have erfaring med koordinering og effektiv mødeafholdelse. Når det kommer til personlige kompetencer, er det vigtigt, at vedkommende er struktureret og god til at have overblik samt er dygtig til at skabe relationer og kommunikere med brugere med psykiske og sociale vanskeligheder (Socialstyrelsen, 2014). De kommunalt fremrykkede medarbejdere skal skabe og fastholde relationer til såvel de ledige som diverse samarbejdsparter lokalt og kommunalt.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en undersøgelse, foretaget af CFBU, undersøges effekten af fremskudte beskæftigelsesindsatser i udsatte boligområder i København, hvor målgruppen er aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Rapporten konkluderer, at den fremskudte beskæftigelsesindsats bidrager positivt til, at flere udsatte ledige kommer i virksomhedspraktik og løntilskud. 12 % af de aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, som

har modtaget en fremskudt beskæftigelsesindsats, er inden for et år kommet i virksomhedspraktik eller løntilskud, mens det samme gør sig gældende for 10 % af de aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere på det centrale jobcenter. SFI har i tidligere studier vist, at virksomhedspraktik og løntilskud har en positiv effekt på udsatte ledige (Graversen, 2012). Det tyder dermed på, at den fremskudte beskæftigelsesindsats bidrager til at få udsatte ledige tættere på arbejdsmarkedet (Madsen et al., 2015b).

Undersøgelsen viser samtidig, at den fremskudte beskæftigelsesindsats har en betydning i forhold til at forebygge, at borgernes personlige og sociale problemer eskalerer. Resultaterne fra borgernes progressionsskemaer med mål for personlige og faglige udviklingsmål viser, at den fremskudte indsats er signifikant bedre end den ordinære beskæftigelsesindsats til at fastholde borgerne på et stabilt niveau. Når man tager den forholdsvist tungt belastede målgruppe i betragtning, må det således ses som et positivt resultat i sig selv, at man med den fremskudte beskæftigelsesindsats bidrager til at sikre den stabilitet og det overskud i borgernes liv, der er nødvendig for på sigt at kunne påtage sig et job (Madsen et al., 2015b).

Evalueringer viser at fremskudte kommunale beskæftigelsesindsatser er gode til at hjælpe aktivitetsparate borgere i virksomhedspraktik og løntilskud. Desuden kan det forebygge, at borgerne sociale problemer eskalerer. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Fremskudt kommunal beskæftigelsesindsats* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

PRAKTIKPLADSER I FORBINDELSE MED BYGGE- OG RENOVERINGSPROJEKTER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Landets udsatte boligområder er præget af en høj grad af ledighed, og der er derfor behov for særlige beskæftigelsesrettede indsatser i disse områder (Madsen et al., 2015a). Derudover er der en generel mangel på

praktikpladser inden for bygge- og anlægsbranchen, hvilket er et samfundsøkonomisk problem, da dette betyder, at mange unge må opgive deres uddannelse. Dette betyder, at mange unge kommer til at stå uden en uddannelse og vil desuden føre til en mangel på faglært arbejdskraft. Som en løsning på disse udfordringer kan der arbejdes på en sammentænkning af fysiske og sociale indsatser i udsatte boligområder, således at de fysiske renoveringsprojekter kan give anledning til arbejdspladser og praktikpladser til boligområdernes beboere. BL indgik i 2011 en partnerskabsaftale med Dansk Byggeri med formålet at fremme beskæftigelse og praktikpladser i forbindelse med boligorganisationers byggerier (BL, 2014a).

Mange boligsociale indsatser kombineres med iværksættelse af større renoveringer og fornyelse af boligområdet. Flere steder benytter byggeledelsen og medarbejderne i helhedsplanerne muligheden for at indgå aftaler med entreprenørfirmaerne om, at beboere fra boligområdet kan komme i praktik eller lignende i forbindelse med renoveringsarbejdet i boligområdet. Ved at indgå samarbejde med renoveringsaktørerne, og oprette praktik- og lærepladser, virksomhedspraktikker, løntilskudsjob, mv. kan renoveringen være med til at skabe nogle muligheder i forhold til uddannelse og beskæftigelse blandt de unge i det udsatte boligområde. Det forudsætter, at byggeledelse og de boligsociale medarbejdere i samarbejde med bl.a. erhvervsskolen faciliterer en proces, hvor egnede kandidater fra boligområdet rekrutteres og præsenteres for entreprenører og håndværkere. Her kan de boligsociale medarbejdere benytte sig af deres lokalkendskab til beboerne (Madsen et al., 2015a). Derudover vil det, alt efter målgruppen, være nødvendigt for at sikre fastholdelse i projektet. Dette kan gøres ved, at de boligsociale medarbejdere varetager en støttende funktion for de unge, som kommer i praktik eller bliver ansat i byggefirmaet (Mygind et al. 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- Først og fremmest må behovet for henholdsvis praktik- og lærepladser, virksomhedspraktikker, løntilskudsjob og fritids-/feriejob hos boligområdets beboere afdækkes.
- Dernæst bør der tages stilling til, hvorvidt indsatsen

og samarbejdet skal baseres på en frivillig partnerskabsaftale eller en social klausul i udbuddet. Der kan ikke stilles krav om beskæftigelse af lokale unge i en social klausul. I begge tilfælde er det vigtigt, at der udarbejdes en gensidigt forpligtende skriftlig aftale mellem boligorganisationen og entreprenører, og at der følges op på samarbejdet og resultaterne.

- Når ordningen skal iværksættes, er det en forudsætning, at der skabes opbakning til samarbejdet i de involverede organisationer, lige fra boligorganisationens bestyrelse og byggeledelse til de forskellige over- og underentreprenører.
- Det er desuden afgørende, at der afsættes ressourcer til opfølgning på ansættelsen af praktikforløbet for at forebygge frafald eller konflikter.
- Det er endeligt vigtigt at sikre et tæt og forpligtende samarbejde mellem helhedsplanen og byggeledelsen i boligorganisationen og at der er ledelsesmæssige opbakning og fokus begge steder i organisationen.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Denne aktivitetstype kan rette sig mod flere forskellige målgrupper. Det anbefales derfor, at man først og fremmest kortlægger, hvilke målgrupper, der er behov for at rette indsatsen mod i det konkrete boligområde. Fx kan etableringen af praktik- og lærepladser hjælpe lokale unge, som er i gang med en erhvervsuddannelse. Ansættelse af lokale til eksempelvis at være vagter ved indgangen til byggepladsen eller til at holde orden i skurbyen kan skabe beskæftigelse for ledige i boligområdet. Opkvalificering af ledige gennem løntilskudsjobs, virksomhedspraktik med videre kan gavne de udsatte ledige, som ikke kan klare en ansættelse på ordinære vilkår (BL, 2015).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Boligorganisationerne kan indgå forskellige former for aftaler med renoveringsparterne. Det kan enten skrives som en klausul i udbudsfasen, at entreprenøren - for at få opgaven - skal stille et antal praktik- eller lærepladser til rådighed. Denne form for juridisk bindende betingelser hedder *sociale klausuler*. Aftalerne kan også tage en mere frivillig form af *partnerskabs-*

aftaler (Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen, 2012). Partnerskabsaftaler bygger på samarbejde og dialog. Her har begge parter indflydelse på aftalens indhold. Modellerne har hver sine fordele og ulemper.

I den frivillige partnerskabsaftale indgår oprettelsen af praktikpladser ikke som et kriterium i udbuddet men er en frivillig aftale, som begge parter har indflydelse på. Da partnerskabsaftalen ikke er underlagt de samme juridiske rammer som de sociale klausuler, kan den bedre tilpasses entreprenørernes arbejdsgang i den konkrete byggeopgave samt de lokale behov i det udsatte boligområde (BL, 2014b). Flexibiliteten betyder også, at der er større mulighed for at inddrage en bred vifte af aktører i samarbejdet. Ulempen ved partnerskabsaftaler er, at det kan ende med hensigtserklæringer, der ikke resulterer i flere praktikpladser. For at undgå dette er det afgørende, at boligorganisationen og de boligsociale medarbejdere tager opgaven til sig og sammen med erhvervsskole, UU, praktikpladscentre m.v. følger op på, at der præsenteres egnede kandidater for entreprenørerne (BLs trin for trin guide *Sådan får du mere ud af din byggesag*, 2014).

Den sociale klausul er derimod juridisk bindende og forpligter derved det vindende byggefirma til at overholde betingelsen. Brugen af sociale klausuler er dog underlagt forskellige lovgivninger, så det er nødvendigt at have et godt kendskab til disse for at kunne vurdere, hvorvidt sociale klausuler kan eller bør anvendes i den givne indsats (Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen, 2012). Brugen af sociale klausuler kræver en stor indsigt i hele byggeprocessen, således at typen og antallet af lærlinge stemmer overens med behovene i byggeprocessens forskellige faser (BRFkredit, 2011a; BRFkredit, 2011b). De sociale klausulers juridiske fundament betyder, at der ikke kan stilles krav om, at entreprenøren skal ansætte *lokale* unge. Hvis formålet med aktiviteten primært at skabe jobs etc. for boligområdets beboere, bør det derfor overvejes nøje hvilken model man vælger.

Det er en fordel at inddrage lokale erhvervsskoler til at finde de kvalificerede praktikpladssøgende elever. Det kan være en fordel, at erhvervsskolen knytter en praktikpladskonsulent til projektet, som i samarbejde

med entreprenøren kan matche praktikanterne til de forskellige behov i byggefasen og samtidig hjælpe med udfyldelse af uddannelsesaftaler. Jobcenteret kan også tilknytte en jobkonsulent til projektet, som i samarbejde med entreprenøren og de boligsociale medarbejdere finder kvalificerede ledige, der matcher byggeprojektets behov. Entreprenøren er så ansvarlig for ansættelsen af kandidater, fastholdelse af et fokus på indsatsen samt løbende dokumentation af antal projektdeltagere på byggepladsen (BL, 2015). Lige meget hvilken model der vælges, er det naturligvis vigtigt at undersøge, om der findes kandidater fra boligområdet.

SAMARBEJDSPARTNERE

I denne aktivitet er der et samarbejde mellem boligorganisation, boligsociale medarbejdere, entreprenører, erhvervsskole og jobcenter (BL, 2013). Det er vigtigt at definere en klar rollefordeling mellem de involverede parter.

Boligorganisationen er bygherre og projektleder. De er ansvarlige for at bringe de relevante aktører sammen og for igennem hele byggesagen at fastholde et fokus på indsatsen. De skal motivere rådgiver og entreprenører, følge op og evaluere. Alt sammen for at sikre, at det bliver en succes med konkrete resultater og ikke blot en fin hensigtserklæring.

De boligsociale medarbejdere kan i dialog med den lokale erhvervsskole hjælpe med at finde og motivere de unge, og fungere som kontaktperson og bindeled mellem entreprenøren, erhvervsskolen, jobcentret og de unge.

Erhvervsskolen er ansvarlig for at finde de kvalificerede praktikpladssøgende elever i dialog med de boligsociale medarbejdere. Erhvervsskolen kan vælge at knytte en praktikpladskonsulent til projektet. Afhængigt af projektets størrelse kan erhvervsskolen vælge at prioritere, at konsulenten deltager i møder med entreprenøren vedrørende ønsker og behov for praktikanten i byggefasen og er behjælpelig med udfyldelse af uddannelsesaftale m.m. i processen.

Jobcentret kan afhængigt af projektets størrelse vælge at tilknytte en jobkonsulent eller lignende til projektet. Konsulenten kan deltage i møder med entreprenørerne vedrørende deres ønsker og behov for ledige i byggefasen. Konsulenten er ansvarlig for at finde kvalificerede ledige til projektet.

Rådgiver har fokus på indsatsen i udbudssituationen og i kommunikationen med entreprenørerne. Endvidere har rådgiver løbende fokus på indsatsen.

Entreprenør/byggeleder er ansvarlig for ansættelsen af praktikanterne. Endvidere har entreprenøren løbende fokus på indsatsen og dokumentation af antal praktikanter på byggesagen. (BL 2014)

KOMPETENCER OG RESSOURCER

Det er nødvendigt at udpege de ansvarlige aktører hos boligorganisationen til at styre, koordinere, følge op på og evaluere projektet. Uanset hvilken model man vælger, er det vigtigt, at have et godt kendskab til lovgivningen på området. Derudover kræver indsatsen også, at samarbejdspartnerne såsom erhvervsskolen, jobcenteret og de boligsociale medarbejdere afsætter tid til at finde og matche kandidater til praktikpladser og jobs. Det kan her være en fordel at afsætte en medarbejder hos disse samarbejdspartnere, som kan være ansvarlig for indsatsen og dialogen med de andre parter (BRFkredit, 2011a).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Dokumentation for effekten af indsatsen er endnu begrænset, og det er derfor svært at bestemme dens langsigtede beskæftigelsesfremmende virkning i de udsatte boligområder. Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen har udarbejdet en rapport om brugen af sociale klausuler og frivillige partnerskabsaftaler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud. I rapporten konkluderes det, at erfaringer fra praktikpladsindsatser i både indland og udland har været positive, men da kun et af de undersøgte projekter var afsluttet under rapportens udgivelse, er det svært at udtale sig om virkningen. Et afsluttet projekt hos Københavns Kommune viser dog, at der blev skabt et antal lærlinge- og praktikpladser, og at projektet vil

fortsætte med henblik på at skabe yderligere pladser (Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen, 2012).

Erfaringer fra samarbejde mellem forskellige boligorganisationer og byggevirksomheder viser også, at der skabes praktikpladser (BL, 2014a). BL har i flere år opfordret deres medlemmer til at etablere praktikpladser i renoveringssagerne, og har årligt gennemført optællinger. I 2013 var resultatet 12 procent praktikpladser i renoveringssagerne og i 2014 11,2 procent (BL 2015). Læs om BLs praktikpladsindsats, partnerskabsaftaler, sociale klausuler og guide på <https://bl.dk/byggeri-energi-og-klima/praktikpladsindsats/>

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Praktikpladser i forbindelse med bygge og renoveringsprojekter* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

SOCIALØKONOMISKE VIRKSOMHEDER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder bor der mange beboere, som er udenfor arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 16 og 50 år er ledig og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er der 17 % af de 18-64 årige, som er langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). Mange af de ledige beboerne i de udsatte boligområder er karakteriseret ved, at de har problemer ud over ledighed og at de er langt fra at kunne varetage et job. Beskæftigelsesindsatsen for disse beboere handler derfor ikke så meget om at hjælpe dem med jobsøgning men i lige så høj grad om at få taget hånd om de problemer, som ligger i vejen for, at de kan varetage et job fx helbred, familieproblemer, uoverskuelig gæld eller større personlige og sociale udfordringer. Først derefter bliver det relevant at tænke på uddannelsesmæssig opkvalificering og jobsøgning (Madsen et al., 2015b).

Når det kommer til borgere med denne type problemstillinger, kan en ansættelse i en socialøkonomisk virksomhed, der har fokus på at ansætte borgere der ikke kan arbejde på ordinære vilkår være en god mulighed for at få nogle praktiske erfaringer med at være på arbejdsmarkedet. Den boligsociale indsats kan støtte socialøkonomiske virksomheder, som ønsker at starte op i boligområdet og hjælpe med at finde ledige beboere, som kan komme i praktik eller lignende i virksomheden (Rhod et al., 2015).

En socialøkonomisk virksomhed er en privat erhvervsdrivende virksomhed, der lige som andre virksomheder skal agere på almindelige markedsvilkår, men som derudover er karakteriseret ved dels at have et socialt formål, og dels bygger på et princip om, at et eventuelt overskud geninvesteres i virksomhedens sociale formål. I og med at socialøkonomiske virksomheder er private erhvervsdrivende virksomheder, har helhedsplanerne ikke mulighed for at støtte dem økonomisk, da dette ville være konkurrenceforvridende. Helhedsplanerne har imidlertid – i det omfang den socialøkonomiske virksomhed vurderes at komme boligområdet til gode – gode muligheder for at bruge deres projektlederkompetencer og netværk til at facilitere opstartsprocessen og bringe relevante parter sammen.

De socialøkonomiske virksomheder, som er mest relevante for helhedsplanerne, arbejder for at fremme beskæftigelsen for en eller flere målgrupper, ved at ansætte målgruppen i virksomheden, måske i en form for støttet beskæftigelse, som fleksjob og løntilskud (Thulesen et al., 2013; Rhod et al., 2015). Disse socialøkonomiske virksomheder arbejder typisk med ledige, som har andre udfordringer ud over ledighed. Socialøkonomiske virksomheder har en force i at kunne rumme udsatte ledige, og vinder derfor frem som en alternativ løsning på beskæftigelsesproblemet i udsatte boligområder (Thulesen et al., 2013; Rhod et al., 2015). De socialøkonomiske virksomheder baserer ofte en stor del af virksomhedens indkomst på at være leverandører af f.eks. ressourceforløb samt afklarings- og opkvalificeringsforløb for svage ledige. I disse tilfælde har virksomheden ofte indgået en leverandøraftale, hvor det er aftalt, at kommunen køber et bestemt antal afklaringsforløb om året.

Den boligsociale indsats kan bidrage ved at facilitere en proces, hvor beskæftigelsesforvaltning i kommunen, socialpædagogisk viden, iværksættere, beboere, eventuelle eksisterende socialøkonomiske virksomheder, erhvervsliv m.v. bringes i spil – sammen med nødvendig finansiering, juridisk og forretningsmæssig viden, herunder afdækningen af den mest egnede virksomhedsform. Vær opmærksom på, om kommunen har en indsatsplan for socialøkonomiske virksomheder. Efter den endelige etablering af virksomheden skal den ejes og drives uafhængigt af helhedsplanen/boligorganisationen og helhedsplanen kan ikke støtte virksomheden økonomisk (Rhod et al., 2015; BL 2014). Læs mere om etableringsprocessen i Line Barfod og Knud Foldschacks *Socialøkonomiske virksomheder - en håndbog* (Barfod et al., 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At den boligsociale medarbejder kender til de relevante samarbejdspartnere som arbejder med socialøkonomiske virksomheder og fx kan brobygge til kommunens indsats for socialøkonomiske virksomheder.
- At den boligsociale medarbejder mestrer sin rolle som brobygger og facilitator imellem forskellige aktører og har gode samarbejds- og faciliteringssevner.
- Hvis en helhedsplan skal støtte op om opstarten af en socialøkonomisk virksomhed, bør der også være ledelsesmæssigt fokus i boligorganisationen på den socialøkonomiske virksomhed.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

I mange socialøkonomiske virksomheder er det en integreret del af virksomhedens formål, at skabe jobmuligheder for den gruppe af de ledige, som kæmper med svære problemer ud over ledighed samt nedsat arbejdsevne. I en socialøkonomisk virksomhed er der mulighed for at tage de ekstra hensyn, som målgruppen har behov for og på denne måde bidrage til reintegration af de særligt udsatte på arbejdsmarkedet (Udvalget for socialøkonomiske virksomheder, 2013). Det er dog vigtigt at understrege, at ikke alle udsatte ledige passer ind i tilbuddet. Der kan være tale om manglende motivation eller hos de mest udsatte bor-

gere en manglende evne til at indgå i de produktionsvilkår, som gør sig gældende i virksomheden (Thulesen et al., 2013). Den sidstnævnte målgruppe kan have større gavn af tilbud som *Væresteder for udsatte beboere* (se aktivitetsbeskrivelse under indsatsområdet Tryghed og trivsel) eller praktikforløb i *Virksomhedscentre i helhedsplaner* (Se aktivitetsbeskrivelse i dette indsatsområde).

Socialøkonomiske virksomheder kan have mange forskellige typer medarbejdere, og det skal overvejes, om det vil være en fordel at blande ansatte på ordinære vilkår med ansatte på ekstraordinære vilkår. Ud over ordinære ansættelser kan svage ledige ansættes med offentlig støtte i fleksjob eller løntilskud. Ledige der befinder sig langt fra arbejdsmarkedet kan også placeres i virksomheden i praktikforløb. Denne gruppe har ofte behov for opkvalificering i form af udvikling af sociale, personlige, faglige eller sproglige kompetencer og kræver ofte mere støtte (Rhod et al., 2015).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Under opstartsfasen af en socialøkonomisk virksomhed eller en filial i boligområdet kan helhedsplanen støtte den socialøkonomiske virksomhed ved at trække på sit lokale kendskab og samarbejde med vigtige aktører. Helhedsplanens medarbejdere kan desuden hjælpe initiativtagerne med at søge fonde, statspuljer og strukturfondsmidler med videre til startkapital (Rhod et al., 2015). Sidst men ikke mindst kan helhedsplanen i et samarbejde med jobcenteret gøre en indsats for at rekruttere kandidater til den socialøkonomiske virksomhed. Med en aktiv indsats kan de boligsociale medarbejdere fremme, at virksomheden benytter lokal arbejdskraft, hvilket bidrager til at højne beskæftigelsen i boligområdet. Boligorganisationer har derudover mulighed for at udleje eksisterende erhvervslokaler ud til socialøkonomiske virksomheder eller etablere erhvervslokaler med kommunens godkendelse (Rhod, 2015).

Helhedsplanens støtte til etablering af en socialøkonomisk virksomhed kan også suppleres med at helhedsplanen koordinerer en frivillig mentorordning

for de medarbejdere, der har brug for særlig støtte til at overkomme de personlige problemer, der fylder i deres hverdag. Med støtte fra en mentor vil disse medarbejdere bedre kunne magte at fastholde en ansættelse. Læs mere under aktivitetstypen Beskæftigelsesmentorer.

SAMARBEJDSPARTNERE

Når det kommer til etablering af og rekruttering til socialøkonomiske virksomheder er samarbejde med jobcentret vigtigt. Snitfladerne kan her være støtte til ansættelser, eventuelle mentorordninger samt salg af afklarings- og opkvalificeringsforløb. Her kan helhedsplanen hjælpe med at skabe dialog mellem virksomheden og jobcentret (Rhod et al., 2015). Når en socialøkonomisk virksomhed vælger at indgå et samarbejde med kommunen, er det imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at kommunens prioritering af ydelser kan ændre sig i løbet af samarbejdet og man kan således ikke forvente, at kommunens efterspørgsel efter afklarings- og opkvalificeringsforløb er stabilt (Center for socialøkonomi, 2014).

Det kan også være en god idé at indgå CSR-partnerskaber med lokale virksomheder. CSR-partnerskaber består af et samarbejde mellem virksomheder og sociale organisationer. Partnerskaber giver mulighed for at samarbejde om at skabe både social og økonomisk værdi (Center for socialøkonomi, 2014). Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Foreningen Nydansker samt BL har udarbejdet en guide til virksomhedssamarbejde. Læs mere under aktivitetstypen *Sæt de lokale virksomheder i spil - De unges første skridt mod job*.

KOMPETENCER OG RESSOURCER

I et boligsocialt arbejde med socialøkonomi er der behov for viden om lovgivning, muligheder og begrænsninger inden for socialøkonomi. Man kan læse mere om socialøkonomiske virksomheder i almene boligområder – herunder også om boligorganisationernes muligheder for at købe socialøkonomiske varer og tjenesteydelser - på BL's hjemmeside: bl.dk/boligsociale-tiltag/socialoekonomiske-virksomheder-i-almene-boligomraader. Derudover er der behov for en viden om arbejdsmarkedet og hvordan ledige

rekrutteres og støttes i at fastholde en ansættelse. Her er det oplagt at samarbejde med jobcentret.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Socialøkonomiske virksomheder i udsatte boligområder er stadig ikke særligt udbredte, og det er derfor for tidligt at sige noget sikkert om deres virkning for de udsatte ledige eller for boligområderne som sådan. Der findes dog undersøgelser på nationalt plan, som kan belyse virkningen af socialøkonomiske virksomheder generelt.

I en større undersøgelse udarbejdet af SFI peger virksomhedsrepræsentanter på, at mange af de udsatte som kommer i forløb eller ansættes hos de socialøkonomiske virksomheder klarer sig godt fremadrettet. Vejledning og opkvalificering giver typisk de udsatte et styrket arbejdsmarkedsfokus samt nogle kompetencer, der fremmer deres muligheder på arbejdsmarkedet (Thulesen et al., 2013). Derudover peger flere undersøgelser på, at de socialøkonomiske virksomheder klarer sig på markedet. I samme undersøgelse fra SFI indgår en registerdataanalyse af virksomheder, hvor en relativt stor andel af de ansatte medarbejdere er fra udsatte grupper – nærmere bestemt, virksomheder hvor mindst 20 % af de ansatte inden for de fire foregående kvartaler er blevet tildelt matchkategorierne 2 eller 3. Analysen af disse 2.244 socialøkonomiske virksomheder eller virksomheder som har lignende karakteristika viser, at produktiviteten i disse virksomheder er lavere end i ordinære virksomheder, men at overskud per medarbejder er på ca. samme niveau som hos andre. Dette tyder på, at virksomhederne som har mange udsatte beskæftiget klarer sig lige så godt som andre virksomheder på trods af den forventede nedsatte arbejdsevne hos de udsatte medarbejdere. Dette kan hænge sammen med de potentielt socialøkonomiske virksomheders lavere lønudgifter i forbindelse med offentligt støttede ansættelser (Thulesen et al., 2013).

Det samme billede tegner sig i en lignende analyse fra CEBR, der har sammenlignet virksomheder hvor minimum 3 ansatte og mindst 30 % af medarbejderne er ansat på særlige vilkår med en kontrolgruppe af virksomheder, der ikke lever op til disse kriteri-

er. Denne undersøgelse viser også, at omsætning, værditilvækst og værditilvækst per medarbejder hos virksomhederne der har en stor andel af ansættelser på særlige vilkår er på niveau med de ordinære virksomheder i kontrolgruppen (Jacobsen, 2013).

Samtidig viser en survey fra førnævnte SFI-undersøgelse med 115 socialøkonomiske virksomheder, at de socialøkonomiske virksomheder vurderer deres egen økonomiske situation overvejende positivt, og hovedparten af virksomhederne overvejer at udvide og ansætte flere medarbejdere inden for den nærmeste fremtid. Undersøgelsen tyder derfor på, at der er rimeligt gode muligheder for at ansætte og fastholde udsatte grupper af medarbejdere selv i virksomheder, hvor disse udgør en forholdsvis stor andel af det samlede antal medarbejdere (Thulesen et al., 2013).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Socialøkonomiske virksomheder* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

VIRKSOMHEDSCENTER I HELHEDSPLANEN

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder er der mange beboere, som er uden for arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 16 og 50 år er ledig, og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er 17 % af de 18-64-årige langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). Mange af de ledige beboere i de udsatte boligområder er karakteriseret ved, at de har problemer ud over ledighed, og at de er langt fra at kunne varetage et job. Beskæftigelsesindsatsen for disse beboere handler derfor ikke så meget om at hjælpe dem med jobsøgning. For disse beboere handler det om at få taget hånd om de problemer, som ligger i vejen for, at de kan varetage et job, fx helbred,

familieproblemer, uoverskuelig gæld eller større personlige og sociale udfordringer. Først derefter bliver det relevant at tænke på uddannelsesmæssig opkvalificering og jobsøgning (Madsen et al., 2015b). Set i dette lys spiller den boligsociale indsats en stor rolle, fordi de kender beboerne, deres livssituation og hverdag og kan bidrage til at iværksætte en positiv udvikling, som på den lange bane kan føre beboerne tættere på arbejdsmarkedet. I de boligsociale indsatser arbejder man mange steder med beskæftigelsesfremmende indsatser i et tæt samarbejde med landets jobcentre. Et eksempel på et sådant samarbejde er Virksomhedscentre i helhedsplanerne.

Et virksomhedscenter betegner normalt et samarbejde mellem jobcentret i kommunen og en privat eller offentlig virksomhed, hvor virksomheden stiller et antal praktikpladser til rådighed, som jobcentret kan visitere ledige borgere til. Her vil den ledige få tildelt en mentor blandt virksomhedens ansatte, som skal støtte den ledige i de daglige arbejdsopgaver og sammen med jobkonsulenten koordinere forløbet (Virksomhedscenter, 2009). Rundt om i landet har flere helhedsplaner fundet frem til en model, hvor de gennem et formaliseret samarbejde med det lokale jobcenter fungerer som et virksomhedscenter. Den ledige beboer kan visiteres til at gennemgå et praktikforløb hos helhedsplanens forskellige aktiviteter, som fx beboerhusets køkken eller café, ejendomsfunktionæren eller den lokalt drevne genbrugsbutik. Den ledige vil blive matchet med en boligsocial medarbejder, der fungerer som mentor for vedkommende gennem forløbet. Forløbet strækker sig typisk over seks måneder, og til slut afleverer mentoren en arbejdssevnevurdering til jobkonsulenten med en beskrivelse af praktikantens psykiske og fysiske arbejdssevner (Madsen et al., 2015a).

Målgruppen for en praktik i et virksomhedscenter i helhedsplanen er aktivitetsparate ledige, altså ledige, som ikke er i stand til umiddelbart at varetage et arbejde eller starte på en uddannelse. Det er ofte den gruppe af ledige, der er så udsatte, at kommunen har svært ved at placere dem andre steder. Da de boligsociale aktiviteter drives på andre vilkår end kommercielle virksomheder, kan helhedsplanens virksomhedscenter

tilbyde et mere skånsomt forløb, der ikke skal tage hensyn til produktionskrav og indtjening. Udsatte ledige kan have særlig gavn af et praktikforløb i helhedsplanen, da det boligsociale felt ofte er præget af rummelighed og fleksibilitet. Desuden giver et praktikforløb i helhedsplanen også borgeren mulighed for at prøve sig selv af i mange forskellige sammenhænge, som fx både i beboercaféen og hos ejendomsfunktionæren. Fordi indsatserne ikke har karakter af myndighedsrolle på samme måde som jobcentret, er der bedre muligheder for at afprøve nye metoder og skræddersy forløb til den enkeltes behov og muligheder. Mere tid til den enkelte er også en afgørende boligsocial kompetence, som gør det muligt at anvende mere håndholdte metoder i indsatsen (Mygind, 2013).

Aktiviteten går også under betegnelsen afklarings- og opkvalificeringsforløb, da formålet er, at praktikanter får afklaring omkring sin situation og får opbygget personlige og sociale kompetencer. Målsætningen for aktiviteten er, at den ledige bliver i stand til at kunne modtage andre af jobcentrets tilbud og derved komme et skridt nærmere arbejdsmarkedet (Madsen et al., 2015a). Erfaring tyder på, at det, der i høj grad er med til at skabe udvikling hos praktikanterne, er den selvtillid, der ofte opbygges gennem forløbet. De ledige oplever, at andre er afhængige af deres arbejde, og de finder samtidig ud af, at de kan mere, end de tror. Denne selvtillid og ansvarsfølelse er med til at skabe motivation for at arbejde. Derudover opnår praktikanter også en række konkrete arbejdsmarkedsrelevante kvalifikationer inden for eksempelvis rengøring, hygiejne og køkkendrift. Samtidig er indsatsen også karakteriseret ved et fokus på at skabe kendskab til skrevne og uskrevne regler på en arbejdsplads som at møde til tiden og give besked ved sygefravær. Desuden arbejdes der i aktiviteten med praktikantens personlige problemer. Her spiller mentoren og de frivillige i helhedsplanens aktiviteter en afgørende rolle (Madsen et al., 2015a; Lejerbo, 2014).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At der er en formaliseret samarbejdsaftale med jobcentret om, at helhedsplanen står for et bestemt antal afklarings- og opkvalificeringsforløb hvert år.
- At der er nogle praktiske rammer, som praktikanter-

ne kan indgå i og udføre lettere praktisk arbejde, som fx et beboerhus eller beboercafé, ejendomsfunktionærernes arbejde m.v., og at alle parter er indstillet på at tage sig af praktikanter.

- At der afsættes ressourcer til at matche hver praktikant med en mentor i helhedsplanen, og at denne mentor er i stand til at vurdere praktikantens arbejdsevner for jobcentret.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Denne aktivitetstype er typisk rettet mod de aktivitetsparate ledige, hvilket vil sige de ledige, som ikke er i stand til at varetage et job eller en uddannelse. Målgruppen er typisk de mest udsatte ledige, da virksomhedscentre i helhedsplanen netop har kapaciteten til at rumme mennesker, der kæmper med mere tunge problemer (Mygind, 2013). Det kan dog være en fordel at bestemme en specifik målgruppe, så en mere helhedsorienteret og skræddersyet indsats kan organiseres med henblik på målgruppens specifikke behov.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Først skal der vedtages en formaliseret aftale med jobcentret, hvor en arbejdsdeling mellem parterne fastsættes, og en målgruppe for indsatsen defineres (Madsen et al., 2015a). I denne forbindelse er det vigtigt at kortlægge målgruppen, så man rammer de mennesker, der har et behov, og kan tilrettelægge indsatsen, så den adresserer målgruppens problemer (Mygind, 2013). Når forløbet så skal iværksættes, er det vigtigt at matche praktikanten med en boligsocial medarbejder, der er egnet til at indgå i en mentorrelation med praktikanten (Madsen et al., 2015a).

En central del af denne aktivitetstype er at bruge tid på at strukturere forløbet. Et forløb kan eksempelvis struktureres sådan, at det indledes og afsluttes med en samtale mellem praktikanten, mentoren, jobkonsulenten og eventuelt andre relevante boligsociale medarbejdere. På det første møde lægges en plan for forløbet, som tager hensyn til praktikantens baggrund, udfordringer, forudsætninger og ønsker for fremtiden. Ud fra dette forventningsafstemmer parterne og fastsætter en målsætning for forløbet. På det

afsluttende møde evalueres praktikantens opnåede kompetencer, og det vurderes, hvorvidt målene er nået. Det anbefales, at dette suppleres med løbende opfølgninger af praktikantens udvikling, og at forløbet tilpasses undervejs som følge heraf (Lejerbo, 2014). Det skal i denne forbindelse understreges, at de målsætninger, der fastsættes i starten, skal betragtes som fleksible mål, der kan revideres undervejs i forløbet. På denne måde tages der hensyn til de større udfordringer, som skal overkommes, før et mål om beskæftigelse kan realiseres (Madsen et al., 2015a).

SAMARBEJDSPARTNERE

Samarbejdet med kommunen er en central del af indsatsen. Jobcentret bidrager typisk ved at visitere ledige til helhedsplanens virksomhedscenter, men det er også vigtigt at arbejde sammen med jobkonsulenterne om praktikantens job- og udviklingsplaner samt overdragelsen af den afsluttende arbejdsevnevurdering (Lejerbo, 2014; Madsen et al., 2015a).

I forløb, hvor der arbejdes med en specifik målgruppe, der deler en række udfordringer, kan det desuden være givtigt at organisere et forløb i samarbejde med andre eksterne aktører, som kan bidrage med særlige kompetencer i forhold til denne målgruppe. Et eksempel på dette kan findes hos virksomhedscentret i Havevang, hvor indsatsen hovedsageligt retter sig mod kvinder af anden etnisk baggrund end dansk, som har særlige sproglige udfordringer. Her har helhedsplanen indgået et samarbejde med et lokalt sprogcenter om FVU-forløb med danskundervisning, hvor en dansklærer kommer ud i boligområdet og underviser. Undervisningen er tænkt ind som en integreret del af praktikforløbet og er specifikt rettet mod de konkrete opgaver, praktikanterne møder i eksempelvis køkkenet eller caféen. Målet er, at praktikanterne lærer dansk, som de kan bruge i hverdagen (Lejerbo, 2014). Dette er et godt eksempel på, hvordan helhedsplanen kan være med til at iværksætte en mere helhedsorienteret og skræddersyet indsats, idet der tages hensyn til praktikanternes behov for trygge omgivelser, og hvordan indsatsen gøres relevant for praktikanternes specifikke situation.

I tråd med dette kan det desuden anbefales at tænke helhedsplanens øvrige aktiviteter og ressourcer ind i praktikforløbet som supplerende støtte. Eksempler på dette kan findes hos helhedsplanerne i Bispehaven i Aarhus og Mælkebøtten i Brønderslev, hvor frivillige lokale beboere fra beboerhusenes andre aktiviteter gennem samtaler med praktikanten er med til at skabe en positiv relation og støtte vedkommende i dennes situation (Madsen et al., 2015a).

KOMPETENCER OG RESSOURCER

Indsatsen forudsætter en række ressourcer og kompetencer, som typisk kendetegner boligsociale indsatser. Der er her tale om god tid til den enkelte, en rummelig tilgang, der tager hensyn til individuelle behov og forudsætninger samt brede rammer, der giver plads til fleksibilitet (Mygind, 2013). Mere specifikt kræver indsatsen, at der er tilstrækkelige ressourcer til at kunne tildele praktikanterne en mentor. Det er også vigtigt at vurdere, i hvor stort et omfang de forskellige aktiviteter, praktikanterne placeres i, kan rumme praktikanternes særlige behov for støtte. Det er desuden nødvendigt at afsætte ressourcer og tid til at sparre mellem mentoren, praktikanten og jobkonsulenten gennem forløbets forskellige faser.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

I en interviewundersøgelse, udarbejdet af CFBU, som undersøger to virksomhedscentre i Bispehaven og Mælkebøtten, udtrykker både de lokale jobkonsulenter og mentorerne, at de er meget tilfredse med samarbejdet. De tilknyttede jobcentre oplever, at de får et udbytte af indsatsen i helhedsplanerne. Da der i kommunalt regi ikke føres statistik over praktikanternes videre forløb efter indsatsen, er det imidlertid vanskeligt at dokumentere virkningen af virksomhedscentre i helhedsplanerne. Da der er tale om en meget tung målgruppe, forventes virkningen hovedsageligt at vise sig i en trinvis opkvalificering frem for direkte beskæftigelse. Alligevel findes der i disse helhedsplaner flere eksempler på, at praktikanter efter forløbet kommer direkte i job eller starter på en uddannelse (Madsen et al., 2015a).

I den boligsociale indsats i Vangkvarteret i Holbæk har man siden 2014, gennem aktiviteten *Praktikpladser og kompetenceløft*, tilbudt forskellige typer af praktikpladser i boligområdet, primært fælleshusets køkken og i en café (Lejerbo, 2014). Resultaterne fra denne aktivitet peger på, at praktikforløbene i boligområdet bidrager til en udvikling af de lediges personlige og faglige kompetencer. Desuden har forløbene tilført boligområdet nye ressourcer. Mange praktikanter er blevet mere motiverede til at indgå i forskellige sociale netværk og engagerer sig i aktiviteter, der er med til at fremme trivsel og tryghed i området (Lejerbo, 2014).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Virksomhedscentre i helhedsplanen* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

INDSATSOMRÅDET FOREBYGGELSE OG FORÆLDREANSVAR

I udsatte boligområder bor der mange familier, som er udfordrede både økonomisk, socialt og mentalt. Der bor ligeledes mange familier, hvor forældrene er vokset op i et andet samfund og derfor kan have svært ved at forstå og navigere i det danske samfund. Disse udfordringer betyder, at det kan være svært for forældrene at støtte deres børn i deres liv og udvikling. En undersøgelse fra CFBU viser, at 35 % af alle børn og unge i udsatte boligområder er 'i særlig risiko' for at komme ind i en negativ udvikling, der gør, at de vil få brug for særlig støtte efter Servicelovens børneparagraffer. Til sammenligning er tallet kun 5 % på landsplan. Det høje tal afspejler, at der i udsatte boligområder er mange familier, som er udfordrede i forhold til uddannelse, beskæftigelse, skilsmisse og kriminalitet (Frederiksen et al., 2015). Dette tyder på, at der er behov for at være ekstra opmærksom på familier i udsatte boligområder, der kunne have brug for hjælp (Frederiksen et al., 2015; Laustsen et al., 2010). I det følgende vil vi først beskrive, hvad den boligsociale indsats' rolle er i arbejdet med sårbare familier i udsatte boligområder. Derefter vil vi beskrive, hvad det er for problemstillinger

som karakteriserer familierne, og på hvilken måde den boligsociale indsats kan støtte familierne i forhold til de pågældende problemstillinger.

DEN BOLIGSOCIALE INDSATS OG SÅRBARE FAMILIER

Når det kommer til arbejdet med familier i udsatte boligområder og i det boligsociale arbejde, er det væsentligt at skelne mellem *udsatte familier* og *sårbare familier*. *Udsatte* familier defineres som familier, hvor børnene lever under nogle vilkår, som kommunen vurderer har negative konsekvenser for deres opvækst. Disse familier modtager særlig støtte efter Servicelovens børneparagraffer. *Sårbare* familier er derimod familier, som ligeledes har sociale udfordringer, men som ikke har en børnesag i socialforvaltningen. Det er altså familier, hvor det ikke vurderes, at problemstillingerne er så alvorlige, at det går ud over barnets trivsel. Den primære målgruppe for boligsociale familieindsatser er *sårbare* familier, som nok har sociale udfordringer, men som endnu ikke har en børnesag i socialforvaltningen. For disse familier kan den boligsociale indsats' initiativer have en forebyggende betydning og

dermed hindre, at familierne får alvorligere problemer. Den boligsociale indsats kan dog også arbejde med *udsatte* familier, som allerede får hjælp fra socialforvaltningen. Her kan den boligsociale indsats spille en væsentlig rolle i forhold til at skabe en god kontakt til og dialog imellem familien og socialforvaltningen eller ved fx at styrke familiernes sociale netværk og fritidsliv. Det er derfor relevant og frugtbart at samarbejde på tværs af socialforvaltning og boligsocial indsats omkring at etablere en god kontakt til og dialog mellem *udsatte* familier og socialforvaltningen eller andre relevante parter. Desuden kan den boligsociale indsats have fokus på de udsatte familiers sociale netværk og fritidsliv.

Man kan pege på to forskellige bevæggrunde for at arbejde med sårbare og udsatte familier i det boligsociale arbejde. Den ene er, at man har gode forudsætninger for at nå de mest udsatte familier og dermed kan være medvirkende til at forebygge mistrivsel hos børn og unge og således forebygge negativ social arv. En anden bevæggrund er, at mange af de problemer, man oplever i boligområderne med unge, som laver hærværk og skaber utryghed, starter i familierne. I løbet af de sidste mange års boligsociale arbejde har man således erfaret, at hvis man vil forebygge de problemstillinger, man oplever i boligområderne med hærværk og ungegrupperinger, som skaber utryghed, må man gå et skridt længere tilbage og ikke bare arbejde med de unge, men også arbejde med børnenes trivsel derhjemme og med forældrenes muligheder og evner for at støtte og opdrage deres børn allerede, når de er små.

Der er imidlertid nogle *grundforudsætninger*, der skal være til stede, for at det kan lade sig gøre at arbejde effektivt med sårbare og udsatte familier i det boligsociale arbejde. For det første skal der være et samarbejde og koordinering med andre relevante aktører, som fx socialforvaltning, børnehaver, sundhedsplejen og skolen. Også frivillige aktører er vigtige samarbejdspartnere, da de kan være med til at spille en rolle i forhold til at støtte udsatte familier med hensyn til eksempelvis lektielæsning og fritidstilbud. For det andet er det afgørende, at der afsættes den nødvendige tid og ressourcer til at opbygge tillidsfulde relationer til udsatte og sårbare familier. Man må således forvente, at

en stor del af arbejdet med sårbare og udsatte familier vil omhandle etablering af et stærkt samarbejde med relevante aktører og ikke mindst etablering af en god kontakt til målgruppen.

FAMILIERNES UDFORDRINGER

Sårbare familier kæmper ofte ikke blot med et enkelt problem, men med et helt problemkompleks. Problemstillingerne kan bestå i socioøkonomiske forhold, psykiske og fysiske helbredsproblemer, svage sociale relationer og netværk og sidst, men ikke mindst udfordringer forbundet med at opdrage børn i et andet samfund og en anden kultur, end man selv er vokset op i. Disse faktorer medfører ikke i sig selv mistrivsel, men kombinationen af flere faktorer hos en enkelt familie udgør en risiko for mistrivsel i familien. Risikofaktorerne har en tendens til at ophobe sig. Det kan fx være svært at få fodfæste på arbejdsmarkedet, hvis man ikke har et socialt netværk, kendskab til samfundet og en uddannelse. Det er i disse tilfælde, at sandsynligheden for mistrivsel i familien indtræder (Frederiksen et al., 2015).

SOCIOØKONOMISKE FORHOLD

De socioøkonomiske forhold dækker over uddannelsesniveau, beskæftigelse og fattigdom. Mange forældre i udsatte boligområder har et lavt uddannelsesniveau. Tal fra Danmarks Statistik fra 2015 viser således, at 43 % af beboerne over 30 år i de udsatte boligområder har grundskole som højest gennemførte uddannelse. Dette er dobbelt så stor en andel som i resten af landet, hvor 21 % har grundskole som højeste fuldførte uddannelse. Der er ligeledes mange beboere, og dermed mange forældre, i udsatte boligområder, som er uden for arbejdsmarkedet. Næsten hver fjerde beboer mellem 18 og 50 år er ledig, og andelen af langtidsledige er mere end dobbelt så høj i forhold til resten af landet. I de udsatte boligområder er 17 % af de 18-64-årige langtidsledige, mens det gælder for 8 % på landsplan (Madsen et al., 2015a). Den manglende uddannelse og arbejdsmarkedskendskab betyder på den ene side, at forældrene har svært ved at hjælpe deres børn med skolegang og uddannelsesvalg. På den anden side betyder det, at de ikke kan være gode forbilleder for deres børn i forhold til arbejdsmarkedet. Dette beskrives nærmere i indledningen til indsatsområdet *Uddannelse og beskæftigelse*.

At forældrene ikke er på arbejdsmarkedet har også andre konsekvenser. For forældre med indvandrer- eller flygtningebaggrund betyder arbejdsløshed, at de ikke får den berøringsflade med det danske samfund, som en arbejdsplads giver (Dahl et al., 2005). At få et arbejde kan være en måde at få en meningsfuld hverdag på, at blive en del af samfundet og også få en følelse af stabilitet og selvforsørgelse (Bovbjerg, 2013). Den sociale isolation, der ofte følger med arbejdsløshed, har også konsekvenser for forældrenes mulighed for at sætte sig ind i børnenes hverdag. I familier, hvor forældrene har meget begrænset kendskab til det danske samfund, kan det være svært at støtte børnene og hjælpe dem med at bearbejde de konflikter, der opstår mellem børnenes danske liv og livet i familien.

Forældrenes arbejdsløshed kan også føre til, at familierne er fattige. I 2012 blev der nedsat et ekspertudvalg af den daværende regering, som skulle udvikle et mål for økonomisk fattigdom, som man kunne regne ud fra i en dansk sammenhæng. Med udgangspunkt i denne definition af fattigdom peger en undersøgelse af tænketanken Kraka på, at der er en langt større koncentration af fattige i de udsatte almene boligområder end i resten af befolkningen (Jakobsen, 2014). I 2011 var 4,5 % af befolkningen i udsatte boligområder fattige, sammenlignet med 0,8 på landsplan (Jakobsen, 2014). Undersøgelsen peger desuden på, at der er en stor overrepræsentation af personer med ikke-vestlig baggrund blandt de fattige. Gruppen udgør knap 75 % af de fattige i de udsatte boligområder, men kun omkring en tredjedel af beboerne.

Fattigdom er altså en udbredt problemstilling i udsatte boligområder. Der findes ikke tal for, hvor mange af de fattige beboere i udsatte boligområder som er børnefamilier, men undersøgelser peger på, at fattigdom i børnefamilier er en problemstilling i Danmark (Sabiers et al., 2013; Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2014). Fattigdom kan have stor betydning for børns opvækst. Det gælder både den mad, børnene får, og om de har passende påklædning i de kolde vintermåneder. Det gælder også begrænsninger i børnenes sociale liv, fx om de har mulighed for at deltage i sociale arrangementer, som koster penge, om de kommer på sommerferie, om der er råd til kontingentet i fodboldklubben,

og om der er råd til, at børnene kan få de samme ting som andre børn, fx en telefon eller en computer (Deding et al., 2009a; Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2014). Fattigdom kan altså betyde social isolation for børnene og en begrænset livsverden, hvor man først og fremmest opholder sig i hjemmet og i lokalområdet i sin fritid. Undersøgelser viser desuden, at børn, som er vokset op i lavindkomstfamilier, sjældnere påbegynder en ungdomsuddannelse, uddanner sig mindre, får en lavere indkomst som voksne, har højere risiko for at blive arbejdsløse og har højere risiko for at komme på førtidspension (Sievertsen et al., 2015).

Den boligsociale indsats kan ikke direkte påvirke familiernes socioøkonomiske situation. Under indsatsområdet *Uddannelse og beskæftigelse* beskrives indsatser, som kan hjælpe forældrene i forhold til uddannelse eller beskæftigelse. Derudover kan den boligsociale indsats bygge bro mellem familierne og det kommunale system. Desuden kan den boligsociale indsats støtte børn og unge i forhold til at få et godt og indholdsrigt fritidsliv på trods af eventuel fattigdom.

PSYKISKE OG FYSISKE HELBREDSPROBLEMER

En del familier oplever psykiske og fysiske problemer, som gør det svært for forældrene at magte hverdagen. Psykiske og fysiske helbredsproblemer hos forældrene er afgørende for deres overskud til at håndtere de problemstillinger, der opstår i hverdagen, og deres mulighed for at involvere sig i børnenes liv. En problemstilling, som knytter sig særligt til familier med anden etnisk baggrund, er traumer fra hjemlandet eller psykologiske reaktioner på en tilværelse i eksil. En undersøgelse viser, at mødre i etniske minoritetsfamilier på landsplan i højere grad oplever problemer som fx angst, depression, migræne eller ondt i hjertet sammenlignet med etnisk danske mødre på landsplan (Deding et al., 2009b). I familier, der har oplevet krig, tortur eller flugt, står traumatisering ofte i vejen for familiens trivsel, fordi traumatiserede forældre ofte ikke har psykisk overskud til at være aktive deltagere i deres børns hverdag (Montgomery, 2005). Når børn vokser op i en familie med traumatiserede eller psykisk ustabile forældre, går det ud over børnenes trivsel. En opvækst med traumatiserede

forældre kan føre til, at børnene kommer til at lide af sekundær traumatisering, hvor symptomerne hos den traumatiserede forælder forplanter sig til børnene (Svendsen, 2013). Mange forældre har også fysiske helbredsproblemer, som begrænser dem i deres hverdag. Uligheden i sundhed er øget over de sidste mange år. Selvom befolkningen som helhed er blevet sundere, er forbedringerne primært sket blandt de mere ressourcestærke grupper. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at borgere i den almene boligsektor indlægges tre gange oftere med lungesygdomme og diabetes end personer uden for den almene boligsektor (KL & BL, 2014). Ofte hænger de fysiske helbredsproblemer tæt sammen med psykologiske problemer og kan fx være et resultat af en usund livsstil, som forældrene kan give videre til deres børn.

Det er ikke den boligsociale indsats' ansvarsområde at gå ind i at løse alvorlige psykiske eller fysiske helbredsproblemer for forældre i boligområdet. Hvis de boligsociale medarbejdere bliver opmærksomme på, at der er forældre, som lider af psykiske problemer eller helbredsproblemer og ikke får hjælp, kan medarbejderen hjælpe beboeren med at søge hjælp og bygge bro til de rette aktører. Desuden kan den boligsociale indsats supplere med netværksopbyggende aktiviteter og motionsaktiviteter, som kan styrke beboeren parallelt med de indsatser, der ellers måtte blive sat i værk fra lægens eller socialforvaltningens side.

SOCIALE NETVÆRK OG RELATIONER

Sårbare og udsatte familier har ofte et svagt socialt netværk og oplever at være socialt isolerede. Dette er et billede, som tegnes af mange boligsociale medarbejdere, men det er også en tendens, der er blevet påvist i SFI's store børneforløbsundersøgelse. Her fremhæves det, at familier med anden etnisk baggrund i højere grad end etnisk danske familier mangler et socialt netværk, der kan aflaste dem med praktiske opgaver som børnepasning og problemer i husholdningen (Deding et al., 2006). Det er dog også en problemstilling, som er aktuel for etnisk danske familier og særligt enlige forsørgere. Ikke at have et netværk at trække på kan gøre hverdagen mere stressende for disse børnefamilier (Deding et al., 2009a). Det socia-

le netværk indvirker desuden på barnets opvækst, da det har betydning for familiens oplevelse af at høre til og for forældrenes følelse af sikkerhed (Christensen, 2006). I kraft af den boligsociale indsats' lokale forankring og fokus på naboskab og trivsel i boligområdet, har den boligsociale indsats et godt udgangspunkt, når det kommer til arbejdet med at støtte isolerede familier i forhold til at opbygge sociale netværk i lokalområdet. Dette område er således et område, hvor den boligsociale indsats kan spille en stor rolle for sårbare familier.

MANGLENDE TILLID OG KENDSKAB TIL "SYSTEMET"

En udbredt problemstilling blandt sårbare familier i udsatte boligområder og særligt etniske minoritetsfamilier er en manglende tillid til de sociale myndigheder, politi, skole og andre system-aktører. Familierne er bange for at henvende sig for at få hjælp, fordi de frygter, at systemet kan fjerne deres børn (Frederiksen et al., 2015; Breau et al., 2015). Forældrenes afstandstagen til systemet kan bero på tidligere negative erfaringer i mødet med fx det kommunale system eller på rygter, som spredes i boligområdet, om, at systemet kan fjerne børnene. Det kan desuden bunde i en frygt for staten og politiet fra forældrenes hjemlande (Johansen, 2013). Negative erfaringer med kommunen kan fx bunde i en oplevelse af et ulige møde med socialrådgiveren, hvor forældrene på grund af sprogvanskeligheder ikke kan udtrykke sig tydeligt og dermed fremstå som en kompetent voksen i samtalen (Skytte, 2007:60). Når det kommer til mistilliden og den dårlige kommunikation imellem forældrene og "systemet", kan den boligsociale indsats være med til at opbygge et tillidsfuldt forhold mellem familien og "systemet". På denne måde kan familierne blive præsenteret for de muligheder, der er for at få hjælp og støtte, og blive informeret om, hvilke forventninger der er til dem som forældre. Ligeledes kan den boligsociale indsats være med til at formidle forældrenes oplevelse af situationen og sikre, at de også bliver hørt. At det er vigtigt, at forældrene føler sig trygge ved at søge hjælp til både egne problemer og problemer med deres børn, understreges af en ny undersøgelse fra SFI (Østergaard et al., 2015). Undersøgelsen viser, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem sandsynligheden for, at børn begår

kriminalitet som 15-årige, og hvorvidt barnets forældre tidligt har søgt hjælp hos kommunen eller lægen i forbindelse med problemer med barnet og morens psykiske problemer (Østergaard et al., 2015).

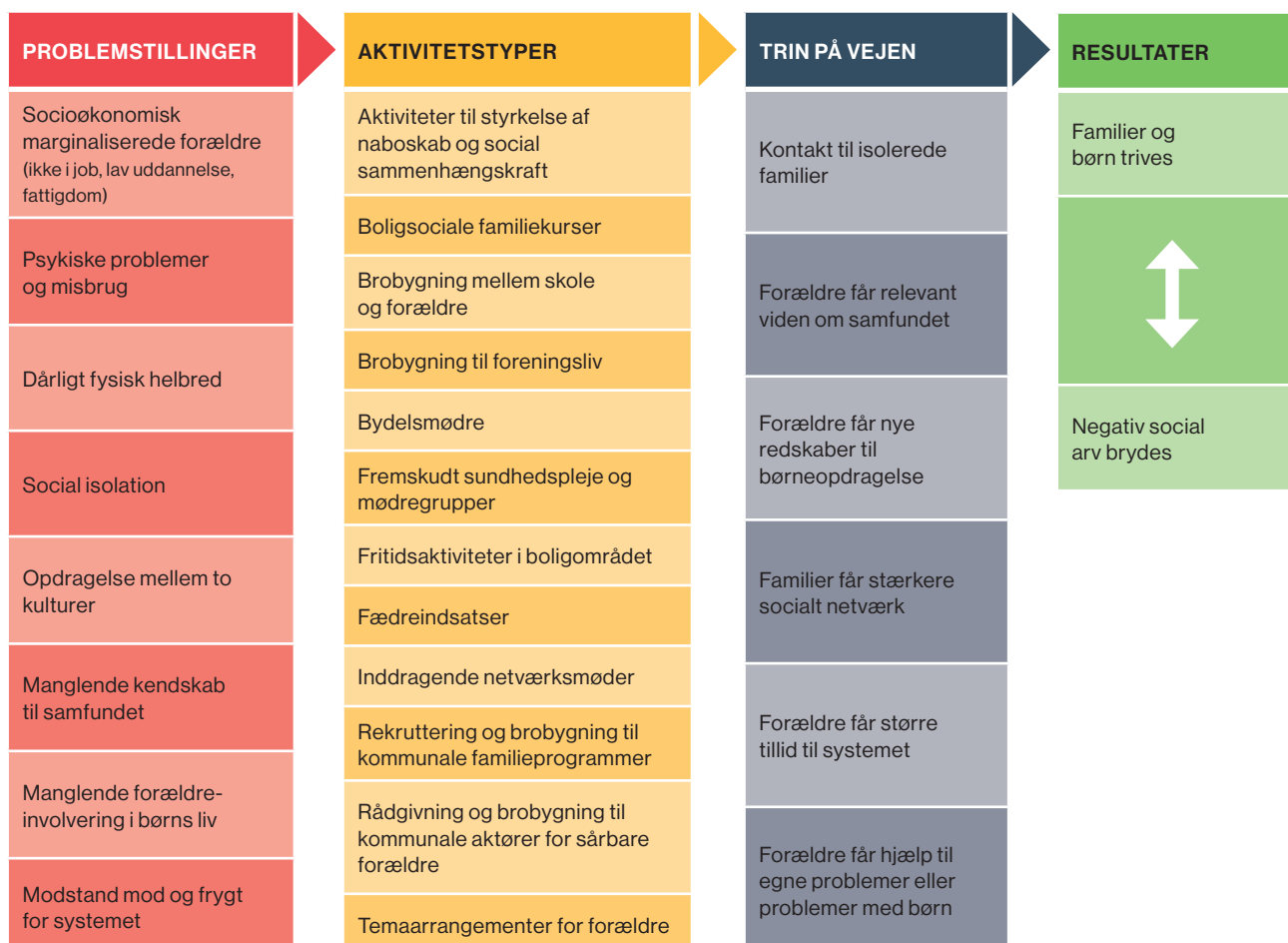
En problemstilling, som der ofte peges på i arbejdet med sårbare familier – og særligt sårbare familier med etnisk minoritetsbaggrund – er forældrenes manglende engagement og deltagelse i deres børns fritids- og skoleliv. International og dansk forskning peger på, at forældrenes engagement i børnenes skoleliv har stor betydning for børnenes faglige, sociale og personlige udvikling (Mehlbye, 2010). For etniske minoritetsforældre, som ikke selv har været igennem det danske skolesystem, kan det være svært at afkode skolens usynlige pædagogiske og sproglige koder og forstå forventningerne til skole-hjem-samarbejdet (Beck, 2007; Breau et al., 2015). Der kan derfor være brug for

indsatser, som klæder forældrene på til at deltage mere aktivt i deres børns skole- og fritidsliv, ved både at gøre dem opmærksom på mulighederne og på, hvad der forventes af dem som forældre i den danske folkeskole eller som forældre til børn i fx idrætsforeninger.

KULTURELLE UDFORDRINGER

En sidste ting, som særligt kan karakterisere livet for familier med anden etnisk baggrund end dansk, er, at forældrene ikke har tilstrækkelig indsigt i børnenes liv uden for hjemmet og kan have svært ved at forstå og relatere til børnenes liv i det danske samfund. Dette kan føre til konflikter i hjemmet og til, at børnene bliver splittet imellem deres liv uden for hjemmet og deres liv med familien (Frederiksen et al., 2015). En anden problemstilling er, at det kan være svært at finde en god balance imellem det danske samfunds forventninger til børneopdragelse og til børn og unges liv på

FIGUR 4: PROGRAMTEORI FOR INDSATSOMRÅDET FOREBYGGELSE OG FORÆLDREANSVAR

den ene side, og forældrenes egne traditioner og verdensopfattelse på den anden side. Forældrene kommer ud af en anden tradition for børneopdragelse, og derfor oplever forældre med anden etnisk baggrund ofte at komme til kort, når de opdragelsesmetoder, som de kender til fra deres egen baggrund, ikke anerkendes (Breau et al., 2015; Frederiksen et al., 2016). En undersøgelse fra CFBU viser, at etniske minoritetsforældre nok er klar over, at det er ildeset at anvende håndfaste sanktioner over for børn i Danmark, men de har svært ved at sætte grænser over for børnene, når de ikke kan anvende de metoder, de kender (Breau et al., 2015).

PROGRAMTEORI

De familierettede indsatser i udsatte boligområder er mangeartede og vidt forskellige. Indsatserne forsøger at afhjælpe forskellige typer problemstillinger. Nogle indsatser består af flere forskellige tiltag, der refererer til flere problemstillinger på én gang. Nogle indsatser har fokus på at tilføre forældre viden om børneopdragelse og forbedre deres kendskab til samfundet. Andre indsatser fokuserer på at styrke familiens sociale netværk gennem forskellige former for sociale aktiviteter, hvor familierne deler positive oplevelser og møder nye mennesker. Herudover er der indsatser, der har til formål at bygge bro mellem familierne og de relevante aktører, som kan afhjælpe deres problemer.

Figur fire er en programteori for indsatsområdet *Forebyggelse og forældreansvar*, som illustrerer, hvordan de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog, kan forventes at føre til den overordnede målsætning med indsatsområdet, nemlig familier og børn, der trives, og forebyggelse af negativ social arv. Programteorien illustrerer det samlede indsatsområde *Forebyggelse og forældreansvar*. I første søjle er oplistet de overordnede problemstillinger, som vi netop har beskrevet ovenfor. I anden søjle oplistes de aktivitetstyper, som beskrives i dette katalog. I tredje søjle beskrives, hvilke *trin på vejen* mod de overordnede resultater af indsatsområdet som aktiviteterne kan forventes at føre til. I sidste søjle beskrives de forventede endelige resultater af indsatserne på indsatsområdet. Programteorien er ment som en meget overordnet illustration af sammenhængen mellem problemstillinger, aktivitetstyper, trin på vejen og de overordnede resulta-

ter af puljen. I de enkelte aktivitetsbeskrivelser beskriver vi nærmere de forventede resultater af de enkelte aktivitetstyper, og hvilken dokumentation der er for, at aktivitetstyperne fører til disse resultater.

AKTIVITETSBEKRIVELSER

På de følgende sider beskrives den bedste eksisterende viden om tilrettelæggelse og virkningen af aktivitetstyperne under indsatsområdet *Forebyggelse og forældreansvar*. Mange af aktivitetstyperne er relevante under flere forskellige indsatsområder, men for at undgå gentagelser, har vi kun placeret beskrivelsen af de enkelte aktivitetstyper under ét af indsatsområderne. I nogle tilfælde vil der derfor kun stå en overskrift og en henvisning til det indsatsområde, hvor aktivitetstypen er nærmere beskrevet.

AKTIVITETER TIL STYRKELSE AF NABOSKAB OG SOCIAL SAMMENHÆNGSKRAFT

Se aktivitetstypen på side 20 under indsatsområdet *Tryghed og trivsel*.

BOLIGSOCIALE FAMILIEKURSER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Boligsociale familiekurser har til formål at styrke sårbare familier i udsatte boligområder. Familier i udsatte boligområder kæmper med flere forskellige problemstillinger. For etniske minoritetsforældre, der selv er opvokset i et andet land, kan det være svært at opdrage børn i Danmark. Forældrene kan have en frygt for eller en modstand mod det danske system – enten fordi de ikke kender nok til det, eller fordi de tidligere har haft negative erfaringer med fx socialforvaltningen, jobcentret eller andre system-aktører. Derfor oplever børnene ofte at skulle "pendle" mellem forskellige kulturer og forventninger i hjemmet og i det omgivende samfund, samtidig med at familierne ikke får den hjælp, de kunne have behov for, fordi de ikke er i dialog med det kommunale system. En anden problemstilling, som sårbare familier kæmper med, kan være, at de har et svagt socialt netværk og mangler

sunde sociale relationer i deres hverdag (Frederiksen et al., 2015). Sociale netværk er vigtige at have for familier – både i forbindelse med praktisk aflastning i form af børnepasning etc., men også i forhold til familiens oplevelse af at høre til i lokalsamfundet og samfundet generelt (Christensen, 2006). Det er denne type problemstillinger, som boligsociale familiekurser kan afhjælpe. Disse kurser kan sammensættes på mange måder og indeholde flere forskellige temaer. Ofte er boligsociale familiekurser målrettet etniske minoritetsfamilier, men målgruppen kan også være en blanding af etniske minoritetsfamilier og etnisk danske familier fra boligområdet. Dette vil afhænge af, hvilke familier man oplever er udfordrede i boligområdet. Familiekursets indhold vil ligeledes afhænge af målgruppen. Et gennemgående træk ved de fleste boligsociale familiekurser er dog, at der er et fokus på opdragelse og kommunikation i familien og på at bygge bro til det kommunale system og andre aktører, som man kommer i berøring med som børnefamilie i Danmark. Familiekurserne varierer meget i intensitet og omfang, og det er op til den enkelte helhedsplan at sætte et passende program sammen, der passer

til målgruppens behov og til de ressourcer, som helhedsplanen kan bruge på kurset.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- For at familiekurser kan implementeres, kræver det, at de boligsociale medarbejdere har tilstrækkeligt kendskab til beboere i målgruppen, eller at de kan samarbejde med relevante aktører omkring rekruttering, fx SSP eller lokale børneinstitutioner.
- Alt afhængigt af de problemstillinger, der tages op, kan det være nødvendigt, at de boligsociale medarbejdere, der er tilknyttet aktiviteten, har de rette faglige kompetencer til at varetage opgaverne. Hvis ikke kan man med fordel invitere fagpersoner ind udefra til at bistå dem.
- At rekruttere og fastholde familierne til familiekurserne er tidskrævende, og man skal således forvente at bruge meget tid på det.
- Familiekurset bør bestå af både oplæg, samtale og sociale aktiviteter. Det styrker sammenholdet i gruppen at mødes om fælles oplevelser og aktiviteter, hvor man er sammen om noget andet end problemerne.

- Hvis man afholder familiekurser for familier med anden etnisk baggrund, vil det være nødvendigt med tolkning. Hvis man ønsker fuld forståelse og ikke mindst mulighed for at deltage aktivt i snakke og diskussioner, er det afgørende, at man giver forældrene mulighed for at deltage på lige fod ved at give dem mulighed for at tale på deres eget sprog.
- Lokaler, hvor der er mulighed for, at forældrene kan være sammen uden børn, samtidig med at deres børn bliver passet af andre.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Hvilken målgruppe, der arbejdes med i et familiekursus, afhænger i høj grad af, hvorvidt helhedsplanen spiller en understøttende rolle i et samarbejde omkring familiekursuset, eller om det er de boligsociale medarbejdere, der alene står for det. Som beskrevet i indledningen, er det ikke den boligsociale indsats' rolle at arbejde med tungt belastede familier, og de boligsociale medarbejdere har typisk ikke de faglige kompetencer til at håndtere tunge sociale og psykologiske problemstillinger. I de tilfælde, hvor det er de boligsociale medarbejdere, der arrangerer aktiviteter og oplæg på familiekurset, anbefales det derfor, at sammensætningen af målgruppen ikke er for udsat. Et sådant familiekursus kan bære enkelte udsatte familier (familier, der har en sag i socialforvaltningen, eller som er kendt i boligområdet af politiet), men der bør primært rekrutteres familier, som har et større mentalt overskud, men som stadig kan få et udbytte af den viden, som kurset formidler (Breau et al., 2015). Hvis der er for mange familier med store vanskeligheder på holdet, er der risiko for, at de boligsociale medarbejdere ikke formår at støtte de svageste familier tilstrækkeligt, hvilket kan medføre, at familierne ikke får den støtte, de har brug for, og at hele kursusforløbet drukner i disse familiers udfordringer. Hvis familierne oplever, at det ikke er meningsfuldt at deltage i familiekurset, kan de være modvillige mod at søge støtte andre steder igen (Marklund et al., 2012).

I tilrettelæggelsen af familiekurset er det ligeledes vigtigt at overveje, hvilken alder børnene i familierne bør have. Her viser nogle studier, at det bedst kan betale sig at sætte ind, når børnene er så små som

muligt, da små børn er mere modtagelige og påvirkelige for hjælp end store børn (Marklund et al., 2012; Gardner et al., 2010). Et andet studie viser derimod, at forældre til ældre børn har større udbytte af indsatsen end forældre til små børn (Ulfsson et al., 2014). Der tegner sig dermed ikke et klart billede af, hvilken målgruppe der er den optimale at arbejde med, når det handler om børnenes alder. Denne beslutning må desuden afhænge af, hvilke behov man oplever lokalt.

Nogle familiekurser arbejder udelukkende med en enkelt etnisk gruppe, mens andre arbejder med blandede etniske grupper. Fælles for både danske og etniske minoritetsfamilier i udsatte boligområder er ofte socioøkonomiske vanskeligheder, som fx lavt uddannelsesniveau, arbejdsløshed og fattigdom. Svage sociale netværk og lille mentalt overskud er også udfordringer, som familierne kan have til fælles på tværs af etnicitet. Der er imidlertid også nogle problemstillinger, som særligt knytter sig til etniske minoritetsfamilier. Det drejer sig blandt andet om manglende kendskab til samfundet og om at håndtere forældreskab i et andet samfund end det, de selv er vokset op i (Frederiksen et al., 2015; Frederiksen et al., 2016; Breau et al., 2015). Det kan derfor være en god idé at træffe et valg omkring, hvorvidt man ønsker at arbejde med en etnisk blandet gruppe eller en gruppe med den samme etniske baggrund. En fordel ved at arbejde med en enkelt etnisk gruppe er, at man kan nøjes med en enkelt tolk.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Temaerne for de enkelte boligsociale familiekurser er vidt forskellige og afhænger ligeledes af, hvorvidt programmet tilrettelægges i samarbejde med familierne, eller hvorvidt det ligger fast på forhånd (Frederiksen et al., 2015). En undersøgelse viser, at forældrene oplever graden af medindflydelse som afgørende for deres udbytte af kurset. I undersøgelsen fortæller forældrene, at de i høj grad har profiteret af de dele af kurset, der tog udgangspunkt i deres konkrete hverdagserfaringer (Gram et al., 2011). Det anbefales, at kursusprogrammet altid tilpasses den konkrete målgruppe, i det omfang det er muligt inden for rammerne (Marklund et al., 2012). Indsatsen bør desuden

være multifacetteret – det vil sige, den bør både bestå af samtale, diskussion og aktiviteter (Marklund et al., 2012). Det styrker sammenholdet i gruppen at mødes om fælles oplevelser og aktiviteter, hvor man er sammen om noget andet end problemerne (Gram et al., 2011; Breau et al., 2015). Desuden fremmer samtale og diskussion forældrenes mulighed for at tage de ting til sig, som formidles på kurset (Breau et al., 2015).

SAMARBEJDSPARTNERE

Helhedsplanerne kan spille forskellige roller i tilrettelæggelsen og afholdelsen af et familiekursus. Det kan være en god idé at samarbejde med SSP eller andre lokale aktører omkring rekrutteringen af familier, da man dermed har mulighed for at nå bredere ud og også får adgang til de familier, som ikke nødvendigvis deltager i helhedsplanens øvrige aktiviteter. Den boligsociale familiemedarbejder kan benytte sig af sit netværk i lokalområdet og bede skolelærere, sundhedsplejersker og daginstitutioner om at foreslå relevante familier til kurset. Dette kræver naturligvis forældrenes samtykke. Fordelene ved at samarbejde med aktører, der til dagligt hjælper sårbare familier, er, at man dermed får mulighed for at bygge bro mellem nogle af de familier med størst vanskeligheder og professionelle aktører på feltet, og at man får mulighed for at nå de mere isolerede familier, som ikke nødvendigvis benytter sig af helhedsplanens øvrige tilbud (Breau et al., 2015; Gram et al., 2011).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

I de tilfælde, hvor familiekurserne primært handler om familiernes engagement i samfundet generelt, kræves ingen særlig psykologisk uddannelse fra de boligsociale medarbejders side. Her kan tovholderne for projektet invitere forskellige aktører til at fortælle om konkrete samfundsinstitutioner og lægge op til debat blandt familierne (Breau et al., 2015; Gram et al., 2011). I de tilfælde, hvor det er de interne relationer i familierne, der er til diskussion, er det derimod nødvendigt, at tovholderne selv har de relevante faglige kompetencer til at varetage opgaven, eller at de inviterer fagpersoner ind udefra til at bistå dem (Marklund et al., 2012). Det er fx en mulighed at invitere en psykolog ind til at holde oplæg om børneopdragelse og svare på konkrete spørgsmål om emnet fra deltagerne.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

CFBU har foretaget en evaluering af et boligsocialt familiekursus på Amagerbro og en evaluering af et pilotprojekt om at arbejde med forældregruppekonceptet MindSpring Forældregrupper. Evalueringerne viser, at familiekurser kan bidrage med konkrete redskaber, som kan bruges til at styrke familiernes interne bånd. Forældrene vurderer, at de har fået styrket deres forældrekompetencer, at de er blevet bedre til at kommunikere med deres børn på en konstruktiv måde, og at konfliktniveauet i familierne er faldet (Breau et al., 2015; Frederiksen et al., 2016). I den ene evaluering peger flere forældre desuden på, at de ikke længere anvender vold som sanktionsmiddel over for deres børn. I evalueringen af familiekurset på Amagerbro har familierne opnået større viden om det danske velfærdssystem og er blevet opmærksomme på, hvilke forventninger der er til dem som forældre, og hvilke muligheder de har. Familiekurset har også i nogen grad formået at opbygge sociale relationer mellem familier, som har oplevet at være socialt isolerede (Breau et al., 2015). Evalueringen af MindSpring Forældregrupper peger desuden på, at forældrene gennem gruppeforløbet har fået lyst til at engagere sig mere i lokalområdet i form af frivilligt arbejde som fx bydelsmødre eller i en kvindeforening (Frederiksen et al., 2016).

Der er også indikationer på, at boligsociale familiekurser kan virke kriminalpræventivt. CFBU's evaluering af MindSpring Forældregrupper viser, at forældrene føler, at de efter kurset er bedre klædt på til at hjælpe deres børn med at undgå at komme ud i kriminalitet eller dårligt selskab (Frederiksen et al., 2016). En mindre evaluering af et boligsocialt familiekursus i Urbanplanen viser desuden, at ingen af de unge blandt familiekursets deltagende familier begik kriminalitet i projektperioden – på trods af at flere af dem forinden var kendt af politiet (Gram et al., 2011). Derudover kan familiekurser være med til at skabe engagement blandt forældrene omkring deres børns fritids- og skoleliv (Gram et al., 2011; Breau et al., 2015).

ISFI's forskningsoversigt over forskellige familierettede indsatser for 0-3-årige børn fremgår det ligeledes, at indsatser, der har til formål at styrke forholdet mellem børn og forældre i sårbare familier, påviser positiv ef-

fekt i forhold til forældrenes generelle holdninger, deres opfattelse af egen handlekraft og deres opfattelse af børneopdragelse. Derudover anvender forældrene i mindre grad fysisk afstraffelse, som konsekvens af at have deltaget i familiekurserne, og forklarer og begrundet i højere grad de regler, de opstiller for børnene (Oldrup et al., 2011). Et andet studie, i samme forskningsoversigt, viser, at et familiekursus har medført signifikante forbedringer i forhold til selvtillid i forælderrollen og forældrenes oplevelse af stress i forældre-barn-relationen (Oldrup et al., 2011).

Evalueringer viser positive resultater af at arbejde med boligsociale familiekurser i forhold til at styrke forældrekompetencer, forældrenes forståelse af barnets liv udenfor hjemmet og styrke familiernes interne bånd. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Boligsociale familiekurser* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

BROBYGNING MELLEM SKOLE OG FORÆLDRE

Se aktivitetstypen på side 94 under indsatsområdet *Beskæftigelse og uddannelse*.

BROBYGNING TIL FORENINGSLIV

Se aktivitetstypen på side 70 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

BYDELSMØDRE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Bydelsmødreindsatser skal uddanne kvinder til at lave opsøgende arbejde blandt andre kvinder og vejlede om børneopdragelse, børns sundhed, det dan-

ske institutionssystem og brobygge til lokale aktiviteter og tilbud i boligområderne. Der er ofte tale om kvinder med anden etnisk baggrund end dansk, men det er ikke nødvendigvis tilfældet. På denne måde skabes muligheden for at nå ud til de mødre, som de offentlige myndigheder typisk har vanskeligt ved at nå (Deloitte, 2015; Thomsen et al., 2012; Christensen et al., 2010).

De danske bydelsmødreindsatser er inspireret af det tyske eksempel og bygger på en forventning om, at bydelsmødrene kan skabe ringe i vandet og nå ud til andre mødre gennem indsatsen. I Tyskland søsatte man det *første bydelsmødreprojekt i Neukölln-Oberspree* i Berlin i 2004 (Christensen et al., 2010). Bydelsmødreindsatser startede op i Danmark i 2007 med puljen *Nydanske kvinders ressourcer i fokus* og er siden blevet meget udbredte. I foråret 2014 var der således 35 lokalgrupper på landsplan. Lokalgrupperne har i gennemsnit 13 bydelsmødre, hvilket vil sige, at der i 2014 var 455 bydelsmødre på landsplan (Deloitte, 2015). Bydelsmødrene har en landsorganisation og et landssekretariat, som hører under Center for Socialt Ansvar. Læs mere på landsorganisationens hjemmeside på <http://bydelsmor.dk/>.

Bydelsmødreindsatser har fokus på at uddanne kvinder til at være bydelsmødre, således at bydelsmødrene kan nå ud til andre kvinder i boligområderne, som har brug for hjælp til forskellige problemstillinger. Det er ønsket, at man med dette initiativ kan udstyre kvinder i boligområdet – både bydelsmødrene og de besøgte kvinder – med forståelse og redskaber, som skal gøre dem i stand til at støtte op om deres barns udvikling og integration i Danmark (Deloitte, 2015; Thomsen et al., 2012; Christensen et al., 2010). Derudover er tanken med initiativet, at der skal være mulighed for at støtte op om bydelsmødrenes egen integration på en bred front, blandt andet ved at forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet, øge deres selvtillid og forbedre deres dansk kundskaber. Antagelsen er dermed, at ressourcestærke indvandrerkvinder, der har gennemgået et kursus i blandt andet samfundskundskab, børneopdragelse og rådgivningsteknik, har gode forudsætninger for at opnå kontakt til og videreformidle deres viden til andre

mødre i boligområdet (Deloitte, 2015; Thomsen et al., 2012; Christensen et al., 2010).

Bydelsmødreindsatser har overordnet set to formål. Projekterne ønsker for det første at styrke bydelsmødrenes eget aktive medborgerskab i det danske samfund, forstået som forbedrede kompetencer og muligheder i forhold til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, forbedrede dansk kundskaber, styrkede netværk i boligområdet og større selvtillid hos bydelsmødrene. For det andet har projekterne fokus på at give sårbare og udsatte kvinder i bydelsmødrenes netværk og boligområde bedre muligheder for at fremme deres børns integration og udvikling (Christensen et al., 2010; Deloitte, 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At helhedsplanen har et godt kendskab til beboerne og særligt kvinder i boligområdet, så man kan rekruttere kvinder, der har ressourcerne til at fungere som bydelsmor.
- Afholdelse af kursus for kommende bydelsmødre i samarbejde med relevante aktører.
- At der er lokaler i boligområdet, såsom et bibliotek, kvindehus, sundhedshus eller lignende, som kan bruges som udgangspunkt for bydelsmødrenes aktiviteter og møder med beboere.
- Et tæt samarbejde med relevante aktører, der arbejder med familier i boligområdet, som fx socialforvaltning, skole, børneinstitutioner, sundhedspleje m.v.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Overordnet set har aktiviteten bydelsmødre to målgrupper. For det første de mødre, som deltager i kurset, og som skal uddannes til at være bydelsmødre, og for det andet *mødre* med personlige og sociale problemer, som bydelsmødrene skal opsøge, videregive deres viden til og hjælpe til at få hjælp af de rette aktører (Christensen et al., 2010; Deloitte, 2015).

Når man skal rekruttere kvinder til at være bydelsmødre, er det vigtigt at være opmærksom på, om de har ressourcerne og det personlige overskud til at fungere som bydelsmor. Det er særligt den opsøgende del af projektet, som kan være krævende, og som

blandt andet forudsætter gode sociale kompetencer og formidlingskompetencer. Ligeledes peger en evaluering på, at bydelsmødrene nogle gange selv har så store sociale udfordringer, at de ikke har overskuddet til at tage sig af andres problemer. Derudover er det vigtigt, at kvinderne har motivation, mod og tid (Christensen et al., 2010).

De kvinder, der skal opsøges, kan være karakteriseret ved mange forskellige problemstillinger. En evaluering peger på, at det er meget forskelligartede problemstillinger, der bliver hjulpet med. Der bliver ofte hjulpet med problemstillinger omkring børn, sundhed og kontakt til kommunen. Der bliver også hjulpet med problemer med ensomhed, økonomi, parforhold og psykiske problemer. De aktører, der henvises til, er borgerservice, familierådgivningen, børnenes institutioner, praktiserende læger, helhedsplanens aktiviteter og sundhedsplejersker, men også hospitaler, psykologer og krisecentre. Det er således meget alsidigt, hvad det er for problemstillinger som bydelsmødrene skal kunne rådgive omkring, og det forudsætter, at de har et rigtig godt kendskab til hele systemet af hjælpeforanstaltninger og offentlige aktører, således at de kan vejlede kvinderne korrekt og brobygge til de rette aktører (Deloitte, 2015).

De eksisterende bydelsmødre har stort set alle sammen boet i Danmark i mere end 10 år. Der er således kun 6 %, som har boet i Danmark i kortere tid end 10 år. 29 % af dem har grundskolen som højeste gennemførte uddannelse, mens 20 % har en mellemlang eller en lang uddannelse bag sig. De fleste er i den erhvervsaktive alder og har selv hjemmeboende børn. Bydelsmødrene har således en del år i Danmark bag sig, nogle har en længere uddannelse, men størstedelen har ikke et højt uddannelsesniveau. Ser man på de kvinder, som bydelsmødrene hjælper, fremgår det, at de generelt har et lavere uddannelsesniveau end bydelsmødrene, og at der er flere af kvinderne, som har boet i Danmark i under 10 år, end der er blandt bydelsmødrene. Af kvinderne er der 48 %, som har grundskolen som højeste uddannelse, og kun 10 %, som har en mellemlang uddannelse. Ingen har en lang videregående uddannelse bag sig. 25 % af kvinderne har boet i Danmark i mindre end 10 år. Der tegner sig

altså et billede af, at bydelsmødrene er lidt bedre stillet rent socialt end de kvinder, de hjælper, men at forskellen samtidig ikke er enorm (Deloitte, 2015).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

De lokale bydelsmødregupper er meget forskelligt organiserede. Ca. halvdelen af de eksisterende bydelsmødreindsatser er forankrede i en helhedsplan, således at det er en boligsocial medarbejder, der koordinerer indsatsen. Der er behov for, at der er en professionel koordinator, som støtter og motiverer de frivillige bydelsmødre, administrerer projektet og koordinerer og brobygger mellem bydelsmødrene og det offentlige system af aktører, som bydelsmødrene skal samarbejde med (Deloitte, 2015). Den lokale forankring betyder, at bydelsmødrene på den ene side har gode forudsætninger for at opspore kvinder, som har brug for hjælp, og på den anden side kan opbygge stabile relationer til samarbejdspartnere i lokalområdet.

Landsorganisationen for bydelsmødrene har udviklet en grunduddannelse, som består af 14 moduler. Uddannelsesmaterialerne stilles gratis til rådighed. Med udgangspunkt i dette materiale kan man selv gennemføre uddannelsen med de relevante undervisere fx fra helhedsplanen eller kommunen. Bydelsmødrene bør undervises af fagpersoner inden for de forskellige temaer i uddannelsen, uanset om man vælger at anvende det nævnte uddannelsesmateriale eller ej. Det kan eksempelvis være en sundhedsplejerske eller diætist, som underviser i sunde spisevaner, eller en pædagog fra lokalområdets daginstitutioner, der fortæller om børneopdragelse. Der peges ydermere på fordelene ved at have tilknyttet en psykolog eller en anden fagperson, der over flere undervisningsgange kan undervise bydelsmødrene i konflikthåndtering, kropssprog og rådgivning, så de er klædt på til det opsøgende arbejde (Christensen et al., 2010).

Når bydelsmødrene er uddannede, skal de i gang med at arbejde i lokalområdet. Erfaringer viser, at det er en fordel, at bydelsmødrene forankres i multifunktionelle lokaliteter, såsom et bibliotek, kvindehus, sundhedshus eller lignende. Placeringen af projekterne lokalt i boligområdet er vigtig, da det er her, kvinderne fær-

des og har deres daglige gang samt netværk. De multifunktionelle huse har ydermere den fordel, at det ofte er her, beboerne samles, og fungerer derfor som et naturligt udgangspunkt for bydelsmødrenes opsøgende arbejde (Christensen et al., 2010). Lokalerne kan ligeledes tænkes ind i situationer, hvor det ikke er muligt at foretage hjemmebesøg. Den lokale forankring i boligområdet kan ligeledes benyttes til undervisningsdelen, der i mange aktiviteter foregår i det lokale beboerhus, på biblioteket osv. Dét, at undervisningen foregår lokalt, er med til at forstærke betydningen af projekternes tilknytning til boligområdet. Forankringen er også vigtig for den opsøgende videndeling samt i rekrutteringsfasen, der ofte eksisterer i lokalt baserede netværk.

Kontakten til kvinderne, som bydelsmødrene skal hjælpe, kan ske på mange forskellige måder. Generelt kan man sige, at kontakten enten opstår, ved at bydelsmødrene selv kommer i kontakt med kvinderne, eller ved at professionelle aktører og samarbejdspartner kommer i kontakt med kvinder, som kunne have brug for hjælp af en bydelsmor og derfor henviser kvinder til bydelsmødrene. En undersøgelse peger på, at kontakten oftest opstår via bydelsmødrenes eget netværk, og at den næstmest hyppige måde er ved, at en samarbejdspart henviser en kvinde. Undersøgelsen viser desuden, at det er sjældent, at kontakten opstår ved direkte opsøgende arbejde (Deloitte, 2015). Samme undersøgelse viser, at 71 % af bydelsmødrene typisk mødes med den samme kvinde 1-5 gange, og at bydelsmødrene opfordrer kvinderne til selv at tage kontakt til de myndigheder eller aktører, som de henvises til, således at de bliver styrket og klædt på til selv at tage ansvar og lære at hjælpe sig selv. I 62 % af tilfældene tager kvinderne således selv kontakt, og i 35 % af tilfældene tager bydelsmoren kontakt (Deloitte, 2015).

Erfaringer viser, at det er en fordel, hvis bydelsmødrene trækker på egne erfaringer i arbejdet med de besøgte kvinder. Bydelsmødrene deler på mange måder oplevelser og livsvilkår med kvinderne, de arbejder med, og dette skaber en gensidig forståelse kvinderne imellem. Det anbefales ligeledes, at bydelsmødrene får en ledsagende funktion og bistår kvinderne med praktisk hjælp. Dette skaber en tryghed og er en

forudsætning for, at kvinderne på sigt vil benytte sig af forskellige tilbud på egen hånd (Husted et al., 2011).

Det anbefales, at der afsættes midler til supervision igennem forløbet og efter et endt forløb (Christensen et al., 2010). Det kan være en fordel, hvis bydelsmødrene har mulighed for at vende erfaringer, spørgsmål og oplevelser med projektkoordinatoren ved regelmæssige supervisionsmøder. Der findes desuden et samtaleskema, som bydelsmødrene skal udfylde efter hver samtale. Dette skema kan bruges til løbende at følge op på projektets leverancer og resultater.

Sidst men ikke mindst er det vigtigt at anerkende bydelsmødrenes arbejde og hele tiden motivere dem til at fortsætte det gode arbejde. Som med alle andre frivillige initiativer er det jo lysten, der skal drive bydelsmødrene, og oplevelsen af at gøre en forskel. Det er derfor vigtigt, at der bliver fulgt op på bydelsmødrenes arbejde, og at der også bliver taget hånd om dem. Det kan fx være en god idé at give bydelsmødrene yderligere kurser, så de bliver klædt endnu bedre på. Man kan også arrangere studieture og sociale arrangementer, som kan styrke sammenholdet i bydelsmødregruppen (Deloitte, 2015).

SAMARBEJDSPARTNERE

Bydelsmødreindsatserne samarbejder med mange forskellige aktører, såsom boligforeninger, socialforvaltningen, *børneinstitutioner*, skoler, frivillige foreninger og lokale frivillige. Et bredt ejerskab i forhold til bydelsmødreindsatsen anses som en vigtig forudsætning for en solid forankring. Dét, at flere forskellige aktører er involverede, er et væsentligt grundlag i forhold til en organisatorisk fremtidssikring af projektet i det pågældende boligområde.

En evaluering på tværs af alle landets bydelsmødreindsatser peger på, at bydelsmødrene er meget velldite blandt alle samarbejdspartner, og at de opleves som engagerede, samarbejdsvillige og tilgængelige. Der peges også på, at de professionelle samarbejdspartner oplever, at bydelsmødrene kan hjælpe dem med at komme i dialog med familier og mødre, som de ellers har svært ved at få en god kontakt med. Dette tyder altså på, at bydelsmødrenes indsats virker

efter hensigten. Evalueringen peger imidlertid også på nogle udfordringer. Den primære udfordring er, at der i flere tilfælde er en uklarhed omkring, hvad det er, bydelsmødrene kan og skal bidrage med, således at samarbejdspartnere i nogle tilfælde bruger bydelsmødrene til noget andet, end det som bydelsmødregruppen ønsker at blive brugt til, som fx tolk, mentor eller til at lave mad til arrangementer. Dette understreger vigtigheden af, at bydelsmødrene er meget tydelige omkring, hvad det er for en service, de ønsker at levere. En anden udfordring ligger i, at bydelsmødrene selv kommer fra samme lokalområde som de kvinder, de hjælper. Det betyder, at de professionelle aktører nogle gange kan være i tvivl om, hvor mange oplysninger de kan dele på møder, hvor bydelsmødrene er med (Deloitte, 2015).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Projektkoordinatoren anses som værende en afgørende nøgleperson i alle aktivitetens faser, lige fra rekrutteringsfasen til det opsøgende arbejde. Projektets gennemførelse og succes handler i høj grad om projektkoordinatorens personbårne indsats (Christensen et al., 2010). Projektkoordinatoren skal være i stand til at støtte op om og motivere bydelsmødrene og samtidig til at varetage samarbejdet mellem bydelsmødrene og de professionelle aktører, som de samarbejder med. Som beskrevet skal bydelsmødrene have et personligt overskud til at hjælpe andre, og så skal de være i stand til at sætte sig ind i uddannelsens materiale og at skabe sig et overblik over de forskellige aktører, som de kan henvise til. Sidst men ikke mindst skal de være gode til at formidle og gå i dialog og til at støtte og motivere kvinderne.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Evalueringer af bydelsmødreindsatser viser, at en stor andel af de deltagende kvinder oplever en forbedret trivsel på en række områder. Aktiviteten har en væsentlig betydning for bydelsmødrenes selvværd og oplevelse af egen handlekraft, hvilket på sigt kan forbedre deres livssituation og integration.

En tysk evaluering viser, at særligt dét at være rollemodel for andre kvinder har haft en stor betydning for bydelsmødrenes selvtillid, der har skabt basis for at

tage ordinær uddannelse eller at komme ind på arbejdsmarkedet (Koch, 2009). Herudover viser den tyske evaluering, at de mange hjemmebesøg i bydelen har styrket kvindernes netværk og givet dem en bedre forudsætning for at klare personlige eller familiære kriser (Koch, 2009). Denne evaluering dokumenterer ligeledes et væsentligt forhøjet vidensniveau blandt de besøgte kvinder, særligt når det gælder opdragelse, uddannelse og sundhed – en viden, der omsættes i praksis i familierne (Koch, 2009).

I en evaluering foretaget af CFBU peges der på den samme konklusion, og det bliver slået fast, at der kan identificeres en markant positiv udvikling i forbindelse med styrkede danskkundskaber, netværksdannelse og engagement i boligområdet blandt bydelsmødrene (Christensen et al., 2010). Desuden har aktiviteten haft en positiv effekt på kvindernes viden om børns udvikling og integration. I en undersøgelse svarer 89 % af de adspurgte bydelsmødre, at de har lært mere om børneopdragelse, og at de har benyttet den til lærte viden om børns udvikling i opdragelsen af deres egne børn (Christensen et al., 2010). Det var dog ikke muligt med evalueringen at påvise, om indsatsen har haft betydning for de kvinder, som bydelsmødrene opsøger.

En evaluering fra Københavns Kommune viser, at bydelsmødre bidrager til en styrkelse af det aktive medborgerskab i lokalområdet i kraft af deres netværksbaserede arbejde. Bydelsmødrene motiverer andre kvinder til at deltage i lokale tilbud og foreninger og skaber grobund for etableringen af nye netværk i boligområdet. Kontakten til kommunen forbedres ligeledes, og hermed opstår der et øget kendskab til de sociale og beskæftigelsesmæssige tilbud, der findes for målgruppen (Husted, 2011). Denne evaluering viser yderligere, at mødrene oplever en større viden og kendskab til skoler og daginstitutioner samt et bedre forældresamarbejde, der ligeledes kan have en styrkende effekt på kvindernes forældrekompetencer (Husted, 2011).

En landsdækkende evaluering af alle bydelsmødreindsatser viser i tråd med de andre evalueringer, at bydelsmødrene har fået et stort udbytte af at være

bydelsmødre. Dette gælder både deres selvtillid og følelse af handlekraft, det gælder tilhørsforhold til Danmark, lokalsamfundet og gruppen af bydelsmødre, og det gælder deres viden om samfundet, og hvor man kan søge hjælp (Deloitte, 2015). Når det kommer til kvinderne, som bydelsmødrene hjælper, peger evalueringen på, at de får hjælp til selv at søge hjælp og til at finde ud af, hvor de skal søge den. Desuden giver bydelsmødrenes støtte de opsøgte kvinder glæde, trykthed, støtte og fortrolighed (Deloitte, 2015).

Danske og udenlandske evalueringer viser positive resultater af at arbejde bydelsmødre i forhold til at styrke bydelsmødrenes egen trivsel, selvtillid, dansk kundskaber og viden om børns udvikling. Desuden støtter bydelsmødrene andre kvinder i at søge relevant hjælp de rette steder. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Bydelsmødre* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

FREMSKUDT SUNDHEDSPLEJE OG MØDREGRUPPER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I Danmark tilbydes alle nybagte forældre besøg af sundhedsplejersken umiddelbart efter barnets fødsel og opfølgende besøg i barnets første leveår. Sundhedsplejerskens rolle er at rådgive og vejlede omkring spædbørns trivsel og udvikling, men formålet med besøgene i hjemmet er i høj grad også at observere familierne for tidligt at kunne udpege de familier, der har behov for ekstra støtte (Petersen et al., 2015). I familier, der er strukturelt udsatte (fx præget af fattigdom, manglende sprogkundskaber, lav uddannelse, ingen tilknytning til arbejdsmarkedet etc.), er der risiko for, at problemerne tager form af individuel udsathed, der kommer til udtryk som omsorgssvigt, understimulering, trivselsproblemer etc. Det er sundhedsplejerskens opgave at sikre, at denne strukturelle udsathed ikke medfører individuel udsathed hos små børn ved at opspore dem tidligt (Petersen et al., 2015).

Sundhedsplejen er barnets og familiens første møde med sundhedssystemet og danner rammen om tidlige og forebyggende indsatser i velfærdsstaten. Be-

søgene er dog kun et tilbud. Mange udsatte familier tager ikke imod tilbuddet – enten fordi de ikke er klar over, hvad tilbuddet indebærer og mangler viden om sundhedsplejerskens mulighed for at støtte det lille barns udvikling, eller fordi de har en modvilje mod det system, som sundhedsplejersken repræsenterer. Dette betyder, at der er et hul i forebyggelsen af udsathed, da der er en risiko for, at særligt udsatte små børn ikke opdages i tide (Petersen et al., 2015). I udsatte boligområder er der en chance for, at nogle af disse familier er kendt af en boligsocial medarbejder, som kan gå ind og være med til at opbygge en relation mellem sundhedsplejersken og familien – enten via hjemmebesøg, åben sundhedspleje i boligområdet eller særlige mødregrupper for udvalgte familier i området.

Nogle boligsociale helhedsplaner samarbejder med kommunen omkring fremskudt sundhedspleje. I de fleste tilfælde tager sundhedsplejersken på hjemmebesøg hos børnefamilierne i området, eventuelt sammen med en boligsocial medarbejder. I nogle tilfælde står sundhedsplejersken for at etablere og gennemføre mødregrupper i boligområdet, da det er erfaringen, at mange mødre ikke deltager, hvis mødregrupperne foregår uden for boligområdet, eller hvis der ikke er en styring på møderne (Petersen et al., 2015; ByLivKolding, 2013). Den fremskudte sundhedsplejerske kan ligeledes være et tilbud om åben rådgivning en bestemt ugedag, hvor man kan komme forbi og få råd og vejledning med sit barn. I nogle boligområder har den fremskudte sundhedsplejerske desuden til opgave at fremme muligheden for, at små børn i udsatte boligområder kommer i daginstitution.

Man kan opdele sundhedsplejens arbejde i udsatte boligområder i to spor. Dels et spor, der handler om barnets sundhedsmæssige, sociale og emotionelle udvikling, og dels et spor, der handler om forældrenes udvikling af forældrekompetencer. Det enkelte barns udvikling følges bedst gennem gentagne besøg i hjemmet, mens styrkelsen af forældrenes kompetencer kan ske gennem oplæg og erfaringsudveksling i særlige mødregrupper, der styres af sundhedsplejersken – eventuelt med deltagelse af en boligsocial medarbejder (Petersen et al., 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At de boligsociale medarbejdere har et godt netværk blandt beboerne i området. Rekrutteringen kan lettes betydeligt, hvis medarbejderen i forvejen kender til familier, der kunne have gavn af at deltage i mødregrupper, eller hvis medarbejderen har et tilidsfuldt forhold til nogle af områdets mest sårbare familier.
- At der er velegnede lokaler i boligområdet, som kan udgøre en tryk ramme omkring åben rådgivning og mødregrupper.
- At der eksisterer et godt samarbejde mellem sundhedsplejen og helhedsplanen. Dette samarbejde kan udmønte sig i mange forskellige samarbejdsformer.
- Hvis man afholder gruppeforløb for familier med anden etnisk baggrund, vil det være nødvendigt med tolkning. Hvis man ønsker fuld forståelse og ikke mindst mulighed for at deltage aktivt i snakke og diskussioner, er det afgørende, at man giver forældrene mulighed for at deltage på lige fod ved at give dem mulighed for at tale på deres eget sprog.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING

MÅLGRUPPE

Nogle indsatser arbejder med gruppeforløb for begge de nybagte forældre, hvor gruppeforløbene forestås af en sundhedsplejerske fremskudt i boligområdet. En større evaluering af to gruppeforløb viser dog, at det kan være svært at rekruttere begge forældre til disse forløb. Hvis det er ønsket, at fædre også skal deltage, skal der derfor afsættes mange ressourcer til rekrutteringen (Seidenfaden, 2012).

Andre fremskudte indsatser har haft held med at forestå mødregrupper for udsatte mødre i boligområdet og deres børn. I modsætning til de kommunale mødregrupper er der i disse grupper også plads til, at mødrene kan tage småbørnenes ældre søskende med. Det øger muligheden for større fremmøde blandt mødrene. Hvis en stor del af kvinderne ikke forstår dansk, er det vigtigt, at der er en tolk med til at oversætte de oplæg, som præsenteres i mødregruppen, således at det også bliver muligt at nå nogle af områdets mest marginaliserede beboere (Petersen et al., 2015; Seidenfaden, 2012).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Den fremskudte sundhedsplejerske har ofte to primære opgaver:

- Etablering og forståelse af mødregrupper eller gruppeforløb for nybagte forældre.
- Udvidede hjemmebesøg hos de familier, hvor der er en bekymring for barnets udvikling.

MØDREGRUPPER

De fremskudte mødregrupper sammensættes anderledes end kommunale mødregrupper, hvor spædbørnsmødre mødes i hinandens hjem. I de boligsociale mødregrupper mødes man i stedet i boligområdets fælleshus, hvor sundhedsplejersken kan holde oplæg om svangerskabsforebyggelse, børns udvikling og andre relevante temaer vedrørende spædbørn og småbørn. Der kan også inviteres oplægsholdere ind fra områdets daginstitutioner for at introducere daginstitutionerne for de familier, der typisk vil vælge institutionslivet fra (Petersen et al., 2015). Det kan desuden være en god idé, at en boligsocial medarbejder også deltager i mødregrupperne, da det kan være med til at skabe tryghed, at der deltager en kendt person fra boligområdet. Den boligsociale medarbejder kan desuden bidrage til mødregruppen med viden omkring andre tilbud i boligområdet, hjælp til kontakt til kommunen, klagesager, opmuntring til deltagelse i beboerdemokrati etc. På den måde kan den boligsociale medarbejder være netværksskabende og hjælpe kvinderne til at tage større del i lokalsamfundet (ByLivKolding, 2013). En vigtig del af de boligsociale mødregrupper er, at mødrene også præsenteres for ny viden gennem oplæg. Det skaber selvtilid blandt de mødre, der er usikre i forælderrollen (ByLivKolding, 2013).

Mødrene rekrutteres gennem de ordinære hjemmebesøg af sundhedsplejersken eller gennem de boligsociale medarbejdere. Her vurderer sundhedsplejerskerne og boligsociale medarbejdere, hvilke familier der kunne have gavn af at vide mere om småbørnspleje, og hvem der kunne have brug for at få styrket deres sociale netværk i boligområdet (Petersen et al., 2015; ByLivKolding, 2013). Det anbefa-

les, at der afholdes mindst 8-10 mødegange, for at muliggøre opbyggelsen af en tryk og tillidsfuld stemning på holdet, således at mødrene er trygge ved at udveksle erfaringer og diskutere relevante emner (Seidenfaden, 2012). Det anbefales desuden, at der ikke deltager mere end seks kvinder i en mødregruppe, da der dermed er mulighed for, at alle kan komme til orde (ByLivKolding, 2013). Da et af formålene med at arrangere særlige mødregrupper i boligområdet er at opbygge netværk mellem småbørnsmødre i området, er det vigtigt, at sundhedsplejersken eller den boligsociale medarbejder er opmærksom på, at alle mødre inkluderes i fællesskabet. Da det netop kan være angst for forskellighed eller en følelse af at være anderledes, der afholder mange mødre fra at deltage i de almindelige mødregrupper, er det særligt vigtigt, at mødrene fra starten føler sig godt tilpas i de fremskudte mødregrupper. Dette kan det faglige personale fremme ved fx at have en runde ved hvert møde, hvor hver enkelt kvinde kommer til orde og fortæller om en positiv oplevelse siden sidst (ByLivKolding, 2013).

UDVIDEDE HJEMMEBESØG

Det er vigtigt, at der afsættes tid til opfølgende hjemmebesøg af sundhedsplejersken i de familier, hvor hun er bekymret for familiens og barnets trivsel. En undersøgelse af sundhedsplejerskens indsats i udsatte familier viser, at familierne ofte opfatter sundhedsplejersken som en tryk person med ekspertviden om små børns udvikling. Dette tillidsforhold opbygges blandt andet ved, at det er den samme sundhedsplejerske, der kommer på besøg over en periode, og ved at hun giver sig tid til at komme med konkrete handleanvisninger til forældrene omkring deres børns trivsel og udvikling (Petersen et al., 2015). Det kan være udfordrende for sundhedsplejersken at skabe den første kontakt med nogle forældre, da hjemmebesøgene er et frivilligt tilbud, som familierne kan takke nej til. Derfor kan det være en god idé, at en boligsocial medarbejder med kendskab til familien etablerer den første kontakt og deltager i det første besøg, i de tilfælde hvor familien er modvillig. En amerikansk forskningsoversigt konkluderer, at hjemmebesøgene er mest effektive, hvis de foregår over længere tid og med stor intensitet. Desuden er der målt positive ef-

fekter af at starte hjemmebesøgene i de udsatte familier allerede før fødslen (Peacock et al., 2013).

SAMARBEJDSPARTNERE

Det konkrete samarbejde mellem sundhedsplejen og helhedsplanen kan enten tage form af, at helhedsplanen frikøber en sundhedsplejerske nogle timer om ugen, eller at den kommunale sundhedspleje tager ansvar for indsatsen og låner nogle lokaler i boligområdet, hvor der kan afholdes åben konsultation for alle borgere (ByLivKolding, 2013). I begge tilfælde bør den fremskudte sundhedsplejerske samarbejde med medarbejdere i den boligsociale helhedsplan. I de tilfælde, hvor en boligsocial medarbejder deltager ved hjemmebesøg eller i mødregrupper, er det vigtigt at gøre sig klart, hvilken rollefordeling der bør være mellem de to fagpersoner, og hvilke forventninger hver især har til indsatsen (ByLivKolding, 2013).

Familierne rekrutteres i et samarbejde mellem de boligsociale medarbejdere og sundhedsplejen. De ordinære sundhedsplejersker i boligområdet kan på den måde henvise relevante familier til boligsociale mødregrupper eller til et udvidet hjemmebesøg. Det er derfor vigtigt, at samarbejdet mellem sundhedsplejen og den boligsociale helhedsplan ikke begrænser sig til en enkelt fremskudt sundhedsplejerske, men at sundhedsplejen i området ligeledes er opmærksom på indsatsen og sørger for at rekruttere målgruppen til mødregrupperne.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

For at den boligsociale medarbejder formår at henvise kvinder til indsatsen, er det en fordel, at den pågældende medarbejder har et netværk blandt beboerne i området. Rekrutteringen kan lettes betydeligt, hvis medarbejderen i forvejen kender til familier, der kunne have gavn af at deltage i mødregrupper, eller hvis medarbejderen har et tillidsfuldt forhold til nogle af områdets mest sårbare familier. Det er vigtigt, at den fremskudte sundhedsplejerske har lysten til at arbejde med familier og mødre i udsatte boligområder og fx er nysgerrig på andre familieformer og måder at være småbørnsfamilie på end den gængse i en dansk sammenhæng.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

En evaluering af virkningen af mødregrupper i udsatte boligområder viser, at gruppeforløbene har styrket deltagernes forældrekompetencer. I evalueringen vurderes det, at kombinationen af konkret viden, erfaringsdeling og spejling i gruppen har styrket deltagernes forældrekompetencer og deres selvsikkerhed og handlekompetence i forhold til barnet (Seidenfaden, 2012).

Herudover påviser en evaluering, at boligsociale mødregrupper kan være med til at skabe rammerne for bedre trivsel og naboskab i boligområdet. Hvor nogle kvinder i udsatte boligområder kan føle sig underlegne eller anderledes i de traditionelle mødregrupper, kan de i de boligsociale mødregrupper mødes med andre ligesindede og opbygge nye relationer. Samtidig viser evalueringen, at de boligsociale mødregrupper har styrket mødrenes engagement i boligområdet og modvirket social isolation af mødrene (ByLivKolding, 2013).

En forskningsoversigt af sociale indsatser overfor 0-3-årige børn og deres forældre peger på, at månedlige hjemmebesøg af en sundhedsplejerske har positiv (og signifikant) effekt i forhold til at forbedre den tidlige relation mellem mor og barn. Projektet med månedlige besøg af en sundhedsplejerske er evalueret ved at sammenligne en indsatsgruppe med en kontrolgruppe, der ikke modtager samme tilbud. Her viser det sig, at mødrene i indsatsgruppen viser større omsorg over for deres barn efter besøg af sundhedsplejersken, og at relationen er forbedret, målt på en række psykologiske parametre (Oldrup et al., 2011). Et systematisk forskningsreview fra USA peger ligeledes på, at der er signifikante forbedringer af børns udvikling og sundhed i forbindelse med hjemmebesøg til forebyggelse af børnemishandling. Der ses også forbedringer med hensyn til kognitive færdigheder, problemadfærd og sundhedsproblemer blandt børnene (Peacock et al., 2013).

Undersøgelserne af jævnlige hjemmebesøg er dog foretaget i amerikansk kontekst, og resultaterne kan derfor ikke overføres direkte. I en dansk evaluering af sundhedsplejerskers hjemmebesøg i udsatte bolig-

områder fremgår det dog ligeledes, at mødrene opfatter sundhedsplejersken som en tryk person, de har tillid til. Et meget håndgribeligt resultat af sundhedsplejerskens mulighed for ekstra hjemmebesøg er, at der er sket en reduktion i ustabile hovedløft blandt spædbørnene i et område, hvor sundhedsplejen har haft mere tid til konkrete handleanvisninger (Petersen et al., 2015).

Danske evalueringer viser at arbejde med fremskudt sundhedspleje og mødregrupper kan være med til at sikre, at mødre i udsatte boligområder modtager vejledning af sundhedsplejerske. Dansk og international forskning viser, at månedlige hjemmebesøg kan forbedre den tidlige relation mellem mor og barn og føre til signifikante forbedringer af børns udvikling og sundhed. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Fremskudt sundhedspleje og mødregrupper* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

FRITIDSAKTIVITETER I BOLIGOMRÅDET

Se aktivitetsbeskrivelse på side 72 under indsatsområdet *Kriminalpræventiv indsats*.

FÆDREINDSATSER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I det sociale arbejde med børn og unge i mange udsatte boligområder efterlyses det, at fædrene spiller en større rolle i deres børns liv og i opdragelsen af børnene. Det er derfor relevant, at man i de boligsociale indsatser forsøger at støtte og bakke op om fædrene i forhold til at komme mere på banen i forhold til deres egne børn og i forhold til at blive aktive borgere i lokalområdet. At fædrene ofte opleves som inaktive kan have mange årsager. For nogle etniske minoritetsfædre drejer det sig om, at de lider af traumer eller psykiske vanskeligheder som resultat af en tilværelse i eksil (Svendsen, 2013). En anden forklaring er, at fædrene ofte er uden for arbejdsmarkedet og har ringe danskkundskaber (Skytte, 2007; Jensen

et al., 2007). Det er et problem, da de dermed mister deres funktion som familiens forsørger, når de møder det danske samfund (Seidenfaden, 2012; Skytte, 2007). Desuden betyder det, at de ikke lærer samfundet at kende og derfor har svært ved at være familiens repræsentant udadtil (Seidenfaden, 2012). Dette betyder, at det er vanskeligt for mændene at udfylde en rolle som autoritet i hjemmet, og mange oplever en afmagt og et tab af maskulinitet, der positionerer mændene svagt i det danske samfund (Jensen et al., 2007). Dette kan have den konsekvens, at børnene ikke oplever at have en synlig autoritet i hjemmet. Der er derfor brug for indsatser, som kan hjælpe fædrene til at påtage sig rollen som forældre inden for de rammer, som familien lever under i Danmark.

Indsatserne i de boligsociale helhedsplaner er dog ofte rettet mod kvinder og mødre. Kvinderne opfattes som en indgang til familierne, hvorfor der er mange aktiviteter, såsom kvindegymnastik, bydelsmødre, kvindecfeer m.m., der eksplicit retter sig mod kvin-

der (Frederiksen et al., 2015; Seidenfaden, 2012; Rhod et al., 2014). Tænk tanken Viden om Mænd fremhæver, at der generelt inden for socialt arbejde og i særdeleshed i aktiviteter *målrettet etniske* minoriteter, er et begrænset fokus på mænd (Beck et al., 2011). Endvidere viser undersøgelser af Integrationsministeriets projekter i 2011, at kun fem ud af 500 projekter specifikt var målrettet voksne mænd (Seidenfaden, 2011).

Det er altså kun i få helhedsplaner, at der arbejdes med fædre, og hvor der er fokus på faderrollen og på at afklare bestemte problematikker i fædrenes liv, for at de kan blive bedre fædre, der tager ansvar for opdragelsen af deres børn (Frederiksen et al., 2015). Årsagerne til fraværet af indsatser for fædre i de boligsociale indsatser kan være mange forskellige ting. Forskning peger på, at det dels kan skyldes, at kvinder opfattes som børnenes og familiens omsorgsperson, og dels en forestilling om etniske minoritetsmænd som havende en patriarkalsk maskulinitet, der er vanskelig at forene med familieindsatser (Seiden-

faden, 2011). En tredje årsag kan være, at fædre opleves som en vanskelig målgruppe at rekruttere for de boligsociale medarbejdere.

Der eksisterer dog nogle fædreindsatser i de udsatte boligområder. Indsatserne er forskellige, og det er dermed også forskelligt, hvilken målgruppe af fædre indsatsen retter sig imod. Nogle indsatser har fokus på fædrene og relationen til deres egne børn. I andre indsatser betragtes fædrene som autoritetspersoner i boligområdet og inddrages fx i arbejdet med at forebygge kriminalitet og at skabe ro og tryghed. Et eksempel på det første er forsøgsprojektet *Baba – fædre for forandring*, som har udviklet en model for at arbejde med at styrke fædres selvtilid i forhold til deres faderrolle og gøre dem til ambassadører i boligområdet for projektet og videreformidle deres viden om børn og børns behov i deres netværk og i boligområdet. Et eksempel på det sidste er Amagerbro Helhedsplan, som kører et forsøgsprojekt, hvor de uddanner fædre til at være tryghedspersoner på gaden i boligområdet. Et sidste eksempel på et fædreprojekt er helhedsplanen i Aalborg Øst, som arbejder på at opbygge et korps af fædre i boligområdet, som kan varetage nogle af de samme funktioner som bydelsmødrene.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- De boligsociale medarbejdere, der arbejder med fædreindsatser, skal have et bredt kendskab til fædrene i boligområdet, så de har mulighed for at rekruttere fædre til indsatsen.
- Opbakning fra lokale og kommunale aktører i boligområdet er en stor støtte for fædreindsatsen. Det er en stor fordel, at fædreindsatsen er fysisk forankret i boligområdet.
- Det kan være en fordel, at medarbejderen, der står for indsatsen, selv er en mand, da det gør det lettere at rekruttere fædre til indsatsen. Det kan også være en fordel at trække på fædrenes eget netværk i rekrutteringen.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Fædreindsatserne er ofte rettet mod etniske minoritetsfædre, men de kan også inkludere etnisk danske fædre. Det varierer, hvor mange ressourcer fædrene i indsatserne har at trække på. Dette betyder, at nogle aktiviteter er mere håndholdte end andre. Arbejdes der med en socialt belastet fædregruppe, er det vigtigt at være opmærksom på, at mange af fædrene kan have dårlige erfaringer med det offentlige system (Johansen, 2013). Det kan i denne forbindelse være en fordel at tilrettelægge en række brobyggende aktiviteter med kommunale aktører i boligområdet, der kan medvirke til, at fædrene får en større tillid til de kommunale aktører (Frederiksen et al., 2015). Læs mere om brobyggende aktiviteter under aktivitetstypen *Rådgivning og brobygning til kommunale aktører*. Arbejdes der med en mere ressourcestærk gruppe af fædre, er det vigtigt at være opmærksom på, at mange af fædrene kan være i uddannelse eller job. For at sikre fremmøde og fastholdelse af fædrene, kan det være en god idé at placere aktiviteterne om aftenen (FSB, 2008).

Det kan være svært at rekruttere fædre til fædreindsatser. Dette kan skyldes, at familieindsatser af fædrene opfattes som kvindedomæne. Erfaringer viser, at hvis det skal lykkes at rekruttere fædre, skal der lægges et særligt fokus på at tilrettelægge indsatserne efter fædrenes ønsker og behov for viden. Det kan desuden være en fordel, hvis medarbejderen er en mand, da det kan være med til at give fædrene en forståelse af, at det også er noget, man kan beskæftige sig med og interessere sig for som mand og far. Erfaringerne viser også, at fædrene er de bedste til at rekruttere andre fædre, og hermed eksisterer der et stort potentiale i at nå ud til en større målgruppe via fædrenes interne sociale netværk i boligområdet (Baba, 2015). En anden rekrutteringskanal kan være igennem børn og unge, der allerede er kendt af de boligsociale medarbejdere, og hvor der identificeres et behov i familien for en indsats. Rekrutteringsindsatsen kan også ske igennem kvinder, der deltager i aktiviteter i boligområdet, og hvor mændene i familien også kunne være interesserede i en forældreindsats (FSB, 2008).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Fædreindsatserne kan have forskellige formål og dermed også forskelligt indhold. I det følgende vil vi skelne imellem indsatser, som har fokus på at styrke far-barn-relationen, og indsatser, hvor fædre indgår som ressourcepersoner for boligområdet i forbindelse med at forebygge kriminalitet og skabe ro og tryghed.

Når det kommer til indsatser, som fokuserer på at styrke far-barn-relationen, kan det være en god idé at sammensætte grupper af fædre, der har alderssvarende børn, således at aktiviteterne aldersdifferentieres efter børnenes behov, og sådan at fædrene kan erfaringsudveksle om rollen som far (Christensen, 2014). Fædrenes profiler bør også overvejes, så der sammensættes en gruppe af fædre, der har muligheden for at spejle sig i hinanden (Seidenfaden, 2012). En stærk relation mellem fædrene bidrager til fastholdelse og tilknytning til indsatsen. Det er derfor afgørende at have fokus på at skabe en fællesskabsfølelse mellem fædrene og have en strategi for modtagelsen og integrationen af nye fædre, der deltager i indsatsen (Baba, 2015). Der kan det være en god idé at lade sig inspirere af eksempelvis bydelsmødreprojekter. Mange boligsociale helhedsplaner arbejder med bydelsmødreprojekter, der har fokus på at give mødre fra udsatte boligområder redskaber og viden om fx børneopdragelse, sundhed, det danske institutionssystem og lignende. Denne slags viden er også givtig for fædrene i de udsatte boligområder, hvorfor lignende kurser kunne udvikles som fædreindsatser (Seidenfaden, 2011:89). Læs mere om aktivitetstypen under *Bydelsmødre*.

Når det kommer til indsatser, hvor fædrene inddrages i arbejdet med at forebygge kriminalitet og holde ro og skabe tryghed i boligområdet via fædregrupper, viser erfaringer, at der opstår færre problemer, når fædrene er til stede (Asmussen, 2004). Erfaringer viser dog også, at det er afgørende, at man har en grundig dialog omkring, hvad fædrenes rolle og beføjelser er, når de færdes i boligområdet som opsynsværn. Det er vigtigt, at fædrene er klædt på til at varetage den rolle, som man ønsker af dem: at de kan indgå i dialog og nedtrappe konflikter, som de måtte støde på. Dette

betyder, at fædrene i en sådan gruppe bør gennemgå et kursusforløb, inden de sendes "på gaden", hvor de bliver klædt på med konkrete værktøjer, og hvor de gennem diskussioner kommer til at forstå deres rolle bedre. Derudover er det vigtigt, at man sikrer, at fædregruppen er i tæt dialog med og samarbejder med lokalpolitiet. Ellers risikerer man, at det, der kan være et godt kriminalpræventivt supplement til politiets arbejde og kommunernes gademedarbejdere, i stedet bliver et forstyrrende element (Asmussen, 2004).

Uafhængigt af om det drejer sig om den ene eller den anden type indsats, kan det være en god idé at inddrage fædrene i tilrettelæggelsen af indsatsen. Indsatsens overordnede rammer bør ikke være for fastlåste, da omdrejningspunktet for indsatsen bør være fædrenes behov (Baba, 2015). Det kan ligeledes være med til at styrke fædrenes engagement i indsatsen, at de oplever, at de har indflydelse på indholdet.

Fædreindsatserne kan være tidskrævende, da der skal være plads og mulighed for en god relationsopbygning samt tid til dialog og diskussioner efter hver enkelt møde. Det er derfor vigtigt, at der er sat god tid af til aktiviteterne (Seidenfaden, 2012). Desuden kan det være en god idé at finde et lokale i boligområdet, som kan benyttes til aktiviteten. En forankring af indsatsen i lokaler i boligområdet sikrer kontinuitet og skaber tryghed for deltagerne (Baba, 2015).

Hvis fædreindsatsen er et tidsbegrænset gruppeforløb, er det væsentligt at have fædrenes fortsatte læring og udvikling for øje efter afslutning. For at sikre deres udbytte af forløbet er det vigtigt at foretage en opfølgning på deltagerne, efter at gruppeforløbet er afsluttet. Dette kan mere konkret gøres ved at holde telefonisk kontakt med deltagerne, eller der kan indføres en række uformelle møder, nogen tid efter at projektet er endt (Seidenfaden, 2012).

SAMARBEJDSPARTNERE

Fædreindsatserne er typisk koordineret af en boligsocial medarbejder, der fungerer som tovholder på projektet. Det er vigtigt at have et stærkt lokalt netværk af aktører, der bakker op om indsatsen. Det kan i den forbindelse være en god idé at kortlægge sam-

arbejdspartnere i lokalområdet. Det kan være kommunale aktører i området, men ligeledes private personer eller lokale virksomheder (Baba, 2015). Når det kommer til indsatser, som arbejder med far-barn-relationen for den enkelte far, kan det være en god idé at samarbejde med de kommunale aktører, som har viden om børns udvikling og behov, som fx sundhedsplejen, børnehaven, skolen osv. Når det kommer til fædregrupper som opsynsværn i boligområdet, er det som beskrevet vigtigt, at der arbejdes tæt sammen med lokalpoliti, gadeplansindsats og SSP. Ofte har fædregrupperne et godt kendskab til de unge, hvilket kan skabe grobund for, at de kan agere bindeled mellem SSP og de unge i boligområdet (Seidenfaden, 2011).

Sidst men ikke mindst viser erfaringer fra fædreindsatser, at det kan være en fordel at inddrage en rollemodel fra boligområdet eller blandt fædrene i indsatsen, som kan samarbejde med den boligsociale medarbejder om projektet og formidle tilbuddene yderligere i eget netværk og i boligområdet (FSB, 2008).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er afgørende, at den boligsociale medarbejder har et godt kendskab til fædrene i boligområdet (CUBION, 2014). Det er ligeledes vigtigt, at den boligsociale medarbejder, der er tovholder på fædreindsatserne, arbejder med en anerkendende tilgang til fædrene og er opmærksom på vigtigheden af at opbygge tillid og nærvær til dem (Seidenfaden, 2012). Erfaringer peger desuden på, at det kan være en fordel, at den medarbejder, som arbejder med fædreindsatser, er en mand, da det kan være med til at få tilbuddet til at fremstå som mere relevant for fædre. Der er i forvejen en tendens til, at familieindsatser opfattes som kvindedomæne, og en mandlig medarbejder kan være med til at nedbryde denne opfattelse og få fædre til at fatte interesse for at engagere sig i familieindsatser.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Fædreindsatserne har forskellige formål, men handler overordnet om en større involvering af fædrene i deres børns liv, i familien og i lokalområdet. Fædreindsatser er så nyt et område, at der ikke er foretaget en

systematisk indsamling af viden og erfaringer om det. Der findes dog én evaluering af Fredensborg Fædregruppe. Evalueringen viser, at fædregrupper kan være med til at skabe øget tryk i boligområderne. Evalueringen peger på, at fædrenes synlige tilstedeværelse i boligområdet og indblanding i de unges gadeorienterede livsstil, mindsker uroen og anden asocial adfærd blandt de unge (Rambøll, 2010b). Fædrene har samarbejdet med SSP-indsatsen i boligområdet, og erfaringer fra dette samarbejde viser, at også SSP-medarbejderne kan lære meget af fædrene, som har et indgående kendskab til de unge og de unges udfordringer (Rambøll, 2010b).

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Fædreindsatser* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

INDDRAGENDE NETVÆRKSMØDER

Se aktivitetstypen på side 79 under indsatsområdet *Kriminalpræventive indsatser*.

REKRUTTERING OG BROBYGNING TIL KOMMUNALE FAMILIEPROGRAMMER

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

I udsatte boligområder vokser en relativt stor andel børn op i familier, der kæmper med en række faktorer, som øger risikoen for, at børnene begynder at mistroves og udvikler adfærdsproblemer, som fx dårlige socioøkonomiske vilkår, fattigdom og forældre med personlige problemer og mangelfulde forældrekompetencer (Frederiksen et al., 2015; Furlong et al., 2012). En undersøgelse fra CFBU viser, at 35 % af alle børn og unge i udsatte boligområder er 'i særlig risiko' for at komme ind i en negativ udvikling, der gør, at de vil

få brug for særlig støtte efter Servicelovens børneparagraffer. Til sammenligning er tallet kun 5 % på landsplan. Det høje tal afspejler netop, at der i udsatte boligområder er mange familier, som er udfordrede i forhold til uddannelse, beskæftigelse, skilsmisse og kriminalitet (Frederiksen et al., 2015). Nogle af disse problemstillinger kan afhjælpes gennem boligsociale familiekurser eller andre familierettede indsatser i boligsocialt regi, men når problemstillingerne bliver for svære, kan det være nødvendigt at henvise familierne til professionelle aktører.

Kommunale familieprogrammer gør det muligt målrettet at hjælpe børn, unge og deres forældre med problemstillinger omkring børneopdragelse, så børnene har mulighed for at lære de nødvendige sociale spilleregler, som der er brug for i dagplejen, børnehaven, skolen og fritiden. Familieprogrammerne er for familier, der er præget af mange konflikter, hvor forældrene har svært ved at opdrage deres børn, og hvor børnene har adfærdsproblemer. Der findes mange forskellige typer af familieprogrammer, som henvender sig til forskellige målgrupper. Fælles for programmerne er, at de er evidensbaserede og er faste koncepter, der arbejder efter en manual. Forskellen på boligsociale familiekurser og de evidensbaserede familieprogrammer er blandt andet, at det kræver en særlig uddannelse at blive træner eller kursusansvarlig for at forestå de kommunale familieprogrammer. Af samme årsag kan disse familieprogrammer også rumme en anden målgruppe end de typiske boligsociale familiekurser.

De kommunale medarbejdere har dog ofte svært ved at rekruttere de relevante familier til familieprogrammerne og at nå de familier, der måske har størst brug for hjælp. Her kan de boligsociale medarbejdere være med til at henvise relevante familier fra boligområdet til familieprogrammerne og hjælpe med at etablere den første kontakt og tillidsfulde dialog. I nogle tilfælde består indsatsen i at motivere familier til at deltage i familiekurser, som afholdes andre steder i byen. Det kan dog være meget svært at få udsatte forældre til at bevæge sig langt og ud af boligområdet for at deltage i familiekurser. Det er derfor en klar fordel, hvis man kan afholde familiekurserne tæt på boligområdet eller i boligområdet. Der findes således eksempler på, at

socialforvaltningen med stor succes har lavet fremskudte familiekursusforløb i et udsat boligområde. I Tingbjerg har familierådgivningen således afholdt *De Utrolige År* for grupper af somaliske mødre med stor succes. Dette kræver dog, at der er familier nok i boligområdet, for hvem kurset er relevant.

I Danmark er det mest udbredte familieprogram *De Utrolige År*, som mange kommuner har taget til sig og udbyder til forældre med behov for støtte. Derudover arbejder nogle kommuner med programmet HIPPY eller HippHopp, som har til formål at forberede børn på de boglige og sociale udfordringer, som er forudsætningen for, at de kan klare sig i en skoleklasse. Der findes også mere indgribende familieprogrammer for meget udfordrede familier, som fx Multisystemisk terapi (MST) og Treatment Foster Care Oregon (TFCO), tidligere kaldet Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC). Man kan læse mere om de forskellige evidensbaserede programmer på Socialstyrelsens hjemmeside: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/dokumenterede-metoder-born-og-unge/om-dokumenterede-metoder>

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- For at helhedsplanens medarbejdere kan henvise relevante familier, kræver det, at de har et kendskab til familierne i boligområdet, og at familierne har tillid til dem.
- Det kræver, at helhedsplanen kender til socialforvaltningens tilbud for udsatte familier og har et tæt samarbejde med socialforvaltningen omkring at henvise familier til tilbuddene.
- Hvis der skal afholdes et fremskudt forløb i boligområdet i samarbejde med socialforvaltningen, kræver det en særlig indsats fra den boligsociale indsats at rekruttere og fastholde en deltagergruppe.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for de kommunale familieprogrammer afhænger af det enkelte program. Dog er det et fælles træk, at de kommunale familieprogrammer kan rumme en målgruppe med mere alvorlige problemstillinger, end de boligsociale familiekurser kan løfte.

Familieprogrammet De Utrolige År (DUÅ) henvender sig til børn fra 0-12 år med begyndende adfærdsvanskeligheder eller aggressiv adfærd samt deres forældre. Programserien er opdelt i programmer, der specifikt beskæftiger sig med børnene, forældrene eller barnets lærere/pædagoger (Rambøll, 2011a). Der har været gode erfaringer med samarbejdet mellem boligsociale helhedsplaner og De Utrolige År henvendt til forældre.

Programmerne HIPPY (Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters) og HippHopp henvender sig til forældre med børn i alderen 5-6 år, som har brug for at blive styrket bogligt og socialt, så de er klar til skolestart på niveau med deres jævnaldrende. Forældrene i målgruppen har som regel en lav uddannelse, lav socioøkonomisk status og har svært ved det danske sprog. Programmet er afprøvet i fire kommuner (Rambøll, 2012). Vi kender dog ikke til eksempler på, at man har samarbejdet med boligsociale indsatser.

I nogle tilfælde kan det være en god idé at iværksætte familieprogrammer henvendt til specifikke etniske grupper, da man dermed kan ansætte en enkelt tolk til indsatsen. Det kan også have betydning for den sociale dynamik på holdet og trygheden ved gruppen. I boligområderne er der desuden ofte et netværk af forskellige etniske grupperinger, som man kan benytte sig af i rekrutteringsfasen.

TILRETTELÆGGELSE OG UDFØRSEL AF INDSATSEN

Første skridt er, at den boligsociale indsats i et samarbejde med socialforvaltningen danner sig et overblik over, hvilke tilbud der er i kommunen, som de kan henvise udsatte og sårbare familier til. Brobygningen til kommunale familieprogrammer kan ske ved, at helhedsplanen henviser specifikke familier til allerede eksisterende familieprogrammer i kommunen. En anden mulighed er, at den boligsociale medarbejder i samarbejde med socialforvaltningen kan samle en gruppe af forældre, som kunne have gavn af at deltage i familieprogrammet, og etablere et særskilt forløb for boligområdets beboere i boligområdet. Den boligsociale medarbejder kan dels være med til at skabe tillid omkring familieprogrammet hos familierne og

dels bistå med praktisk og logistisk hjælp ved at stille lokaler til rådighed eller eventuelt deltage i det første møde.

SAMARBEJDSPARTNERE

I denne aktivitet kan de boligsociale medarbejdere samarbejde med kommunens socialforvaltning omkring et eksisterende familieprogram i kommunen. Hvis der skal sammensættes et helt familiekursushold i boligområdet, er det en god idé at trække på både det professionelle netværk, frivillige foreninger, etniske netværk og naturligvis helhedsplanens egen brugergruppe.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

For at kunne bygge bro mellem familier og kommunale familiekursusprogrammer, er det en forudsætning, at den boligsociale medarbejder er god til både at være i dialog med familierne i boligområdet og samtidig samarbejde med de ansatte i socialforvaltningen. Herudover er det en forudsætning, at de boligsociale medarbejdere har et bredt netværk i boligområdet, således at de har mulighed for at rekruttere de relevante familier til familieprogrammerne. Sidst er det naturligvis nødvendigt, at der eksisterer relevante familieprogrammer i kommunen, som det er muligt at samarbejde med.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Familieprogrammerne, som der arbejdes med i kommunerne, er typisk evidensbaserede eller baseret på omfattende dokumentation for deres positive effekt. Når man brobygger til de kommunale familieprogrammer, kan man således godt regne med, at programmerne er virkningsfulde. Der er derfor god ræson i at brobygge til de kommunale familieprogrammer. Udfordringen er at få familierne til at deltage i og gennemføre kurset, så man kan forvente de dokumenterede resultater. Det er her, at det kan være frugtbart med et tæt samarbejde mellem den boligsociale indsats og socialforvaltningen. Herunder vil vi kort beskrive noget af den dokumentation, der findes i en dansk og skandinavisk sammenhæng, for, at henholdsvis familieprogrammerne De Utrolige År og HippHopp er virkningsfulde.

Det er veldokumenteret, at programserien De Utrolige År er effektiv til at reducere børns adfærdsproblemer og til at forbedre forældrenes opdragelseskompetence. En amerikansk forskningsoversigt, der samler studier af randomiserede kontrollerede forsøg og kvasi-eksperimentelle designs viser, at De Utrolige År kan reducere niveauet af adfærdsproblemer blandt børn uden ret høje omkostninger (Furlong et al., 2012). I skandinavisk kontekst underbygger et norsk effektstudie det samme fund. Studiet viser ligeledes, at De Utrolige År har positive og signifikante effekter på forskellige typer adfærdsproblemer, også på lang sigt, og at programserien har forbedret forældrenes positive opdragelsesstrategier, reduceret stressniveauet i familien og reduceret brugen af barsk og inkonsekvent disciplin i familierne (Larsen et al., 2009). I dansk kontekst har Servicestyrelsen ligeledes foretaget en evaluering af De Utrolige År (Rambøll, 2011a). Evalueringen viser, at børnene i mange tilfælde bevæger sig fra at være i eller på grænsen af et behandlingskrævende område til at være inden for normalområdet. Børnene får styrkede sociale kompetencer og udviser i mindre grad problematisk og aggressiv adfærd. Der ses ligeledes en positiv udvikling hos forældrene, som bliver mindre stressede i forældre-barn-relationen. På den lidt længere bane er *børnenes gennemsnitlige intensitet i problemadfærd fortsat reduceret til et niveau*, der ikke er behandlingskrævende, og evalueringen konkluderer dermed, at det lader til, at effekten af behandlingen holder over tid (Rambøll, 2011a). De Utrolige År har således veldokumenterede effekter, når det kommer til både forældrekompetencer og børns trivsel. Der er også grund til at antage, at det at forældrene får hjælp til deres børn og børnenes reducerede problemadfærd kan betyde, at de på den lange bane bliver involveret mindre i kriminalitet, end de ellers ville være blevet (Østergaard et al., 2015; Kjeldsen et al., 2016).

Førskoleprogrammet HippHopp er ligeledes evalueret. Evalueringen viser, at programmet har positive og signifikante effekter på de mål, der arbejdes med i programmet. Evaluator vurderer således, at HippHopp-programmet kan medvirke til, at de deltagende børn bliver rustet til overgangen til skolen gennem en alsidig personlig udvikling. Der ses en signifikant

positiv effekt i udviklingen af børnenes sociale kompetencer, sproglige udvikling, motoriske og kulturelle kompetencer, målt ud fra forældrenes vurdering. Pædagogerne vurderer ligeledes, at der er sket en udvikling af børnenes sproglige og motoriske kompetencer efter deltagelse i programmet (Rambøll, 2012).

De kommunale familieprogrammer er typisk evidensbaserede og veldokumenterede. Hvis den boligsociale indsats brobygger til og fastholder familierne i disse familieprogrammer, kan man derfor forvente en positiv virkning. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Rekruttering og brobygning til kommunale familieprogrammer* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

RÅDGIVNING OG BROBYGNING TIL KOMMUNALE AKTØRER FOR SÅRBARE FORÆLDRE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Mange forældre i udsatte boligområder er karakteriserede ved en række personlige og sociale problemstillinger. De problemstillinger, som karakteriserer sårbare familier i udsatte boligområder, er komplekse i den forstand, at de bunder i mange forskellige ting, som også indbyrdes hænger sammen. Der er således ikke én årsag til, at familierne ikke trives, men en myriade af årsager, som fletter sig sammen, og som på forskellig vis påvirker og forstærker hinanden (Breau et al., 2015; Frederiksen et al., 2015). Det er dermed kombinationen af en række udfordringer, der hober sig op og skaber sårbarheden og mistrivlsen blandt familier i de udsatte boligområder. Ofte er forældrene arbejdsløse og isolerede fra det øvrige samfund. De taler måske kun ringe dansk og har ikke kendskab til det liv, deres børn lever uden for hjemmet i daginstitutioner, skole og fritiden. Mange forældre har desuden en skepsis over for "systemet" enten på grund af negative erfaringer med kommunen i Danmark, dårlige erfaringer med systemet fra hjemlandet eller på grund af rygter om, at kommunen kan fjerne børnene. Denne skepsis betyder, at mange familier ikke taler åbenhjertigt med socialforvaltningen om problemer i familien (Johansen, 2013; Frederiksen et al., 2015). Forældre-

nes udfordringer i hverdagen, deres manglende kendskab til samfundet og deres modstand mod "systemet" har dermed negative konsekvenser for deres børns opvækst.

I flere udsatte boligområder eksisterer der en række tiltag, der forsøger at adressere de sårbare familiers udfordringer. Disse udfordringer kan imidlertid være så vanskelige, at de nødvendigvis kræver handling fra professionelle aktører. En brobygning til kommunale aktører betyder, at de særligt sårbare familier kan tilbydes en målrettet indsats, der har til formål at afhjælpe en række af de problemstillinger, familierne oplever i deres liv (Breau et al., 2015). De boligsociale medarbejdere har ofte opbygget et tillidsforhold til mange af de sårbare familier i de udsatte boligområder, hvilket betyder, at forældrene *føler sig trygge ved at søge om hjælp hos den boligsociale medarbejder* (Breau et al., 2015). Den boligsociale medarbejder kan således have en brobyggende funktion ved at kunne anviser beboeren videre til de relevante aktører. Ofte vil den boligsociale medarbejder tage med til møder med kommunen. I mødet kan den boligsociale medarbejder på den ene side hjælpe forældrene med at forstå, hvad møderne handler om, og på den anden side være med til at sikre, at forældrenes syn på sagen kommer frem. Resultatet af denne indsats forventes at være, at der bliver taget skridt til at hjælpe forældrene med deres problemer, således at de på sigt vil trives bedre og dermed kan være bedre forældre for deres børn, eller at der bliver taget hånd om problemstillinger knyttet til børnene (Breau et al., 2015).

Hvordan de brobyggende indsatser tager form afhænger af kommunens tilbud. I nogle tilfælde er der fremskudte indsatser i boligområdet, hvor forskellige kommunale aktører, som fx jobcenter, borgerservice eller socialforvaltningen, er at finde i boligområdet. Fremskudte indsatser gør brobygningen lettere, fordi beboerne får et ansigt på 'kommunen', og fordi helhedsplanen kan have et tættere samarbejde med disse aktører i hverdagen. Hvis der ikke er fremskudte indsatser i boligområdet, foregår brobygningen ved, at den boligsociale medarbejder tager med familien 'ind på kommunen' og også i høj grad koordinerer telefonisk. Mange indsatser arbejder brobyggende i min-

dre omfang, hvor de fra tid til anden hjælper enkelte familier fra boligområdet videre i systemet. Andre arbejder systematisk med brobygning og hjælper mere konsekvent børnefamilier fra området ved at deltage i møder med skolen, Børne- og Familieafdelingen, jobcentret etc. (Breau et al., 2015).

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- At de boligsociale medarbejdere har et stort netværk blandt beboerne og er personer, som de sårbare familier i boligområdet har tillid til og føler sig trygge ved at henvende sig til.
- Der skal være et tæt samarbejde mellem den boligsociale medarbejder og de kommunale aktører.
- Det er en stor fordel at placere kommunale indsatser fremskudt i boligområdet, så de forskellige kommunale tilbud er tilgængelige og synlige for familierne, og familierne får et ansigt på "kommunen".

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Denne aktivitet kan være målrettet meget forskellige typer sårbare familier. Nogle indsatser har fokus på småbørnsfamilier, mens andre har fokus på familier med teenagebørn (Breau et al., 2015). Indsatserne er ofte målrettet familier med anden etnisk baggrund end dansk samt enlige mødre (Breau et al., 2015).

Mødre med etnisk minoritetsbaggrund er typisk en målgruppe for aktiviteten. En stor andel af mødrene står uden for arbejdsmarkedet og er isolerede fra det danske samfund. Kvindernes udfordringer og deres manglende kendskab til samfundet påvirker deres børns trivsel, hvorfor det anbefales at have fokus på denne målgruppe og igennem de brobyggende aktiviteter styrke kvindernes kompetencer og hjælpe dem til at skabe et socialt netværk (Breau et al., 2015). Det er også vigtigt at have et fokus på fædre i familierne, så indsatsen er helhedsorienteret og arbejder med hele familien. Fædre ses ofte ikke som en del af løsningen, men som en del af problemet og inddrages ikke i så høj grad som kvinderne (Seidenfaden, 2011).

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

En lang række af de brobyggende aktiviteter er samarbejder mellem fremskudte kommunale indsatser og en boligsocial indsats. Indsatserne kan være fremskudte familierådgivere, men det kan også være fremskudte beskæftigelsesindsatser, som forsøger at hjælpe forældrene i beskæftigelse eller på anden vis afklare deres sociale og helbredsmæssige situation.

Et eksempel på en brobyggende indsats er den fremskudte familierådgivning i Vigerslevområdet i København. Her er familierådgivningen rykket ind i beboerhuset. Før samarbejdet med helhedsplanen lå familierådgivningen i et hus på en villavej i Valby og altså ikke centralt "i kommunen". På trods af dette blev familierådgivningen ikke benyttet af familier med anden etnisk baggrund, selvom man vurderede, at der var et stort behov. Derfor besluttede man at rykke en medarbejder ud i boligområdet syv timer om ugen. Medarbejderen laver anonyme familiesamtaler, men hun har også opbygget et netværk blandt de forskellige aktører i og omkring boligområdet, som er i kontakt med børnefamilierne. Fx skolen, sundhedsplejen og daginstitutionerne. Familiesamtalerne finder sted i beboerhuset, hvor også helhedsplanen holder til. Dette er et sted, hvor beboerne er trygge ved at komme. At familierådgiveren sidder her betyder, at familierne får 'sat et ansigt' på familierådgivningen, og at de har lettere adgang til hende, end hvis hun sad uden for boligområdet. Dette betyder, at det er mindre grænseoverskridende for familierne at tage den første kontakt. At hun arbejder sammen med de kendte boligsociale medarbejdere betyder desuden, at disse medarbejdere kan henvise familierne til hende og sige god for hende. At familierådgiveren har etableret et netværk blandt de lokale institutioner betyder, at disse institutioner i højere grad end tidligere henviser til familierådgivningen. Indsatsen har gjort, at flere familier med anden etnisk baggrund er begyndt at benytte familierådgivningen og at opsøge familierådgivningen uden for boligområdet. Der er således sket en fordobling i antallet af familier med anden etnisk baggrund, der henvender sig i familievejledningen på villavejen i løbet af de halvandet år, som den fremskudte familierådgivning i Vigerslevområdet har eksisteret.

Som eksempler viser, er det en stor fordel, hvis de fremskudte indsatser arbejder tæt sammen med den boligsociale helhedsplan. Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på rammerne for udveksling af information samt de forskellige interesser, der kan være mellem aktørerne, der indgår i den fremskudte indsats. Lovgrundlaget kan være forskelligt, afhængigt af hvilken medarbejder der indgår i indsatsen (SEBI, 2011). En fysisk placering af de kommunale tilbud i boligområdet betyder, at det er en mere overkommelig opgave for de sårbare familier at søge hjælp (Breau et al., 2015). En fremskudt medarbejder giver beboerne mulighed for at sætte ansigt på "kommunen", hvilket gør det mindre grænseoverskridende for familierne at tage den første kontakt til rådgivningen. Samarbejdet mellem den boligsociale medarbejder og familierådgiveren betyder også, at den boligsociale medarbejder, som familien kender godt, kan "sige god for" rådgiveren.

Dét, at mange forskellige kommunale aktører og tilbud er samlet ét sted, betyder også et samarbejde mellem aktørerne, der gør processen lettere og samtidig mere tryk for de sårbare familier. En lokal placering i boligområdet gør det ligeledes nemmere for den boligsociale medarbejder at følge beboeren til de forskellige relevante aktører. Det er således allerbedst, hvis de fremskudte indsatser ikke bare ligger i boligområdet, men i det samme hus som helhedsplanen.

For familierådgiveren har den lokale placering ligeledes en positiv betydning i arbejdet med de sårbare familier. Familierådgiveren har i langt højere grad en mulighed for at opbygge og etablere et netværk blandt familierne, men også med andre lokale aktører, såsom skolen, sundhedsplejersken og daginstitutionerne, der hører til i området (Breau et al., 2015). I forlængelse af dette er det vigtigt, at de kommunale aktører er synlige og tilgængelige i boligområdet. Det kan være en god idé, at den kommunale medarbejder har en fast mødetid, så de boligsociale medarbejdere ved, hvilket tidspunkt de kan komme i kontakt med medarbejderen (Clausen, 2011). Desuden er et tæt samarbejde mellem de boligsociale medarbejdere og kommunen altafgørende. Et tæt samarbejde betyder nemlig, at de kan henvise familierne hurtigere (NIRAS, 2009).

Den brobyggende indsats kan også tage afsæt i familiekurser. Familiekurserne arbejder på at styrke forældrenes viden om børneopdragelse og det danske samfund. I Amagerbro Helhedsplan i København har man i mange år arbejdet med familiekurser i samarbejde med forskellige kommunale aktører. Familierne får oplæg om børneopdragelse, tager på besøg i fx socialforvaltningen og lokalpolitiet etc. Helhedsplanen står for den overordnede organisering af forløbet, planlægning af tidspunkter og ikke mindst rekruttering og kommunikation med familierne, mens de forskellige kommunale aktører hver især står for de faglige oplæg (Breau et al., 2015).

Fremskudte beskæftigelsesindsatser kan være effektive i arbejdet med forældre, som er langvarigt ledige. Blandt langvarigt ledige skyldes ledigheden ofte alvorlige psykosociale belastninger (Møller et al., 2004). Det at stå uden for arbejdsmarkedet og mangle en arbejdsidentitet kan desuden betyde, at mange ledige mister sociale rollefunktioner, oplever stigmatisering, økonomisk og social afhængighed etc. Dette indvirker også på børnene,

der kan have større risiko for at opleve forældre med misbrug, psykiske lidelser, dårlige helbredsforhold etc. (Møller et al., 2004). Fremskudte jobindsatser kan være med til at modvirke en andel af de lediges udfordringer og skabe et større netværk, økonomisk uafhængighed og integration i samfundet for de sårbare familier (Madsen et al., 2015b). I forbindelse med de fremskudte indsatser er det dog vigtigt at være opmærksom på, at de sårbare familier har flere problemer ud over ledighed, fx psykiske lidelser, der skal tages hånd om. Læs mere om aktivitetstypen under *Fremskudte beskæftigelsesindsatser*.

SAMARBEJDSPARTNERE

Denne aktivitetstype består primært af samarbejder mellem de boligsociale medarbejdere og forskellige kommunale aktører, først og fremmest familieafdelingen, men også fx jobcenter. Desuden kan der til hverdag koordineres og samarbejdes med den lokale skole og områdets fritids- og foreningsliv m.m. Der indgår ofte mange forskellige aktører i de brobyggede aktiviteter, hvorfor det anbefales at skabe klarhed over de forskellige aktører og deres rolle i indsatsen.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at den boligsociale indsats og en kommunal indsats er styret af forskellige logikker, og det er derfor nødvendigt at forventningsafstemme målet med den brobyggende indsats over for de sårbare familier, inden samarbejdet træder i kraft (SEBI, 2011; NIRAS, 2009). Hvis kommunale medarbejdere skal indgå i boligsociale indsatser, er det derfor vigtigt, at de forstår og accepterer formålet med det mere bløde, relationsopbyggende arbejde, der foregår i det boligsociale arbejde som et udgangspunkt for på længere sigt at kunne arbejde mere målrettet med at hjælpe socialt udsatte familier.

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Den boligsociale medarbejder skal have et stort netværk blandt beboerne, være vellidt i boligområdet og være en person, de sårbare familier har tillid til. Det er imidlertid vigtigt at sikre, at indsatsen kan overleve uden den enkelte boligsociale medarbejders personbårne indsats. Det er derfor vigtigt at involvere et større netværk i indsatsen, så aktiviteterne er mindre udsatte over for fx udskiftning af den boligsociale medarbejder.

Der er vigtigt, at den boligsociale medarbejder har en anvisende rolle og ikke løser socialrådgiveropgaver. De boligsociale medarbejders ressourcer og kompetencer i denne aktivitetstype hviler på deres indgående kendskab til de sårbare familier, og familiernes udfordringer og behov, hvilket gør den boligsociale medarbejder i stand til at bygge bro mellem familierne og de kommunale tilbud (Breau et al., 2015). Kommunens opgave er derimod at håndtere de problematikker, der eksisterer i de sårbare familier, hvorfor den kommunale indsats har viden om lovgivning på feltet, mulighed for at iværksætte støttetilbud for familierne samt mulighed for at stille krav til familierne på grund af myndighedsfunktion (Aner et al., 2011b).

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Indsatserne med *rådgivning og brobygning til kommunale aktører for sårbare forældre* er en bred indsatstype, og der foreligger derfor ikke en samlet dokumentation for virkningerne af indsatserne. Det skal derimod betragtes, som at det er en synergieffekt

imellem mange forskellige brobyggende indsatser, der skaber den positive virkning for familierne.

En svensk kortlægning viser, hvordan der i England arbejdes med familiecentre, der er bygget op omkring den såkaldte *neighbourhood model*, og som netop har haft succes med at skabe en synergieffekt mellem flere familieindsatser. Centrene er placeret i udsatte boligområder og tilbyder forskellige former for tværgående støtte til både børn og forældre i området. Som eksempel kan nævnes pædagogiske tilbud, socialrådgivning, sundhedsvejledning og rådgivning for arbejdsløse forældre med henblik på at støtte dem i at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet (Socialstyrelsen, 2008). Disse erfaringer peger således på den positive betydning af ikke bare at lave fremskudte indsatser, men at samle alle de sociale tilbud målrettet sårbare familier i det samme hus.

En undersøgelse fra SFI omhandlende årsagerne til, at børn og unge begår kriminalitet, viser, at sandsynligheden for at begå kriminalitet som 15-årig mindskes, hvis moren har kontaktet kommunen om udfordringer med barnet, og hvis hun har søgt hjælp for egne psykiske problemer hos en læge, inden barnet er fyldt syv år (Østergaard et al., 2015). En tidlig indsats og brobygningen til kommunale aktører kan betyde, at mødre, som ikke ellers ville have søgt hjælp, indgår i dialog med relevante aktører om at få hjælp. De fremskudte indsatser målrettet sårbare familier kan således ikke blot bidrage til at øge familiens trivsel, men kan også forventes at reducere børns kriminalitet på længere sigt. Eksemplet fra Vigerslevparken viser, at man på et år har formået at fordoble antallet af familier i målgruppen, som opsøger familierådgivningen. Dette viser, at det er godt givet ud at lave fremskudte familierådgivninger i samarbejde med helhedsplanen, hvis man ønsker at opnå kontakt til de sårbare og udsatte familier i udsatte boligområder.

Et andet eksempel på en brobyggende indsats er *Syværkstedet* i et boligområde i København. Her kommer 50 etniske minoritetskvinder, der oplever isolation i hjemmet, er uden uddannelse, arbejde og socialt netværk (NIRAS, 2009). Evalueringen af indsatsen viser, at aktiviteten har formået at skabe et

rum, hvor kvinderne føler sig trygge. Syværkstedet har dermed dannet ramme for at arbejde videre med kvindernes kompetencer som forældre, deres psykiske og fysiske trivsel, og kvinderne har forbedret deres danskundskaber, da der fortrinsvis tales dansk i værkstedet. Syværkstedet har således givet kvinderne redskaber til at forbedre familiens trivsel. Projektet har ydermere skabt et netværk af professionelle kommunale aktører, der kan understøtte projektet ved fx at have en psykolog, en læge og en jobkonsulent tilknyttet. Der efterspørges dog et tættere samarbejde med de kommunale aktører og en mere formel koordination. Endvidere peges der på udfordringen i at få inddraget mændene i indsatsen, og generelt savnes der flere helhedsorienterede indsatser over for de sårbare familier, der ikke blot har fokus på mødrene i familien (NIRAS, 2009).

Danske og internationale evalueringer viser, at hvis man samler fremskudte kommunale indsatser målrettet familier i boligområdet, kan der skabes synergieffekter mellem familieindsatserne. Forskning viser endvidere, at det har stor betydning i forhold til at forebygge ungdomskriminalitet, hvis moren søger hjælp på et tidligt tidspunkt hos professionelle aktører, i tilfælde af problemer i hjemmet. Det er derfor vigtigt, at bygge bro mellem sårbare forældre og de professionelle aktører. Danske evalueringer viser i forlængelse heraf, at man med fremskudte kommunale familieindsatser, når ud til flere forældre i den relevante målgruppe. CFBU vurderer på dette grundlag, at aktivitetstypen *Rådgivning og brobygning til kommunale aktører for sårbare forældre* er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning.

TEMAARRANGEMENTER FOR FORÆLDRE

BESKRIVELSE AF AKTIVITETSTYPEN

Mange familier i de udsatte boligområder står uden for arbejdsmarkedet, er lavt uddannede og mangler viden om det danske samfund. I familier, hvor forældrene har meget begrænset kendskab til det danske samfund, kan det være svært at støtte børnene og

hjælpe dem med at bearbejde de konflikter, der opstår mellem børnenes danske liv og livet i familien (Frederiksen et al., 2015).

Temaarrangementer har ofte fokus på etniske minoritetsfamilier, der mangler viden om det danske samfund, men kan også være relevante for etnisk danske familier. Formålet er at øge forældrenes viden om forskellige forhold som fx: Hvorfor er skole-hjem-samarbejde vigtigt? Hvem er socialforvaltningen, og kan de fjerne mit barn? Hvem er SSP og lokalpolitiet, og hvad betyder det, hvis de vil tale med mig om min søn? Hvilke muligheder er der for fritidsaktiviteter for mit barn, og hvorfor er det vigtigt? Hvordan håndterer vi konflikter? Temaarrangementerne tager fat i mange af de samme problemstillinger som familiekurser, men gør det i form af *åbne arrangementer, hvor alle interesserede beboere er velkomne* (Frederiksen et al., 2015).

Fordelen ved temaarrangementer er, at de når ud til flere personer end familiekurserne. Hvor familiekurserne når en samlet gruppe på måske 20-30 forældre, kan de åbne temaarrangementer nå ud til 50-100 mennesker, afhængigt af boligområdets og lokalerens størrelse samt efterspørgslen eller formidlingen af tilbuddet til målgruppen (Frederiksen et al., 2015). En anden fordel er, at det er mere fleksibelt for brugerne. Forældrene kan bedre vælge fra eller til, afhængigt af om de er interesserede i de forskellige temaer, og afhængigt af om de har tid til at komme den pågældende aften. En tredje fordel er, at det er mindre krævende for helhedsplanen at arrangere åbne arrangementer. Man skal finde ud af, hvad der er relevante temaer, finde gode oplægsholdere og sikre sig, at deres oplæg er tilpasset målgruppen, og man skal formidle tilbuddet (Frederiksen et al., 2015). Sammenlignet med familiekurser er ulempen, at den enkelte familie får en mindre intensiv indsats, og at der ikke bliver fulgt individuelt op på familiernes situation og udbytte. Derudover er der ikke det samme sociale element, hvor en mindre gruppe får mulighed for at lære hinanden at kende over tid og opbygge sociale netværk.

Temaarrangementerne kan modvirke og afmystificere forældrenes frygt for myndighederne, ved at beboerne oplever dem ansigt-til-ansigt. Samtidig kan forældrene få viden om børneopdragelse, uddannelsessystemet, sundhed m.v. til temaarrangementerne, og hermed styrke deres kompetencer.

GRUNDFORUDSÆTNINGER

- En grundforudsætning for denne aktivitet er at samarbejde med forskellige relevante aktører, som kan være oplægsholdere til temaarrangementerne. Det kan fx være medarbejdere fra socialforvaltningen, skolen, lokalpolitiet, Ungdomsuddannelsesvejledningen, sundhedsplejen osv.
- For at kunne tale sammen og diskutere bør der være tolke på de vigtigste sprog til stede. Dette fremmer deltagernes muligheder for at bidrage og stille spørgsmål.
- Det kan være en god idé, at man til temaarrangementerne sørger for børnepasning og bespisning, da dette sikrer et større fremmøde.
- Det er en grundforudsætning, at der findes lokaler – enten i boligområdet eller tæt på – som kan rumme temaftenerne.

ANBEFALINGER TIL IMPLEMENTERING MÅLGRUPPE

Målgruppen for denne aktivitetstype vil afhænge af beboersammensætningen i boligområdet, og hvilke familier som vurderes at have brug for at få øget deres viden. Ofte er målgruppen etniske minoritetsfamilier, der har en begrænset viden om det danske samfund. Det kan dog også være etnisk danske familier. Forældrene i familier med anden etnisk baggrund har ofte en begrænset indsigt i det danske samfund og de institutioner, som deres børn kommer i kontakt med i deres hverdag, fordi de ikke selv er vokset op i det danske samfund. Dette betyder, at forældrene kan have svært ved at støtte og vejlede deres børn i livet, og at børnene kan blive splittet imellem hjemmet og deres liv i det danske samfund. Samtidig har nogle forældre dårlige erfaringer med "kommunen", eller de har dårligere erfaringer med systemet fra deres hjemland. Dette betyder, at forældrene er utrygge ved at henvende sig til kommunen eller fx snakke med politiet (Frederiksen et al., 2015; Breau et al., 2015). Der

er derfor et stort behov for at informere forældre med anden etnisk baggrund om de forskellige aktører og institutioner i det danske samfund, som man kommer i kontakt med som barn og ung, om de muligheder og tilbud, der er til børn og unge, og om de valg, der fx skal træffes i forbindelse med uddannelsesvalg osv. For at nå *målgruppen*, er det imidlertid vigtigt, at denne viden formidles på en måde, så forældrene forstår det og kan anvende det i deres hverdag.

Med åbne arrangementer kan det ofte være en udfordring at få beboerne til at dukke op. Det vil derfor være nødvendigt at fortælle om arrangementerne via mange forskellige kanaler og ikke blot ved at hænge informationssedler op i opgangene. Man kan fx bruge bydelsmødre, sundhedsambassadører eller naboambassadører til at reklamere for tilbuddet, og man kan arbejde på at sprede budskabet i de forskellige sociale og etniske grupper i boligområdet.

TILRETTELÆGGELSEN OG UDFØRELSEN AF INDSATSEN

Først og fremmest skal man have fokus på, hvad der kan motivere forældrene til at deltage i temaarrangementerne. Det er vigtigt at lave arrangementer som matcher beboernes interesser og vidensbehov, og det er derfor vigtigt at inddrage beboerne i tilrettelæggelsen af programmet.

Det er også vigtigt at være opmærksom på, hvad der kan forhindre målgruppen i at deltage. Erfaringer viser, at mødre kan have svært ved at deltage, hvis arrangementer ligger om aftenen, og hvis der ikke er mad til hele familien samt børnepasning. Det kan derfor være godt givet ud at sørge for, at der er børnepasning og mad til deltagere og børn, hvis man ønsker at få mødre til at deltage (Frederiksen et al., 2015; Frederiksen et al., 2016). Børnepasningen kan eventuelt varetages af ældre, ansvarlige unge ansat i et lommepengejob. *Læs mere om aktivitetstypen under Lommepengeprojekter.*

Desuden er det vigtigt at være opmærksom på, at oplæggene formidles klart og tydeligt i et enkelt sprog, så oplæggene ikke 'går hen over hovedet' på målgruppen. Der kan eksempelvis inddrages andre vir-

kemidler, som fx rollespil. Desuden kan det være en god idé at give plads til, at deltagerne kan oversætte og forklare for hinanden i løbet af oplægget, og at der er god plads og tid til spørgsmål og diskussion. Dette kan også give arrangørerne en fornemmelse af, hvorvidt deltagerne har taget dét til sig, som er blevet formidlet (Breau et al., 2015). Det er en god idé, at oplægsholderen forsøger at tale så frit som muligt og ikke bruger manuskript eller PowerPoint. Nogle af deltagerne taler begrænset dansk og har et lille kendskab til samfundet og kan have svært ved at tage imod for meget eller for kompliceret information. Det er derfor en god huskeregel, at man ikke skal have mere på hjerte, end hvad man kan formidle i en mundtlig præsentation (Breau et al., 2015). En fare ved PowerPoint-præsentationer er typisk, at man komprimerer alt for mange oplysninger på kort tid og lidt plads, og forventer, at modtagerne både kan lytte og læse på én gang. Oplæggene kan med fordel fungere som en anledning til diskussion og lægge op til en åben og anerkendende dialog med familierne. Når budskabet er kommunikeret klart ud, er det en god idé at spørge familierne, hvad de tænker om det – og at være åben over for deres synspunkter (Breau et al., 2015). Erfaringer viser, at det er lettest for målgruppen – ligesom for alle andre mennesker – at tage viden til sig, når det bliver diskuteret og sat i forbindelse med erfaringer fra ens eget liv (Breau et al., 2015; Frederiksen et al., 2016).

SAMARBEJDSPARTNERE

Der findes mange relevante samarbejdspartnere for denne aktivitetstype, som kan inddrages i temaarrangementerne som oplægsholdere. Der kan blandt andet inddrages medarbejdere fra socialforvaltningen eller familierådgivningen, repræsentanter fra skolen, politibetjente eller en SSP-medarbejder, sundhedsplejen, fritidstilbud m.m. (Breau et al., 2015).

RESSOURCER OG KOMPETENCER

Det er vigtigt, at den boligsociale medarbejder, der er tovholder på de boligsociale temarrangementer, har et bredt kendskab til forældrene i boligområdet og er opmærksom på, hvilken viden der efterspørges blandt forældrene. Her kan det være en god idé at samarbejde med forældrene om tilrettelæggelserne

af kurserne, så de indrettes efter forældrenes behov for viden (Breau et al., 2015). Det er en stor fordel, hvis de oplægsholdere, der skal tale til temaarrangementerne, kan tale ud fra egne erfaringer, og på denne måde gøre oplægget mere nærværende for familierne. Ligeledes skal oplægsholderne forsøge at møde forældrene i øjenhøjde og anerkende dem som de centrale aktører i børnenes liv. En konkret anbefaling er derfor, at oplægsholderne skal være varsomme med at fortælle forældrene, hvordan de bør handle, og i stedet forsøge at forstå baggrunden for forældrenes valg. Desuden kan bekymring eller modstand gøres til genstand for samtale og diskussion om forskellige perspektiver på spørgsmålet.

DOKUMENTATION FOR VIRKNING

Det er ikke dokumenteret, hvorvidt temaarrangementer isoleret set har en positiv effekt på forældrekompetencer. Ved åbne temaarrangementer er det svært at følge op på deltagernes udbytte af arrangementet, og det er derfor et underbelyst tema. Det er dog vel-dokumenteret, at der er positive effekter ved at tilføre sårbare og udsatte forældre viden omkring børneopdragelse (Ordrup et al., 2011; Rambøll, 2011a) og at introducere dem til relevante aktører (Breau et al., 2015). En undersøgelse fra Det Kriminalpræventive Råd viser, at det kan forebygge ungdomskriminalitet, hvis mødre søger hjælp, hvis de har bekymringer omkring deres børn, eller hvis de selv har brug for hjælp til deres egne psykiske problemer (Østergaard et al., 2015). Hvis man via temaarrangementer kan informere forældre om muligheder for hjælp og kan nedbryde nogle fordomme og frygt for systemet, er det således sandsynligt, at temaarrangementer kan bidrage til at forebygge ungdomskriminalitet på lang sigt.

Det er imidlertid uvist, om formidlingsformen i åbne arrangementer fører til øget viden hos deltagerne. Hvis man følger de anbefalinger til formidling, som vi har fremhævet i denne aktivitetsbeskrivelse, fremmer man sandsynligheden for, at forældrene går fra arrangementerne med en øget viden (Breau et al., 2015). Fordelen ved temaarrangementer frem for mere intensive familiekurser, hvor det er muligt at følge op på familiernes udbytte, er, at man kan nå ud til en bredere gruppe, og at det er mindre ressourcetungt at afholde.

Dokumentationen i form af evalueringer af og forskning i aktivitetstypen *Temaaftener for forældre* er stadig meget spinkel. Derfor vurderer CFBU på nuværende tidspunkt, at aktivitetstypen ikke er tilstrækkeligt underbygget til, at der er dokumentation for dens virkning. Vurderingen baserer sig på de kilder, som fremgår i kataloget, og kan ændre sig, når der kommer yderligere dokumentation.

LITTERATUR

Albæk et al., 2012: *Effekt af mentorstøtte for udsatte ledige – en litteraturoversigt*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Albæk et al., 2015: *Evaluering af mentorordningen*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Alcock et al., 2011: *Intergenerational Practice in the Community: A Focused Ethnographic Evaluation*. Journal of Community & Applied Social Psychology, 21.

Alesina et al., 2002. "Who trusts others?" i *Journal of Public Economics* vol. 85

Analysenyt, 2011: *Kontingentsnedsættelse og klubdeltagelse*. Det boligsociale fællessekretariat i Århus.

Andersen, 2008: *Muhabet – En oase i byen. En erfaringsopsamling og beskrivelse af værestedet Muhabet*. SPUK - Socialt og Pædagogisk Udviklings- og Kursuscenter.

Andersen et al., 2009: *Tjansen – Evaluering af tredje projektår og slutevaluering*. VIFIN - Videnscenter for Integration.

Andersen et al., 2010: *Gam3 og betydningsfulde forandringer i udsatte boligområder*. Gam3.

Andersen et al., 2014: *Slutevaluering. Sundhedsprojektet i Korsørparken, 2008-2013*. Sundhedssekretariatet, Fredericia Kommune.

Andersson-Ek, 2009: *Tillgång till stadens rum – En utvärdering av trygghetsvandringskonceptet*. Tryggare och Mänskligare Göteborg.

Aner et al., 2011a: *De unge væk fra gaden - Effektive metoder i kriminalpræventivt arbejde i udsatte boligområder*. CFBU – Center for Boligsocial Udvikling.

Aner et al., 2011b: *Beskæftigelse på hjemmebane – Effektmåling af kommunale fremskudte beskæftigelsesindsatser i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Aner et al., 2012: *Godt på vej – virkningen af fritidsjobaktiviteter i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Aner et al., 2013. *Boligsociale indsatser og huslejestøtte. Midtvejsevaluering af Landsbyggefondens 2006-2010 pulje*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd & Rambøll.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2014. *Fattigdom mærker børns fremtid*. Fordeling & Levevilkår 2014.

Asmussen, 2004: *Etniske grupper – Kriminalitet og forebyggelse*. DKR – Det Kriminalpræventive Råd.

Asmussen et al., 2002: *Skadesreduktion som forebyggelse på stofmisbrugsområdet*. Nordisk alkohol- og narkotikatidsskrift vol. 10, 2002 (4).

Avlund, 2012: *Tryghed i udsatte boligområder - Årsager til utryghed, indsatser for tryghed og tryghedsmåling i udsatte boligområder*. CFBU – Center for Boligsocial Udvikling.

Avlund et al., 2013: *Trygheden i danske byområder. En måling af trygheden ved at bo og færdes i udsatte boligområder sammenlignet med andre byområder i Danmark*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Baba, 2015: *Om baba*. Link: <http://www.baba.dk/#about-1>. Besøgt d. 18.01.2016.

Balvig, 2000: *Risikoungdom. Ungdomsundersøgelse 1999*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Balvig, 2011: *Lovlydig ungdom*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Balvig-Phillips et al., 2014: *Skole-hjemsamarbejde i praksis. Indsatser, der virker – skole-hjemvejledernes erfaringer*. Social, Børne og Integrationsministeriet.

Barfod et al., 2015: *Socialøkonomiske virksomheder - en håndbog*. DJØF.

Beck et al., 2011: *30 forslag – en politik for drenge og mænds ligestilling*. Tænk tanken VM – Viden om Mænd.

Bemærkninger til Lovforslag L 208 om ændring af lov om almene boliger m.v.

Bendtsen et al., 2002: *Inspirationshæfte. Skole/hjem-samarbejdet*. Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune.

Berry et al., 2009: *An evaluation of youth at risk 's coaching for communities programme*. Howard Journal of Criminal Justice 48, Issue 1.

Beskæftigelsesregionerne, 2013: *Mentorkorps. Håndbog om etablering, opkvalificering og vedligeholdelse af mentorkorps i beskæftigelsesindsatsen*.

Bislev et al., 2014: *UU info*. UU, Århus-Samsø.

Bjarnild, 2012: *Evaluering af Fra Hærværk til Netværk – afsluttende evaluering*. Lejerbo, København.

BL, 2013: *Partnerskaber hos de almene boligselskaber*. Danmarks Almene Boliger.

BL, 2015: *Få mere ud af din byggesag – trin-for-trin guide*. Danmarks Almene Boliger.

Blakely et al., 2009: *Who Participates, How and Why in Urban Regeneration Projects? The Case of the New 'City' of East Manchester*. Social Policy & Administration. Vol. 43, No. 1.

Bonde et al., 2009: *Evaluering af "Mit Liv - min Sundhed" - Sundhedsfremme til borgere i beskæftigelsesindsatsen*. Folkesundhed København, Sundheds- og Omsorgsforvaltningen.

Borrits, et al., 2012: *Opsøgende gadeplansarbejde blandt unge - En håndbog om opsøgende socialt arbejde som metode*. Hans Reitzels Forlag.

Bovbjerg, 2013: *Traumets anatomi I: Konferencerapport: Familieliv i eksil. Om en styrket indsats for udsatte og traumeramte flygtningefamilier*. Social- og Integrationsministeriet, Center for Udsatte Flygtninge & Dansk Flygtningehjælp.

BRFkredit, 2011a: *Erfaringsopsamling – Projekt "Flere praktikpladser"*. BRFkredit.

BRFkredit, 2011b: *Talereferat fra perpektiveringsworkshop - Projekt "Flere praktikpladser"*. BRFkredit.

Breau et al., 2015: *Familiekurser på Amagerbro*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

ByLivKolding, 2013: *Forældreinddragelse – Evaluering af otte projekter i Kolding*. ByLivKolding

Børresen, 2008: *Konflikter i boligområder - Opfattelser og håndtering*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet, København.

Bæck, 2007: *Foreldreinvolvering i Skolen. Cultural Encounters in School. A Study of Parental Involvement in Lower Secondary School*. Norut Samfunn A/S.

Center for Socialøkonomi, 2014: *Guide til etablering af socialøkonomisk virksomhed*. Center for Socialøkonomi.

Charkoudian et al., 2015: *State of knowledge: community mediation at a crossroads*. Conflict Resolution Quarterly. Vol.32, no. 3.

Christens et al., 2011: *Interweaving Youth Development, Community Development, and Social Change Through Youth Organizing*. Youth and Society. 43(2).

Christensen, 2006: *Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Christensen et al., 2010: *Projekt Bydelsmødre – En samlet evaluering*. CFBU – Center for Boligsocial Udvikling.

Christensen, 2012: *Brandkadet – Vidensindsamling om brandkadetprojekter i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Christensen, 2013: *Fire artikler om områdebaserede indsatser til udsatte boligområder – hvad virker, hvordan og hvorfor?* Kraks Fond Byforskning & Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Christensen et al., 2013a: *Tryghedsvandringer - Resultater og erfaringer fra 29 tryghedsvandringer i udsatte boligområder 2010-2012*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Christensen et al., 2013b: *Unge, Sport og Kriminalitet. En undersøgelse af sportsklubbers kriminalitetsforebyggende potentiale i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Christensen, 2014: *Faderrollen og forældreskab – Fortællinger om det at være far fra fædre bosat i boligområderne under den boligsociale helhedsplan*. Netværkssekretariatet Sundhed og trivsel.

Christensen et al., 2014: *PISA Etnisk 2012: PISA 2012 med fokus på unge med indvandrerbaggrund*. KORA – Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse.

Christensen, 2015: *A Danish tale of why social mix is so difficult to increase*. Housing studies. Volume 30, issue 2.

Christiansen et al., 2012: *Effekten af Mentor- og Fritidsindsatser – En systematisk kortlægning*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Christoffersen et al., 2011: *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. Risiko- og beskyttelsesfaktorer. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Clausen, 2011: *Evaluering af fremskudt socialrådgiverfunktion ved Børn og familiecenter Gudenå*. Randers Kommune.

CUBION, 2013: *Evaluering af uddannelseskampagnen i Haraldsgadekvarteret i København samt Korsørparken og Sønderparken i Fredericia*. CUBION A/S.

CUBION, 2014: *Midtvejsrapport – Evaluering af brug for alle unges områdeindsats 2011-2014*. CUBION A/S.

Dahl et al., 2005: *Køn, etnicitet og barriere for integration – fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Dalskov et al., 2011: *Store gevinster ved uddannelse af unge*. AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Dahl, 2009: *Håndbog - De Blå Ressourcers Uddannelsesforløb*. Aalborg Øst 9220.

Damm, 2009: *Ethnic Enclaves and Immigrant Labour Market Outcomes: Quasi-Experimental Evidence*. Journal of Labour Economics, vol. 27, no.2, s. 281-314.

Damm et al., 2013. *Does Growing Up in a High Risk Neighborhood Affect Youth Criminal Behavior?* Syddansk Universitetsforlag.

Dansk Flygtningehjælp, 2011: *Evaluering af Mind Your Own Business*. DFH - Dansk Flygtningehjælp.

De Jong, 2001: *Neighborhood-centered conflict mediation in the Netherlands: An instrument for social cohesion – part II*. Contemporary Justice Review. 2001. Vol. 4(1).

Deding et al., 2006: *Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Deding et al., 2009a: *Børnefattigdom i Danmark 2002-2006*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Deding et al., 2009b: *Hverdagsliv for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk – Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Deloitte, 2015. *Evaluering af Bydelsmødre*. Deloitte

Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus, 2012: *Evaluering for Rap Akademiet 2010-12*. Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus.

Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus, 2012a: *Sundhed - alle kan levere en brik - Et skrift om samarbejde på tværs og partnerskab i Viby Syd*. Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus.

Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus, 2013. *Inspirations- & Erfaringsopsamling fra sundhedsuge for mænd i fem aarhusianske boligområder 2011, 2012 & 2013*. Det Boligsociale Fællessekretariat i Århus.

Diderichsen et al., 2011: *Ulighed i Sundhed – Årsager og indsatser*. Sundhedsstyrelsen.

Diez Roux et al., 2010: *Neighborhoods and health*. Annals of New York Academy of Sciences, 1186.

Dinesen, 2014. *Evaluering af Sund Zone i Ellemarken*. INEVA. Innovative evaluation.

Draper et al., 2010: *Review and Analysis of the Benefits, Purposes, and Motivations associated with Community Gardening in the United States*. Journal of Community Practice, 18.

Ellerbæk et al., 2012. *Udlejningsredskaber i almene boligområder. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Engberg, 2015: *Evaluering af projekt "Stop Udsættelser"*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet København.

Eriksson et al., 2013: *What constitutes a health-enabling neighborhood? A grounded theory situational analysis addressing the significance of social capital and gender*. Social Science & Medicine 97.

EVA, 2012: *Det gode skole-hjem-samarbejde med forældre i udsatte positioner – Erfaringer fra seks skoler med stærk praksis*. EVA - Danmarks Evalueringsinstitut.

Fallov, 2013: *"Boligsocialt arbejde" I: Guldager & Skytte: Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. Akademisk Forlag.

Fehsenfeld et al., 2013: *Your Gam3 – Gadeidræt i udsatte boligområder*. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund.

Foldgast et al., 2015: *Naboskab i udsatte boligområder. En måling af naboskabet i udsatte boligområder sammenlignet med andre boligområder i Danmark*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Foldspang, 2015: *Uddannelse kan sikre en øget integration af indvandrere*. AE - Arbejdernes Erhvervsråd.

Foreningen Nydansker, 2009: *Mentorer til udsatte ledige – En guide til jobcentre*. Foreningen Nydansker.

Foreningen Nydansker, 2010: *Afsluttende evaluering – Fritidsjobformidlingen*. Foreningen Nydansker.

Frederiksen et al., 2011: *Fritidsjobindsatser - Inspiration til arbejdet med unge og fritidsjob*.

CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Frederiksen et al., 2013a: *Mentorer i udsatte boligområder - Sådan tilrettelægges den virkningsfulde indsats*.

CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Frederiksen et al., 2013b: *Unge på kanten af uddannelsessystemet - Metoder og virkning af relationsbaseret ungearbejde*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Frederiksen et al., 2014: *Relationsarbejde i udsatte boligområder - Hvad får de unge ud af det?*

CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Frederiksen et al., 2015: *Fokus på sårbare familier. En kortlægning af problemstillinger og indsatser*.

CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Frederiksen et al., 2016: *Mindspring forældregrupper – Resultater og erfaringer fra et pilotprojekt i fem udsatte boligområder i København*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

FSB, 2008: *Projektbasen – En fortsættelse*. Det sociale partnerskab i Holmbladsgadekvarteret, Amager - Projektbasen Holmbladsgade.

Furlong et al., 2012: *Behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years*. The Campbell Collaboration.

Følner et al., 2015: *Evaluering af projekt RÅDerummet – færre udsættelser på Bispebjerg*. Als Research.

Fälling, 2013: *Udenfor Kategori*. ABC - Albertslund Boligsociale Center.

Gardner et al., 2010: *Who benefits and How Does It Work? Moderators and Mediators of Outcome in an Effectiveness Trial of a Parenting Intervention*. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 39 (4).

Geografisk Orientering, 2015: *Ghettoer i Danmark?* Årgang 45, nr.3.

Gilliam, 2009: *De umulige børn og det ordentlige menneske – Identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn*. Århus Universitetsforlag.

Gram et al., 2011: *Evaluering: Familiekursus for etniske minoriteter i Urbanplanen 2010-2011*. Partnerskabet I Urbanplanen & SSP Sundby/Sydvest.

Graversen, 2012: *Effekter af virksomhedsrettet aktivering for udsatte ledige*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Gregersen et al., 2012: *DGI Playground - Slutevaluering af idrætsaktiviteter i ferien for børn og unge i udsatte bolig-områder*. Institut for idræt og ernæring, Københavns Universitet.

Greve, 2014: *Forebyggelse af kriminalitet blandt børn og unge – en metode- og implementeringsguide*. Socialstyrelsen.

Grossman et al., 2002: *The Test of Time: Predictors and Effects of Duration in Youth*. American Journal of Community Psychology. Vol.30, No.2.

Grönlund, 2008: "Sammenhænge mellem arkitektur og kriminalitet" I: Bjørn, 2008: *Arkitektur der forandrer – fra Ghetto til velfungerende boligområder*. Gads forlag.

Hansen et al., 2006: *Boliger og hjem for særligt udsatte - Erfaringer med de anderledes boliger*. CASA, Bascon A/S & Socialministeriet.

Hansen, 2007: *Mere end bare et fritidsjob – Evaluering af Projekt Fritidsjob i Viby Syd*. Det Boligsociale Fællessekretariat.

Hansen et al., 2012: *"Brandmand, det er meget helte-agtigt" - Evaluering af "Projekt Brandkadetter" i Københavns Brandvæsen*. Institut for Uddannelse og Pædagogik - DPU, Aarhus Universitet.

Hansen et al., 2013: *Problemskabende ungdomsgrupper i Danmark*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Hansen, 2014: *Gadeplansarbejde med individuel personfokusering*. University College Lillebælt.

Hedeen, 2004: *The evolution of community mediation: Limited research suggests unlimited progress*. Conflict Resolution Quarterly. Vol.22, no. 1-2.

Herder, 2014: *Community Mediation Manual – Resolving conflicts effectively*. Centre for Prevention of Criminality and Safety.

Hofgaard, 2015: *Konfliktmægling i nabostridigheder*. KAB – Bedre Boliger for Alle.

Holmboe, 2012: *Inkluderende mentorering – at skabe sig en verden at leve i*. Institut for Miljø, Samfund og Rummelig forandring, Roskilde Universitet.

Holm-Pedersen, 2010: *Ansvar på arabisk hedder indflydelse*. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Husted et al., 2011: *Bydelsmødreprojekterne – resultater og erfaringer i et komparativt perspektiv*. Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Hvass et al., 2012: *Social ulighed i sundhed – Hvad kan kommunen gøre?* Sundhedsstyrelsen.

Høst et al., 2012: *Når fogeden banker på – Fogedsager og effektive udsættelser af lejere*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Jacobsen, 2011: "Frygtkultur – om frygt, ondskab, mistillid og asocialitet i den flydende modernitet" I: Hegedahl et al., 2011: *Tillid – samfundets fundament. Teorier, tolkninger, cases*. Syddansk Universitetsforlag.

Jacobsen, 2013: *Virksomheder med udvidet socialt ansvar*. CEFB - Centre for Economic and Business Research, Copenhagen Business School.

Jakobsen, 2014: *Øget koncentration af økonomisk fattige i særligt udsatte boligområder*. Kraka.

Jakobsen, 2015: *Uddannelses- og beskæftigelsesmønstre I årene efter grundskolen. En sammenligning af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande og etniske danskere*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Jennings et al., 2006: *Toward a Critical Social Theory of Youth Empowerment*. Journal of Community Practice, Vol. 14, No. 1/2.

Jensen et al., 2005: *Unge uden uddannelse – Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Jensen et al., 2007: *Fædre, sønner og ægtemænd*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Jensen et al., 2009: *Unge frafald på erhvervsskolerne – Hvad gør de "gode skoler"*. AKF – Anvendt Kommunal Forskning.

Jensen et al., 2013: *Tryghedsvandringer i et alment boligområde – Et erfaringshæfte*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Johannesen et al., 2010: *Drenge i Gråzonen – Veje til at få udsatte drenge til at gennemføre en erhvervsfaglig uddannelse*. Fastholdelseskarakavanen – Veje til gennemført uddannelse.

Johansen et al., 2006: *Mod en fælles indsats - Netværksarbejde til forebyggelse af ungdomskriminalitet i traumatiserede flygtningefamilier*. RCT - Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre.

Johansen, 2013: *IN THE BORDERLAND – Palestinian Parents navigating in Danish Welfare State Interventions*. DIGNITY - Dansk institut Mod Tortur.

Justitsministeriet, 2009: *Indsatsen mod ungdomskriminalitet. Betænkning 1508*. Justitsministeriet.

Juul et al., 2011: *Den sociale arv tynger Danmark*. AE – Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Jørgensen et al., 2012: *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper – En forskningsoversigt*. Justitsministeriets Forskningskontor.

Kalkan, 2014. *Gadeliv blandt unge mænd fra Nørrebro*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Kjeldsen et al., 2014. *Hele vejen rundt - Inspirationshæfte om mentorer og inddragende netværksmøder for udsatte unge*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Kjeldsen et al., 2016: *Helhedsorienteret gadeplansindsats - Slutevaluering Gadeplan*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling. (Endnu ikke udgivet)

KL, 2012: *Anbefalinger til en bred boligsocial indsats i udsatte by- og boligområder*. Kommunernes Landsforening - KL's Konsulentvirksomhed.

KL, 2013: *Vollsmose Sekretariatet: Midtvejsevaluering af Sekretariatets boligsociale indsatser*. Kommunernes Landsforening - KL's Konsulentvirksomhed.

KL, 2014. *Notat: Almene boliger - beboersammensætning, sundhed og beskæftigelse*. Kommunernes Landsforening.

KL et al., 2014: *KL og BL's anbefalinger til en målrettet og koordineret sundheds- og beskæftigelsesindsats i udsatte områder*. Kommunernes Landsforening & Danmarks Almene Boliger.

Koch, 2009: *Evaluation des Pilotprojektes "Stadtteilmütter in Neukölln"*. Camino – Werkstatt für Fortbildung, Praxisbegleitung und Forschung im sozialen Bereich gGmbH.

Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen, 2012: *Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud*. Konkurrence- og Forbrugsstyrelsen.

Kyvsgaard, 1992: *NY UNGDOM? Om familie, skole, fritid, lovlighed og kriminalitet*. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København.

Landsbyggefonden, 2015. *Beboere i den almene boligsektor*. Landsbyggefonden.

Langager et. al., 2004: *Klubberne i Lundtoftegade - historien om en succes*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Larsen et al., 2011: *Forskning om effekt af uddannelses- og erhvervsvejledning. Et systematisk review*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Larsen et al., 2015: *På Vej Frem – En analyse af uddannelsesmønstret for unge i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Larsson et al., 2009: *Treatment of oppositional defiant and conduct problems in young Norwegian children. results of a randomized controlled trial*. European Child & Adolescent Psychiatry.

Lejerbo, 2014: *Fællesskab i Vangkvarteret. Boligsocial helhedsplan for Vangkvarteret 2014 – 2018*. Lejerbo.

Lelieveldt, 2004: *Helping citizens help themselves. Neighborhood improvement programs and the impact of social networks, trust, and norms on neighborhood-oriented forms of participation*. Urban Affairs Review. Vol.39, No 5.

LG Insight, 2014: *Den bedste integration – Effektive beskæftigelsesfaglige integrationsindsatser for etniske minoriteter fra ikke-vestlige lande*. LG Insight.

LG Insight, 2015: *Unge vurdering af erhvervsmentorstøtten – "Bryd de unges ledighed nu!"*. Evalueringsnotat. Foreningen Nydansker.

Lynprojekter, 2015: *Lynprojekter*. Link: <http://lynprojekt.dk>. Besøgt d. 18.01.2016.

Madsen, 2007: *Marginaliserede unge uden uddannelse – En analyse, set i et social arv-perspektiv, af marginaliserede unge på kontanthjælp og deres vej mod en ungdomsuddannelse*. Brøndby Kommune.

Madsen et al., 2012: *Boligsociale lektiecafeer – En udstrakt hånd til børn og unge i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Madsen et al., 2015a: *Beskæftigelsesmentor for udsatte voksne – gode eksempler fra det boligsociale arbejde*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Madsen et al., 2015b: *Evaluering af fremskudt beskæftigelsesindsats i København – En virkningsevaluering af indsatsens effekt i forhold til selvforsørgelse*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Madsen et al., 2015c: *Helhedsplaner og kriminalitetsforebyggelse. En analyse af boligsociale helhedsplaners effekt på andelen af sigtede unge i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Malmgren, 2006: *Indvandrers Kvindecentrets rådgivning, værested og aktiviteter*. CASA – Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Marcussen Company, 2015: *Rundt om nabokonflikter. Evaluering af dialogbaseret konflikthåndtering i FFB*. Marcussen Company, KAB & FFB.

Marklund et al., 2012: *Nordens Børn – Tidlige indsatser for børn og familier*. Nordens Velfærdscenter.

Mazanti, 2002: *Fortællinger fra et sted*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

MBBL, 2013: *Udsatte boligområder – Værktøjskasse*. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

McQueen-Thomson et al., 2004: *Promoting Mental Health & Wellbeing through Community & Cultural Development*. A Review of Literature focusing on Community Festivals & Celebrations. Vic Health. Melbourne.

Mehlbye, 2010: *Unge indvandrere med godt netværk klarer sig bedst*. KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse

Mehlsen et al., 2015: *Effektfulde indsatser i boligområder til forebyggelse af kriminalitet, en systematisk forskningsoversigt*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Mercken, 2003: *Neighbourhood-Reminiscence*. Journal of Intergenerational Relationships, 1:1.

Metner et al., 2008. *KRAP – Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik*. Dafolo.

Mohnen et al., 2011: *Neighborhood social capital and individual health*. Social Science and medicine 72.

Molitor et al., 2011: *Increasing social capital and personal efficacy through small-scale community events*. Journal of Community Psychology, Vol. 39, No. 6.

Montgomery, 2005: *Traumatiserede flygtningefamilier*. Månedsskrift for Praktiserende Læger.

Moon et al., 2010: *The Societal Impact of Cadet Forces. A Report Prepared for the Council for Reserve Forces ' and Cadets ' Associations*. University of Portsmouth.

Mploy, 2012: *Mentorer i beskæftigelsesindsatsen - En analyse af kommunernes anvendelse af mentorordningen i beskæftigelsesindsatsen*. Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Mygind et al., 2013: *Samarbejde om beskæftigelse - mellem kommuner og boligsociale helhedsplaner i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Mygind et al., 2014: *Små skridt mod beskæftigelse - En undersøgelse af boligsociale job- og uddannelses- vejlednings arbejde med udsatte ledige*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Mygind et al., 2015: *Samarbejde mellem skoler og helhedsplaner - En kortlægning af problemstillinger og indsatser*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Møller et al., 2004: *Arbejdsløshed og selvmordsadfærd*. Center for Selvmordsforskning.

Nannestad et al., 2008: "Bridge Over Troubled Water? Migration and Social Capital" I: *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 34, No. 4.

Nielsen et al., 2006: *Hjælp til skoleliv - erfaringer fra 28 lektiehjælpsprojekter for udsatte børn*. CVU København & Nordsjælland KLEO.

NIRAS, 2009: *Evaluering af beboerrådgivningsfunktioner 2004-2008 - Slutrapport*. LBF – Landsbyggefonden.

Nygaard et al., 2012: *Afsluttende evaluering af Projekt SUNDHED i almene boligområder – Fremme af lighed i sundhed ved udvikling og etablering af forebyggende og sundhedsfremmende tilbud i de almene boligområder Nøjsomhed og Vapnagaard, Helsingør Kommune, Januar 2009-December 2011*. Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet.

Nørgaard et al., 2009: *Evaluering af Integrationsministeriets puljer til forebyggelse af kriminalitet*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Oldrup et al., 2011: *Indsatser over for udsatte 0-3-årige og deres forældre - En systematisk forskningsoversigt*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Oldrup et al., 2013: *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Olesen et al., 2012: *Inspirationskatalog - Unge mænd med ikke-vestlig baggrund – på vej mod uddannelse og job*. SEBI – Specialfunktionen for den Etniske Beskæftigelsesindsats, Specialfunktionen for Ligestilling, & Den Nationale Ungeenhed.

Olsen et al., 2013: *Implementering af processuelle netværksmøder - Erfaringer fra seks kommuners implementering af processuelle netværksmøder i perioden 2008-2012*. KORA – Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse & Forskning & DIGNITY – Dansk Institut mod tortur.

Oxford Research, 2009: *Evaluering af forsøg med fritidspas til udsatte børn og unge*. Servicestyrelsen.

Oxford Research, 2010: *Evaluering af "Korps af Rollemøder" – En satspulje under integrationsministeriet*. Oxford Research A/S.

Oxford Research, 2012: *Evaluering af "Sund på dit sprog" i Greve Kommune*. Oxford Research A/S.

Oxford Research, 2013: *Midtvejsevaluering af puljen "Forpligtende samarbejde om videreførelse af det frivillige integrationsarbejde"*. Social- og Integrationsministeriet.

Oxford Research, 2014: *Slutevaluering af puljen "Forpligtende samarbejde om videreførelse af det frivillige integrationsarbejde"*. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Peacock et al., 2013: *Effectiveness of home visiting programs on child outcomes: a systematic review*. BMC Public Health, Volume 13, Issue 1, 1- 17.

Pearrow, 2008: *A Critical Examination of an Urban-Based Youth Empowerment Strategy: The Teen Empowerment Program*. Journal of Community Practice. Vol. 16(4).

Pedersen et al., 2009: *Evalueringsrapport - Sundhedsambassadører på 6 sprog. Sundheds- og motionsindsats for kvinder med primært anden etnisk baggrund i Urbanplanen*. Partnerskabet - Byudvikling i Partnerskaber.

Pedersen et al., 2011. *Første led i fødekæden? En undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper*. Justitsministeriets Forskningskontor.

Peper et al., 1999: *Mediation in neighbourhood conflicts. A social-scientific evaluation of experiments with community mediation in the Netherlands*. Eburon.

Peper et al., 2002: *Effects of Voluntary Mediation in the Neighbourhood: The Dutch Practice*. Employee Assistance Quarterly, Vol. 18 (2). The Haworth Press.

Perry, 2012: *Framing Trust at the Street Level. An Empirical Interpretative Study of Distrust and Trust between Frontline Public Sector Employees and Young Men with Minority Ethnic Backgrounds in Denmark*. Institute for Communication, Business and Information Technologies, Roskilde University.

Petersen, 2013: *Ungeråd i helhedsplaner – en erfaringsopsamling om ungeråd i Danmark*. Beboerrådgivningen i Høje Gladsaxe.

Petersen et al., 2015: *Sundhedsplejens indsatser og betydning i arbejdet med små udsatte børn og familier*. DPU - Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

Pihl et al., 2011: *Mere end hver 3. Indvandrerdreng i Danmark får ingen uddannelse*. AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Pihl et al., 2014: *Færre bryder den sociale arv i Danmark*. AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Pless et al., 2005: *Niende klasse og hvad så? – en midtvejsrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. CEFU - Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark & DPU – Danmarks Pædagogiske Universitet.

Poulsen et al., 2013: *Fritidsjob for Fremtiden – En undersøgelse af effekten af tidlige erhvervserfaringer på uddannelse, beskæftigelse og kriminalitet blandt unge*. Foreningen Nydansker.

Putnam, 2000: *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster Paperbacks. New York.

Putnam, 2007: *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture*. Scandinavian Political Studies. Vol. 30 – No. 2.

Radl et al., 2015: *Slutevaluering - Sædding og Ådalen på Toppen 2011 – 2014*. Forskningsenheden for Sundhedsfremme, Syddansk Universitet.

Rambøll, 2009b: *Fra fritid til job. Analyse af betydningen af fritidsjob for indvandrere og efterkommeres beskæftigelses- og uddannelsessituation*. Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Rambøll, 2010a: *Effektvurdering af kriminalpræventive aktiviteter under initiativet "Sikker By". Endelig afrapportering*. Rambøll Management.

Rambøll, 2010b: *Kriminalitetsforebyggelse over for børn og unge under 15 år med anden etnisk baggrund end dansk*. Servicestyrelsen.

Rambøll, 2011a: *Evaluering af De Utrolige År - Slutrapport*. Servicestyrelsen.

Rambøll, 2011b: *Evaluering af den frivillige gældsrådgivning*. Socialministeriet.

Rambøll, 2012: *Evaluering af førskoleprogrammet HippHopp - Slutrapport*. Socialstyrelsen.

Rambøll, 2014: *Litteraturstudie – Lektiehjælp og faglig fordybelse*. Undervisningsministeriet.

Raynes et al., 2004: *Recreating Social Capital*. Journal of Intergenerational Relationships, 2:1.

Rhod et al., 2014: *Boligsocialt overblik. Strategier, metoder og aktiviteter i Landsbyggefondens 2006-2010 midler*. CFBU – Center for Boligsocial Udvikling.

Rhod, 2015: *Socialøkonomiske virksomheder i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Rhod et al., 2015: *Kommunerne på banen*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Rietz, 2006: *Recovery brugerstyring og empowerment: at komme sig og komme videre*. Netværksstedet Thorvaldsen.

Rigspolitiet, 2013: *Politiets Tryghedsindeks – En måling af trygheden i Danmark, i de 12 politikredse, i de fem største byer og i 34 særligt udsatte boligområder*. Rigspolitiet.

Rigspolitiet, 2015: *Politiets Tryghedsindeks – En måling af trygheden i: de særligt udsatte boligområder i Danmark, de fem største byer i Danmark, de 12 politikredse i Danmark, hele Danmark*. Rigspolitiet.

Rogers, 2011: *Evaluating Community-Based Interventions for Young People: Measuring the impact of Informal Mentoring*. Journal of Poverty and Social Justice 19 (2).

Rosenmeier, 2007: "Den sociale kapitals fædre" i Rosenmeier et al., (red) 2007: *Social kapital som teori og praksis*. Forlaget Samfundslitteratur.

Sabiers et al., 2013: *Fattigdom i Danmark: Fordobling af børn, der har været fattige i mindst 5 år*. AE - Arbejderbevægelsens erhvervsråd.

Sandø et al., 2013: *Sundhedstilbud til socialt udsatte borgere*. Sundhedsstyrelsen.

SEBI, 2011: *Den fremskudte indsats – når jobcentret rykker ud i boligområdet*. Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Seidenfaden, 2011: *Den uhåndterbare målgruppe? Mænd med etnisk minoritetsbaggrund i krydsfeltet mellem integrations- og ligestillingspolitik*. Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Seidenfaden, 2012: *Evaluering af projekt - Hvert barn sin chance. Udvikling og afprøvning af gruppeforløb for gravide og nybagte familier i udsatte bydele i Københavns Kommune*. Als Research.

Sievertsen et al., 2015: *Børn i lavindkomstfamilier*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Sigurd et al., 2012: *Frivillige i det boligsociale arbejde*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Sigurd et al., 2013: *Boligsociale Sundhedsindsatser - Baggrund og kortlægning af sundhedsfremmende indsatser i udsatte boligområder*. CFBU - Center for Boligsocial Udvikling.

Skytte, 2007: *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.

Socialministeriet, 2006: *Den almene boligsektors fremtid. Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende fremtidsperspektiver for en mere selv bærende almen sektor*. Socialministeriet.

Socialstyrelsen, 2008: *Familjecentraler. Kartlægning och Kundskapsöversikt*. Institutet för Utveckling av Metoder i Socialt Arbete.

Socialstyrelsen, 2012a: *Forebyggelse af kriminalitet blandt børn og unge - en videns- og erfaringsopsamling*. CFK - Folkesundhed og kvalitetsudvikling.

Socialstyrelsen, 2012b. *Vidensdeklaration. Socialstyrelsens Vidensdeklaration af sociale indsatser og metoder*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen, 2014: *Fremskudt sagsbehandling – En forebyggende indsats for mennesker med psykiske vanskeligheder*, Socialstyrelsen, Socialt udviklingscenter SUS & BDO Consulting.

Soei, 2011: *Vrede unge mænd. Optøjer og kampen om anerkendelse i et nyt Danmark*. Tiderne skifter.

Svendsen, 2013: *Traumatiserede flygtninge og socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.

Sværke et al., 2012: *En styrket og aktiv ungeindsats*. Den Nationale Ungeenhed.

Sønderby, 2013: *Guide til tryghedsvandring*. DKR - Det Kriminalpræventive Råd.

Sønderby et al., 2014: *Bag facaden. En antologi om boligsocialt arbejde i udsatte by- og boligområder*. Boligsocialnet.

Sørensen, 2011: *Evaluering af forsøg med social vicevært i AKB-Lundtoftegade*. KAB – Bedre boliger for alle.

Taló et al., 2014: *Sense of Community and Community Participation: A Meta-Analytic Review*. Soc Indic Res, 117.

Taylor et al., 2015: *A review of the social impact of culture and sport*. CASE - The Culture and Sport Evidence Programme. England.

Thomsen et al., 2012: *Brobygning og forebyggelse på frivillig basis. Evaluering af Bydelsmødre indsatsen*. Mangfoldighed og medborgerskab.

Thomsen et al., 2014: *Evaluering af Mind Your Own Business*. Als Research.

Thomsen et al., 2015: *Undersøgelse af chikane og problemskabende adfærd i udsatte og andre almene boligområder*. Als Research.

Thuesen et al., 2013: *Socialøkonomiske virksomheder i Danmark – Når udsatte bliver ansatte*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Tønnesvang et al., 2012. *Vitaliseringsmodellen – en introduktion*. Forlaget Klim.

Udvalget for socialøkonomiske virksomheder, 2013: *Anbefalingsrapport – fra udvalget for socialøkonomiske virksomheder*. Udvalget for socialøkonomiske virksomheder.

Ugebrevet A4, 2015: *Ghettoer kan hjælpe indvandrere til et arbejde*. 6. januar 2015.

Ulrich, 2011: *Muligheder og barrierer for sundhedsfremme i et socialt udsat boligområde. "Motion og Afslapning i Vand kun for Kvinder" som case*. Fredericia Kommune, Forskningsenheden for Sundhedsfremme & Institut for Sundhedstjenesteforskning, Syddansk Universitet.

Ulfsdotter et al., 2014: *Effectiveness of a universal health-promoting parenting program: a randomized waitlist-controlled trial of All Children in Focus*. BMC Public Health 14: 1083.

UU-vejledning Frederiksberg, 2014: *Evaluering af projekt "etniske drenge"*. UU, Frederiksberg

Vestergaard, 2009: *Evaluering af virkninger af omprioriteringsloven fra 2000. Baggrund, indsatser og resultater i Bispehaven, Vejleåparken og Tingbjerg*. SBI - Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Vestergaard et al., 2010: *Et bedre image - muligheder og udfordringer i boligområder*. Socialministeriet.

VIFIN, 2009: *Evaluering af: Etniske opsøger unge etniske minoriteter (etniske integrere etniske)*.
VIFIN – Videnscenter for Integration.

Virksomhedscenter, 2009: *Forsøg med virksomhedscenter – Slutevaluering af hovedforsøget*. Virksomhedscenter – afsæt til arbejdsmarkedet.

Vitus, 2013: *Pædagoger og Perkere – Etniske minoritetsbørn i det sociale system*. Århus Universitetsforlag.

Vogt-Nielsen et al., 2005: *Evaluering af lektiecaféer/elevcentre i Københavns folkeskoler*.
CASA - Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Wikström et al., 2006: *Adolescent crime: individual differences and lifestyles*. Willan Publishing.

Østergaard et al., 2015: *På vej mod ungdomskriminalitet – Hvilke faktorer i barndommen gør en forskel?*
SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

BILAG 1

OVERBLIK OVER AKTIVITETSTYPERNES PLACERING UNDER INDSATSOMRÅDER (ALFABETISK).

	TRYGHED OG TRIVSEL	KRIMINAL-PRÆVENTIVT	UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE	FOREBYGGELSE OG FORÆLDRE-ANSVAR
Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft	x			x
Bemandede klubber og væresteder	x	x		
Beskæftigelsesmentor			x	
Blå ressourcer	x			
Boligsociale familiekurser		x		x
Brandkadetter	x	x	x	
Brobygning mellem skole og forældre			x	x
Brobygning til foreningsliv		x	x	x
Bydelsmødre	x		x	x
Børne- og ungeråd	x		x	
Fremskudt kommunal beskæftigelsesindsats			x	
Fremskudt sundhedspleje og mødregrupper				x
Fritidsaktiviteter i boligområdet	x	x		x
Fritidsjobprojekter		x	x	
Fædreindsatser				x
Gadeplansarbejde/opsøgende relationsarbejde med unge	x	x		
Inddragende netværksmøder		x	x	x
Indsats til fremme af bolig-områdets image	x			
Information og vejledningstilbud om sund livsstil	x			
Konflikthåndtering og -mægling	x			

Kreativ læring			x	
Lektiecaféer			x	
Lommepengeprojekter	x	x	x	
Mentorindsats med frivillige mentorer			x	
Mentorindsats med socialfaglig mentor		x	x	
Motionsaktiviteter	x			
Naboambassadører	x			
Praktik ifbm. bygge- og renoveringsprojekter			x	
Rekruttering og brobygning til kommunale familieprogrammer		x		x
Rollemodelprojekter			x	
Rådgivning og brobygning til kommunale aktører for sårbare forældre				x
Sociale viceværter	x			
Socialøkonomiske virksomheder			x	
Sundhedsambassadører	x			
Temaarrangementer for forældre				x
Tryghedsvandringer	x			
Uddannelsesvejledning for unge			x	
Virksomhedscenter i helhedsplanen			x	
Værested for udsatte beboere	x			
Økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser	x			

BILAG 2

OVERSIGT OVER AKTIVITETSTYPER OG HVORVIDT VIRKNINGEN ER DOKUMENTERET (ALFABETISK)

DOKUMENTERET VIRKNING	IKKE DOKUMENTERET VIRKNING
Aktiviteter til styrkelse af naboskab og social sammenhængskraft	Blå ressourcer
Bemandede klubber og væresteder	Brobygning mellem skole og forældre
Beskæftigelsesmentor	Fædreindsatser
Boligsociale familiekurser	Indsats til fremme af boligområdets image
Brandkadetter	Information og vejledningstilbud om sund livsstil
Brobygning til foreningsliv	Naboambassadører
Bydelsmødre	Praktik ifbm. bygge- og renoveringsprojekter
Børne- og ungeråd	Rollemodelprojekter
Fremskudt kommunal beskæftigelsesindsats	Socialøkonomiske virksomheder
Fremskudt sundhedspleje og mødregrupper	Temaarrangementer for forældre
Fritidsaktiviteter i boligområdet	Virksomhedscenter i helhedsplanen
Fritidsjobprojekter	Værested for udsatte beboere
Gadeplansarbejde/opsøgende relationsarbejde med unge	
Inddragende netværksmøder	
Konflikthåndtering og -mægling	
Kreativ læring	
Lektiecaféer	
Lommepegeprojekter	
Mentorindsats med frivillige mentorer	
Mentorindsats med socialfaglig mentor	
Motionsaktiviteter	
Rekruttering og brobygning til kommunale familieprogrammer	
Rådgivning og brobygning til kommunale aktører for sårbare forældre	
Sociale viceværter	
Sundhedsambassadører	
Tryghedsvandring	
Uddannelsesvejledning for unge	
Økonomisk rådgivning og forebyggelse af udsættelser	